Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

6. , 7. , 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÖYKÜLERİN "ÇOCUĞA GÖRELİKLER" AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hazırlayan:
PINAR ÇAKIR

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. İLKNUR KARAGÖZ

Yüksek Lisans Tezi
Samsun, 2009

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

6. ,7. , 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÖYKÜLERİN "ÇOCUĞA GÖRELİKLER" AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hazırlayan:
PINAR ÇAKIR

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. İLKNUR KARAGÖZ

Yüksek Lisans Tezi
Samsun, 2009

KABUL VE ONAY

Pınar ÇAKIR tarafından hazırlanan "*6. 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin "Çocuğa Görelikler" Açısından İncelenmesi*" başlıklı bu çalışma, 10/ 09/ /2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Üye (Danışman) : Yrd. Doç. Dr. İlknur KARAGÖZ

Üye : Doç. Dr. Şaban SAĞLIK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

__ /__ /__

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.

__ /__ /__

Pınar ÇAKIR

ÖNSÖZ

Türkiye'de Cumhuriyetin ilanıyla birlikte eğitim kurumlarında köklü değişiklikler yapılmıştır. TDK ve TTK' nın kurulması, lâtin harflerinin kabulü, Tevhid-i Tedrisat Kanunu gibi inkilâplarla yeni bir eğitim sistemi oluşturulmuş, yapılan düzenlemelerle tam anlamıyla bir eğitim reformu gerçekleştirilmiştir. Ancak bilişim çağı olarak adlandırdığımız yirmi birinci yüzyılda eğitim sistemimiz teknoloji kadar hızlı gelişememiş, 1920'lerdeki yenileşme hızının yarısını bile yakalayamamıştır.

Eğitim programları alanındaki bu aksaklığın en çok hissedildiği alan Türkçe Öğretimidir. Türkçe Öğretiminde amaç öğrencinin okuma, dinleme / izleme, konuşma ve yazma becerilerini Türk dilinin kurallarına uygun olarak geliştirmesidir. Öğrenme sürecinin başarıya ulaşması için, öğrencilerin fiziksel, psikolojik ve zihinsel farklılıklarının dikkate alınması gerekir. Hedeflenen kazanımlara ulaşmak için çeşitli etkinliklerle çalışmalar yapılmalı, öğrenci etkin hale getirilerek çağdaş eğitimin gerekleri yerine getirilmelidir.

Yukarıda bahsettiğimiz hedeflere ulaşmanın yolu ders kitaplarından geçmektedir. Çünkü ders kitapları eğitim-öğretim aşamasında en sık kullanılan materyallerdir. Yazın eğitiminin okuma öğretiminin bir parçası olduğu düşünülürse, Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin önemli bir yere sahip olduğu gözlemlenir. Türkçe dersinin temel aracı da metinler olduğuna göre, bu kitaplarda yer alan metinlerin de "çocuğa göre" olması gerekir.

"Çocuğa görelik" ilkesi, eğitimde esas alınan temel eğitim ve öğretim ilkelerinden biridir. Bu ilkeye göre ders programının hazırlanmasında veya dersin işlenmesinde öğrencinin fizyolojik ve psikolojik açıdan farklılıkları esas alınır. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarında yer alan her metin çocuğa göre olmak zorundadır. Hedef kitle olan çocuğun düş gücüne seslenen, onun rahatça okuyup anlayabileceği bir dil ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları

işleyen, kurgusu karmaşık olmayan ve çocuğun kavrama düzeyine uygun olan her öykü "çocuğa göre"dir denilebilir. Bu bağlamda elde edilen özelliklerden yola çıkılarak Türkçe ders kitaplarındaki öyküler çocuğa görelik ilkesi açısından incelenecektir.

Çalışmanın giriş bölümünde; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın temel kavramları ve kapsam ve sınırlılıklar yer almaktadır. Birinci bölümde; araştırmanın kuramsal temelleri olan çocuk ve çocukluk dönemi, çocukluktan gençliğe geçişte gelişim, çocuğun farklı gelişim alanları, çocuk edebiyatı, ders kitaplarında eğitsellik, çocuğa görelik ve ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelikler açısından taşıması gereken özellikler, bu alanda yapılan araştırmalar; araştırmanın yöntemi, evreni, örneklemi, verilerin toplanması ve çözümlenmesi açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde; Türkçe ders kitaplarındaki öyküler çocuğa görelikler açısından incelenmiştir. Son olarak araştırma sonucunda elde edilen sonuç ve önerilere değinilmiştir. Ekler bölümünde de araştırmaya kaynak olan metinler konulmuştur.

Öncelikle bu tezin ortaya çıkışına vesile olan ve vefatına kadar danışmanlığımı yürüten hocam Yrd. Doç. Dr. Ali Bulut'u saygıyla anmak isterim. Sonrasında beni her zaman yüreklendiren, akademik anlamda desteğini esirgemeyen, çalışmalarımda yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç Dr. İlknur Karagöz'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezimde yapıcı eleştirileriyle bana destek olan, tezime yön veren ve araştırmanın tamamlanmasına vesile olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Şaban Sağlık'a şükranlarımı sunarım.

Pınar ÇAKIR

Eylül 2009

ÖZ

[ÇAKIR Pınar]. [*6., 7., 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin "Çocuğa Görelikler" Açısından İncelenmesi*], Samsun, [Yüksek Lisans Tezi], [2009].

Türkçe öğretiminde temel hedef öğrencilere okuma, dinleme, konuşma, yazma ve dilbilgisi becerilerini sağlıklı bir şekilde kazandırmaktır. Bu becerilerin kazandırılabilmesi için en sık kullanılan materyallerden birisi de ders kitaplarıdır. Nitelikli hazırlanmış bir ders kitabı, yukarıda belirtilen kazanımları gerçekleştirmede etkili bir araç olacaktır. Çocuklar için yazılan metinler; çocuğun düş gücüne seslenen, onun tat alabileceği bir dil ve anlatımı içinde barındıran, kavrama düzeyine uygun metinler olmalıdır. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında yer alan bu metinler "çocuğa görelik" ilkesine uygun olmak zorundadır.

2007- 2008 eğitim-öğretim yılında, 6. , 7. ve 8. sınıflarda, Samsun il merkezindeki okullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki öyküler, "çocuğa görelik" ilkesi dikkate alınarak incelenmiştir. İncelemede, Sedat Sever' in belirlemiş olduğu çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler ve çocuğa görelik ilkesi dikkate alınmıştır. Bu yönteme göre, 6. , 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelikler açısından taşıması gereken özellikler şu başlıklar altında incelenmiştir:

1. Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelikler açısından taşıması gereken tasarım özellikleri: Kağıt, sayfa düzeni, ve resimlemeler.

2. Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelikler açısından taşıması gereken içerik özellikleri: Konu, tema (izlek), karakter(ler), dil ve anlatım, ileti ve çevre.

Yapılan incelemede ders kitaplarındaki öykülerin, tasarım özelliklerinin büyük ölçüde "çocuğa görelik" ilkesine uygun olduğu; ancak birkaç hikâyede harf(ler) ve resimlemelerin çocuğa göre olmadığı tespit edilmiştir. İçerik özellikleri açısından ise konu, tema, ileti ve çevrenin sunuluş biçimi bakımından "çocuğa görelik" ilkesine uygun olduğu görülmüştür. Dil ve anlatımın kusurlu olması, seviyeye uygun olmayan ifadelerin yer alması hikâyeleri çocuğa görelik ilkesinden uzaklaştırmıştır.

Anahtar sözcükler: Çocuğa görelik ilkesi, çocuk edebiyatı, öykü, ders kitabı, eğitsellik.

ABSTRACT

[ÇAKIR, Pınar]. [The analysis of stories in 6. , 7. 8 classes Turkish coursbooks in terms of "relativism of child".] , Samsun, [Postgraduate Thesis], [2009].

The main target in teaching turkish is to have the students gain the skills of reading, listening, speaking, writing and gramer effectively. One of the frequently used materials in improving these skills is coursbooks. A well- qualified coursebook will be an effective tool in carrying out the abilities mentioned above. The texts written for children should address to child's imagination, contain a language and expression that he gets pleasure and be appropriate to the comprehension level. In this sense, the texts in the Turkish coursebooks must be up to the principle of the relativism of child.

For this purpose, in 2007-2008 academic year, in 6. , 7. and 8. classes the stories in Turkish coursebooks used in central schools in Samsun were analyzed according to principle of child relativism. According to this method, the features of the stories in 6. , 7. , 8. classes Turkish coursebooks according to the relativism of child were analyzed under these headings.

The design features of stories in Turkish coursebooks according to child relativism: Paper, page-layout, illustrations.

The content of stories in Turkish coursebooks according to child relativism: Subject, theme, character (s), language and expression, message and environment.

In performed research, the design features of the stories in coursebooks are highly suitable fort he relativity of child principle; but in some stories, it is determined that letters and illustrations are not relative to child.

In terms of the content features, the presentation of subject, theme, message and expression, including inappropriate expressions to the level maket he stories move away from the principle of child relativism.

Key words: Child relativity, children literature, story, coursebook, educational.

İÇİNDEKİLER Sayfa No

ÖNSÖZ…… **i**

ÖZ…….... **iii**

ABSTRACT……..… **v**

İÇİNDEKİLER……... **viii**

TABLOLAR LİSTESİ……... **xii**

KISALTMALAR…… **xiii**

GİRİŞ……... **1**

Problem Durumu…… **1**

Araştırmanın Amacı ve Önemi……..……..... **4**

Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımlar)…….. **5**

Kapsam ve Sınırlılıklar…….. **6**

İlgili Kaynaklar……... **7**

Araştırmanın Yöntemi……..... **9**

Verilerin Çözümlenmesi…… **9**

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

I. 1 ÇOCUK ve ÇOCUKLUK DÖNEMİ **10**

I. 1. 1 Çocukluktan Gençliğe Geçişte Gelişim ……..… **11**

I.2 ÇOCUĞUN FARKLI GELİŞİM ALANLARI……... **15**

I. 2. 1 Dil Gelişimi……... 15

I. 2. 2 Bilişsel Gelişim…….. 15

I. 2. 3 Kişilik Gelişimi……. 16

I. 2 .4 Toplumsal Gelişim……... 16

I. 3 ÇOCUK EDEBİYATI NEDİR?……. 16

I. 3. 1 Öykünün Çocuğun Eğitimindeki Yeri…….. 19

I. 3. 2 Yaş Gruplarına Göre Okutulması Gereken Öyküler……... 20

I. 3. 3 Ders Kitaplarındaki Çocuk Öykülerinde Bulunması Gereken özellikler……..…..... 22

I. 4 EĞİTSELLİK NEDİR? ……..... 23

I. 4. 1 Ders Kitaplarında İçerik, Biçim, Eğitsellik….. …….. …… 24

I. 5 ÇOCUĞA GÖRELİK……..... 26

I. 6 TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÖYKÜLERİN "ÇOCUĞA GÖRELİK" İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN TASARIM ÖZELLİKLERİ……..... 30

I. 6. 1 Kağıt Özellikleri…… ……... 31

I. 6. 2 Sayfa Düzeni…… ……..... 31

I. 6. 4 Resimler……. 32

I. 7. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÖYKÜLERİN "ÇOCUĞA GÖRELİK" İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN İÇERİK ÖZELLİKLERİ…….. 34

I. 7. 1 Konu…….. 35

I.7. 2 Tema (İzlek)……. …… 36

I. 7. 3 Karakterler……... 38

I. 7. 4 Dil ve Anlatım……... 39

I. 7. 5 İleti…… …… 42

I. 7 .6 Çevre……. 43

BÖLÜM II

II. 1 6. , 7. ve 8. SINIF ve TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÖYKÜLERİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN TASARIM ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ…...…….. 44

II. 1. 1 Kağıt Özellikleri…….. 44

II. 1. 2 Sayfa Düzeni……..... 44

II. 1. 2. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 44

II. 1. 2. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 46

II. 1. 2. 3 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 46

II. 1. 3 Resimler……..... 47

II.1. 3. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 48

II.1. 3. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 55

II.1. 3. 3 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 58

II. 2. 6. 7. ve 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÇOCUK ÖYKÜLERİNİN "ÇOCUĞA GÖRELİK" İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ……..... 64

II. 2. 1 Konu…… 64

II. 2. 1. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 64

II. 2. 1. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 70

II. 2. 1. 3 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 73

II. 2. 2 Tema (İzlek)…… 78

II. 2. 2. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 78

II. 2. 2. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 81

II. 2. 2. 3 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 83

II. 2. 3 Karakter(ler)……..... 85

II.2. 3. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…….. 85

II.2. 3. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…….. 89

II.2. 3. 3 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…….. 91

II. 2. 4 Dil ve Anlatım……. ……...…… 94

II.2. 4. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……... 94

II.2. 4. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……... 100

II.2. 4. 3 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……... 105

II. 2. 5 İleti…….…….. 108

II. 2. 5. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 108

II. 2. 5. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 112

II. 2. 5. 2 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler…… 114

II. 2. 6 Çevre……..... 116

II. 2. 6. 1 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 117

II. 2. 6. 2 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 121

II. 2. 6. 3 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler……. 122

SONUÇ ……... 127

ÖNERİLER…….. ….. 133

KAYNAKÇA……... 135

EKLER……..... 142

ÖZGEÇMİŞ…… 183

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin Tasarım Özellikleri……. 62

Tablo 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin Tasarım Özellikleri……. 62

Tablo 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin Tasarım Özellikleri……. 63

Tablo 4. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin İçerik Özellikleri…….. 125

Tablo 5. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin İçerik Özellikleri…….. 125

Tablo 6. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin İçerik Özellikleri…….. 126

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

Ar. Arapça

Böl: Bölüm

Bk: Bakınız

Fr: Fransızca

İng: İngilizce

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Para: Paragraf

S: Sayfa

SB: Sayfa Bütünlüğü

STDK: Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Vb: Ve Benzeri

GİRİŞ

Problem Durumu

Gün geçtikçe hızla değişen ve gelişen dünyada, nitelikli ve çağdaş bir eğitimin verilmesinde ders kitapları önemli bir yere sahiptir. " Amacımız, sanatsal uyaranları da içeren, anadili duyarlılığını, Türkçenin güzelliğini çocuğa verebilecek, yansıtabilecek ders kitaplarıyla çocukların buluşmasını sağlamaktır." (Karababa, 2006: 77). MEB tarafından hazırlanan ilkelere göre, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel ve yaratıcı düşünme, iletişim kurma, estetik zevk kazanma, milli ve manevi değerlere saygılı olma gibi temel değerleri yansıtabilecek nitelikte olması gerekmektedir.

> *Kitaplar, daima elde taşınacak fenerler gibidir. Diğer bir anlatımla, bir kitabın temel işlevi, etrafını "aydınlatmak" olmalıdır. Etrafını aydınlatan, ışık saçan, bilgi veren bu yapıtlar gençleri yarınlara taşıyan ve bu gençlerin aydın düşüncelerle yetiştirilmelerine olanak sağlar. Ovidius'un belirttiği gibi, gençlerini kitaplarla beslemeyen ulusların sonu hüsranla bitmektedir.* (Aşıcı 2005:3).

Yazın eğitiminin, okuma öğretiminin bir parçası olduğu düşünülürse, okuma becerisine yönelik kazanımların gerçekleştirilmesinde, Türkçe ders kitaplarında kullanılacak olan metinler dikkati çekmektedir. MEB'in genel amaç ve ilkelerine bakıldığında bireyin milli, ahlâki, manevi ve kültürel değerlerini koruyan, benimseyen ve geliştiren, eleştirel düşünebilen, sorgulayan, karar verebilen bir eğitim sistemi içinde yetişmesini öngören bir anlayışı benimsediği görülür. O halde eğitim ve öğretimde kullanılacak olan materyallerin bu özellikler dikkate alınarak oluşturulması gerekir. Eğitim bir uyum, değişme, gelişme ve öğrenme sürecidir. Tüm bu süreçte en çok verim alınan dönem de çocukluk devresidir. Bu devrede Türkçe dersi, öğrencilerin ana dilini tam ve doğru olarak kullanabilme becerisini kazandırmayı amaçlamaktadır. Türkçe derslerinin temel aracı metinler olduğuna göre, bu kitaplarda yer alan metinlerin de çocuğa göre olması gerekir.
Öğrenmeye giden tek yol olmasa da, okullarda bilgiye giden en etkili yollardan birisi " okuma" dır. Okuma eylemini gerçekleştirmede kullanılan materyallerden biri ise ders kitaplarıdır. Çocuk için "çocuğa göre" yazılan metinler de öğrenciye

okuma ilgisi ve sevgisi kazandıracağından, çocukların eğitim süreci içerisinde karşılaşacakları yazılı materyallerin özenle hazırlanmış olması şarttır. Öğrencinin öğrenme sürecinde, gelişimine paralel olarak ortaya konan nitelikli ve yeterli metinler, öğrenmede etkin bir rol oynar. Bu yüzden ders kitapları gözden kaçırılamayacak kadar önemlidir.

> *Öğrencilerin anlama (okuma, dinleme) ve anlatma (konuşma, yazma) becerilerini geliştirecek, onlara çok boyutlu düşünme alışkanlığı ve insana özgü duyarlılıklar kazandırmak, Türkçenin anlatım olanaklarını yansıtan düzeye uygun çeşitli türdeki metinlerle yaşam ve insan gerçekliğini sezdirmek, anadili bilincini edindirmek Türkçe öğretiminin temel amaçları olarak sıralanabilir.* (Sever 2005:8).

Nitelikli hazırlanmış bir ders kitabı, eğitim ve öğretimde hedeflenen davranış ve bilgiyi kazandırmada öğretmen ve öğrencinin en büyük yardımcısıdır. Karababa'ya göre (2006: 77), ders kitapları çocuklara duyarlılık ve bilgi kazandırdığı sürece çocuğa göredir.

Bu araştırmanın ana problemi Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelikler açısından uygun olup olmadığıdır. Değerlendirmeyi yaparken de çocukların bilgi ve duyarlılık yönünden ne kadar doyurulduğuna dikkat edilecektir. Çocuğun çağa uygun bir biçimde, hızlı düşünen, okuyan, okuduğunu anlayan ve sorgulayan bir kimlik kazanmasında okuma eğitiminin, dolayısıyla yazın eğitiminin önemi büyüktür. Bu yüzden gerek okulda gerek günlük hayatta çocuğun karşılaşabileceği okuma materyalleri, tasarım ve içerik bakımından yaş gruplarına uygun nitelikte olmalıdır. Böylece çocuk, yazınsal yapıtlar aracılığıyla yazarın düşünce evrenine girerek, onun duyarlılığını kendi düşünceleri ile birleştirecektir.

Sözü edilen *okuma eğitimi, çocuğa görelik, yazın eğitimi* gibi kavramlar genel olarak çocuk edebiyatı başlığında değerlendirir. Çocuk edebiyatı (yazını) hakkında pek çok tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

> Çocuk edebiyatı (yazını) erken çocuklukla başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi

> ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. (Sever, 2003:9).Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine eğilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır. (Şirin, 1994:9) Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad. (Oğuzkan 2001: 3).

Çocuk edebiyatı hakkında yapılan tanımlar, çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özellikleri de kapsamaktadır. Araştırmada incelenen öyküler de bu bağlamda değerlendirilmiş, çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özellikler dikkate alınarak metnin yazınsal niteliği sorgulanmıştır.

Ders kitaplarındaki metinlerde bulunması gereken özellikler ile çocuk öykülerinde bulunması gereken özellikler karşılaştırıldığında pek çok ögenin ortak olduğu gözlemlenir.

> Bunun için de metinler hem türlerin temel özelliklerini sezdirebilmeli hem de içerik olarak çocuğun yaşamıyla ilişkilendirilebileceği türden, onun düzeyine, duygu ve düşünce evrenine uygun olmalı. Okunan metin çocukta merak duygusu uyandırmalı, çocuğu ele alınan konuyla ilgili düşündürmeli, onun konuya ilişkin duyarlıklarını geliştirmelidir. Seçkin örneklere dayandırılan öğretim; okuyan, eleştirel düşünen, Türkçe duyarlılığı bilinci ve sevgisi kazanmış yurttaşlar yetiştirmede daha başarılı olur. (Kaya 2006: 83).

Türkçe ders kitapları içindeki metinlerin yazınsal nitelikleri dikkate alındığında öykü türünün, çocuk yazını içinde en çok ilgi çeken tür olduğu görülür. Araştırmada Türkçe ders kitaplarındaki öyküler değerlendirileceği için öncelikle "Öykü Nedir?" sorusunun cevaplanması gerekir. Öykü hakkında yapılan tanımlamalardan bazıları şunlardır: "Olmuş ya da olabilecek olayları anlatan kısa edebiyat eseridir." (Kavcar 88: 2002). "Öykü (Ar. hikâye, Fr. Nouvelle, İng. Story, short, strori), yaşanmış ya da yaşanabilen olayları, olaylara karışan kişilerin ruhsal yapılarını, yer ve zaman belirterek anlatan yazılara denir." (Güleryüz 2003: 259). Yalçın ve Aytaş ise (2005: 125), öyküyü, şiir ve roman arasında hassas bir yapıya sahip ve göründüğünden çok daha önemli özellikleri olan edebi bir tür olarak tanımlar. Öyküde anlatımın akıcı ve sürükleyici olması,

iletinin kısa metinler içinde verilmesi, dilinin sade olması, kimi zaman masalsı ve fantastik ögeler barındırması gibi özellikleri, çocukların gerçeklik dönemlerine geçişte ilgi gösterdikleri bir tür olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda öyküler Türkçe eğitimi ve öğretimine yönelik tutum ve becerilerin kazandırılmasında başat araçlardır. Bu sebeple öyküler, çocuğun ilgisine, zevkine, gelişim seviyesine uygun nitelikte yani içerik ve şekil açısından çocuğa göre olmalıdır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Samsun il merkezindeki okullarda da okutulan, 6. , 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin, çocuğa görelikler açısından uygun olup olmadığını tespit etmektir. Bu öyküler, dil ve anlatım, biçim, tematik yapı, çocuğun gelişim seviyesi gibi özellikler dikkate alınarak değerlendirilecektir. Öyküler Sedat Sever'in (2007: 41-55) belirlediği yöntem esas alınarak ve "çocuğa görelik" ilkesi açısından, tasarım ve içerik özellikleri olmak üzere 2 ana başlık altında incelenmiştir. Tasarım özellikleri açısından kağıt özellikleri, sayfa düzeni, harf ve resimler; içerik özellikleri açısından ise, konu, tema (izlek), karakter(ler), dil ve anlatım, ileti ve çevre esas alınacaktır.

Ders kitapları için vurgulanması gereken en önemli konu bu kitapların "çocuklar için" yazılmış olmasıdır. Bu yüzden çocuğun gelişmekte olan küçük insan olduğu unutulmamalı, metin seçimi konusunda titiz davranılmalıdır. Eğitimine ilk olarak ailede başlayan çocuk, büyüme süreci içinde yazılı ve sözlü yayın organları, okul, arkadaş çevresi gibi pek çok uyaranın etkisi altında kalmaktadır. Tüm bu uyaranların içinde de aileden sonra okul, beraberinde de ders kitapları dikkati çeken en önemli materyaldir.

İlk ve orta kademede olduğu kadar, İlköğretim ikinci kademedeki Türkçe ders kitapları da öğrenciler için en önemli kaynaklardan birisidir. İlköğretim ikinci kademede çocuğun geçirmiş olduğu gelişim süreci dikkate alındığında, ders kitaplarında verilen öykülerin 'niçin' bu kadar önemli olduğu ortaya çıkacaktır. Bu dönemde çocuklar ailesinden uzaklaşır, yalnız kalma isteği artar, sosyalleşme

sürecini daha çok okulda ve arkadaş çevresinde geçirir. Bu yüzden okulda geçen bu süreci çocuğun eğitim, öğretim ve gelişimine katkı sağlayacak hale getirmek gerekmektedir. Bunun için de ders kitapları bu işin ciddiyetinin farkında olanlar için en müsait alandır.

> "Teknolojideki gelişme ve öğretim araçlarındaki çeşitliliğe karşın ders kitaplarının halen en önemli kaynaklardan biri olmasının nedeni bu kitapların 'soyut olarak eğitim programında planlanan " hedef ve davranışların", somut olarak kendini gösterdiği materyaller olmaları ile de ilintilidir. Diğer bir deyişle ders kitapları eğitim felsefelerinin yönlendirdiği eğitim programlarının en somut ürünü olarak karşımıza çıkar." (Aşıcı 2005: 224).

Ders kitapları içinde yer alan öykülerin çocuğun gelişimine ve eğitimine uygun seviyede olması önemlidir. " Bir kitapta çocuğa açılan bir pencere varsa, çocukluk varsa, çocuğun tecessüsleri varsa bu kitap çocuk kitabıdır diyebiliriz." (Şirin 1989: 87). Bu noktalardan hareketle Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin "çocuğa görelikler" açısından uygun niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımlar)

Çocuğa görelik: **"**Çocuğa görelik" ilkesi eğitimde esas alınan temel eğitim ve öğretim ilkelerinden biridir. Bu ilke çocuk bakışı, çocuk algısı ve çocuğun dünyasını dikkate almayı zorunlu kılar. Nitelikli Türkçe ders kitapları ve çocuk edebiyatı ürünleri de bu bağlamda çocuğa göre olmalıdır. Ders kitapları çocukların hem bilgi hem de duyarlılık edinme gereksinmelerini karşıladığı sürece; onlara (yani çocuklara) göre olacaktır." (Karababa 2006: 77).

Çocuk edebiyatı: "Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine eğilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır." (Şirin 1994: 9) .

***Öykü*: "**Öykü (Ar. hikâye, Fr.Nouvelle, İng. Story, short, strori), yaşanmış ya da yaşanabilen olayları, olaylara karışan kişilerin ruhsal yapılarını, yer ve zaman belirterek anlatan yazılara denir." (Güleryüz 2003: 259).

Ders kitabı: "Ders kitapları çocukların bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerinin gelişmesinde katkısı en yüksek olan materyallerdir." (Demirel, Kıroğlu 2005: 50).

Eğitsellik: "Bireyin yaşadığı toplumda pratik değeri olan yetenek, yönelim ve diğer davranış biçimlerini edindiği süreçler toplamı, diğer bir ifadeyle, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan bir sosyal süreç" olarak tanımlar. (Varış 1998: 35).

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışma 2007- 2008 yılında Tebliğler Dergisinde yayımlanan ve Samsun il merkezindeki ilköğretim okullarında, 6. , 7. ve 8. sınıf öğrencilerine okutulacak olan Türkçe ders kitaplarındaki öyküler ile sınırlıdır. Çalışmaya kaynaklık eden Türkçe ders kitapları ve araştırmanın örneklemini oluşturan öyküler şunlardır:

- Kapulu, Ahmet - Süheyla Okuyucu. 2007. **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı.** Ankara: Koza Yayın Dağıtım.

    1. Refik HALİT KARAY, "Eskici". 6. STDK, s.16- 21, (Bk. Ek:1).
    2. Ruth MUSGRAVE, "Geleceğin Dünyası" . 6. STDK, s.41- 45. (Bk. Ek:2).
    3. Muzaffer İZGÜ, "Süpermen İstanbul'a Düştü". 6. STDK, s.70- 74. (Bk. Ek:3).
    4. Fatih ERDOĞAN, "Prensi Olmayan Masal Kitabı". . 6. STDK, s.81- 84. (Bk. Ek:4).

- Altan, Abdulkadir, Serdar Arhan, (2007). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı.** Ankara: Özgün Matbaacılık.

    1. Yavuz Bahadıroğlu, " Karada Yüzen Donanma". 7. STDK, s.53-55. (Bk. Ek: 5).
    2. Sait FAİK ABASIYANIK, "Son Kuşlar". 7. STDK, s.70- 75. (Bk. Ek: 6).

- Köktürk, Muhsin, Metin Gül**.** (2007). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı.** Ankara: Yıldırım Yayınları.

    1. Mete AKYOL, "Burası Türkiye". 8. STDK, s.13- 15. (Bk. Ek: 7).
    2. Guy De MAUPASSANT, "Tamir Edilemez Hata". 8. STDK, s.101- 103 . (Bk. Ek: 8).
    3. Talip APAYDIN, " Uzun Kavak". 8. STDK, s.166- 168. (Bk. Ek: 9).
    4. Kemal BİLBAŞAR, "Otobüs Şoförü". 8. STDK, s.215-217 . (Bk. Ek: 10).

İlgili Kaynaklar

Bu güne kadar ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine okutulan ders kitaplarındaki öykülerle ilgili olarak bazı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda bu alanda 6 farklı çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan ilki, Başbay (1986), "Çocuk Eğitiminde Çocuk Hikâyelerinin Yeri ve Önemi" adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada çocuk hikâyeleri dil, anlatım ve muhteva yönünden değerlendirmiştir. 1974-1984 yılları arasında çocuk edebiyatı arasına giren hikâye kitapları yaş grupları, kitap boyutları, resimli oluşları, ve konularına göre tasnif edilmiştir.

"İlköğretim 8. Sınıf Tükçe Ders Kitaplarındaki Uygulama Çalışmaları" adlı yüksek lisans tezidir. (Topgül: 2004). Bu çalışmada 2002- 2003 yılında Tebliğler

Dergisi'nde tavsiye edilen Türkçe ders kitaplarındaki uygulama bölümleri incelenmiştir. İncelenen ders kitaplarındaki yazılı ve sözlü anlatım bölümleri değerlendirilmiştir. Bu kitaplarda yer alan uygulama çalışmalarının pedagojik ve teknik açıdan yeterliliği incelenmiştir

Küçük (2005) ise "İlköğretim 6. , 7. ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde, düz yazı metinlerini çocuğa görelik ilkesi ve eğitsel iletiler açısından incelemiştir. İncelemede "çocuğa görelik" ilkesi dil, anlatım ve konu açısından ele alınmıştır. Beraberinde eğitsel iletiler saptanmış, iletiyi sezdiren ya da doğrudan aktaran cümleler alınarak, iletiler amaçlarına ve konularına göre sınıflandırılmıştır. Dil ve anlatım bulguları sınıf sırasına göre, eğitsel iletiler ise türler açısından yorumlanmıştır.

Ünal (2006), "Öykülerin Türkçe Öğretimindeki İşlevi 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Türkçe ders kitaplarında öykülerin işlevi tespit edilmeye çalışılmıştır. Öyküler konu, ileti, kelime sayısı, dil ve anlatım özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Ders kitaplarındaki öykülerin çocuğun gelişiminde, sosyalleşmesinde, hayatı algılamasında, Türk dilinin inceliklerini öğrenip kullanabilmesinde, öğrencinin seviyesine uygun olup olmadığı belirlenmiştir.

Bu alanda yapılan çalışmalardan biri de, Ustaoğlu' nun (2006), " Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Çocuğa Görelik Açısından Olumluluklar ve Olumsuzluklar" adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in hikâyeleri incelenmiştir. İnceleme sırasında çocuklara uygunluk ilkesini esas alınarak, Ömer Seyfettin hikâyelerinin çocukların gelişim düzeylerine uygun olup olmadığı ve okunan hikâyelerin kazanımlar açısından ne derece etkili olduğu incelenmiştir.

Bu alanda yapılan son çalışma, Kılıçoğlu' nun (2008), "İlköğretim İngilizce Ders Kitaplarındaki (11-14 yaş) Resimlemelerin Çocukların Yaş Grubuna Uygunluğu" adlı yüksek lisans tezidir. Kılıçoğlu, İngilizce ders kitaplarındaki resimlemeleri incelemiştir. Çocuğun gelişimi ve çizgisel gelişim basamakları dikkate alınarak, ders kitaplarındaki resimlemelerin uygunluk derecesi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada çözümleyici ve tematik yöntem kullanılmıştır. Bu yöntem var olan durumu yorum yaparak değerlendirmeyi esas alır. Araştırma ile Tebliğler Dergisinde yayımlanan ve 2007- 2008 yılında Samsun il merkezindeki ilköğretim okullarında 6. , 7. ve 8. sınıf öğrencilerine okutulması kararlaştırılan, Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin "çocuğa görelikler" açısından uygun olup olmadığı değerlendirilecektir.

Verilerin Çözümlenmesi

- Verilerin tasnifi
- Verilerin değerlendirilmesi
- Verilerin yorumlanması
- Ulaşılan sonuçlar ve öneriler

Verilerin çözümlenmesi aşamasında öncelikle bibliyoğrafya taraması yapılmıştır. Daha sonra araştırmaya kaynaklık eden Türkçe ders kitapları temin edilmiştir. Daha sonra kitaplardaki öyküler "çocuğa görelik" ilkesi esas alınarak okunmuş, incelenmiş ve incelenen öyküler fişlenmiştir. Bu fişler tasnif edildikten sonra, elde edilen veriler tek tek yorumlanmıştır. İnceleme sonrasında elde edilen sonuç ve öneriler ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir.

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

I.1. ÇOCUK ve ÇOCUKLUK DÖNEMİ

Çocukluk çağı büyüklerin belki de tamamen unuttuğu, hatırlamakta güçlük çektiği ayrı bir dünyadır. Çocuğun dünyası, başta Piaget olmak üzere, pek çok gelişim psikoloğunun ifade ettiği gibi yabancı bir dünyadır.

İki yaşından ergenlik dönemine ve ilk gençlik çağına kadar olan büyüme dönemine çocukluk denir. Bu dönemi yaşayan bireye de çocuk denilebilir. Çocukluk dönemi içinde 0- 2 yaş bebeklik dönemi, 2- 6 yaş ilk çocukluk dönemi ve oyun çağı olarak adlandırılır.

İkinci çocukluk dönemi ise 6- 12 iken, 6. 7. 8. sınıfların denk düştüğü 12-18 yaş arası dönem de ergenlik çağı olarak ya da son çocukluk çağı olarak adlandırılır. Piaget'e göre (2004: 86), düşüncenin yeni biçiminin genel idelerle ve soyut yapılarla elde edilmesi, bu dönemde somut düşünmenin başlamasıyla, daha sürekli bir şekilde gerçekleşir. Bu bakımdan kesin dönemecin 12 yaşına koyulması gerektiğini belirtir. Bu dönemden itibaren gelişme gerçeklikten kopar, yavaş yavaş özgür düşünceye doğru yönelir. Yani soyut düşünceden, biçimsel düşünceye geçiş diğer bir deyişle varsayımsal-tümden gelimci düşünceye geçiş gerçekleşir. Atalay Yörükoğlu ise çocuğun tanımını gelişmekte olan küçük insan olarak yapar.

> Küçük insan, bağımlılıktan bağımsızlığa, bencil davranıştan işbirliğine doğru gelişir. Yetenekleri yalından karmaşığa, genelden özele doğru ilerleme gösterir. Davranışları tutarsızlıktan tutarlılığa doğru dönüşür. Somut düşünmeden soyut ve mantıklı düşünmeye yönelir. Oyundan öğrenmeye ve yaratıcılığa geçer. (Yörükoğlu 1980:17).

Çocuk kavramı üzerinde yapılan diğer tanımlardan bazıları ise şunlardır. "Genellikle çocuk, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubu için kullanılan temel bir kavramdır."(Yalçın, Aytaş 2005:13). "Kendine has algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren, sosyal, dilsel, ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlıktır."(Dilidüzgün 2003: 18).

Yaş dönemlerinin öğrenmeyi etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. "Çocuk kime denir ?" sorusunun cevabı verildikten sonra, çocukluktan gençliğe kadar olan dönemin özelliklerinin bilinmesi hedef kitle olan çocukları anlamak için zorunludur. "Çünkü çocuk yetişkinden daha az düşünen bir varlık değil; daha farklı düşünen bir varlıktır."(Çakır 1993: 2). İyice kavranan yaş dönemleri etkili öğrenmenin ve öğretmenin kapılarını aralayacaktır. Etkili bir öğrenme için de çocuğun değişik yaş ve gelişim dönemlerini ve bu dönemi yaşayan öğrencilerin özelliklerini bilmek gerekmektedir.

I. 1. 1. Çocukluktan Gençliğe Geçişte Gelişim

"Öğrenme, yaşantı ve olgunlaşma sonucunda bireyde görülen düzenli ve sürekli değişikliklere *gelişim* denilmektedir." (Selçuk 2004: 13) Görüldüğü gibi bu üç etkenin birleşmesiyle gelişim gerçekleşir. Belli bir yaşta başlayıp, belli bir yaşta bitmez, süreklidir, yaşamın her alanında canlılığını korur.

> İnsan hayatı genel olarak çocukluk, gençlik, yetişkinlik, orta yaşlılık, yaşlılık ve ihtiyarlık olmak üzere 6 evreye ayrılabilir. Bu evrelerden diğerine geçişte kesin yaş sınırları yoktur. Bununla beraber gelişimde belirli ve ardışık bir seyir izlenir. Bu gelişme seyri bütün insanlar için aynıdır. Gelişme sırasında geçilmesi gereken basamaklar atlanamaz. Bir önceki gelişme aşaması bir sonrakine basamak teşkil eder. (Kulaksızoğlu 2000:17).

Araştırma kapsamında olan öğrenciler de ikinci kademede, yani son çocukluk ile ergenlik çağı arasında, geçiş dönemi yaşayan çocuklardır. Çocuğun içinde bulunduğu bu dönem *ergenlik dönemi, ilk gençlik çağı, son çocukluk çağı, soyut*

işlemler dönemi gibi isimlerle nitelendirilir. Kulaksızoğlu (2000: 17), 7-11 yaşları ile 13-15 yaşlarını ergenliğin başlangıcı olarak kabul eder. 7-11 son çocukluk çağı olarak nitelendirilirken, kızlarda 11-13, erkeklerde 13-15 yaşları buluğa erme dönemi olarak kabul edilmektedir.

İlk gençlik çağı Piaget'e göre (2004: 85), genç bir birey bir çocukla karşılaştırılacak olursa, genç birey kuramlar üreten bir bireydir. Bir çocuk ise sistemler kuramaz. Başka bir deyişle, gerçekler önerdiği ölçüde ve sorundan soruna düşünür; ilkeden gelen genel kuramlar yoluyla yapılacak çözümlere ulaşamaz. "Hızlı büyüme ve cinsel uyanışın olduğu 12-15 yaşlar arası ergenlik ya da ilk gençlik olarak bilinir. Olumsuz davranış ve tepkilerin yoğun olduğu evredir." (Yörükoğlu 2007: 20).

Selçuk'a göre (2004: 95), *12 Yaş ve üzeri soyut işlemler dönemi* olarak adlandırılır. Bu dönemin başlıca özellikleri şunlardır:

- Nesne ve olaylar göz önünde olmadığı halde soyut düşünülebilir.
- Hipotezler vasıtasıyla düşünebilirler. (Eğer x... ise, o zaman Y... olur.)
- Analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde soyutlamalar yapılabilir.
- Soyut problemler sistematik olarak sınanabilir.
- Ulaşılan sonuçlar hakkında genellemeler yapılabilir.

> Bu dönemdeki çocuklar mantıksal düşünme açısından yetişkin düzeyine ulaşırlar. Soyut işlemler dönemindeki bir kişi tümevarım ve tümdengelim yöntemleriyle düşünce yürütebilir. (Selçuk 2004: 95).

Somut ve soyut işlemler dönemindeki çocuklar, gelişim özellikleri bakımından farklılık gösterirler. Somut işlemler döneminde olan bir çocuk dışardan gözlemlediği olayları sistemli bir şekilde düşünüp, çözümlemeler yapamaz. Oysa ilk gençlik çağına adım atan bir çocuk, görünenin arkasında yani soyut olarak verilen düşünceyi somutlaştırır. Böylece ilk gençlik çağına özgü kazanımlar, bir evreden ötekine geçişte daha da sağlamlaşır. Çocuğun düşünce ve duygu yaşamı ilk çocukluk dönemine göre zenginleşerek gelişir.

> Öte yandan, bir yeniyetmede ise aksine göze çarpan şey, günü gününe yaşanan gerçekliklerle ilgisi bulunmayan ve güncel olmayan sorunlara duyduğu ilgidir, ya da umarsız bir saflıkla, çoğu zaman düşsel olan dünyanın geleceğini önceden sezerler. Özellikle şaşırtıcı olan bir şey varsa, o da soyut kuramları geliştirme kolaylığıdır. (Akt: Portakal 2004: 91).

Son Çocukluk Döneminde, çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasında duygusal yönden göze çarpan değişimler söz konusudur. Öfke, nefret, sevinç, üzüntü gibi duyguları çocuklar çok daha rahat ifade ederken, ergenlikte duygular gizlenir. Ergen, kendisini maskeler arkasına saklar. Bu yüzden bu dönemde olan, yani son çocukluk dönemini yaşayan çocuk, duygu ve düşünce alemi gözden kaçırılamayacak kadar önemli bir bireydir.

> Bu dönemdeki çocuk anne-babanın etkisinin yanında arkadaşlarının etkisine de açıktır. Arkadaşları artık görüşleri önem kazanan bireyler olmaya başlar. Öğretmen de çocuk için önemli olan birisidir. Çocuk artık işbirliğine dayalı sosyal faaliyetlere katılabilir ve kurallı oyunlar oynayabilir. (Kulaksızoğlu 2000: 17).

Kulaksızoğlu (2000: 17), ergenin duygu, davranış ve tutumlarında olan değişiklikleri şu şekilde sıralar:

- Duyguların yoğunluğunda artış
- Duygularda istikrarsızlık
- Aşırı hayal kurma
- Yalnız kalma isteği
- Çabuk heyecanlanma
- Aşık olma
- Mahcubiyet ve çekingenlik
- Tedirgin ve huzursuz olma
- Çalışmaya karşı istikrarsızlık

Kendisini, ailesini, çevresini, olayları ve dünyayı doğrudan ya da dolaylı olarak sorgulayan çocuğu yetişkinden ayıran dört önemli öge vardır.

> Çocuk somut düşünür; her şeyi somutlaştırarak anlamaya çalışır. Soyut kavramları, atasözlerini, fıkraları kavramakta güçlük çeker.(...) Çocuk dünyaya kendi ekseninden bakar. Kendini dünyanın merkezi sayar, tüm olan bitenleri kendisiyle ilgili sanır. Çevresindeki olayları benmerkezcil düşünce (egosentrik düşünce) açısından algılayıp değerlendirir. (Yörükoğlu 2007: 30).

Bu dönemden itibaren çocuk yavaş yavaş genç yetişkin olma yolunda ilerlemektedir. "Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme gençlik çağının sonunda bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter." (Yörükoğlu 2007: 13). Yine Yörükoğlu' na göre (2007: 19), "Gençlik bir bakıma uçarılık, haylazlık ve gözü karalık demektir. Şakacı bir yazarın dediği gibi, gençlik çağı gençlere bırakılamayacak kadar değerlidir." Bu dönemde, ilk gençlik çağı, ergen, kişiliğinde barındırdığı olumsuz özellikler kadar, kendisini, çevresini, dünyayı sorgulayan, bir arayış içindedir. Bu nedenle çocuğun geçirmiş olduğu gelişimin her devresinin kişiliğine yansıyan olumlu ve olumsuz her bir özelliğin bilinmesi gerekir.

> Gençlik yalnız olumsuzlukların toplandığı bir çağ değildir. Gençlik tatlı hayallerin, tutkuların ve idealizmin filizlendiği, sıkı arkadaşlıkların, ilk sevgilerin yaşandığı dönemdir. Yeniliğe ve ileriye doğru atılımların yapıldığı, kendini kanıtlama ve kendi kimliğini arayıp bulma çabalarının yoğunlaştığı dönemdir. (Yörükoğlu 2007: 19).

Tüm bu yapılan açıklamalardan sonra ergenin, gençlik çağının, özelliklerini şu şekilde açıklayabiliriz:

- Bağımsızlık çağıdır, evden kopar, çevreye yönelir, kendisini arkadaşlarıyla mukayese eder.

- Uyumlu, anlayışlı ilkokul çocuğunun yerine, tedirgin, güç beğenen, her şeye tepki gösteren bir çocuk gelir. Derslere ilgi azalır, kuralları bazen reddeder.
- Bu dönemde gençler anne-baba etkisinden sıyrılır, kendilerine yeni örnekler seçerler. Hayranlık ve tutkuların bol bol yaşandığı bir dönemdir. Çoğunlukla bir şarkıcı, bir sporcu, siyasi bir lider, ünlü bir oyuncu onların benzemek istediği kişiler arasındadır.
- Düşünme yeteneği artar, sorgular, soyut kavramları daha iyi anlar, ilgi alanı genişler.
- Kendini kanıtlamak, başarılı olmak, takdir edilmek gibi egoları öne çıkar.
- Çevreye karşı duyarlı, sorgulayıcıdır, bilinç geliştirmeye başlar. Hayalci, yaratıcı, eleştiricidir.

I. 2. ÇOCUĞUN FARKLI GELİŞİM ALANLARI

Gelişim bebeklikten başlayıp insan yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Bu yüzden çocuğun gelişim sürecinde hangi aşamalardan geçtiğini çok iyi bilmek gerekir.

1.2.1. Dil Gelişimi: Sever'e göre 10-12 yaş ve üstündeki çocukların *dil özellikleri* daha sistemli bir yapı üzerine kurulmuştur. "Çocuklar olumluluk ve olumsuzluk bildiren yan tümceleri de kullanarak anlamsal olarak daha girişik yargılar oluştururlar." (Sever 2007: 37).

1.2.2. Bilişsel Gelişim: Sever'e göre 10-12 yaş ve üstündeki çocukların *bilişsel gelişime* uygun olarak, zihinsel beceri ve yeteneklerinde süreç içerisinde farklılıklar görülür. "Akıl yürütmeyi, mantıksal kuralları, soyut sorunlara çözümler bulmayı öğrenirler. Soyut düşünme başlar, dikkati yoğunlaştırma yetenekleri ve bellek güçleri artar." (Sever 2007: 46).

1.2.3. Kişilik gelişimi: Dünyaya gelen her bireyin bir kişiliği vardır ve kişilik doğuştan değil, sonradan kazanılan bir yapı oluşturduğundan çocuk gelişiminde dikkate alınması gereken bir süreçtir. Burada bizim için önemli olan kişiliği oluşturan etmenlerdir. Kişilik oluşumunda önce aile daha sonra okul, arkadaş çevresi gibi yakın çevre etkilidir. Bu etkenlerin hemen sonunda belki de daha öncesinde yazılı ve görsel basınının baskın olarak model alındığı, içselleştirilerek takip edildiği unutulmamalıdır.

Sever'e göre 10-12 yaş üstündeki çocukların *kişisel gelişimi* genel olarak şu şekildedir: " Çocuklar, bireysel beceri ve yeteneklerini yaşıtlarınınkiyle gerçekçi biçimde karşılaştırabilir, iç denetimlerini sağlayabilir; hata ve başarılarından kendilerinin sorumlu olduğunu düşünürler."(Sever 2007:54). Çocuğun toplumsallaşmasında çocuk kitaplarının önemi büyüktür. "Bu dönemde çocuklara; karar verme, değerlendirme, eleştirme ve iç denetimi geliştirme gibi eğitimle kazandırılabilecek davranışların önemini sezdiren; yaşamın değişik güzelliklerini yansıtan yapıtlar da okutulmalıdır."(Sever 2007: 54).

1.2.4. Toplumsal Gelişim: Sever'e göre 10-12 yaş üstündeki çocuğun eğilimleri farklılık göstermeye başlar. "Aileye eskisi kadar bağımlı değillerdir. Daha çok arkadaşlarıyla birlikte olmaya, zaman geçirmeye isteklidirler. Çevresindeki adaletsizliklere tepki göstermeye başlarlar. Cinsiyetleriyle ilgili roller çok belirginleşir." (Sever 2007: 60).

I. 3. ÇOCUK EDEBİYATI NEDİR?

Çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk edebiyatı kavramını ortaya çıkarmıştır. Önceleri "çocuğa göre", "çocuk için", "çocuk duyarlılığı" gibi isimlerle adlandırılan bu kavram sonraları yeni isimlerle tanımlanmaya başlamıştır. Batı'da 18. yüzyılda ortaya çıkan çocuk edebiyatının temelleri 17. yüzyıldaki Fenelon fabllarına ve 18. yüzyıldaki Grimm Kardeşler masallarına dayanır. Bizde ise Eski Türk Edebiyatında birçok şair tarafından kaleme alınan kısa manzum hikâyeler, çocuk edebiyatının ilk yazılı ürünleri de sayılabilir. Yazılı

çocuk edebiyatı, Tanzimat dönemi ve Meşrutiyet dönemi ile Cumhuriyet dönemi başlıkları altında değerlendirilir. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde çocuk edebiyatının en belirgin özelliği çeviri yoluyla gelen eserlerin varlığıdır. "Şinasi'nin 1859'da La Fontaine'den çevirdiği *Eşek ile Tilki* hikâyesi, Yusuf Kâmil Paşa'nın 1862'de Fenelon'dan çevirdiği *Terceme-i Telemak'ı*, başlangıç tarihleri bakımından önemlidir. Eğitimde çocuk edebiyatından yararlanmanın önemine ise Darülmuallimin Müdürü Satı Bey (1910) öncülük etmiştir."(Şirin 2007: 52).

Bilimsel ve bilinçli nitelikteki çocuk edebiyatımız ise Cumhuriyet döneminde başlar. Cumhuriyet dönemi çocuk edebiyatı üç evreye ayrılır.

> Bir, 1970'lere kadar çocuk üzerine manzume, hikaye, roman, masal ve piyeslerin yazıldığı didaktik anlayışın egemenliğini sürdürdüğü eğitim ağırlıklı çocuk edebiyatı evresi. 1923 sonrası şiir, 1930'dan itibaren roman türünde yazılan çocuk kitapları Cumhuriyet Dönemi çocuk modernleşmesi tasarımına öncelik veren içerikte kitaplardır. Buyurgan, otoriter, dogmatik, tektipleştirici ve kalıplayıcı öğretileri merkeze alan bu anlayış hala sürmektedir. İki, 1970'ten 1980'lerin ortalarına kadar süren, değişen dünya görüşü savunucularının güdümlü, ideolojik, kurtarıcı ve sosyal içerikte çocuk kitabı yazmaya yöneldiği ve kalıcı çok az sayıda kitabın geride kaldığı politik söylem ağırlıklı çocuk edebiyatı evresi. Üç, çocuk gerçekliğine dayalı, poetik kalabilmeyi önceleyen ve çocuğa göre örneklerin yazılmaya başladığı 1980 sonrası yenilikçi çocuk edebiyatı evresi. (Şirin 2007:52-53).

Türkiye'de 1980 sonrasında gelişmeye başlayan ya da geliştiği varsayılan çocuk edebiyatı, özellikle 90'lardan sonra geleneksel çocuk anlayışı ve medyanın etkisi altında gelişme göstermiştir. Ataerkil bir toplum anlayışı, eğitimde gelenekçi ve baskıcı yaklaşımların hüküm sürdüğü bir düzende, çocuk edebiyatı da bu gelişmelerden olumsuz etkilenmiştir. Bu da beraberinde birtakım olumsuzluklara neden olmuştur. İpşiroğlu, (2007: 173), otoriter bir yaklaşımın uzantısı olan gelenekçi yaklaşımın çıkış noktasının, çocuk ve çocuğun dünyası değil, yazarın eğitimci yaklaşımı olduğunu belirtir. Ayrıca yaşamın şematik bir iyiler/ kötüler

karşıtlığına dönüştürülmesi, kesin doğruların savunulması, parmak sallayan bir öğreticilik, çocuk gerçekliğinden uzak, şablon bir dünya yaratılması da yukarıda değinilen olumsuz özelliklerden bazılarıdır. Oysa çocuk edebiyatında olması gereken şey tüm bu olumsuz özelliklerden sıyrılabilmiş, çocuğun evrenine girmeyi başaran, onun dünyasını keşfeden, çocuk bakışını yakalayan bir anlayışın var olmasıdır.

Bu anlayış çerçevesinde çocuğa göre yazılan masal, öykü, roman, anı, biyografi, şiir, destan, efsane gibi duygu ve düşünce ürünleri çocuk edebiyatının içine girer.

> Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. (Şirin 2007: 16).

Çocuk edebiyatı, çocuğun hayal dünyasını geliştiren, onu farklı dünyalara sürükleyen, kendisini ve çevresini fark etmesini sağlayan mükemmel bir araçtır. Aytaş ve Yalçın (2005: 17), karşılıklı anlaşma aracı olarak dilin çocukluk dönemlerinde daha çok geliştiği ve kökleştiğini ifade eder. Ayrıca çocuk edebiyatı vasıtasıyla çocuğun alıcı dil gelişimine katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda ifade edici dil gelişiminin de desteklenmiş, kelime hazinesinin zenginleştirilmiş olacağını belirtir.

Sever (2007:9), çocuk edebiyatını (edebiyatı), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı olarak tanımlar.

Çocuk edebiyatı, " Düşünce, duygu ve hayalleri çocuk düzeyine uygun olarak söz, ya da yazı ile güzel ve etkili biçimde anlatma sanatıdır."(Kaplan 2000: 552).

Aytaş ve Yalçın ise (2005: 17), çocuk edebiyatını çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamı olarak tanımlamıştır.

Çocuk edebiyatından bahsedebilmek için öncelikle çocukluğun sınırlarını belirlemek gerekir. Bu sınırlamalardan yoksun bir çocuk edebiyatı kavramı, kendini gerçekleştirmede yetersiz kalacaktır. Bilkan (2005:7-17), çocuk edebiyatının 0-16 yaşı kapsaması gerektiğini belirtmiş ve çocuk edebiyatını, okul öncesi dönem (0-6 yaş), okul dönemi (7-11 yaş) ve yetişkinlik (12-16 yaş) olarak üç döneme ayırmıştır.

I. 3. 1. Öykünün Çocuğun Eğitimindeki Yeri

Bilgi ve becerilerin kazandırılmasında öğrencinin rehberi önce ailesi, daha sonra en çok vakit geçirdiği yer olan okuldur. O halde çocukların en büyük yardımcıları evde ailesi, okulda ise bir yaşamı paylaştıkları öğretmenlerdir. Öğretmen tek başına tüm bu amaçları gerçekleştirecek donanımda olmalıdır. Okulda teorik olarak kitaplar vasıtasıyla öğretilen bilgi, davranışa dönüştürülüp ilişkilendirilmez ve güncellenmezse hiçbir anlam ifade etmez. " Bu gerçekten hareketle, çocuğun öykü yoluyla eğitimini sağlamak, onlara istenilen davranışları kazandırmak en kestirme yoldur. Batılı eğitimciler bunu çok önceden keşfetmiş, eğitim programlarını bu gerçek ışığında düzenlemişlerdir." (Yalçın, Aytaş 2005:147)

Yaş dönemleri ve özelliklerinin bilinmesi öğrenmeyi doğrudan etkiler. Çocuğu geldiği düzey itibariyle anlamayacağı bilgiler edinmeye zorlamak eğitsellik açısından yanlıştır. Aynı şekilde kolaylıkla anlayacağı bir meseleyi defalarca tekrar etmek ve öğrenmeyi sıkıcı hale getirmek de yanlıştır.

> Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim çağındaki çocuk ve gençlerin konuşma, düşünme, problem çözme biçimleri ve güçleri, sosyal, duygusal ve psiko-motor gelişim özellikleri birbirinden

> farklıdır; öğretmenler, öğretim sürecinde öğrencilerin tüm bu özelliklerini dikkate aldıklarında başarılı bir eğitim gerçekleştirebilirler. (Senemoğlu 2005: 2).

I. 3. 2. Yaş Gruplarına Göre Okutulması Gereken Öyküler

Öykü, yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olan olayların, belirli bir plana göre, kurgulanarak anlatıldığı kısa yazılara denir. Yalçın ve Aytaş (2005:145), öykünün tanımını, şiir ile roman arasında hassas bir yapıya sahip olan ve göründüğünden çok daha önemli özellikleri olan edebi bir tür olarak tanımlamıştır. Bir başka ifadeyle öykü, "Belirli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen, gerçeğe uygun bir olay anlatan veya birtakım kimselerin karakterlerini çizen ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan kısa yazılardır." (Gürsoy, 2000: 328).

Durum öyküsü ve olay öyküsü olmak üzere iki tür öykü vardır. Durum öyküsünde, yaşamdan bir kesit ya da bir insanlık durumu aktarılır. Olay öyküsünde ise serim, düğüm ve çözüm olmak üzere üç bölüm vardır. Bu öykünün serim bölümünde zaman, yer ve kişiler; düğüm bölümünde, bir problem; çözüm bölümünde ise problemin çözüldüğü ve okuyucuyu ana fikre ulaştıran bir bitiş yer almaktadır.

Yalçın ve Aytaş (2005:146-147), yaş gruplarına göre okutulması gereken öyküleri 3 grupta sınıflandırmıştır. Buna göre:

1. Okul Öncesi Dönem: Bu yaş grubundaki çocuk, öykünün içine girerek, olayları yaşamak ister. Öyküdeki olay, çocuğun gözlediği ve yaşadığı olaylardan seçilmelidir. Resimleme ve kurgu, abartıdan uzak olmalıdır.

Çocuk bu dönemde çok iyi bir dinleyici ve izleyicidir. Bu yaşlarda, çocukta dinleme isteği uyandıran, dil sevgisi ve dil bilinci oluşturan yazınsal türler masal, şiir, tekerleme, canlandırma ve bilmecedir. Okul öncesi döneminde, çocuğun kelime dağarcığı çok yavaş gelişir. Daha çok benzer ve tek heceli kelimeleri

tekrarlamaktan, içinde hayali olayların geçtiği öykülerden hoşlanır. Bu öykü, masal, şiir ve canlandırmaları da okuyarak değil dinleyerek ve izleyerek öğrenir.

2. İlköğretimin Birinci Evresi: İlköğretimin birinci evresinde aile ortamından yavaş yavaş çıkan çocuk, çevreyle daha yoğun bir ilişki içine girer. Bunun sonucu olarak kelime dağarcığını geliştirir ve zenginleştirir, gözlemci değil, katılımcıdır. Okumayı öğrenmiştir ve aklına gelen her soruyu sormaktan çekinmez, çünkü meraklıdır. Bu dönemde daha çok fabl, destan, masal unsurunun etkili olduğu resimli kitaplar tercih edilmelidir. Öyküler oluşturulurken veya seçilirken çocuğun bu özellikleri dikkate alınmalıdır.

3. İlk Gençlik Devresi: İlköğretimin ikinci kademesi adı da verilen bu devrede çocuklar, hayal mahsulü olan öyküler yerine, gerçekçi öykülerle ilgilenirler. Dinleme, izleme, okuma aşamalarını geride bırakan çocuk, gördüğü olayları ve okuduğu metinleri kavrar ve benimser. Bunu yaparken de bakış açısı kazanır.

Bu devrenin gelişim özellikleri dikkate alındığında, değişken bir ruh haline sahip olan çocuk için yapılacak her türlü eğitim faaliyetinin özenli olması gerekmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinler ve öykü metinleri karşılaştırıldığında, bilgilendirmeye yönelik olan metinlerin daha zor kavrandığı görülür. Öykü metinlerinin ise metnin yapısı ve kullanılan dilin özellikleri itibariyle daha kolay anlaşıldığı görülür. Bu bağlamda derse yönelik kazanımların gerçekleştirilmesinde, çocuğun eğitimi ve öğretimi için gerekli olan unsurları en iyi içeren öyküler seçilmelidir. Ayrıca çocuğu edebiyata ve sanata yönlendirecek, onun insani yönüne seslenecek, okuma isteği uyandıracak olan öyküler tercih edilmelidir. Eğitici ve edebi unsurları içine alan, yani çocuğun evrenine girebilen öyküler çocuğa göre olacaktır.

I. 3. 3. Ders Kitaplarına Alınan Çocuk Öykülerinde Bulunması Gereken Özellikler:

Çocuk edebiyatı içinde değerlendirilen öyküler "çocuk" için yazılır. Selahattin Dilidüzgün (2003: 47), çocuk için yazmanın belirli ölçütleri olacağını belirtir ve öncelikle amaçlananın, çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimini tanımak ve tanıtmak olduğunu söyler. Çocuk edebiyatı açısından bu nokta oldukça önemlidir. Çünkü çocuğun kendisine has algılama biçimleri, dünyayı nasıl gördüğü ve bakış açısı bilinmeden çocuklar için yazılamaz. Bu bakış açısı doğrultusunda çocuk öykülerinde bulunması gereken nitelikler şunlardır:

1. Çocuklara verilecek öykülerde konular çocukların ilgi alanlarına uygun olmalı, politik ve açık tahrik edici cinsel konular işlenmemeli,

2. Öğrenciyi güdüleyici, ilgi uyandırıcı, sürükleyici ve okumaya teşvik edici olmalıdır, bunun içinde yazının iç planlamasında gerilim ve gerilimi oluşturan ögeler, olaylar iyi ayarlanmış olmalı,

3. Olaylar çocuğun düşünsel dünyasına uygun olmalı, karmaşık ilişkiler, uzun, bıktırıcı tanımlar ve betimlemelerden oluşmamalı, cümlelerdeki sözcük sayıları çocuğun yaşına uygun olmalı,

4. Öyküler aşırı öğretici, öğüt verici olmamalı, olayların içinde, insanlar olayları yaşayarak bu dersi ya da deneyimi kendisi çıkarmalı,

5. Resimler, konuya uygun olmalı, öyküler çok uzun olmamalı, kitabın iç dizaynı çocuğu yormamalıdır. (Güleryüz 2003: 261).

Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküler, çocuğun duygu ve düşünce eğitimini gerçekleştirebilecek ve destekleyecek nitelikte olmalıdır. Birebir eğitim sürecinin içinden geçen çocuk, karşısında bu metinleri bulacağından, ders kitaplarına alınan her öykü metninin titizlikle seçilmiş ve hazırlanmış olması gerekir. Aksi takdirde düşünsel ve eğitsel açıdan amaçlanan kazanımların hiçbiri gerçekleştirilemez.

I. 4. EĞİTSELLİK NEDİR?

Eğitsellik, eğitim kavramının açılımıdır. Çocuğun yetişmesinde çocuğun aldığı eğitim önemlidir. Bu yüzden öncelikle "eğitim" kavramının kuramsal çerçevesini çizmek gerekir. Araştırmaya konu olan "çocuğa görelik" kavramının içinde, çocuk için gerekli olan Türkçe ders kitaplarındaki öykülerde bulunması gereken özelliklerin eğitsel olması gerektiği de yatar. Bu noktadan hareket edersek "eğitim"in tanımını yapmak yerinde olacaktır.

"Batı dillerinde karşılığı "education" olan eğitim kavramı; beslemek, yükseltmek, desteklemek gibi anlamlara gelen "educare" sözcüğünden türemiştir." (Varış 1998:16-20). Eğitim Türk Dil Kurumu sözlüğünde, "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için, gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek." şeklinde tanımlanır. Bir diğer tanımı yapan Fatma Varış ise, "bireyin yaşadığı toplumda pratik değeri olan yetenek, yönelim ve diğer davranış biçimlerini edindiği süreçler toplamı, diğer bir ifadeyle, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan bir sosyal süreç" (1998: 35). olarak tanımlar. Bütün bu tanımlardan hareketle eğitim, istendik şekilde ve bilinçli olarak hedeflenen davranışların, bireyin, bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygun olarak kazandırılma sürecidir denilebilir.

Dayıoğlu'na göre "Eğitsel kazanımlar sırasıyla ailede, yakın ve uzak çevrede, -bu gruba medya da girer- okulda ve kitaplarla elde edilir." (2000:523) şeklindedir.

Eğitim sürecinde öğrenci tarafından kazanılması beklenen davranışlar bilişsel, duyuşsal, devinimsel becerilerin tam anlamıyla dikkate alınmasıyla gerçekleştirilebilir.

> Bu kapsamda, eğitim süreçleriyle kazanılması beklenen davranışlar, sadece dışarıdan açık şekilde gözlenebilecek, vücut diliyle ifade edilen hareketler olmayıp, aynı zamanda bireyin bilişsel ve duyuşsal

> dünyasında meydana gelen düşünme, muhakeme yürütme, değerlendirrme ve tutum geliştirme gibi örtülü tepkileri de kapsayan geniş bir anlam taşımaktadır. (Aykaç 2006 : 3)

Bir metnin eğitsel olabilmesi için öncelikle çocuğun zihinsel gelişimine uygun düzeyde olması şarttır. Çocuğun takip etmekte olduğu gelişim evreleri dikkate alındığında, 11-15 yaş arası kritik dönemdir. Bu yüzden eğitim-öğretim bu dönem dikkate alınarak düzenlenir. "Öğretmenlerin öğretim süreçlerini düzenlerken kritik dönem kavramını gözden kaçırmamaları gerekir. Bazı özellikler açısından kritik dönemlerde yoksunluk ve uyarıcı eksikliği yaşayan çocukların öğrenmede bazı güçlüklerle karşılaşmaları muhtemeldir. " (Selçuk 2004: 18).

İlköğretimin birinci kademesinde olan çocuk çevresindeki olayları gözlemlemekle kalmaz, gözlemlere katılır. Meraklıdır, aklına gelen her soruyu sorar. Bu yüzden bu dönemdeki çocuklar için yazılan öyküler kurgusu sağlam, abartısız bir anlayışla yazılmış olmalıdır. İlköğretim ikinci kademede olan çocuk ise daha gerçekçidir. Ergenlik döneminde, ilk gençlik çağındaki (13- 15) çocuk, değişken bir ruh haline büründüğünden zaman zaman tutarsız davranabilir. Bu yüzden bu çağdaki çocuğun eğitiminde ders kitaplarında kullanılacak olan her öykü hafife alınamayacak kadar özenle seçilmelidir. Bilkan (2005: 10), çocukta yaradılıştan gelen güzel hasletlerin geliştirilmesinde ve bunların sürekli canlı tutulmasında edebiyat eğitiminin rolünün büyük olduğunu söyler. Çocuk için yazılan öyküler de hedef kitleye yönelik olarak, çocuğa doğru davranış kalıplarını ve toplum içinde uyması gereken kuralları öğretecek, iyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi birtakım değerleri kazandıracak nitelikte olmalıdır.

I. 4. 1. Ders Kitaplarında İçerik, Biçim, Eğitsellik

Çocuk, bebeklik döneminde edebiyat sanatının ilk ürünleriyle karşılaşır. İlk olarak ninni ile tanışan çocuğun annesinden duyduğu bu ezgili sesler, anadilinin gelişmesinde ilk adımdır. Giderek sözcük dağarcığı gelişen çocuk, okul öncesi dönemde masal, öykü gibi türlerin yanında, televizyonla da tanışır. Böylece

sözcük dağarcığı artarak zenginleşir. İlköğretimin 1. sınıfında ise anadilinde okuma yazmayı öğrenen çocuğun okuma süreci başlamış olur. Bu süreçte çocuğun biçim, içerik açısından ve eğitsel açıdan nitelikli ders kitaplarıyla buluşturulması gerekir. "Çocuğun anadil eğitiminde ve öğretim sürecinde eğitimin niteliğini belirleyen üç temel etken vardır. Ders programları ve ders kitapları, eğitimciler, yardımcı kitaplar."(Cengiz 2006: 18). İşte bu yüzden ders kitapları ve ders kitaplarındaki metinler çocuğun eğitiminde kullanılan en önemli araçlardan birisidir.

Araştırmada incelemeye tabi tutulan çocuğa görelik ilkesine paralel olarak, hem ders kitapları hem de Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküler, okuma eğitimini gerçekleştirebilecek nitelikte olmalıdır. Çünkü okuma ve anlama eğitimini gerçekleştirmekten uzak olan metinler "çocuğa göre" olmayacaktır. "Gerçek anlamıyla okuma eğitimi, çocukların alfabedeki harfleri ya da kitaplardaki kelimeleri, cümleleri doğru olarak okuması değildir." (Güneş 2000:334) Çocuk, okuma eylemini gerçekleştirirken cümlede bildirilen yargıyı anlamlandırma aşamasında amacına ulaşabilmelidir. Seslendirmeden ileriye geçemeyen bir okuma, eğitsel açıdan yetersiz ve başarısızdır. Dolayısıyla ders kitapları okuma ve anlama eğitimini gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

12 yaşından sonra çocuklarda okuma isteği artarak, çeşitlilik kazanır. İlköğretimin 6. , 7. ve 8. yıllarında okuma alışkanlığı kazanmış bir çocuk, soyut düşünebilme yeteneği hızlandığından, yetişkinler için yazılmış kitapları okuyacak duruma gelir. Kendisine ve çevresine uyanan çocuğun geleceğine ve geleceğin çocuğuna yön verecek olan kitaplar hazırlanırken, içerik açısından "çocuğa göre" ve okunabilir olması zorunludur. Okunabilirlik ilkesi, 1900'lü yılların başında Sorbonne Üniversitesi Profesörlerinden Emile Joval ile başlamış ve hızla dünyaya yayılmıştır. Bu ilkeler dört grupta toplanmıştır:

1. Dilbilgisi Yönünden ilkeler: Dilbilgisi yönünden, kullanılan kelimelerin seçimi, türü, soyut-somut olması, bilinen ya da zor-olması, harf-hece sayısı,

kullanılan cümlelerin uzunluğu, sayısı, kuruluşu gibi özelliklerin çocuk kitaplarında hata yapılmadan ve yaş gruplarına göre kullanılmasıdır.

2. Eğitim Yönünden İlkeler: Eğitim yönünden ilkeler, içeriğin seçimi, ilgi çekici olması, öğelerin sunuluşu, tekrarlar, eğitsel mesajların verilmesi, öğrencinin düzeyine uygunluğu vb. özelliklere dikkat edilmesidir.

3.Sosyolojik Yönden İlkeler: Sosyolojik yönden ilkeler, hedef öğrenci grubunun özellikleri, öğrencinin günlük yaşamı ve içinde yaşadığı ortamın özelliklerinin kitaba yansıtılmasıdır. Böylece öğrencini yaşadığı dünya ile kitap arasında bağ kurabilecek ve sosyolojik açıdan gelişebilecektir.

4. Basım yönünden İlkeler: Basım yönünden dikkat edilmesi gereken husus ise, kitabın sayfa yapısı, düzeni, yazı türü, punto büyüklüğü, kelime ve satır aralarındaki açıklık, satır uzunluğu, kağıt ve mürekkep rengi, resimlerin türü, oranı, sayfadaki yeri gibi özelliklerin öğrenmeyi kolaylaştırıcı nitelikte olmasıdır. (Güneş 2000: 335- 348).

I. 5. ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ

Eğitimin etkili olabilmesi için, ders kitaplarının, ders konularının seçiminde, hatta bu konuların öğretmen tarafından işlenmesinde esas alınan genel eğitim ve öğretim ilkeleri vardır. Bu ilkeler şunlardır:

- Bütünlük ilkesi
- Somuttan soyuta ilkesi
- Yakından uzağa ilkesi
- ***Çocuğa görelik ilkesi***
- Hayatilik ilkesi
- Güncellik ilkesi
- Yaparak, yaşayarak öğrenme ilkesi
- Açıklık ilkesi

- Güncellik ilkesi
- Ekonomiklik ilkesi

Bu ilkeye göre ders programının hazırlanmasında veya dersin işlenmesinde öğrencinin fizyolojik ve psikolojik özelliklerinin yanı sıra bireysel farklılıkları da esas alınır. "Bu ilke, Gelişim ve Öğrenme psikolojisindeki gelişmeler ve çağdaş eğitim akımlarından "Çocuktan Hareket Akımı" pedagoglarının görüşleri sonucu gelişmiştir."(Ergün, Özdaş 1997: Böl. 1, para.1) Nitelikli çocuk edebiyatının öncelikli okuyucuları çocuklardır. Bu yüzden çocuk edebiyatı ürünleri, yetişkinler için yazılanlardan farklı olarak çocuğa göre olmalıdır.

Eski öğretim sisteminde konuların seçimi ve dersin işlenişi tamamen öğretmen merkezli yapılmaktaydı. "Çocuğa görelik" ilkesi esas alındığında ise hem konuların seçimi hem de işlenişi "öğrenci merkezli" bir öğretimi ortaya çıkarmıştır. Ergün'e göre (1997: Böl. 1, para.1) bu ilkeye "çocuğa uygunluk" veya " bireyselleştirme" ilkesi de denir. Çocuk bir yetişkin olarak düşünülmemeli, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçları doğrultusunda tamamen kendine has bir birey olarak düşünülmelidir. Ergün ve Özdaş (1997:Böl. 1, para. 1), "çocuğa görelik" ilkesini, bu tasniflerden yola çıkarak "seviyeye uygunluk" ve "öğretimin bireyselleştirilmesi" olmak üzere iki ilkeye ayırır.

1. Ergün"e (1997: böl. 1, para.1) göre *seviyeye uygunluk ilkesi*, bir yaş grubundaki öğrencilerin aynı gelişim seviyesinde ve benzer ruhsal özellikler göstereceği varsayımına dayanır. Ders, sınıfın ortalama seviyesine göre düzenlenir. Bu seviyenin altında ve üstünde olan öğrencilerin dersin dışında kalma tehlikesi vardır. Bu yüzden dersin mükemmel işleyebilmesi için, aynı yaş grubundaki öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerinin de birbirine eşit olması gerektiğini belirtir.

2. Yine Ergün"e (1997 böl. 1, para.1) göre, *öğretimin bireyselleştirilmesi* ilkesi, aynı yaş grubunda da olsalar, her öğrencinin yeteneklerinin, zekalarının, ilgi ve eğilimlerinin, çalışma istek ve gayretlerinin farklı olduğu varsayımına dayanır.

Tüm öğrenciler eşit kabul edilip, öğretim genele yönelik yapılırsa, normalin altındaki ve üstündeki öğrenciler zarar görecektir. Öğretim organizasyonu tek tek öğrencilerle ilgilenecek, bireysel çalışmalarını değerlendirebilecek nitelikte olursa, öğretim içten farklılaştırılmış olur. Barut (2005: 404), eğer mümkünse öğretmenin öğretimi seviyeye uygun hale getirip, bireyselleştirmesi gerektiğini ifade eder.

"Çocuğa görelik" ile "çocuksuluk" birbirine karıştırılmamalıdır. Dilidüzgün (2000: 261), çocuksu olan metinde anlatımın kuru, yavan, sığ ve tekdüze olduğundan bahseder. Dilin acemice ve özensiz bir şekilde kullanıldığını ayrıca edebi değerinin olmadığını belirtir. Çocuğun ve çocuk için yazılanın önemsenmediğini, iletinin edebiyat gücü kullanılmadan yazıldığını vurgular. Bu noktada önemli olan çocuksu olan metnin öylesine, "çocuk" merkeze alınmadan yazılmış olmasıdır.

Çocuğun kişiliği önemsenmeden, ilgi ve beklentileri dikkate alınmadan, eğitsellikten, çocuğu kendisine ve çevresine uyandırmaktan uzak, edebi zevkten yoksun, tatsız tuzsuz metinlerin çocuksu bile olamadığı görülür. Ders kitapları için hazırlanan metinlerin birçoğunda da "çocuğa görelik" ile "çocuksuluk" birbirine karıştırılır.

> Okuma kitapları için yazılan ya da seçilen metinlerin, özellikle temel eğitim aşamasında, çocuğa görelikten yoksun ama çocuksu bir niteliği vardır. Kuşkusuz tüm metinlerin böyle olduğunu söylemek istemiyoruz. Ancak "kıraat" kitaplarından "okuma" kitaplarına " Türkçe" kitaplarına değin eldekilere baktığımızda, çocuğa görelikle çocuksuluğun karıştırıldığına tanık oluyoruz. (Özdemir 1983: 28).

Özdemir'e göre (1983: 28), "çocuğa görelik" ilkesi, çocuğun ilgi ve beklentilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorunlu kılar. Çocuksuluğu ise tam tersine dilin acemice kullanımı ve ilkellik olarak görür. 6. , 7. ve 8. sınıf Türkçe ders

kitaplarındaki öykülerin bu ilke doğrultusunda değerlendirilebilmesi için, öncelikle çocuğa göreliği oluşturan temel unsurların bilinmesi gerekir.

Çocuğa göreliğe ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlara geçmeden önce bu ilkenin oluşumunu etkileyen birtakım etmenleri belirtmekte yarar vardır. Çocuğun çeşitli evrelerdeki tüm gelişim özellikleri, yaş özellikleri, toplumsal ve sosyal etmenler, çocuğun yaşadığı coğrafyanın özellikleri, çocuğun beğeni düzeyi ve seviyesine uygunluk gibi farklılıklar bu ilkenin oluşumunda etkili olmuştur.

Çocuğa göre olan metinlerde cümleler kısa ve yalındır. Kullanılan dil, edebi zevki yansıtacak ve çocukta okuma isteği uyandıracak niteliktedir. Bu metinler çocuğun evrenine girebilen, gelişim seviyesine uygun, duygu ve düşünce eğitimini gerçekleştirilebilecek düzeye sahiptir. İçinde bulunduğu toplumun kendine has dinamiklerini hem basit hem de düşünsel anlamda yansıtabilen metinler "çocuğa göredir". "Çocuğa göre deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram ilgisine, algılama dünyasına uygun bir duyarlılık anlaşılmalıdır."(Şirin 1998: 19).

Sever (2003: 22) ise sanatçının eğer çocuğa göre eser oluşturmak istiyorsa çocuk gerçekliğine inanmasını ve bunu bir sorumluluk olarak hissetmesi gerektiğini söyler. Sanatçının kendisini anlatması, anlatılacak olanı bulması ve bunu nasıl anlatacağını belirlemesi çocuk gerçekliğine dayalıdır. Çocuk gerçekliği, çocuğun metni alımlarken hissettikleriyle doğrudan ilgilidir. Yani çocuğun neyi istediği ve neyi beklediği, sonucunda da ne kadar farkına vardığı bir eserin "çocuğa görelik" ilkesine uygunluğunu belirler. "Çocuğa göre" olan bir öykü kalıplaşmış bir yargı ve anlayıştan uzak olmalıdır. Çünkü böyle bir yaklaşım öğrencinin duygu ve düşünce evrenini kapana kıstırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Kapana kısılan öğrenci de öyküde geçen içerik evreni ile bağ kuramayacak, sonuç olarak da zihinsel ve kişisel gelişimini gerçekleştiremeyecektir.

Güleryüz de (2003:261), "çocuğa göre" olan bir öyküde bulunması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- Öyküler, çocukların gelişim seviyesine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır.

- İçeriksel örüntü uygun olmalı, ders vermemeli, çocuk doğruyu kendisi bulmalıdır.

- Sözcük ve kavram ilgisi düzeyinde dilsel açıdan yeterli, anlaşılabilir, çocuğun dil evrenini geliştirebilecek düzeyde olmalıdır.

- Çocuğun hislerine, çocuk gerçekliğine, çocuksu duyarlılıklara uygun olmalıdır.

- Resimleme, renk ahengi ve yumuşaklığı ile estetik bilinci geliştirebilecek,
- bilinç altına gönderdiği mesajlarla okuma isteği uyandıracak nitelikte olmalıdır.

Sever (2007: 41- 56), "çocuğa görelik" ilkesinin unsurlarını esas alarak Türkçe ders kitaplarındaki öyküleri iki ana başlık altında incelemiştir. Bu araştırmanın esasını da şu başlıklar oluşturmaktadır:

1. *Türkçe ders kitaplarındaki çocuk öykülerinin"çocuğa görelik" " ilkesi açısından taşıması gereken tasarım özellikleri: Kağıt özellikleri, sayfa düzeni, resimlemeler.*

2. *Türkçe ders kitaplarındaki çocuk öykülerinin "çocuğa görelik" ilkesi açısından taşıması gereken içerik özellikleri: Konu, tema, karakter(ler), dil ve anlatım, ileti ve çevre.*

1. 6. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÇOCUK ÖYKÜLERİNİN "ÇOCUĞA GÖRELİK" İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN TASARIM ÖZELLİKLERİ:

Çocuğun gelişim özellikleri dikkate alındığında görsel niteliklerin, çocuğun duygu ve düşünce dünyasında etkili olduğu görülür. Özellikle de sürekli değişken bir özellik gösteren ergenin öncelikle okumaya olan ilgisini arttırabilmek için, Türkçe

ders kitaplarında yer alan metinlerin biçim / tasarım açısından çocuğun gelişim seviyesine uygun ve dikkatini çekecek nitelikte olması gerekir.

Öykülerde kullanılan metnin dili ne kadar önemli ise, öykünün yer aldığı ders kitabının sayfa düzeni, yazı puntosu, resimleme yani görsel tasarımı da o derece önemlidir. Tasarıma gösterilen özen, çocuğun evrenine uygun " çocuğa görelik", ilkesine uygun olduğu ölçüde başarılı bir yapıt olacaktır. Bu yüzden bir kitabın okunabilir olmasında aslında başat bir ölçüt olarak değerlendirilebilecek tasarım ilkeleri hafife alınmamalıdır. Sadece Türkçe ders kitapları için değil, çocuk edebiyatı içinde değerlendirilen tüm yapıtlar bu konular dikkate alınarak oluşturulmalıdır.

Dikkatini metne yönelten çocuk metni okuma isteği duyacak, ardından metni özümseyecek, öğretmene de çocuğa bilgi ve davranış kazandırma görevi kalacaktır. Böylece öğrenci ile öğretmen arasında farkında olmadan yapılan işbirliği her iki tarafın da zaman kaybetmeden amaca ulaşmasını sağlayacaktır.

"Çocuğa görelik" ilkesine göre, Türkçe ders kitaplarına alınan öykülerdeki bulunması gereken özelikler şunlardır: Kağıt özelliği, sayfa düzeni, harfler ve resimler.

1. 6. 1. Kağıt Özellikleri: Ders kitaplarında kullanılan kağıdın niteliği, kitabın görsel niteliğini belirleyen öğelerden biridir. Bu sebeple kitapların kağıt kalitesine özen gösterilmelidir. Çocuğun okuma ilgisini arttırabilen, kolay yıpranmayan, resimleri ve renkleri düzgün bir şekilde yansıtan kaliteli kağıtlar kullanılmalıdır.

I. 6. 2. Sayfa Düzeni: Ders kitaplarında mevcut olan öykülerin kitaba nasıl yerleştirildiği estetik açıdan olduğu kadar, çocukların ders kitabına ve okumaya yönelik tutumunu, olumlu ya da olumsuz yönde değiştirmesi açısından da önemlidir. Sever'e göre (2007: 45), kitabın sayfasında yer alan tüm öğeler (resim, fotoğraf, yazı, rakam) arasındaki uyum ile sayfa kenarlarındaki izleme-okuma rahatlığı sağlayan boşlukların yarattığı bütünlük, sayfa düzeninin estetik niteliğini

belirler. Bu sebeple "çocuğa görelik" ilkesine göre ders kitaplarındaki öyküler şu sayfa düzeni içinde verilmelidir:

- 10 punto büyüklüğünde harfler kullanılmalıdır. (A, B, C, d, e, f….)

- Öykülerde kullanılan resimler sayfa bütünlüğü içinde olmalı, yazının önüne geçmemeli, konuyla birebir ilişkili olmalıdır.

- Yazı ve resimler hem görsel olarak hem de içerik açısından birbirini tamamlar nitelikte olmalıdır.

- Sayfa kenarlarındaki izleme-okuma rahatlığı sağlayan boşlukların yarattığı bütünlük estetik açıdan çocuğun okuma ilgisini canlı tutmalıdır.

1. 6. 3. Resimler: Çocuk kitaplarında, ders kitaplarında kullanılan yazınsal metinlerin dili ne denli önemli ise, resimleme de o kadar önemlidir. Sözlü olarak ifade edilemeyen duygu ve düşünceler, resimlerle çok daha kolay anlatılabilir. Özer'e göre (2007: 430), "İşte bu noktada resimler, çocukları anlatılanlar üzerinde düşündürecek, onların yaratıcı güdülerini devindirecek, onları meraklandıracak ve heyecanlandıracak, duyma ve duyumsama yetilerini uyaracak görsel uyaranlar olarak hazırlanmalıdır."

Bu dönemde çocuk artık ergenlik dönemine girmiştir. Dolayısıyla ergen, benmerkezci davranışların hızla arttığı bu dönemde soyut düşünme, eleştirme, kendine ait kavramlar oluşturma gibi zihinsel gelişime uygun davranışlar geliştirir

> Çocukların yaş özelliklerine, anlam evrenlerine ve onların duyarlıklarına göre hazırlanmış olan kitaplardaki resimler tek başlarına bile çocuklara kendilerine düşündürülmek isteneni düşünmelerini sağlayabilir. Bu resimlerin çocukların anlam evreninde ve duygu dünyasında oluşturacağı imgeler onların dil ve bilişsel gelişimlerine ve hatta görme duyularının estetik boyutta gelişmesine olanak sağlayabilir. Bu bağlamda bakıldığında bile çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğa göre olmasının önemi daha iyi anlaşılabilir. (Özer 2007:431).

Pedagojik açıdan çocuk kitaplarının belli bir yaşa kadar mutlaka resimli olması önerilir. Okulöncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda resimler büyük önem taşır. Metnin konusunun ne olduğu sorusunun cevabı, zihinde resimlerle cevap bulur. Metin içerisinde verilen resimler, çocuğun algılayabildiği ve belleğinde metnin kurgusunu kavratabildiği ölçüde başarılıdır. Okulöncesi çağından ilköğretim çağına geçen çocuklar da ise, metinle birlikte sunulan resimler yerini giderek yazıya bırakır. Sedat Sever'e göre:

> Okulöncesinde, resimlerin kitaplardaki üçte ikilik oranı, ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak yerini gittikçe resim-metin oranındaki dengeye; görsel öğeler de anlatımdaki sorumluluğunu, 9-10 yaş grubundaki çocuklara sunulan kitaplardan başlayarak gittikçe yazılı metne bırakmalıdır. (Sever 2007:46).

Bir başka ifadeyle dikkati çeken, resimlerin ilköğretim yıllarıyla birlikte, çocuğun yaşı büyüdükçe, yerini metinlere bıraktığıdır. Sever'e göre (1995: 14), " 10 yaşın üzerindeki çocuklara yönelik bir kitabın, dörtte birinin resim, dörtte üçünün de yazı olması gerekir. İlköğretim 6. sınıftaki öğrenciye verilecek bir kitapta; resmin yerini yazıya bırakması uygun olur." Ayrıca "12 yaş ve üzeri çocuklarda gelişim, perspektif ve gerçeklik olgusunun üst düzeyde olması, ders kitaplarının içerik ve konu açısından ağırlaşması bilimsel ciddiyetin artması gibi etmenler, renkleri de dolaylı etkilemektedir." (A.Kaptan, S. Kaptan 2006: 163). Bu anlayıştan hareketle birtakım fotoğraf resimlemelerin yani daha gerçekçi resimlerin kullanılması gerekmektedir.

6. ,7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan resimlerin de ilk gençlik çağını yaşayan çocuğun anlam evrenine uygun estetik özellikler taşıması gerekmektedir. Ders kitaplarındaki resimler seçilirken, çocuğun yaşamakta olduğu coğrafya ve sosyo- kültürel ortam mutlaka dikkate alınmalıdır. "Yani, konular resimlenirken; coğrafi yapı, mimari, mekân seçimleri, insan tiplemeleri, kıyafetler vb. öğrencilerin ulusal kültür yapısından seçilmelidir." (A.Kaptan, S. Kaptan 2006: 167). Çocuğun ulusal kimliğini tanımasına yardımcı olacak resimler tercih edilmeli, evrensel değerler göz ardı edilmemelidir. Çünkü resimler konuyu

anlamaya yardımcı olmakla kalmaz, konunun daha iyi kavranmasında öğrencinin düş gücünü harekete geçirir. Bu yüzden resimleme ve metin arasındaki ilişki önemsenmesi gereken bir ölçüttür.

12 yaş üzeri çocuğun ders kitaplarında kullanılan resimlemelerde, kompozisyonun kapalı olması daha uygundur. Kapalı kompozisyon, "Konunun resimleme içerisinde açık ve net şekilde sonlandırılması"dır. (A.Kaptan, S. Kaptan 2006: 163). "Çocuğa görelik" ilkesine göre 6. ,7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarına alınan öykülerdeki resimler şu sorulara cevap verecek nitelikte olmalıdır:

- Resimler, sözcüklerle anlatılanları, çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlıyor mu?
- Resimler metne görsel bir yorum katıyor mu? Anlatılanlara, çizer yeni anlamlar, yorumlar katabilmiş mi?
- Resimler bir uyaran olarak çocuğa duyma, düşünme, düş kurma sorumluluğu veriyor mu?
- Resimler çocuğu düşündürebilecek, güldürebilecek, eğlendirebilecek, özellikler taşıyor mu?
- Resimlerin anlatımda nasıl bir işlevi vardır? Resimlerde açık kompozisyon mu, kapalı kompozisyon mu tercih edilmiştir?
- Resimler çocukların sanat eğitimine katkı sağlayacak nitelikte midir?
- Resimler çocuğun gelişimine uygun oranda mı kullanılmıştır ?
- Resimler çocuğun ulusal ve evrensel kimliğini tanımasında etkili olabilmiş midir?

(Sever 2007: 46-47)

I. 7. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÇOCUK ÖYKÜLERİNİN "ÇOCUĞA GÖRELİK" İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN İÇERİK ÖZELLİKLERİ:

Çocukların görsel algılarının gelişmesinde tasarım özellikleri etkili iken, çocuğun yaşama, insana ve dile ilişkin duyarlılık kazanmasında da içerik özellikleri etkilidir. İçerik özellikleri, dil ve anlatım, karakterler, konu, tema (izlek), ileti ve çevredir. Tüm bu başlıklar, çocuk edebiyatı metinlerini yapılandıran 6 temel

öğedir. Bu 6 temel öğe Sever'e (2007: 47) göre çocuk kitaplarının taşıması gereken içerik özellikleri olarak ele alınmıştır. Çocuğa göre olan bir öyküde konu, tema (izlek), çocuğun gelişimine ve anlam evrenine uygun olmalıdır. İleti çocuğun düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlamalı; çevre, çocuğun yaşadığı topluma ve kültüre uygun özellikte olmalıdır. Karakterler iyi geliştirilmiş, çocuğun farklı gelişim alanlarına olumlu yönde katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır.

6. ,7. ve 8 sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküler, bu sınıflamadan ve Güleryüz'ün (2003: 261) yaptığı tespitlerlerden yola çıkılarak, aşağıda da açıklanacağı gibi "çocuğa görelik" ilkesine uygunluk bakımından değerlendirilecektir.

1. 7. 1. Konu: Öykü metninin konusu, her edebi eserde olduğu gibi bir konu üzerine kuruludur. Verilmek istenen mesajların iletilmesinde ve kazanımların gerçekleştirilmesinde konu önemli bir araçtır. Emin Özdemir'e (1999: 55) göre konu bir hikâye okuduğumuz, bir resme baktığımız, sahne ya da perdede bir oyun izlediğimiz zaman, doğrudan doğruya algıladığımız bir aksiyondur. O zaman konu evrende var olan genel bir durumun dil ve edebiyat aracılığıyla somutlanmasıdır. Bir metinde, üzerinde söz söylenen, yani ele alınan konu, o metnin yazınsal değerini belirlemez.

> Asıl önemli olan, konunun sanatçının duyarlığıyla öznel dünyasında yarattığı, kurguladığı biçimdir; sanatçının konuyu ele alış yorumlayış özgünlüğüyle yarattığı içeriktir. Bu içeriğin çocuğun ilgilerini devindirip onun düş kurma, düşünme, heyecanlanma ve eğlenme gereksinmesine yanıt vermesi gerekir. (Sever 2007: 48).

"Çocuğa göre olan bir eserin ya da metnin konusunun inandırıcı olması, çocuğun kavram düzeyine uygun olması gerekmektedir." (Tuncer 1998: 46).

"Çocuğa görelik" ilkesine göre, öykü metinlerinde işlenen konuların;

1. Çocukların ilgisini çekebilecek nitelikte olması gerekir,

2. Yaş, cinsiyet, gelişim özellikleri dikkate alınarak seçilmelidir,
3. Güne dönük olarak, çocuğun kendisi ve çevresi ile bağ kurabileceği konular işlenmelidir,
4. Ele alınan konu tarafsız bir şekilde işlenmelidir,
5. Konu içinde işlenen yargı tutarlı olmalıdır.

Sever'e göre (2007: 48), Türkçe ders kitabındaki öykülerin konusunu yapılandıran ve zayıflatan öğelerin sınanabilmesi için aşağıdaki sorulardan yararlanılabilir:

- Öyküde hangi konu ele alınmıştır? Yazarın konuyu ele alış biçimi nasıldır?
- Konuyu yapılandıran bir öğe olarak olay, hangi çatışmayla, çatışmalarla (kişi- kişi çatışması, kişinin kendisiyle olan çatışması, kişi- doğa çatışması, kişi toplum çatışması) kurgulanmıştır?
- Öyküdeki çatışma / çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeylerine uygun mudur?
- Öyküdeki çatışma / çatışmalar çocukların sevgi ve özgürlük gereksinmelerine uygun mudur?
- Çatışma/ çatışmalarda merak öğesi zayıf mı, abartılmış mı? Çatışma/ çatışmalar okuma ilgisi ve isteği uyandırabilecek özellikler taşıyor mu?
- Çatışma / çatışmalar bir rastlantı ya da şansa bağlanarak mı sonuçlandırılmış?
- Çatışmada / çatışmalarda üzücü ve acıklı olaylar aşırı bir duygusallık yaratıyor mu?
- Öyküdeki olay ya da olaylar dizisi çocukların gülmesine, heyecanlanmasına, düş kurmasına, düşünmesine olanak sağlıyor mu?

Tüm bu ve benzeri sorular " çocuğa görelik" ilkesinin Türkçe ders kitaplarındaki öykülerde ne kadar uygulandığını gösterir.

I. 7. 2. İzlek (Tema): İzlek, bir metne konu olan bir olayın arkasında ya da içinde verilmek istenen sorunsaldır. Bir başka ifadeyle "Sanatçının ele aldığı konuyla okurda uyandırmak istediği etkidir izlek." (Sever 2007: 48).

Özdemir'e göre (1999: 55) ise, görmesek de işitmesek de kavramamız gerektiği şekilde var olan aksiyonun iç anlamıdır. İzlek ve konu birbirine karıştırılmamalıdır. "Üzerinde ya da hakkında söz söylenen şey metnin konusudur. İzlek ise, konunun işlenişiyle, geliştirilişiyle ortaya çıkan soyut anlamdır/anlamlardır." (Sever 2007: 48). Oğuzkan'a göre (1977: 307), yazarın yazısında sürekli belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşler, gösterdiği ana yönelimler "izlek"tir. Çebi'ye göre ise (2005: 118), metinde izlek, metnin konusu değil, metnin temel amaç ve doğrultusunu belirleyen bir ölçüttür. Örneğin köyden kente göç olgusu bir konudur. İnsanın doğup büyüdüğü topraklardan kopuşun acısı ve oralara duyulan özlem izlektir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde, metnin çocuk üzerindeki yazınsal etkisini arttırmak için konu ile temanın birbirinin devamı niteliğinde olması gerekmektedir. Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin "çocuğa görelikler" ilkesine göre incelenirken bu noktaya dikkat edilmesi gerekir. Ders kitabına alınan öyküler, çocuğun üzerinde yani duygu ve düşünce dünyasında uyandırdığı etkiler, temalar/ izlekler, doğru şekilde verilebildiği ölçüde faydalıdır ve "çocuğa göre"dir.

> Sözgelimi "anne ile çocuk ilişkisi" birçok çocuk edebiyatı yapıtına konu edilmiştir. Bu konu işlenirken, yazar, anne sevgisi, çocuk sevgisi, anneye duyulan özlem, anneden ayrılışın yarattığı acı vb. izleklerle okurda değişik etkiler uyandırmak isteyebilir. Çocuk edebiyatı öğretiminde, metindeki izleklerin kendi aralarındaki anlamsal etkileşimi ve bunların çocuğa göreliği; ayrıca konunun izlekle bütünleşmesi gibi değişkenler inceleme konusu yapılmalıdır. (Sever 2007: 48).

O halde "çocuğa görelik" ilkesine göre Türkçe ders kitaplarına alınan öykülerdeki tema / izlek şu özellikleri taşımalıdır:

1. İzlek / Tema açık ve anlaşılır olmalıdır.

2. İzlek / Tema çocuğun gelişim özellikleri dikkate alındığında konu ile bütünlük taşımalıdır.
3. İzlek / Tema insana özgü duygu durumlarını çocuğa göre ifade edebilmeli ve çocuğun dünyasını yeniden kuracak özellikte olmalıdır.

I. 7. 3. Karakter(ler): "Karakter Yunanca'da "basma, basım" kelimesinden gelir. Karakter, olaylar, zaman, hayat, dünya, varlık, yokluk gibi unsurlar karşısında ferdi tavır alan kişidir." (Çetin 2003:197). Karakter kişinin, toplumun ve hayatın koyduğu tüm kurallar karşısında almış olduğu tavırdır. Karakter özellikleri daha çok doğuştan gelir, zaman içinde de sosyal çevrenin ve eğitimin etkisiyle şekil alabilir. Sever'e (2007: 49) göre, bir yapıtta olayı yönlendiren en önemli kişi, "kahraman", "baş kişi", ya da "temel kişi"; anlatılanlarla dolaylı ilgisi olan kişiler ise "yan kişi(ler)" olarak adlandırılır.

Öyküdeki temel kişi ve yan kişiler çocuğa model oluştururlar. Bir öykü metnini okuyan çocuk, öyküdeki kahramanın düşünce, davranış ve hareketlerine öykünür. Kendisi ve çevresi ile, öyküdeki kahraman / kişileri özdeşleştirir. "Çocukların, yaşam ve insan gerçekliğine dönük yaşantılar edinebilmelerinde, kitaplardaki kahramanların (başkişilerin) karakter özellikleri başat bir sorumluluk üstlenir." (Sever 2007: 49). İyi geliştirilmiş kahramanlar çocukların okumaya olan ilgisini arttırdığı gibi, ders durumuna yönelik kazanımların da kolaylıkla gerçekleştirilmesini sağlar. 6. ,7. ve 8. sınıf düzeyinde, ilk gençlik çağında bulunan bir ergenin öyküye bakış açısı farklı olacağından, karakter / kişi inandırıcı, yakın çevreden ve devingen olmalıdır.

"Çocuğa görelik" ilkesine göre öykülerde geliştirilen karakter(ler) / kişi(ler) şu özellikleri taşımalıdır:

1. Karakter(ler) / kişi(ler), çocukların yaş ve gelişim farklılıklarına paralel olarak, insan gerçekliğini sezdiren özellikler taşımalıdır.

2. Karakter(ler) / kişi(ler), iyi geliştirilmiş, devingen okumaya ilgiyi arttıracak nitelikte olmalıdır.
3. Karakter(ler) / kişi(ler)in geçirdiği değişim çocuk gerçekliğine uygun, inandırıcı olmalıdır.
4. Karakter(ler) / kişi(ler), çocukla özdeşleşebilecek özellikler taşımalıdır.

I. 7. 4. Dil ve Anlatım:

Dil yalnızca anlaşmanın aracı değildir. Aynı zamanda düşünmenin ve düşünme sonucunda eyleme dönüşen hareketlerin de yönlendiricisidir. "Dil, konuşurken çıkardığımız, duyarak algıladığımız ses örüntüleriyle anlatmak ya da kavrayıp yorumlamak istediğimiz anlam örüntüleri arasındaki ilişkiyi kuran yapısal bir sistemdir." (Sever 2007: 27). Bu yaş grubunda, yani ergenlik döneminde olan çocuk da görüşlerini, özlemlerini, kişiliğini, öfkesini dil yoluyla en çok bu dönemde yansıtır. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarına alınan ve incelemeye esas olan öykülerde de dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de öyküde mevcut olan ve olması gereken dil özellikleridir.

Öyküde mevcut olan dil, öğrencinin anadili eğitiminin ilerlemesinde ve gelişmesinde önemli bir etkendir. Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy'a (2002: 40-41) göre bu eğitimin amacı çocuğa yeni bir dil öğretmek değil, konuştuğu dil üzerinde çeşitli beceriler kazandırıp bu alanda bilinçlendirmektir. Dil belli bir yaşta öğrenilip bitirilen bir bilgi ve beceri alanı da değildir. Çocuk, anadilini ailesi ve çevresinden, belli varlıkların adlarını, bunlarla ilgili eylemleri, nitelikleri gösteren sözcükleri tanıyarak, taklit ederek öğrenmeye başlar. Bu bilgi ve becerisi, zihin gelişimi ile birlikte, ailede, okulda, sosyal çevrede ve öğrendiği bilgilerden gelen sözcükler ve terimlerle artar. Çocuğun öğrendikleri ve düşünme yeteneği geliştikçe artar.

Göğüş (1983: 44-45) anadili becerilerinin, çocukların zihinsel gelişimine göre şu aşamalarda gerçekleştiğini belirtir:

Anaokullarında ve ilköğretimin ilk döneminde (1.-3.sınıflar), çevredeki varlıkları tanıma; bunların adlarını ve yaptıkları işleri öğrenme; bunlarla ilgili olarak anladıklarını kısa tümcelerle bildirmeye çalışma; okuma yazmayı öğrenme; bu beceri ile yaşına uygun masal kitaplarını kendi kendine okumaya alışma; okuduklarıyla (imgesel olanla) gerçek arasındaki ayrımı anlama; masaldan çıkıp gerçeğe uygun öykü ve romanları okuyarak zevk alabilme vb…

İlköğretimin ikinci döneminde, (4-5. sınıflar) zihinsel gelişime paralel olarak çocuğun anadili becerisinin gelişimindeki aşamalar, okuma ve dinleme yeteneğini geliştirme; bu yetenekleri kendi düzeyindeki kitapları okuyup bilgi öğrenme amacıyla kullanabilme; sözcük dağarcığını geliştirme; anladığını ve düşündüğünü sözle ve yazıyla daha iyi anlatılır duruma gelme; gördüğünü, yaşadığını ve anladığını gerçeğe uygun olarak sözle bildirecek ve kendi kendine yazabilecek bir yetenek kazanma vb...

Temel eğitimin ikinci kademesi olan ortaokulda ise çocukta dil becerilerinin gelişim aşamaları şu şekilde gerçekleşir:

- Bir önceki evrede başlayan okuma, yazma, dinleme ve dil kurallarını algılama yeteneklerini ilerletme,
- Okuma eylemini, yazınsal değer taşıyan kitaplara yöneltme,
- Bu kitapların türlerini tanıma, anlatımlarındaki yazın sanatlarını ve bunların anlamlarını kavrama,
- Okuduğunu doğruluk bakımından değerlendirmeye alışma,
- Bilgi kaynaklarından daha etkili ve geniş olarak yararlanma...

Yazın eğitimi, yazın ürünleri üzerinden yapıldığı için bu ürünlerin nasıl bir dille oluşturulduğu önemlidir. Dil ve anlatım bakımından kusurlu olan öykülerle karşı karşıya kalan çocuk yanlışı çabuk benimser. Çocuğu bu yanlışa alıştırmamak için Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin doğru bir dille yazılması gerekir. Konusu, teması uyum içinde, karakterleri devingen, sağlam bir dil ve anlatım özelliği taşıyan öyküler çocuğa göre "okunabilir" olmanın pek çok şartını yerine getirmiş

sayılır. İlk gençlik çağına yeni adım atmış olan coşkulu, heyecanlı, eleştirel düşünme becerisine sahip olan ergenin karşılaşacağı öykü metinlerinin dili de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Çocuklar, yazınsal metinleri okurken iletiyi yeniden kurar ve oluştururlar. Bu oluşturma eyleminde yazarın kullandığı dil özellikleri metnin niteliğini belirler. "Bu etkileşimde, yazarın dili kullanma, sözcükleri anlamsal sıradanlığın dışına taşıyarak okurun düş ve düşünce gücünü devindirme becerisi, yazınsal metnin de niteliğini belirler."(Sever 2007: 50). Ayrıca yazar, öyküde sıradan bir dil kullanmamalı, onu zengin çağrışım ve imgelerle yeniden üretmelidir. Sıradan dil "*kullanmalık dil*" dir ve iletişime yöneliktir. "Romanda ve diğer edebi türlerde ise estetize edilmiş, çağrışım değerleriyle donanmış, imgelerle yüklü bir üst dil olan *"kurmaca dil*" kullanılır." (Çetin 2003: 275). Öyküde kullanılan dil kurmaca dile dönüştürülebildiği ölçüde başarılı olacaktır.

Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin dili, öğrencinin gelişim özelliklerine uygun olduğu ve dili kullanma becerisini geliştirebilecek fırsatlar sunabildiği ölçüde başarılıdır. Metinde kullanılan dilin başarılı ya da başarısız olduğunu anlamak için bu özellikler dikkate alınmalıdır.

Başarılı bir Türkçe ders kitabının genel özellikleri şunlardır:

- Kullanılan dil, dil ve anlatım açısından akıcı ve anlaşılır olmalıdır.
- Dilin kurallarını (dilbilgisi, yazım, noktalama kuralları) doğru ve etkili bir biçimde öğretecek nitelikte hazırlanmalıdır.
- Cümleler anlatım bozukluklarına meydan vermeyecek şekilde oluşturulmalıdır.
- Cümlelerdeki sözcük seçimine özen gösterilmelidir.
- Çocuğun dünyayı, ülkesini, kültürünü ve değerlerini tanıma fırsatı bulabileceği sözcüklerle karşılaşmasına özen gösterilmelidir. (Deyim, atasözü, kalıp sözler vb.)

- Cümleler çocuğun zihin ve kavrama gelişimine uygun uzunlukta olmalıdır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin sözcük sayısı 6. sınıfta 350-400, 7. sınıfta 400- 500, 8. sınıfta 450- 500'ü aşmamalıdır.

I. 7. 5. İleti: Çocuğa yönelik olan her metnin mutlaka bir iletisi vardır. Sever'e (2007: 50) göre ileti yazarın, çocuklarda oluşturmak istediği temel duyarlılık, onlara iletmek istediği asıl düşüncedir. İleti, yazarın bu noktada eserde ortaya koyduğu öznel yargısı, varılmasını istediği ortak sonuçtur.

Yazınsal metinlerde bir bilgiyi öğretmekten çok yaşama ve insana ait duyarlılıklar kazandırmak amaçlanır. Ders kitaplarında yer alan öykülerde de ileti bu amaca hizmet etmeli, çocuğun düş ve anlam evrenini genişletmelidir. Bu bağlamda denilebilir ki ileti eğitimin ayrılmaz en önemli parçalarından biridir. İçinde yaşadığımız çağda çocuklar artık hayatı basmakalıp öğütler ile değil, tanıma ve keşfetme yolu ile öğrenmek istemektedirler. "Sanatçılar paylaşmak istediği duygu ve düşünceleri bu kurmaca anlam evreninin içinde, yazınsal ipuçlarıyla sunarlar. Okurun ipuçlarından yararlanarak kendi duygu ve düşünce gücünün birikimiyle iletiye ya da iletilere ulaşması beklenir." (Sever 2007: 51). Öğrencinin iletiye ulaşabilmesi için metnin dilsel düzenlenişi "çocuğa göre" olmalıdır.

Başarılı bir Türkçe ders kitabındaki öyküler, ileti açısından şu sorulara cevap verebilmelidir:

- Çocukla paylaşılmak istenen iletiler yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş mu? Çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlıyor mu?
- Yazınsal iletiler, kitabın seslendiği yaş grubunun anlam evrenine (çocuğun yaşamı ve insanı anlama yetisine ve duyarlılığına) uygun mu?
- Yazınsal ileti ya da iletiler çocuklarda insana ve yaşama ilişkin hassasiyet oluşturabilecek mi?

- Yazınsal iletiler, kurgulanan olayın içine sindirilmiş mi? Okura sezdiriliyor mu? Yoksa birer yargı ya da önerme biçiminde mi aktarılıyor?
- İletiler, yazarın kendi düşüncesini ya da ideolojisini, çocuğa kabul ettirme amacı taşıyor mu? (Sever 2007: 51)

I. 7. 6. Çevre: Öyküde "çevre", olayın ya da olayların sunulmasında, gelişmesinde, karakter gelişiminde yönlendirici ve belirleyici bir etkiye sahiptir. Yazınsal metinlerde çevre bir değişken olarak ele alınmalıdır. "Özellikle, çocuk edebiyatında, kahramanın / kahramanların çevresiyle / dış etmenlerle yaşadıkları etkileşim, çocuk okurlar için de önemli birer yaşantı kaynağıdır." (Sever 2007: 51).

Olayın geçtiği yer, öykünün kurgusunda nasıl bir etkiye sahip olduğu, karakterin kişiliğini ve geleceğini nasıl etkilediği çevrenin niteliğini belirler. Bu bağlamda 6. 7. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında incelenen öykülerde çevrenin karaktere ve olaylara nasıl yön verdiği çocuğa görelik ilkesine uygun bir şekilde işlenmelidir.

"Çocuğa görelik" ilkesine göre öykülerde mevcut olan çevre şu özellikleri taşımalıdır:

- Kahraman nasıl bir toplumsal çevrede yaşıyor? Yapıtta, olayın geçtiği, toplumsal ve kültürel çevrenin özellikleri nedir?

- Olay nerede ve ne zaman geçiyor?
- Kahraman, yaşadığı çevrenin hangi kültürel özelliklerinden etkileniyor? Varsa, hangilerini değiştirmek istiyor?
- Kahraman yaşadığı toplumsal çevresiyle çatışma yaşıyor mu? Varsa, yaşadığı çatışmaların temel nedeni / nedenleri nedir? Bu çatışmalar, yazınsal bir kurgu içinde sunuluyor mu?
- Kahraman, çevresiyle yaşadığı çatışmaları çözümlemede hangi yöntem ya da yöntemleri kullanıyor? Bu yöntem ya da yöntemlerle çatışmayı çözmede başarılı olabiliyor mu?

BÖLÜM II

II. 1. 6. , 7. ve 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÖYKÜLERİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN TASARIM ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

II. 1. 1. Kağıt Özellikleri

Kitaplarda kullanılan kağıdın niteliği uzun süre kullanmaya elverişli, mat ve dayanıklıdır. Yazılar rahatlıkla okunabilir özelliktedir. Resimler, renkler ve yazılar iç içe girmediği için kolayca izlenebilir. Ders kitaplarındaki öyküler, bu yönler göz önünde bulundurulduğunda kağıt özellikleri açısından çocuğa göredir denilebilir.

II. 1. 2. Sayfa Düzeni

Çocuk kitabında yer alan yazı, resim, rakam gibi ögeler sayfa düzenini oluşturan temel bileşenlerdir. Bu bileşenler arasındaki uyum ve bütünsellik sayfa düzeninin niteliğini belirler. (Sever 2007: 45).

II. 1. 2. 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler:

6. sınıftaki tüm öykülerde 12 punto büyüklüğünde harf kullanılmıştır. Bu dönemdeki çocuk somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine yeni geçmiştir. Bu sebeple 10 punto olması gereken harflerin, 12 punto olması yanlış değildir. Geçiş döneminde olan çocuğun metinleri görsel olarak daha kolay algılaması ve okuma ilgisini canlı tutabilmek amacıyla 12 puntoyla da yazılabilir.

"Eskici". Ayrıca bu öyküde yazı ile resimlerin birbirini tamamlamakla birlikte, resimlerin öykünün önüne geçtiğini söylenebilir. İçerik açısından değerlendirildiğinde ise resimler, konuyla birebir ilişkili olarak sayfalara dağıtılmıştır. Ancak 11-12 yaş grubunda, ilk gençlik dönemindeki çocuklar için

hazırlanan Türkçe ders kitaplarında, resimler yerini yavaş yavaş metne bırakmalıdır. Diğer bir deyişle hikâyelerde kullanılan resimler bu kadar ön planda olmamalı ve sayfanın bütününe yayılmamalıdır.

"Geleceğin Dünyası" adlı öyküde, içerik ve resimlemeler uyum içinde olmakla beraber, resimler metnin önüne geçmiştir. Resimlemelerin fazla olması, gelişim dönemleri dikkate alındığında, somuttan soyuta ilkesine aykırıdır. Bilim-kurgusal öykü türündeki olan bu metinde, bilim kurgu filmlerinde görülen karelere benzeyen resimlemelere her sayfada yer verilmiştir.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öyküde resimler, sayfa yapısı içinde değerlendirildiğinde diğer öykülere göre daha az yer tutmaktadır. Öykünün uzun olması 6. sınıftaki öğrenciler için olumsuz bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Sayfanın tamamına yayılan ve dört sayfaya sığdırılan bu öykü, 6. sınıf seviyesine göre değerlendirildiğinde sayfa bütünlüğünün kısmen okuma ilgisini canlandıracak nitelikte olduğu söylenebilir. Ayrıca sayfa kenarlarındaki izleme-okuma rahatlığını sağlayan, resim ve yazılar arasındaki yetersiz boşluk olması gerekenden azdır. Bu da sayfa yapısının estetik niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öykü de uzun bir okuma metnidir. Beş sayfaya sığdırılan bu öyküde izleme- okuma rahatlığını sağlayan boşluklar ve sayfalara yerleştirilen resimler metni okunabilir hale getirmiştir. Estetik açıdan değerlendirildiğinde, resim ve yazılar arasındaki uyumun izleme- okuma rahatlığı sağlayacak ve gözü yormayacak şekilde düzenlendiği görülür. 6. sınıf seviyesindeki çocuklar için uzun bir metin olan bu hikâye estetik açıdan olumlu bir metin olarak değerlendirilebilir.

II. 1. 2. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler:

7. sınıftaki tüm öykülerde 12 punto büyüklüğünde harfler kullanılmıştır. Bu dönemde çocuk artık geçiş döneminden çıkmıştır. Bu sebeple harf puntosu 12 değil, 10 punto olmalıdır.

"Karada Yüzen Donanma" adlı hikâye, sayfa bütünlüğü bakımından 7. sınıf seviyesindeki bir öğrenciye uygun değildir. Metnin resimlerin içinde kaybolması, görsel özelliklerin fazlasıyla ön planda olması sayfa yapısını olumsuz etkileyen özelliklerdir. Öykülerde kullanılan resimler sayfa bütünlüğü içinde olmalı, yazının önüne geçmemeli, konuyla birebir ilişkili olmalıdır. Eğer bu özellik dikkate alınmazsa öğrenci metni okumak yerine, resimlerlerden yola çıkarak, metni çözümlemeyi tercih edebilir.

"Son Kuşlar" adlı öykünün sayfa bütünlüğü açısından seviyeye uygun olmadığı görülür. Görsel açıdan, öyküde kullanılan resimlerin sayfa yapısı içinde metnin önüne geçtiği görülür. Ayrıca resimlemelerde kullanılan renklerin göz alıcı ve dikkat çekici olması hem olumlu hem de olumsuz bir özelliktir. Bu konuya ileride resimler bölümünde ayrıca değinilecektir. (Bk. Tasarım Özelikleri Açısından Resimler). Durum böyle olunca da 7. sınıf seviyesinden çok 4. ve 5. sınıfa daha uygun bir sayfa kompozisyonu ortaya çıkmıştır. Doğanın bilinçsizce tahrip edilmesinin anlatıldığı bu öyküde, konu ile resimlerin birbirini tamamlamaktan uzak olduğu görülür.

II. 1. 2. 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler:

8. sınıf ders kitaplarındaki öykülerde, 10 punto büyüklüğünde harfler kullanılmıştır. Çocuğun gelişim özellikleri dikkate alındığında punto büyüklüğünün uygun olduğu görülmüştür.

"Burası Türkiye" adlı öykü üç sayfa içinde verilmiş, sadece bir sayfada resim kullanılmıştır. 8. sınıf seviyesindeki bir öğrenci için resmin yerini yazıya bırakması gerektiği belirtilmiştir. Bu metinde resimler hikâyenin önüne geçmemiş, yerini yazıya bırakmıştır. Kitabın sayfasında yer alan fotoğraf, yazı, rakam arasındaki uyum ile sayfa kenarlarındaki izleme-okuma rahatlığı sağlayan boşlukların yarattığı bütünlük, sayfa düzeninin estetik niteliğini belirler. Buna göre estetik açıdan metnin sayfa düzeni doğru bir şekilde tasarlanmıştır.

denilebilir. Yalnız sayfa kenarlarındaki boşlukların sağ ve sol kenarlardan 1 cm içerden başlaması metni daha estetik bir sayfa düzeni içinde gösterebilirdi

"Tamir Edilemez Hata" adlı öyküde de aynı şekilde resimler yazının önüne geçmemiştir. Uzun bir metin olmaması ve 10 punto büyüklüğünde harflerin kullanılması sayfa yapısının olumlu bir şekilde tasarlandığını gösterir. Bu metinde de sayfa kenarlarındaki izleme-okuma rahatlığını sağlayan boşlukların yetersiz olması dikkati çeken olumsuz bir özelliktir.

"Uzun Kavak" adlı öyküde resimler yazının önüne geçmemiştir. Metin estetik açıdan değerlendirildiğinde kitabın sayfasında yer alan fotoğraf, yazı ve rakam arasındaki uyum ile sayfa kenarlarındaki izleme-okuma rahatlığı sağlayan boşlukların yarattığı bütünlüğün yeterli olduğu söylenebilir.

"Otobüs Şoförü" adlı öyküde aynı şekilde resimler yazının önüne geçmemiştir. Uzun bir metin olmadığından 8. sınıf seviyesindeki bir öğrenci için uygun bir sayfa yapısına sahiptir denilebilir.

II. 1. 3. Resimler

Ders kitaplarında kullanılan yazınsal metinlerin dili ne kadar önemli ise resimleme de o kadar önemlidir. *Resim, görsel bir metindir*. Ancak bu resimlemeler 9- 10 yaşından itibaren anlatımdaki işlevini görsel öğelerden çok yazıya bırakmalıdır. Bu bağlamda aşağıda 6. ,7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan resimlerin ilk gençlik çağını yaşayan çocuğun anlam evrenine ne kadar uygun olduğu, estetik özellikler taşıyıp taşımadığı, resimlerin seçiminde nelere dikkat edildiği, çocuğa görelikler açısından değerlendirilecektir.

6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Eskici" adlı öykü 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Vatanından, ailesinden, dilinden ayrılmak zorunda kalan bir çocuğun ruh halini anlatan

etkileyici bir öyküdür. Metnin konusunun resimle olan ilişkisi değerlendirildiğinde, konuya ve yaş grubuna uygun olduğu görülür. Resimlemeler bölüm metnin akışına uygun olarak verilmiştir. Bu öyküyü hiç okumayan bir öğrenci, resimlerden yola çıkarak, metnin genel yapısı hakkında ön bilgi edinebilir. Altı bölümden oluşan resimlemelerde kompozisyon metnin konu, içerik ve iletisine önem teşkil eden bölümlerinden seçilmiştir. Bölümlere ayrılan resimlemelerde konu şöyledir:

- 1. resimde bir çocuğun akrabaları tarafından vapurla İstanbul'dan gönderilmesi,
- 2. resimde çocuğun ne olduğu, nereye gittiğinden habersiz vapur yolculuğu,
- 3. resimde tren seyahati ve yaşayacağı yere dair bir ipucu olarak develer,
- 4. resimde yaşadığı coğrafya ve insanlardaki farklılık karşısında üzgün bir çocuk,
- 5. resimde çocuğun yeni ortamına uyum sağlaması,
- 6. resimde de kılık kıyafeti değişmiş olan çocuğun ayakkabı tamircisi ile karşılaşması resmedilmiştir.

Bu yönüyle resimlemede açık kompozisyon kullanılmıştır. Çünkü çocuğun ayakkabı tamircisi ile olan karşılaşmasının sonucu çocuğun hayal gücüne bırakılmıştır.

6. sınıftan itibaren ilk gençlik çağına adım atmış bir çocuk soyut düşünür, eleştirir, kendisine ait kavramlar geliştirir. Bu bağlamda öyküdeki resimlemeler, çocuğun anlam evrenine, yaşadığı coğrafyaya, insan tiplerine, kılık kıyafetine uygundur. Resimlemelerde renklerin seçiminde gerçeklik olgusu dikkate alınmış, resimlerin sözcüklerle anlatılanların çocuğun belleğinde canlanmasına katkı sağlayacak ve destekleyecek nitelikte olmasına özen gösterilmiştir. 4. ,5. ve 6. resimlerde çocukların ve eskicinin kılık kıyafeti gerçeklikten uzaktır. Günümüzde Arabistan'da fes kullanılmamakta, çocuklar etek giymemektedir. Bu resimlemeler, öykü zamanına göre doğru ama gerçeklikten uzaktır.

Resimler bir uyaran olarak çocuğa düşünme ve düş kurma sorumluluğu vermektedir. İlk üç resimde mutluluk içinde olan çocuk kahraman, diğer üç resimde fiziksel ve psikolojik açıdan farklıdır. Mekânda, kılık kıyafette, görsel olarak yansıtılan bu farklılıklar, çocuğu düşündürecek ve düş kurduracak özelliktedir denilebilir. Düşünen ve düş kuran çocuk ulusal ve evrensel kimliğini tanıyacak, şu anki hayat durumlarını güncelleştirerek karşılaştıracak, bilişsel gelişimine katkı sağlayacaktır.

Eskici adlı öyküde eksik olan, resimlerin çocuğun gelişimine uygun oranda kullanılmayışıdır. Sever ve Kaptan'a göre on yaş üzerindeki bir çocuğun karşılaşacağı metinlerde resim yerini yazıya bırakmalıdır. Oysa bu öyküde resimler oldukça fazla yer tutmuştur. Bu oran çocuğa görelikler açısından, gelişim seviyesi de dikkate alınarak dörtte bir olmalıdır.

"Geleceğin Dünyası" adlı öykü 2035 yılında gelinen noktayı, teknolojik gelişmelerin insan hayatına yansımasını anlatan bilim- kurgusal bir öyküdür. Altı bölümden oluşan resimlemelerde konular aşağıda belirtildiği gibidir.

- 1. resimde mor kıyafetli genç bir kızın karşısında duran kırmızı gömlekli başka bir kızın resmi,
- 2. resimde hayalet karşısında koltuğunda oturan bir insan ve onları seyreden minik bir aslan,
- 3. resimde mutfakta telaş içinde olan bir bayan,
- 4. resimde uzayda seyahat eden bir aile,
- 5. resimde uzay gemisi ve gökdelen,
- 6. resimde bileğinde görüntülü konuşma cihazı olan bir kadın resmedilmiştir.

6. sınıfa başlayan bir çocuk somut işlemler döneminden yeni çıkmıştır ve ergenlik çağına adım atmaktadır. Dolayısıyla geçiş dönemindedir. Soyut işlemler dönemine de henüz yeni yeni girmekte olan çocuk, son çocukluk çağını yaşamaktadır. Bu bağlamda resimlemelerde çocuğun gelişim seviyesi ve yaş

grubuna uygunluğu dikkate alınmalıdır. Somut işlemler döneminde olan bir çocuk dışardan gözlemlediği olayları sistemli bir şekilde düşünüp, çözümlemeler yapamaz. Oysa ilk gençlik çağına adım atan bir çocuk, görünenin arkasındaki yani soyut olarak verilen düşünceyi somutlaştırır, kendisine göre sentezleyerek yeniden şekillendirir.

"Geleceğin Dünyası" adlı öyküdeki resimler, bu özellikler dikkate alınarak incelenmiş, çocuğun yaş grubuna ve gelişim seviyesine uygun olmadığı görülmüştür. 1. resimde metni okumadan resimde ne anlatıldığını anlamak mümkün değildir. Ayrıca ikinci paragrafta "Mavi renkli gömleğin, koyu kırmızıya dönüşüyor." (s. 41), cümlesini okuyan çocuk, kitaba baktığında mavi değil, mor renkli gömlekle karşılaşacaktır. Bu yanlışlık da resimlemeye ve metne olan ilgiyi azaltacaktır. Yine aynı şekilde 2. resme bakan çocuğun ilk dikkatini çeken şey koltukta oturan bir adam, adamın karşısında duran hayalet ve minik bir aslandır. Hiçbir çocuk bu görüntünün üç boyutlu, holografik bir ruh emiciye ait olduğunu metni okumadan anlayamaz. Çünkü çocuk, bu resmi sistemli bir şekilde düşünüp, çözümleyebilmek için yeterli olan yaş grubunda değildir. Gerçekle bağdaşmayan, gereksiz ayrıntıların verildiği resimler çocuğa göre değildir. 3. resimde de aynı kompozisyon devam etmektedir. Yurdun doğusunda bilgisayar bile görmeyen, genel ağ ortamından uzak, teknolojiden habersiz olan çocukların bu resimleri anlamlandırması zordur. Özel okullarda eğitim gören çocuklar için de yukarıda belirttiğimiz nedenlerden ötürü kısmen anlamlıdır. 4. resimde uzay gemisindeki yolculuk, 5. resimdeki uzay gemisi ve 6. resimdeki görüntülü konuşma gerçeğe daha yakın, çocuğun da algı düzeyine, gelişim aşamasına ve yaş grubuna daha uygundur.

Bu öyküdeki resimlemelerde nesnelerin/ tiplemelerin çocuğun yaş grubuna uygun olmadığı söylenebilir. Çünkü bu dönemdeki çocuk için, gerçekle bağdaşmayan, hayal gücünün sınırlarını zorlayan nesneler ve tiplemeler inandırıcılıktan uzaktır. Burada olumlu olarak değerlendirilebilecek nokta, çocuğun belleğinde anlamlandırmakta zorlanacağı bu resimlerin, metinle olan ilişkisi düşünüldüğünde, konuya açıklık getirdiğidir. Metinden bağımsız olarak

değerlendirildiğinde ise hiçbir anlam taşımaz. Metin içerisinde yer alan önemli bölümlerin resimlemelerde ön plana çıkması, çocuğun yorumlama kabiliyetini ve düş gücünü harekete geçirecek özelliktedir. Ders kitaplarında yer alan resimlerde kompozisyon, metnin önem teşkil eden bölümlerindendir. Bu yönüyle resimlemeler çocuğa göredir.

Resimlemelerde açık kompozisyon kullanılmıştır. 11-12 yaşındaki çocuklar için uygun denilebilir. Devamı çocuğun hayal gücüne bırakılmıştır. Uygun olmayan diğer bir husus ise, 10 yaş üzerindeki çocuklar için resimlerin fazla oluşudur. Metnin ¼'ü resim, ¾' ü ise yazı olmalı, bu bağlamda 6. sınıfta resim yerini yavaş yavaş yazıya bırakmalıdır.

Çocuğun yaşadığı coğrafya, insan tipleri, kıyafetler dikkate alındığında, çocuğun ulusal ve evrensel kimliğini tanımasında etkili olduğu söylenemez. Daha çok otuz yıl sonra teknolojide gelinecek olan noktayı anlatan resimlemeler çocukların hayal gücünü geliştirme açısından yararlıdır.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öykü 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Bu öyküde okuduğu masal kitabının dünyasında kendine de yer veren bir çocuğun izlenimleri ve yaşadıkları anlatılmıştır. 5 bölümden oluşan resimlemelerde konu aşağıda belirtildiği gibidir.

- 1. resimde, küçük bir kız çocuğunu yakalayan korsanlar,
- 2. resimde, promosyon sırasına girmiş insanlar ve en arka sırada kitap okuyan bir çocuk,
- 3. resimde, uyuyakalan 2 korsan ve bir kız çocuğu,
- 4. resimde, üzerinde prens ve prenses resmi bulunan bir kitap,
- 5. resimde de prensese bir koli tabak hediye eden prens resmedilmiştir.

Resimler sözcüklerle anlatılanları çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlayacak nitelikte olmakla beraber yetersizdir. Öykünün konusunun belli bir odak noktasının olmayışı metni karmaşık hale getirmiştir. Okuduğu kitabı elinden

düşürmeyen Bora'nın gerçek hayatında ve düşlerindeki izlenimleri anlatmakta resimlemenin zayıf kalması normaldir. Çünkü konunun dağınık olması, resimlerin metne görsel bir yorum katmaması, çocuğun bu resimlere yeni anlamlar yüklemesine yardımcı olamamıştır.

Ders kitabında kullanılan resimler metinden bağımsız olarak incelendiğinde ise 11-13 yaş grubu için uygun bir resimleme denilebilir. Resimlerde kullanılan nesneler ve tiplemeler çocuğun sevdiği, gündelik hayatında okuduğu kitaplarda, televizyonlardaki çizgi filmlerde karşılaşabileceği türdendir. Prens, prenses, korsan gibi tiplemeler çocuğun hem ilgisini çeker, hem de çocuk bu tipleri gördüğünde yadırgamaz. Böylece resimleme çocuk tarafından küçümsenmez ve hafife alınmaz.

Resimlemelerde kompozisyon, metnin önem teşkil eden bölümlerinden seçilmiştir. 1. resimde Bora'nın okuduğu kitapta içine girdiği hayal dünyasını resimleyen ve prensin korsanları yakaladığı sahne resmedilmiştir. 2. resimde kitabı elinden düşürmeyen Bora, annesinin gazete kuponlarından biriktirdiği promosyon sırasında tabakları almak için beklerken resmedilmiştir. 3. resimde de tekrar okuduğu hikâyenin düş evrenine giren Bora'nın, prensesi korsanlardan kaçarken düşlemesi, 5. resimde ise prensin prensese hediye vermesi resmedilmiştir. Tüm resimlemelerde açık kompozisyon kullanılmış, devamı çocuğun hayal gücüne bırakılmıştır. Bu yaş grubu için yaratıcı ve hayal gücünü geliştiren özellikte çocuğa göre bir yaklaşımdır.

Çocuğa görelikler açısından dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise, 10 yaş üzerindeki çocuklar için metnin ¼'ünün resim, ¾' ünün yazı olması gerektiğidir. Bu bağlamda 6. sınıfta resim yerini yavaş yavaş yazıya bırakmalıdır. "Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öykü bu ölçüte göre incelendiğinde olumlu olarak değerlendirilebilir. Resimlemelere gerektiğinden fazla yer verilmemiş, metnin önem teşkil eden yerlerini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öykü 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Bu öyküde çevre kirliliğinin Süpermen'in sağlını olumsuz etkilemesi ve uçma yeteneğini kaybederek denize düşmesinin ardından yaşadığı olaylar anlatılmıştır. 6 bölümden oluşan resimlemelerde konu aşağıda belirtildiği gibidir.

- 1. resimde Süpermen uçarken,
- 2. resimde Süpermen'in denize düşmesi,
- 3. resimde Süpermen'in balıkçı tarafından kurtarılması,
- 4. resimde ıslak kıyafetler içinde, yarı baygın yatarken,
- 5. resimde yine baygın yatarken, çevresini saran insanlarla,
- 6. resimde başında lahmacun satıcısı ve kokudan bayılmış bir Süpermen resmedilmiştir.

Bu öyküdeki resimlemeler 6. sınıf seviyesindeki çocukların gelişimine uygundur. Özellikle "Süpermen" çocukların dikkatini çeken, çocuklar tarafından ilgi gören kurmaca bir karakterdir. İlk resimlemede büyük boyda Süpermen resminin kullanılması, çocuklar için güdüleyici bir etkendir. Sevdiği çizgi film kahramanını ders kitabında gören çocukta okuma isteği uyanacak, metne karşı olumlu bir yargı gelişecektir.

Resimlemelerde açık kompozisyon kullanılmış, bu resimlemelerde kompozisyon, metnin önem teşkil eden bölümlerinden seçilmiştir. Bu yaş grubu için tavsiye edilmemekle birlikte, çocuğun geçiş döneminde olması açık kompozisyon kullanımını olumlu gösterebilir. Çünkü çocuk bu dönemden itibaren soyut düşünmeye başlar, kendine ait kavramlar oluşturur ve geliştirir. Çocukta yaratıcılığı geliştiren bu seçim tek başına yeterli olmayabilir. Ancak zararlı olduğu da söylenemez. Yukarıda da belirttiğimiz aynı gerekçeler bu hikâye için de geçerlidir.

Resimlemelerin metinle ilişkisi ise şöyledir. 1. resimde mutlu bir şekilde uçarken resmedilen Süpermen, 2. resimde denize düşmüştür. Bu resimde dikkati çeken beş husus vardır :

1. Denizin mavi değil, gri olması,
2. Fabrika bacasından siyah duman çıkması,
3. Denizin çöplüklerle dolu olması,
4. Kıyıda panik içinde ellerini kaldıran insanlar,
5. Resmin genelindeki tonlamanın gerçeğe yakın olmasıdır.

Metnin konusuna dair işaretler bu resimlemede ön plana çıkmıştır. Resmin tamamında gösterilmek istenen her ayrıntı, Süpermen'in neden düştüğüne dair ipuçlarını vermektedir. 1. resimde denizin ve gökyüzünün rengi mavi, güneş pırıl pırıl parlamaktadır. 2. resimde ise tüm bu renkler değişim geçirmiştir. Bir uyaran olarak iki resmi kıyaslayan çocuk düşünecek ve fikir yürütecektir. 3. , 4. ve 5. resimlemeler de öykünün devamına ışık tutan resimlemelerdir. 6. resim de aynı şekilde konuyu destekleyen, eğlendirici bir resimlemedir. Boğulmaktan son anda kurtulan Süpermen'in başucunda bekleyen ve ona ikram ettiği lahmacun kokusundan fenalaşan kahramanın komik görüntüsü çocuklar için eğlendiricidir.

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan resimlemelerdeki tiplemeler çocuğun yaş grubu özelliklerine uygundur. Bu dönemde gerçekçi öykülerden hoşlanan çocuklar için uygun, gerçeğe yakın resimlemeler kullanılmıştır. Süpermen çocuğun bu dönemde yazılı ve görsel basında model aldığı, içselleştirerek takip ettiği tiplemelerden biridir. Çocukların gözünde kötülerin düşmanı, haksızlıklar karşısında gözünü yummayan ve harekete geçen bir kahramandır. Balıkçı, yaşlı amca, lahmacun satıcısı gibi tiplemeler ise günlük hayatın içinde karşılaştıkları gerçek ve sıradan tiplemelerdir. Tüm bu özellikler resimleri çocuğa göre yapan özelliklerdir.

Çocuğun toplumsallaşmasında, yaşadığı ülkenin ve dünyanın farkına varmasında resimlemenin önemi büyüktür. "Bu dönemde çocuklara; karar verme, değerlendirme, eleştirme ve iç denetimi geliştirme gibi eğitimle kazandırılabilecek davranışların önemini sezdiren; yaşamın değişik güzelliklerini yansıtan yapıtlar da okutulmalıdır."(Sever 2007: 54). Bu anlayıştan hareketle metni okumadan önce

resimlere şöyle bir göz atan çocuk değerlendirme, eleştirme ve karar verme becerisini geliştirebilir. Yaşadığı coğrafyayı, insan tiplerini ve davranışlarını tanır, yargılar ve kendisi ile özdeşleştirerek sonuca ulaşır. Özellikle ikinci resimde renklerin tonu, denize atılan çöpler çocukta çevre bilincinin gelişmesine katkı sağlayacak resimlemelerdir. Böylelikle ulusal ve evrensel sorunlara karşı duyarlılık geliştiren çocukta olumlu bakış açısı gelişecektir.

10 yaşın üzerindeki çocukların okuyacağı öykülerde resmin yerini yazıya bırakması gerektiği düşüncesi yaygındır. Ancak 6. sınıfta çocuğun ilk gençlik çağına geçiş döneminde olması resimlemelerin fazla yer tuttuğu görüşünü ikinci plana atabilir. Çocuğun anlam evrenine uygun bir resimleme konuyu daha iyi kavrattığından zararlı değil aksine faydalıdır.

II. I. 3. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Karada Yüzen Donanma" adlı öykü 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. İstanbul'un fethinin anlatıldığı bu hikâyede, 2 bölümden oluşan resimlemelerde konu aşağıda belirtildiği gibidir:

- 1. resimde gece vakti pencere kenarında oturmuş bir padişahın düşünceli hali,
- 2. resimde at üzerindeki padişahın, kayıkları denizden çıkarmaya çalışan işçileri seyretmesi resmedilmiştir.

Bu öyküdeki resimlemeler 7. sınıf seviyesindeki çocuklar için uygun, ancak yetersizdir. Tarihi bir olayın anlatıldığı bu öyküde padişah tiplemesi ve saraya ait olduğu anlaşılan görüntüler metnin günümüze ait olmadığını gösteren önemli ayrıntılardır. Diğer bir değişle konuya dair ipuçlarıdır. Ancak burada dikkati çeken 7. sınıf seviyesindeki bir çocuk için resimlemenin basit oluşudur. Çocuğun çizgisel gelişim basamakları incelendiğinde 9-12 yaş gerçeklik dönemi, 12-14 yaşın ise doğalcılık dönemi olduğu görülür. Bu devrede ergenlik dönemine (11-14) adım atan çocuğun zihinsel gelişimi hızlıdır, eleştirel düşünür, yaratıcı ve sorgulayıcıdır. Fiziksel ve duygusal olarak karmaşık olan çocuğun, zihinsel olarak

eleştirel düşünme yeteneği gelişmiştir. Bu yüzden resimlemelerin basitliği çocuğun dikkatini çekecektir.

Masaldan alıntı yapılmış gibi görünen resimlemeler çocuğun sanat eğitimine katkı sağlayacak nitelikte değildir. Perspektif kurallarına uygun olmayan çizimler yapılmıştır. Örneğin birinci resimde padişahın arkasında duran pencere ve kirişler, gerçek boyutları ve perspektif kullanımı açısından eksik çizimlerdir. Ayrıca gemilerin karadan Haliç'e indirilmesini anlatan resimlerde tutarsızlık vardır. Askerler gemiyi sanki Haliç'e indirmeye çalışırken değil de Haliç'ten çıkarmaya çalışırken resmedilmiştir. Ayrıca Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u 21 yaşında fethettiği düşünülürse, ders kitabındaki resimlemenin de padişahın gençlik dönemini yansıtmadığı söylenebilir. Zihinsel gelişimin ve mantıklı düşünme yeteneğinin hızlı olduğu bu dönemde çocuk bu yanlışlıkları gözden kaçırmayacaktır. Böyle bir resimleme de ne çocuğun yaş grubuna ne de çocuğa göre olacaktır.

Resimlemelerde açık kompozisyon kullanılmıştır. Bu resimlerin anlatımdaki işlevi İstanbul'un fethini anlatan tarihi bir olayı canlandırmaktır. Resimlemeler canlandırmada eksik kalmıştır. Zaten bu dönemde resimlemenin metin içerisinde bu kadar çok yer tutması gereksizdir. Eğer resimlemeye yer verilecekse, bu resimlerin metnin konusunu en iyi yansıtacak özelikte olması, resmin metin içerisinde dörtte bir yer tutması ve titizlikle seçilmesi gerekir.

Resimler çocuğun ulusal ve evrensel kimliğini tanımasında etkili olmuştur denilebilir. Geçmişte Türk tarihi açısından dönüm noktası olarak adlandırabileceğimiz, yankıları süregelen bir olay "İstanbul'un fethi" anlatılmıştır. Osmanlı Devleti'ne ait kılık kıyafet ve o dönemin şartları az da olsa resmedilmiştir. Çocuk resme baktığında at üzerindeki padişahı görecek ve kafasında şu sorular uyanacaktır:

1. Pencere önünde düşünen adam kimdir?
2. Niçin ve neyi düşünmektedir?

3. İşçiler gemiyi niçin çekmektedir?

4. Kılık kıyafet niçin bu şekildedir?

Öğrenci bu sorulara öyküyü okuduktan sonra, öğretmenin de katkısıyla cevaplar bulacaktır. Böylece geçmişi hakkında bilgi sahibi olacak, ulusal kimliği hakkında bilgilenecektir.

"Son Kuşlar" adlı öykü 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. İnsanların kendi elleriyle doğayı kirleterek yok etmesi ve bu kıyımın canlı türlerine de zarar vermesi anlatılmıştır. Dört bölümden oluşan resimlemelerde konu aşağıda belirtildiği gibidir.

- 1. resimde masmavi bir deniz kenarında, yeşillikler içinde yaşayan bir adam, onun küçücük evi, iki küçük kayık, pırıl pırıl parlayan bir güneş,
- 2. resimde ağaç dalına konmuş iki papağan,
- 3. kuşların uçuşunu seyreden bir adam,
- 4. resimde dallarda kuşlar ve ellerinde kürek üç çocuk resmedilmiştir.

Resimlemeler, metinle ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir. Bu nedenle "Son Kuşlar" adlı öyküde anlatılmak istenen konuya uygun bir resimlemeye yer verilmiştir. Ancak 7. sınıf Türkçe ders kitabında kullanılan resimlemeler bu dönem çocuğu için kusursuzdur denilemez. Resimlemelerde çocuğun yaş grubuna uygun olmayan birtakım özellikler vardır. Çocuğun çizgisel gelişim basamakları incelendiğinde 12- 14 yaşın doğalcılık dönemi olduğu görülür. Bu dönemde resme ait her ayrıntı ilk gençlik çağına henüz adım atmış çocuk gözüyle dikkatlice incelenecektir. Birinci ve dördüncü resimde kullanılan palmiye ağaçları, hem Türkiye'de mevcut olan doğal bitki türüne işaret etmez hem de İstanbul'un doğal bitki örtüsünü oluşturmaz. Resimlemeler sanki tropikal bir adadan alıntı gibidir. Burada bir tutarsızlık vardır. Ayrıca renk seçiminde de aşırıya kaçılması olumsuz bir özelliktir. Bu küçük ama önemli ayrıntılar resimlemenin küçümsenmesine neden olabilir.

Resimler, sözcüklerle anlatılanları çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlamaktadır. Ancak resimlemeler metnin önem teşkil eden bölümlerinden seçilmemiştir. Resimlemede kullanılması ve vurgulanması gereken asıl noktalara değinilmemiştir. Örneğin, çoluk çocuk kocaman adamların ökselerle kuşları yakalaması, Konstantin' in kuş seslerini taklit ederek kuşları tuzağa düşürdüğü bölümler metnin özünü kavratma açısından resmedilmesi gereken bölümlerdir. Ayrıca "Son Kuşlar" hikâyesinde mevcut olan resimler metinde anlatılmak istenen ana düşünceyi benimsetmekten uzaktır. Resimleme kötü değil, ancak metinden kopuk ve yetersizdir.

Resimlemelerde kapalı kompozisyon kullanılmıştır. Bu yaş grubu için uygun olan yöntem budur. 10 yaş üzerindeki çocuklarda metnin ¼ resim, ¾ ise yazı olmalıdır. 6. sınıfta resim yerini yazıya bırakmalıdır. Bu bağlamda 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki öykü resimleri bu kadar geniş yer tutmamalıdır. 6. sınıftan itibaren gelişim, perspektif ve gerçeklik olgusunun üst düzeyde olması, ders kitaplarında bilimsel ciddiyetin artması gibi etmenler, bu evrede resimlemenin nasıl ve ne kadar kullanılması gerektiğini belirleyicidir. Ancak bu koşullar gözetilerek yapılan resimlemeler çocuğa göre olacaktır.

II. 1. 3. 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Burası Türkiye" adlı öykü 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Yıllarca Almanya'da çalışan Mehmet Usta'nın oradaki iş disiplini ile Türkiye' deki iş disiplinini karşılaştırması ve bu farklılığın sonuçları anlatılmıştır.

Öyküde tek bir resimleme kullanılmış, bu resimlemede de sohbet eden iki kişi resmedilmiştir. 6. sınıftan itibaren resim yerini yazıya bırakmalıdır. Bu bağlamda 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki öykülerde resimlemelerin mümkün olduğunca az sayıda, ya da hiç kullanılmaması daha uygundur. Bu resimleme çocuğun yaş grubuna uygun bir resimlemedir. Çünkü bu dönem doğalcılık dönemi olduğundan gerçekçi bir resimleme kullanılmıştır. Resimlemede kapalı kompozisyon kullanılmış, renklendirmede soğuk renkler tercih edilmiştir.

Resimlemenin metin ile ilişkisi sınırlıdır. Resimleme "masa başında sohbet eden iki kişi" den ibarettir. Sohbetin konusu yani metnin iletisi hakkında hiçbir fikir vermemektedir. Mutlaka bir resim kullanılacaksa hikâyenin konusu ve iletisi ilgili bir resimlemeye yer verilmesi daha uygundur.

Öyküde kullanılan nesneler ve tiplemeler çocuğun yaş grubuna kısmen uygundur. Bu dönemde çocuğun gelişimi, gerçeklik olgusu üst düzeydedir. Gerçekçi resimlerden hoşlanan çocuk, bu resimlemede yaşadığı coğrafyanın insan tiplerini görecektir. Ancak 2009 yılında çok daha farklı modeller varken, araba resimlerinin eski modellerden seçilmesi gerçeklikten uzaktır. Araba ve insan resimlerinde kullanılan model ve tiplerin, renklerin gerçeğe pek de uygun olmadığı görülür. Bu dönemde çevresindeki her şeye eleştirel bir gözle bakan çocuklar için böyle bir resimleme oldukça basittir. Resimlemeyi hafife alan çocuk ders kitabına ve metne önyargıyla yaklaşacaktır. Böyle bir resimleme de çocuğa göre olamayacaktır.

"Tamir Edilemez Hata" adlı öykü 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Yıllar sonra karşılaşan 2 eski arkadaştan Matilt'in, Raymond'u bir yanlış anlama sonucunda hırsızlıkla suçlamasının ardından duyduğu vicdan azabı anlatılmıştır.

Öyküde tek bir resimleme kullanılmış, bu resimlemede şaşkınlık içindeki bir kadın ve sıradan bir adam resmedilmiştir. 6. sınıftan itibaren resmin yerini yazıya bırakması gerekir. Ama eğer bir resim kullanılacaksa bu resimlemenin çocuğun yaş grubuna uygun bir resimleme olması gerekmektedir. Bu dönem de doğalcılık dönemi olduğundan resimlemelerin gerçekçi olması gerekir. Bu öyküdede de gerçekçi bir resim kullanılmıştır.

Resimlemede açık kompozisyon kullanılmıştır, oysa bu yaş grubu için önerilen kapalı kompozisyondur. Resimlemenin metinle olan ilişkisi ise sınırlıdır. Tek bir resimle metnin tümünü yansıtmak imkânsızdır. Ancak resimleme öyküde mevcut olan konu hakkında fikir vermeli, tiplemeler çocuk bakışına uygun olmalıdır. Bu resimlemede yanlış olan şaşkınlık içinde olan kadınla aynı odada bulunan adamın

kadına değil de farklı bir yöne bakmasıdır. Öyküde aslında sohbet eden bu çifttin, resimlemede birbirinden tamamen ilgisizmiş gibi yansıtılması dikkat çekicidir. Resimlemenin kurgusunda sorun vardır. Bu hata da resimlemenin metinle olan ilişkisini sınırlandırmakta, resmin çocuğa göre olmasını engellemektedir.

"Uzun Kavak" adlı hikâye 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Köye köprü yaptırmak için bahçesindeki kavak ağacını kestirmek istemeyen Durmuş Dayı'nın, kavak ağacının kesilmesiyle ömrünün son bulması anlatılmıştır. Öyküde tek bir resimleme kullanılmış, bu resimlemede kavak ağacına yaslanmış bir ihtiyara dil döken 2 adam resmedilmiştir. 6. sınıftan itibaren resmin yerini yazıya bırakması gerektiğini söylemiştik. Bu öyküdeki resimleme de ders kitabında çok fazla yer tutmamıştır.

Bu resimleme için çocuğun yaş grubuna uygun bir resimleme denilebilir. Çocuk doğalcılık döneminde olduğundan, 8. sınıf seviyesindeki ders kitaplarında kullanılan resimlemelerin gerçekçi olması gerekir. Bu öyküde de gerçekçi bir resim kullanılmış, köy ve köylü tiplemeleri resmedilmiştir. Bu tiplemelerin kılık kıyafetleri, küçük kulübe şeklindeki evler, dağlar, evlerin kıyısından geçen ırmak çocuğun yaşadığı sosyo-kültürel ortam ve coğrafyaya uygun bir resimlemedir. İlk gençlik çağındaki pek çok çocuk ya böyle bir köyü görmüş, ya da böyle bir köyde yaşamıştır. Dolayısıyla çocukta tanıdık görüntüler ve yaşanmışlık hissi uyandırması açısından doğru bir resimlemedir. Ayrıca resimler, sözcüklerle anlatılanları çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlayacak özelliktedir. Resimleme bir uyaran olarak çocuğa duyma, düşünme, düş kurma sorumluluğu vererek, çocuğun bakış açısına uygun hayallere kapı aralayacaktır.

"Otobüs Şoförü" adlı öykü 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Temkinli, duyarlı, usta bir şoförün işini nasıl yaptığını anlatan bir öyküdür. İşini düzgün yapmayan şoförlerin acı kazalara sebep olabileceğinden bahsedilmiştir. Çünkü bu şoförün babası da dikkatsiz şoförlerden birinin kurbanı olmuştur.

Bu öykünün konusunun açıklanmasındaki amaç, resimlemenin gereksizliğini anlatmak içindir. Öncelikle tek bir resimlemenin kullanıldığı bu hikâyede, resimlemenin çocuğun yaş grubuna uygun olduğu söylenemez. Resimlemede bir otobüs, iki kamyon, yolun diğer tarafına geçmeye çalışan bir adam, yolun kenarında bekleyen iki kişi resmedilmiştir. Konu içinde değerlendirildiğinde metinden kopuk olan resimler, sözcüklerle anlatılanları çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlamaktan uzaktır. 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki bu resimleme öylesine hazırlanmış, zorunluluktan hikâyenin içine yerleştirilmiş, çocuğun evrenine girmekten uzak, yani çocuğa göre değildir. Zaten 6. sınıftan itibaren resmin yerini yazıya bırakması gerekir. Bu bağlamda 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki hikâyelerde resimleme kullanılmasına gerek yoktur. Eğer olacaksa 6., 7. ve 8. sınıfta ilk gençlik çağının anlam evrenine uygun estetik özellikler taşıyan resimlemelere yer verilmelidir.

Tablo 1: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin Tasarım Özellikleri

6. S. T. D. K. Öyküler	Yazı Puntosu	Resimler	İzleme Okuma Rahatlığı	Genel Olarak S. B.
Eskici	—	—	+	+
Geleceğin Dünyası	—	—	+	—
Prensi Olmayan Masal Kitabı	—	+	+	+
Süpermen İstanbul'a Düştü	—	+	+	+
Uygunluk Oranı:	% 0	% 50	% 100	% 75

Tablo 2: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin Tasarım Özellikleri

7. S. T. D. K. Öyküler	Yazı Puntosu	Resimler	İzleme Okuma Rahatlığı	Genel Olarak S. B.
Karada Yüzen Donanma	—	—	+	—
Son Kuşlar	—	—	+	—
Uygunluk Oranı:	% 0	% 0	% 100	% 0

Tablo 3: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin Tasarım Özellikleri

8. S. T. D. K. Öyküler	Yazı Puntosu	Resimler	İzleme Okuma Rahatlığı	Genel Olarak S. B.
Burası Türkiye	+	—	+	—
Tamir Edilemez Hata	+	—	—	+
Uzun Kavak	+	+	—	+
Otobüs Şoförü	+	—	—	+
Uygunluk Oranı:	% 100	% 25	% 25	% 75

II. 2. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ÇOCUK ÖYKÜLERİNİN "ÇOCUĞA GÖRELİK" İLKESİ AÇISINDAN TAŞIMASI GEREKEN İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ:

II. 2. 1. Konu

Konu, sanatçının duygu ve düşüncelerini anlatması için bir araçtır. Türkçe ders kitaplarındaki öykülerde ele alınan konular çocuğun anlam evrenine uygun alanlardan seçilmelidir. Kurgusu sağlam bir metinde işlenen konu, öğrenci tarafından daha kolay benimsenecektir. İncelenen öykülerdeki konuların çocukların algı düzeylerine uygun olduğu görülmüştür.

II. 2. 1. 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Eskici" adlı öyküde konu, vatanından, ailesinden, dilinden ayrılmak zorunda kalan bir çocuğun ruh halleridir. Özünden kopamayan Hasan, vatan kavramının mahiyetinin anlaşılmasında yardımcı bir tip olarak kullanılmıştır. Vatanını terk etmek zorunda kalan Hasan, Arabistan'a gönderilmiş, orada kültür çatışması yaşamış ve bu çatışma zorunlu alışkanlığa dönüşmüştür. Bir çocuğun iç dünyasındaki karmaşa, çok derine inmeden yüzeysel olarak anlatılmıştır. Öyküdeki konu bu yönüyle çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Ayrıca güne dönük olarak, çocuğun kendisi ve çevresi ile bağ kurabileceği bir konu işlenmiştir. Konu içinde işlenen yargı tutarlıdır, dolayısıyla öykünün konusu çocuğa göredir.

Yazar konuyu öznel tutumlu gözlemci anlatıcı olarak ele almıştır. Olaylar roman kişisinin değil, 3. şahıs gözlemci anlatıcının ağzından aktarılmıştır. Gözlemci anlatıcı, öykü kişisinin bakış açısına bağlıdır. " *Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşusunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu."*(s.16).

Öyküde olay Hasan'ın anne ve babasını kaybetmesinin ardından, komşular tarafından Arabistan'a gönderilmesiyle başlar. Öykü̇deki ilk olay da bu çatışma üzerine kurgulanmıştır. Hasan'ı Arabistan'daki uzak akrabalarının yanına gönderen komşularının duyduğu vicdan azabı kişi-kişi çatışmasına en güzel örnektir. "*Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli, evlerine döndüler*." (s.16). Bu cümlede anlatılmak istenen kişilerin kendi vicdanlarıyla karşı karşıya kaldığı ve bu durumdan muzdarip olduklarıdır. Hikâyedeki bu çatışma aslında ileride de görülecek olan üzücü ve acıklı olaylara ışık tutmaktadır. Böylece merak öğesi canlı tutulmuş, okuma ilgisi ve isteği uyandırılmıştır. Olayların kurgulanmasında etkili olan diğer çatışmalar aşağıda belirtilmiştir.

"*Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan köşeye büzüldü; bir şeyler soran olsa da susuyordu, yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlağında lokmasını yutamamış gibi sert bir düğüm, daima susuyordu*."(s.17). Kişi-kendisi ile çatışmaya girmiştir. Hasan ana dilinin konuşulmadığı ve işitilmediği bambaşka diyarlara yolculuk etmektedir. Bu paragrafta üzerinde durulmak istenen, Hasan'ın yalnızlığıdır. Nedeni de ana dili olan "Türkçe" den uzaklaşmasıdır. Böylece çocukta ana dili bilinci uyanacak ve çocuk sahip olduğu değerlerin farkına varacaktır. Hikâyenin kurgulanmasında etkili olan diğer bir çatışma kişi-doğa çatışmasıdır. Hasan'ın Arabistan'a yolculuğu sırasında karşılaştığı manzara İstanbul'dan çok farklıdır. Bu çatışmalar şu cümlelerde verilmiştir:

"*Yamaçlarında keçiler otlayan, kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı."*(s. 17).

" *Bunlar da bitti, göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe çıkmışlardı, ne ağaç vardı ne dere ne ev! Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakmıyorlardı bile…*" (s.17).

Yukarıda belirtilen paragraflarda kişi- doğa çatışması görülmektedir. Arabistan ile İstanbul arasındaki coğrafi şartların farklılığı üzerinde durulmuştur. Bu farklılık doğa ve hayvan betimlemeleri ile ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Anlatıcının üzerinde durmak istediği ilk olay Hasan'ın ailesinden kopması, ikinci olay ana dilinden uzakta kalması, üçüncü olay da memleket değişikliğidir. Yani ailede, ana dilde, mekanda değişim söz konusudur. Dördüncü olay da kültürde yaşanan değişimdir. Bu değişimi anlatan çatışma, kişi- toplum çatışması, şu cümle ile ifade edilmiştir:

"*Hasan'ı bir istasyonda indirdiler. Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan, kara iri benli bir kadın onu göğsüne bastırdı."(*s. 17).

"*Halasının yanındaki kadınlar da sarıldılar, söyleştiler, gülüştüler. Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise, ceket giymiş, saçları perçemli, başları fesli çocuklar…*"(s.17).

Görüldüğü üzere öyküdeki çatışma / çatışmalar 6. sınıf seviyesindeki çocuğun anlama ve anlamlandırma düzeyine uygun değildir. Hasan'ın hayatında geçirmiş olduğu değişim olumlu değil olumsuzdur. Ailede, ana dilinde, coğrafyada, kültürde olan değişim kademe kademe kötüleşmektedir. Bu öykü çocukların ve gençlerin sahip olduğu değerlerin farkına vardırılmasında yardımcı bir metindir. Öyküde işlenen konu çocuklar için ilgi çekicidir, ancak öyküde verilmek istenen mesajlar bu dönem çocuğu için oldukça derin ve yoğun anlamlar içermektedir. Yani Refik Halit Karay'ın "Eskici" isimli öyküsü ilk gençlik çağına yeni adım atan çocuğa göre değildir. Bu bağlamda bu hikâyenin 6. sınıf yerine, 7. sınıftan itibaren verilmesi daha uygun olabilirdi.

"Geleceğin Dünyası" adlı öyküde konu, 2035 yılında gelinen nokta ve teknolojik gelişmelerin insan hayatına yansımasıdır. "Bilim ve Teknoloji" teması adı altında verilen bu metin, çocuğa Türkçeyi kavratmaktan çok, ilerleyen yıllarda insanları nasıl bir yaşam şeklinin beklediği konusunda aydınlatıcı, çocuğun hayal gücünü

zenginleştirici bir metindir. Bu öyküyü okuyan çocuk, teknolojideki gelişmelerin insan hayatında ne gibi kolaylıklar sağlayacağı hakkında fikir sahibi olacaktır. Öykü bu yönüyle, çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Öyküde yazarın konuyu ele alış biçimi dıştan bakıştır. Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı varlıkları ve olayları tasvir etmiş ama yorumda bulunmamıştır. Böylece öyküdeki olaylar çocuğun düş kurmasına, heyecanlanmasına olanak sağlayacak şekilde kurgulanmıştır.

Bu olaylardan bazıları şunlardır:

"*İşe gitmeye hazırlanırken aynanın önünde duruyorsun. "Kırmızıya dön!" diyorsun. Mavi renkli gömleğin, koyu kırmızıya dönüşüyor."* (s.41)

"*Mutfağa giderken oturma odasında bir şey dikkatini çekiyor: "Harry Potter (Heri Potır)'ın Çocukları Bölüm 3" ten fırlamış 3 boyutlu, holografik, gerçek ölçülerinde bir ruh emici. "Çocuklar videoyu kapatın." diyorsun. Kızın ev kontrol ünitesine videoyu kapatmasını söylüyor. Ruh emici kayboluyor ve sistem komutu uygularken gri duvarların yerini kumaş kaplı koltuk ve sandalyeler alıyor."* (s.42)
"*Mamasını devirdiğinde Çöp Hindisi 3000 adlı robot, içeri süzülüyor ve aslanın etrafındaki çöpleri emiyor."(*s.43)

"*Kahvaltı gevreğini kaseye dökmeye hazırlanırken ayakkabılarının "Bir kilo fazlandan kurtulmak istiyorsan bunu yememelisin." dediğini duyuyorsun."(*s.43)
"*Çocuklar ön kapıya yöneliyor. "Okul mekiğimiz bir saat içinde Paris Uzay Limanı'ndan ayrılacak." diyor kızın. "Önce roket uçakla Fransa'ya gideceğiz."*(s.45)

Bu öykünün konusu içinde işlenen yargı tutarlı olmakla birlikte, çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine tamamen uygun bir öykü değildir. Ayrıca ilk gençlik çağına henüz girmiş olan çocuk için uzun ve ağır bir metin olduğu söylenebilir.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öyküde konu, çevre kirliliğinin Süpermen'in sağlını olumsuz etkilemesi ve uçma yeteneğini kaybederek denize düşmesinin ardından yaşadığı olaylardır. Çocuğa göre olan bir eserin ya da metnin konusunun inandırıcı olması gerekir. Ayrıca çocuğun ilgisini devindirip onun düş kurma, düşünme, heyecanlanma ve eğlenme gereksinmesine de yanıt vermelidir. Yazarın konuyu ele alış biçimi dıştan bakıştır. Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı olayları tasvir etmiş, yorumda bulunmamıştır.

Bu öyküde konu çocuğun kavram düzeyine uygundur. Denizlerin insanların attığı sebze ve meyve artıklarıyla dolu olması, havanın da fabrikalardan çıkan dumanların etkisiyle kirlenmesi sonucunda oluşan çevre sorunlarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Uçarken duyduğu bir koku yüzünden Süpermen'in başı dönmüş, uçma yeteneğini kaybederek denize düşmüştür. Metnin devamında bu düşüşün nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Çevre kirliliğinin yanı sıra Süpermen'in düşüşünün ardından insanların davranışları ve yapılan yorumlar da dikkat çekicidir.

Öyküde konu bu yönüyle çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Çocukların gözünde kusursuz bir kahraman olan "Süpermen" bile havadaki kokudan etkilenerek düşüyorsa, düştüğü deniz de insanların attığı çöplerle doluysa burada üzerinde durulmak istenen bir konu olduğu çocuk gözüyle mutlaka sezilecektir.

"*Süpermen son gücünü harcıyordu, giysisi sırılsıklam olmuş, saçları sudan, zamk gibi birbirine yapışmış, nasılsa giysisinin içine bir patlıcan kaçmış, boş konserve kutusunun biri ayağına takılmıştı. Bunların hiçbiri önemli değildi Süpermen için, ah o koku, ah o koku…Zaten gökten de koku yüzünden düşmüştü*."(s.71)

Bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi konu çocuğun ilgisini çekecektir. Çocuk konuyu güncelle ilişkilendirecek, kendisi ve çevresi ile bağ kuracaktır. Böylece öyküde sorunsalın ne olduğunu fark ederek, kendince çıkarımlarda bulunacaktır. Örneğin, bir daha denize çöp atmayacak, havayı kirleten nedenlerin farkına varacak, insanlara nasıl davranıp, nasıl davranmayacağı konusunda fikir sahibi

olacaktır. Bu bağlamda öykü, çocuğa davranış kazandırmada etkili, konu bakımından çocuğa göre bir metindir.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öyküde konu, okuduğu masalın içinde kendine de yer veren bir çocuğun izlenimleri ve yaşadıklarıdır. Bora'nın okuduğu masal, korsanların prensesi yakalamasıyla başlar. Sayfaları heyecanla okumaya devam eden Bora, bir yandan günlük işlerine devam eder. Masalın etkisinde kalarak, günlük işlerle masaldaki olayları birbirine karıştıran Bora, prensesi kurtarmak için kendisini prens yerine koyar. Annesinin gazeteden biriktirdiği kuponları verip, tabak takımını almak için gazete dağıtım bürosuna gider. Kuyrukta da masal kitabını elinden bırakmaz. Korsanların elinden kurtulmaya çalışan prenses, tabakları korsanların kafasına atarak kurtulur. Kuyrukta bekleyen bir kız da kupon karşılığı aldığı tabakları düşürür ve kırar. Masaldaki prensese yardım edemeyen Bora, kendisini masalın içinde bulur ve kıza yardım etmeye karar verir. Kızın da ona "teşekkürler prens" dediğini duyar gibi olur.

Öyküde yazarın konuyu ele alış biçimi dıştan bakıştır. Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı olayları tasvir etmiş, yorumda bulunmamıştır. Çocuğa göre olan bir metnin konusunun inandırıcı, temasının çocuğun kavram düzeyine uygun olması gerekir. Bu bağlamda metnin konusu da inandırıcıdır. Çocuk ve masal iç içe yansıtılmış, çocuk gözüyle yazılan ve çocuk bakışını yansıtan bir öyküdür. Okuduğu masalın içine giren çocuk, masaldaki kişiler ve olaylarla kendini aynılaştırmıştır. Yaşadığı dünyayı öyküleştiren çocuk, düş gücünü harekete geçirerek çocuk gözüyle okuduğu masalı yeniden yazmış, yazdığı öyküde kendisine de yer vermiştir. Yazarın anti-otoriter yaklaşımı çocuğun evrenine girmede başarılı olmuştur. Aşağıdaki cümleden bunu anlamak mümkündür.

"Bora şaşırıyor. Okuduğu kitabın kahramanı ona cevap veriyormuş gibi konuşuyor. Bora prensesin resmine dikkatle bakıyor. Ona nasıl yardım edebilir? Edemez. Prenses ona sanki, "Neden beni kurtarmıyorsun?" der gibi bakıyor. Bir imdat çağrısı: "Bora… Bora!" Çağrıldığını ancak üçüncüsünde duyuyor Bora. Başını kaldırdığında annesinin olduğu yerde zıpladığını görüyor."(s. 81).

Sıradan bir olay bir çocuğun gözünden, hayal dünyasından yola çıkılarak kurgulanmıştır. Bu yönüyle öykü çocuğun düş kurmasına ve düşünmesine olanak sağlayacak niteliktedir. Bu öykü için, anti-otoriter ve çocuk gözüyle yazılmış, çocuğa göre bir eser denilebilir.

II. 2. 1. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Karada Yüzen Donanma" adlı öyküde konu, İstanbul'un azimli ve kararlı bir padişah olan Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilme öyküsüdür. Milli kültür teması içinde verilen bu öykü Türk tarihi açısından önemli bir olayı anlatmaktadır. Yaşanmış bir olay çocukların ilgisini çekebilecek bir dil ile anlatılmış, bu anlatımın içine de çocuk için önemli olan iletiler sıkıştırılmıştır.

Öyküyü çocuklar için ilgi çekici kılan ise resimlemeler ve üsluptur. Tarihte yaşanan bir olay öyküleştirilerek yalın ve bir o kadar da duygusal, içten bir üslupla anlatılmıştır. Böylece öykü sıkıcı olmaktan kurtarılmış, çocuğun beğenisine ve gelişim özelliklerine uygun hale getirilmiştir. Bu duruma aşağıdaki cümleler örnek verilebilir:

"*Düşündü, düşündü… Umudunu hiç yitirmedi, Bizans'ı fethetme kararından hiç vazgeçmedi… Derken, kafasında bir şimşek çaktı, bir fikir dolandı. "Olabilir." diye söylendi kendi kendine…"* (s. 54).
"*İmkanın sınırını denemek için imkansızı görmek lazım." dedi padişah, "Tiz hazırlanasız, gemiler karadan yürütülecek, daha da olmazsa havadan uçuracağız!"* (s. 54).

"*Gemileri uçurmayacaktı elbette, sadece hiçbir engel yüzünden fetih yolundan dönmeyeceğini, olumsuz hiçbir şarta teslim olmayacağını söylemeye çalışıyordu."*(s. 54).

Öyküde konu, gözlemci anlatıcının seçtiği öykü kişisi aracılığıyla verilmiş, öznel tutumlu gözlemci anlatıcı tipi kullanılmıştır. Yansıtıcı bilinç olarak seçilen öykü

kişisi, Sultan II. Mehmet (Fatih Sultan Mehmet)'tir. Gözlemci anlatıcı da yazardır. Her iki figür olayları, duygu ve düşünceleri iç içe aktarır.

Konuyu yapılandıran bir öğe olarak olay, kişi- kişi çatışması ile kurgulanmıştır. İstanbul'un fethedilmesi için çareler aramaya başlayan Fatih Sultan Mehmet, düşüncelerini herkesle paylaşır. Ancak arkadaşları onun gibi düşünmemektedir. "*Lakin kiminle konuştuysa bunun "imkansız" olduğunu söylediler…*"(s.54). Onun düşünceleri ve kararlılığı kurmayları ile çatışır. Bu yüzden kendisi çare üretmeye çalışır. "*Fakat genç padişah, hiçbir imkansızlığa teslim olmak istemiyordu. Aradığı çare, çaresizlikten çıkacaktı. Buna inanıyordu."* (s.54).

Buradaki çatışma çocuğun anlama ve anlamlandırma düzeyine uygundur. Sabır, inanç ve kararlılıkla gidilen her yolun insanı başarıya götüreceği olaylar dizisi çocukların heyecanlanmasına, düş kurmasına olanak sağlayacak şekilde anlatılmıştır. Konu basittir, ancak öykünün içine sindirilen iletilerle derin mesajlar içeren iyi bir araç olarak kullanılmıştır. Bu metin için 7. sınıf seviyesindeki çocuğun dünyasına girebilecek, çocuğa göre bir öyküdür denilebilir.

"Son Kuşlar" adlı öyküde konu, İstanbul'daki bir adada yaşayan insanların kuşlara ve çevreye verdikleri zararlardır. Doğa ve evren teması içinde verilen bu öyküde üzerinde durulmak istenen 2 husus vardır. Birincisi, adadaki kuş türlerinin aşırı avlanma sonucunda artık adaya gelmemesi; ikincisi ise yeşilliklerin tahrip edilmesi ve çimenlerin sökülmesidir.

Öykünün konusu çocuğun kavram düzeyine uygun ve inandırıcıdır. Özellikle çevre sorunlarının çokça yaşandığı son yıllarda, bu metni okuyan çocuk dünyaya farklı bir gözle bakacaktır. Konu bu yönüyle çocuğun dikkatini çekecek özellikte ve popülerdir. Çocuk, güne dönük olarak kendisi ve çevresi ile bağ kuracaktır. Anlatıcı konuyu tarafsız bir şekilde ele alarak, konuyu araç olarak kullanmış, anlatmak istediği düşünce ve değerleri çocuk bakışına, çocuğa göre bir üslup kullanarak anlatmaya çalışmıştır.

Öyküde öznel tutumlu gözlemci anlatıcı vardır. I. şahıs (ben) anlatıcı, gözlemlerini eleştirel bir gözle aktarmıştır. Konu, kişi-kişi ve kişi- toplum çatışması üzerine yapılandırılmıştır. Anlatıcı-Konstantin, anlatıcı-ada halkı arasındaki çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeylerine uygundur.

Konstantin'in şakacı, kendi halinde, mütevazı bir kişiliğe sahip olduğundan bahseden anlatıcı, bu görüntünün arkasındaki acımasız karaktere dikkat çeker. "*Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi.*"(s.71). Kuşları yakalamasından ve onlara yiyecek olarak bakmasından son derece rahatsızdır.

"*Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar.*
-Bizim pilavlıklar geldi, derdi."(s.72).

Anlatıcının, ada halkı ile olan çatışması da çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygundur. Çimenleri söken ve kuşları yakalayan çocuklar, Mühendis Ahmet Bey'e ceza verilmemesi, polisin tüm bu olanlara duyarsız kalması, hiçbir şey yapmaması gibi olaylar, anlatıcının ada halkı ile çatışma içine girmesine neden olmuştur.

"*…Kuşlar yoktu şimdi havada ama yolun kenarında yeşillikler vardı ya… Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı."* (S.74).

Öyküdeki acıklı olaylar aşırı bir duygusallık yaratmak için değil, çocuğun dikkatini mevcut problemlere çekmek için kullanılmıştır. Özellikle son paragrafın çocuğa görelik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

"*-Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın*

koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi."(s.75).

II. 2. 1. 3. 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Burası Türkiye" adlı öyküde konu, yıllarca Almanya'da çalışan Mehmet Bey'in, Almanya ve Türkiye'deki iş disiplinini karşılaştırmasıdır.

Çocuğa göre olan bir eserin ya da metnin konusunun inandırıcı olması gerekir. Bu metinde işlenen konu da çocukların güncel hayatta karşılaşıp, kulak misafiri olduğu bildik konulardan biridir. Ayrıca bu öykü konu olarak, çocuğun dünyasında olumlu çağrışımlar uyandırmaya açık bir metindir. Çocuğun yaş ve gelişim özellikleri dikkate alındığında bu dönem çocuğunun eleştirel ve sorgulayan bir gözle dünyaya baktığı görülür. Bu yüzden çocuğun, öyküyü okuduğunda nasıl bir bakış açısı kazanacağı önemlidir.

Öyküde ele alınan konu öznel bakış açısıyla işlenmiştir. I. şahıs anlatıcı (ben) tipi kullanılmıştır. Ben anlatıcı, anlattığı olayın bir kahramanı olarak öyküde yer almıştır. Türkiye'deki "iş disiplinini" sorgulayan anlatıcı, Mehmet Bey ile olan sohbetinde, bu durumu eleştiren Mehmet Bey'e aynı hataları yaptırarak okuyucunun dikkatini çekmeye çalışmıştır. "*Bu Alman milleti senden benden farklı millet değil." dedi. "Onların da iki bacağı, iki kolu, bir kafası var. Fakat adamlarda sende olmayan bir şey var. O da disiplin. İşte Alman'ı Alman yapan, bu şaşmaz iş disiplinidir.*" (s.14). Oradaki iş disiplinini, çalışma saatlerinde en ufak bir aksamaya izin verilmeyişini itina ile anlatan Mehmet Bey'e sürekli hata yaptırır.

"*Ben kalkmak istedim. Kolumu bastırdı, yine oturttu:*
Bir de taze demli çay içelim." dedi.
Hüsam'a seslendi yine:
"Oğlum Hüsam…Git şu yandaki kahveye…bize iki demli çay söyle…"
"Usta, senin işin var. Bana izin ver de…"

"Otuuur!.. Nereye hemen böyle?"(s.14-15).

Öykü kişi - kişi, kişi - kendi, kişi - toplum çatışması üzerine kurgulanmıştır. Anlatıcı, Mehmet Bey'le; Mehmet Bey, kendisi ile ve toplumla çatışır. Yukarıda görüldüğü gibi anlatıcı, Almanya'daki iş disiplininden şaşkınlık ve hayranlıkla söz eden Mehmet Bey'in işyerinde takındığı rahat tavrı eleştirir ve onunla çatışma içine girer.

"*Bana izin ver de gideyim artık Mehmet… Bak, sen de çalışıyordun. İşinden alıkoydum seni*."
Mehmet usta yine itiraz etti:
"Bir yere bırakmam seni." dedi. "Bir kez geldin ya, artık ikinci kez, kırk yıl sonra gelirsin. Şurada yarım saat kadar bir şey kaldı öğleye. Karşıda nefis dönerci var. Getirtir, burada iki lokma yeriz birlikte."
"Fakat usta…"(s.15).

Mehmet Bey'in kendisi ile çatıştığı nokta ise Almanya'da çalışırken öğrendiği ve uyguladığı iş disiplinini, kendi açtığı işyerinde uygulayamamasıdır. Oradaki ilerleme ve gelişmenin tek sebebi olarak iş disiplinini gören Mehmet Bey, aynı düzenin Türkiye'de olmamasından yakınır, ancak o da sisteme uyar, işleri akışına bırakır. Burada anlatılmak istenen toplumun genelinde var olan disiplinsizliktir. Bu açıdan bakıldığında Mehmet Bey aslında toplumla da çatışır.

"*Aslında bizden bir farkları yok…Onların da iki bacakları, iki kolları, bir kafaları var…Fakat iş disiplinine gelince, işte orası başka…Disiplin denilen şey orada var. Orası Almanya. Burada ise yok. Neden yoktur? İşin orasına aklım ermez."(*s.15).

Bu bağlamda öyküde işlenen konu, çocuğun kendisi ve çevresi ile bağ kurabileceği, olaylara eleştirel bir gözle bakıp, değerlendirme yapabileceği bir konudur. Öyküdeki çatışma / çatışmalar da çocukların anlama ve anlamlandırma

düzeylerine uygun, çocuğun düşünmesine olanak sağlayan, çocuğa göre bir konudur.

"Tamir Edilemez Hata" adlı öyküde konu, Raymond ve Matilt adında eski iki arkadaşın yıllar sonra karşılaşması ve bu karşılaşmanın ardından yaşanan olaylardır. Raymond, zorlu hayat şartları içinde yaşamış, evlenmiş, boşanmış, çocuğu ölmüştür. Matilt ise eşi ve çocuklarıyla birlikte refah içinde mutlu, huzurlu yaşamaktadır. Bu iki dost yıllar sonra karşılaşır ve bir pastacıda oturup sohbete başlarlar. Matilt hesabı ödemek için çantasını açtığında, kocasının kendisine verdiği bin frankın çantada olmadığını görür. Raymond'un parayı aldığını düşünür ve ona veda etmeden eve döner. Parayı alan Raymond değildir. Matilt parayı evde unutmuş, bunu fark etiğinde de çok geç olmuştur.

8. sınıf seviyesindeki bir çocuk için, konu gayet açık, inandırıcı ve algılayabileceği düzeydedir. Bu yönüyle öykü çocuğun ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Yazarın konuyu ele alış biçimi dıştan bakıştır. III. Şahıs (o) anlatıcı nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı olayları tasvir etmiş, yorumda bulunmamıştır. Konuyu yapılandıran bir öğe olarak olay, kişinin kendisiyle olan çatışması ile kurgulanmıştır. Matilt'in, Raymond'u suçlamasının arkasında önyargıları vardır. Raymond eğer iyi giyimli, bakımlı bir bayan olsaydı, Matilt onu hırsızlıkla suçlamayacaktı.

"*Kılık kıyafeti de sıkıntı ve güçlüğün yıprattığı insanların çetin mücadelelerini yansıtan bir solgunluk ve perişanlık içindeydi. Elinde havı dövülmüş demode, astragan bir çanta ve bunu tutan elinin başparmağında ufak bir eldiven deliği göze çarpıyordu."*(s. 101).

Bu cümlelerden de anlaşıldığı gibi öyküdeki çatışma, çocukların anlama ve anlamlandırma düzeylerine uygundur. Çatışmadaki merak öğesi ne zayıf, ne de

abartılmıştır. Bu yönüyle çatışma, okuma ilgisi ve isteği uyandırabilecek özellikler taşımaktadır.

Çatışmada üzücü ve acıklı olaylar aşırı bir duygusallık yaratmamış, bilinçli olarak kurgulanan olaylarla çocuğun dikkatine sunulmuştur. Öykudeki konu, çocuğa bakış açısı kazandıran, bilinç uyandıran, sorgulayan ve düşündüren bir kurgunun temeline oturtulmuştur. Ayıca konuyu güncelleştirip kendisi için tarafsız bir bakış açısı oluşturan çocuğun, davranış kazanması açısından da etkili bir konudur. Bu bağlamda konu çocuğa göredir.

"Uzun Kavak" adlı öykudeki konu, köye köprü yaptırmak isteyen köylülerin, Durmuş Dayı'nın kavağını kesmek istemesi sonucunda yaşanan olaylardır. Kavağa anılarını yükleyen Durmuş Dayı, ömrünün de kavakla birlikte son bulmasından korkar. Zaten karısı öldükten sonra yalnız kalmış, iyice içine kapanmıştır. Geçmişle arasındaki tek köprü, karısıyla birlikte diktiği bu ağaçtır.

Çocuğa göre olan bir metnin konusunun inandırıcı ve çocuğun kavram düzeyine uygun olması gerekir. Bu öyküde de konu inandırıcı ve çocuğun anlam evrenine uygundur. Çünkü köy hayatı pek çok çocuğun bildiği ve tanıdığı bir hayattır. Bu yönüyle Durmuş Dayı ve köylüler gibi tanıdık karakterler her köyde vardır. Yaşça büyük olan Durmuş Dayı'nın tavrı ile köylülerin onu anlamakta zorlanması arasındaki ilişki çocuğun dikkatini çeken ve hikâyeyi okumaya sevkeden bir etkendir. Böylece güne dönük olarak kendisi ve çevresi ile bağ kuracak olan çocuk kendisine ait bir bakış açısı geliştirerek öyküye farklı bir gözle bakacaktır.

Yazarın konuyu ele alış biçimi dıştan bakıştır. III. şahıs (o) anlatıcı nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı, olayları tasvir etmiş, yorumda bulunmamıştır. Konuyu yapılandıran bir öğe olarak olay, kişi- kişi ve kişi- toplum çatışması üzerine kurgulanmıştır. Durmuş Dayı- oğlu; Durmuş Dayı- köylü çatışması hikâyedeki olaya yön vermiştir. Durmuş Dayı'nın köylü ile olan çatışması şu cümlelerden anlaşılabilir.

“ *-Ahaa!.. Tutturmuş ben ölünce. Yahu senin öleceğin nerden belli? Maşallah daha dinçsin, ayaktasın. Köprü ise bu yaz muhakkak yapılacak. Şimdiden kesip hazırlamak gerek, öyle değil mi?”* (s.166).

Durmuş Dayı, kavağın kesilmesi konusunda oğlu ile de çatışır.
“ *Keseriz canım. Haberi olmadan gider keseriz. Köprüye vermek istiyor zati. Biraz üzülür, küser emme sonra da alışır.”(*s.167).

Öyküdeki çatışma çocukların anlama ve anlamlandırma düzeylerine genel olarak uygundur. Ancak çatışmalarda üzücü ve acıklı olaylar yer yer, özellikle son bölümde çocuğa uygun olmayan bir ifade ile anlatılmıştır. Durmuş Dayı’nın vefatını anlatan bölüm çocuğun gelişimine uygun değildir. Ölüm olayını soğuk ve gerilim unsurlarını barındıran bir üslupla anlatmaya gerek yoktur. Bu olay çocuğu hem karamsarlığa iter, hem de metne olan okuma ilgisini azaltır.

“*Kendini bırakmıştı. İçi boşalıyor gibiydi. Gittikçe duyamaz, düşünemez oldu. Nefesi seyrekleşti. Gelinine seslenmek istedi, sesi çıkmadı. Yorganın altında önce terledi, sonra üşümeye başladı. Titriyordu. Dümdüz yatmıştı, öylece kaldı. Gittikçe soğudu.”*(s.168).

“Otobüs Şoförü” adlı öyküde konu, babası da bir şoför tarafından ezilen otobüs şoförünün, işine neden bu kadar özen gösterdiği ve göstermesi gerektiğidir. 8. sınıf seviyesindeki çocuk için, bu öyküdeki konu gerçekçi ve çocuğun algılayabileceği düzeydedir. Trafik çocuklar için hem çok önemli hem de çocuğa doğru davranış kalıplarını öğretmede araç olarak kullanılmaya müsait bir konudur. Anlatıcı da zaten konuyu aktarırken otobüs şoförünün ve diğer sürücülerin, yayaların trafikte nasıl hareket etmeleri gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Aşağıdaki cümleler bu görüşü örnekleyecek niteliktedir.

“*Elbette dikkatli olacağım abi.” dedi. “Tekmil otobüs halkının canı bana emanet!..”(*s.215).

"*Yolda bir canlı gördün mü hızı otuz kilometreye indireceksin. Yoldaki bir sakarlık yapar da senin frene basman gerekirse koca araba o saat kazık gibi çakılır yola, kaza yapmazsın.* (s.215).

Öyküdeki güncel ve çocuğun ilgisini çekebilecek özelliktedir. Diyaloglar üzerine kurulmuştur. III. şahıs (o) anlatıcı olayları nesnel bakış açısıyla yansıtmış, anlatıcı yorumda bulunmamıştır. Olaylar çocuğun düşünmesine olanak sağlayacak niteliktedir.

II. 2. 2. Tema (İzlek) Bir öyküde tematik yapıyı inceleyebilmek için;

1.Anlatıcının yorum, yargı ve genellemeleri,

2. Kişilerin "fikir" değeri taşıyan açıklamaları,

3. Anlatıcının kişileri, mekanı ve olayları tanıtırken takındığı tavrı belirlemek gerekir.

"Sanatçı ele aldığı, işlediği konuyla okurda bir etki uyandırmak ister. Okuma sürecinde, okurun duyarlılığını besleyen, duygu ve düşünce eğitimine katkı sağlayan bu etki, yazınsal nitelikli metnin izleğidir." (Sever 2007: 51).

II. 2. 2. 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Eskici" adlı öykü, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, sevgi temalı üç metinden biridir. Bu öykünün teması özlemdir. Öyküde Hasan'ın ailesine, ülkesine ve diline duyduğu özlem dile getirilmiştir.

Tema, insana özgü duygu durumlarını çocuğa göre ifade edebilmeli ve çocuğun dünyasını yeniden kuracak özellikler taşımalıdır. Bu öyküdeki özlem teması da açık ve anlaşılır bir şekilde, çocuğun anlayabileceği bir dille anlatılmıştır. "Eskici" adlı öyküde kullanılan ifadeler çocuğun dünyasını yeniden kuracak,

sahip olduğu değerlerin farkına vardıracak mesajlarla doludur. Aileden kopuşun acısı, onlara duyulan özlem ve sonrasında diline duyduğu özlem şu cümlelerden anlaşılabilir.

"*Artık anadili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan köşeye büzüldü; bir şeyler soran olsa da susuyordu, yanakları pençe pençe al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlağında lokmasını yutamamış gibi sert bir düğüm, daima susuyordu.*"(s.17).

"*Öyle haftalarca sustu.*
Anlamaya başladığı Arapçayı küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu. Daha büyük bir tehlikeden korkarak deniz altında nefes almaya çalışan bir adam gibi tıkandığını duyuyordu, yine susuyordu."(s.18).

Yukarıdaki cümlelerde de belirtildiği gibi konu ile tema iç içe ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Hasan'ın Arabistan'a gönderilmesinin ardından yaşadığı acıklı olayların konu edildiği öykünün temasının çocuğa göre olduğu söylenebilir.

"Geleceğin Dünyası" adlı öykü, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, bilim ve teknoloji temalı üç metinden ikincisidir. Bu öykünün teması teknoloji ve hayattır. Teknolojideki ilerlemelerin, insan hayatını nasıl ve ne yönde etkileyeceği konusunu örneklerle anlatan bir metindir. Aşağıdaki cümlelerden bu değişiklikleri sezmek mümkündür.

"Bu sefer " Mutfak, kahvaltıda ne yiyebilirim?" diye mutfağa sesleniyorsun. O da yiyecek stoğunu kontrol ederken seçenekler tezgahta beliriyor. Mutfak aynı zamanda elektronik kodların envanterini çıkarmak, yemek hazırlamak ve alışveriş listesi oluşturmak için de kullanılıyor."(s.43).

"Başparmağını biyometrik okuyucuya tuttuğunda otomobilin, parmak izini onaylayıp kapıyı açması için bekliyorsun. "Otomatik pilot, beni ofisime götür."diye komut veriyorsun." (s.45).

Bu yönüyle öykünün teması çocuğun dünyasını yeniden kuracak, düş gücünü harekete geçirecek özelliktedir. Ancak açık ve anlaşılır değildir. 6. sınıf seviyesindeki bir çocuğun gelişim özellikleri dikkate alındığında, bu dönem çocuğunun kavramakta zorlanacağı bir temadır. Bu bakımdan böyle bir temanın 7. ya da 8. sınıfta verilmesinin daha uygun olacağı söylenebilir.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öykü, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, okuma kültürü temalı ilk metindir. Bu öykünün teması okuma alışkanlığıdır. Kitap okumayı çok seven Bora, okuduğu öykünün etkisinde kalır ve kendi yaşamındaki olaylara yön vermeye başlar.

Öyküdeki duygu durumları çocuğa göre ifade edilmiş, çocuksu duyarlılık yakalanmıştır. Korsanlar tarafından kaçırılan prensesin kurtuluş öyküsünü eksik bulan Bora, kendisini kurtarıcı olarak görür. Annesinin verdiği kuponlarla tabak takımlarını almak için dağıtım bürosuna gider. Burada beklerken kitabı okumaya devam eder. Ön sırada bekleyen bir kızın tabakları kırdığı için ağladığını görür. Okuduğu masaldan etkilenen Bora da, bir prense yakışır şekilde kendi tabaklarını bu kıza verir. Böylece kız, yani prenses, evine korkusuzca gidebilecek, annesinden azar işitmeyecektir.

"*Bora eve dönmüyor. Kızı bıraktığı yere iniyor. Kız henüz eve girmemiş, kapı önündeki iki sıra basamakta oturuyor. Bora, elindeki tabak takımını kızın kucağına uzatıyor. Sonra da bir şey söylemeden yokuş yukarı hızlı hızlı yürüyor. Tam sokağı dönecekken kulağına incecik, şarkı gibi bir söz çalınıyor: "Teşekkürler prens!"* (s. 84).

Bu cümlelerden anlaşılacağı gibi öykünün teması açık, anlaşılır, çocuğun düş gücünü harekete geçirecek niteliktedir. Dolayısıyla işlenen temanın, çocuk bakışını yakaladığı ve okuma kültürünü benimsetmekte etkili olduğu söylenebilir.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öykü, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, doğa ve evren temalı ikinci metindir. Bu öykünün teması çevrenin korunmasıdır.

Çizgi film ve sinemalarda süper güçlere sahip bir halk kahramanı olarak gösterilen Süpermen'in bile çevre kirliliğine dayanamayarak uçuş yeteneğini kaybetmesi mizahi bir dille anlatılmıştır. Böylece çocukların ilgisi canlı tutulmuş, çevre sorunlarına dikkat çekilmiştir.

"*Süpermen "gurk gurk" ediyor, her gurk edişinde, ağzından naylonlu, kağıtlı, sebzeli sular çıkıyordu. Güçlükle:*
- Ben Süpermen'im dedi.
Balıkçı güldü; ama çok güldü:
-*Sen Süpermen'sen ben de buranın valisiyim, dedi. Şu haline bak, sende hiç Süpermen olacak bir yan var mı?"*(s.72).

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öyküde, konu ile tema iç içe ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Tema açık ve anlaşılır, çocuğun gelişim özelliklerine uygun niteliktedir. Çevre sorunlarının anlatılmasında Süpermen'in seçimiyle başlayan doğru yaklaşım da temayı çocuğa göre yapan bir özelliktir.

II. 2. 2. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Karada Yüzen Donanma" adlı öykü, 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, milli kültür temalı ikinci metindir. Bu öykünün teması Türk büyüklerinden Fatih Sultan Mehmet'tir.

Milli kültür teması altında verilen bu metinde konu, İstanbul'un fethidir. İstanbul'un fethinde de başı çeken, dahiyane fikirleriyle imkansızı başaran kişi o devrin padişahı Fatih Sultan Mehmet'tir.

Anlatıcının amacı okuyucuya azmin zaferi getireceği düşüncesini sezdirmektir. Böylece çocuk öyküyü okurken düşünecek, kişisel gelişimine yararlı olan çıkarımlar yapacaktır. Aşağıdaki cümleler temayı destekleyen, anlatıcının asıl üzerinde durmak istediği iletiyi destekleyen, sezdiren cümlelerdir:

“ *Bazıları da var ki, “zor”u ve “çok zor”u rahatça aşar, hatta “imkânsızlık” karşısında bile vazgeçmezler.*
Tarihe şan verenler “imkânsızlıklar” karşısında pes etmeyenlerdir!” (s.55).

Bu bağlamda tarihi bir olayın konu edildiği öyküde konu ile tema uyum içindedir. Geçmişi unutturmamak, tarihten günümüze düşen payı çıkarmak ve sonuç olarak çocukların milli, kültürel değerlerin farkına varması açısından etkilidir. Bu öykü için teması çocuğa göredir denilebilir.

“Son Kuşlar” adlı öykü, 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, doğa ve evren temalı ikinci metindir. Bu öykünün teması çevrenin korunması gerektiğidir.

Çevre sorunu pek çok çocuk edebiyatı metnine konu olarak girmiştir. Anlatıcı konuyu işlerken doğa sevgisi, hayvan sevgisi ve canlı türlerinin yok olmasından duyulan acı gibi temaların üzerinde durmuştur.

“*Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular*.” (s.73).

“*Vaktiyle bu Ada’ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.*
İki senedir gelmiyorlar.”(s. 70)

“*Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak, benden hikâyesi.”* (s.75).

“Son Kuşlar” adlı öyküde tema açık, anlaşılır, çocuğun gelişim seviyesine uygundur. İnsana özgü duygu durumlarını çocuğa göre ifade eden, duyarlılık kazandıran, çocuğun dünyasını yeniden kurmaya müsait bir temadır.

II. 2. 2. 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Burası Türkiye" adlı öykü 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kişisel gelişim temalı ilk metindir. Bu öykünün alt teması öz eleştiridir.

Almanya'da beş yıl çalışan Mehmet Bey, ülkesine döner. Orada gördüklerinden etkilenerek modern bir otomobil onarım atölyesi açar. Kendisini ziyarete gelen arkadaşına Almanya'daki iş disiplininden bahseder. Türkiye ile Almanya'yı kıyaslayan Mehmet Bey, Türklerde aynı iş disiplininin olmamasından yakınır. Gelişememenin önündeki tek engel olarak da bu nedeni gösterir.

"Bu Alman milleti senden benden farklı millet değil." dedi. "Onlarında iki bacağı, iki kolu, bir kafası var. Fakat adamlarda sende olmayan bir şey var. O da disiplin. İşte Alman'ı Alman yapan, bu şaşmaz iş disiplinidir."(s.14).

Öykünün konu ile bütünlük taşıyan teması açık ve anlaşılır niteliktedir. Günlük hayatta karşılaşabileceğimiz, insana özgü hayat durumlarından biri çocuğun gelişimine uygun bir tema ile anlatılmıştır. Öyküyü okuyan çocuk, memleket sevgisi, iş disiplini, öz eleştiri gibi temalar arasındaki etkileşimlerden yola çıkarak kendi dünyasını yeniden kuracaktır. Tüm bu özellikler temayı çocuğa göre yapan özelliklerdir.

"Tamir Edilemez Hata" adlı öykü 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, duygular ve hayaller temalı ilk metindir. Öyküde alt tema üzüntüdür. Çok iyi iki dost olan, iki eski arkadaştan biri, diğerini hırsızlıkla suçlar, hatasını anlar ancak, arkadaşını bulup özür dileyemediği için çok üzgündür.

Öyküde arkadaş sevgisi, pişmanlık, acıma gibi alt temalarla karşılaşan çocuk bu temaların kendi aralarındaki anlamsal etkileşimlerinden yola çıkarak kendi dünyasına ait çıkarımlara ulaşacaktır. Tüm bu temalar arkadaşlığın nasıl olması ve eski dostların birbirine güvenmesi gerektiği, önyargılı olunmaması, bilmeden

yapılan suçlamaların telafisinin olamayacağı gibi pek çok davranışı kazandırmada etkili olacaktır.

Öyküde konu ile bütünlük taşıyan tema, çocuğun gelişim seviyesine uygundur. Çünkü 8. sınıftaki bir çocuğun gelişim özellikleri dikkate alındığında, bu metindeki temanın açık ve anlaşılır, çocuğa göre bir tema olduğu söylenebilir.

"Uzun Kavak" adlı öykü 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, duygular ve hayaller temalı ikinci metindir. Öyküde alt tema hatıra ve vefa temasıdır. Durmuş Dayı, oğlunun doğduğu gün karısıyla birlikte bir kavak ağacı dikmiş ve bu ağacı birlikte büyütmüşlerdir. Yıllar geçmiş, karısı ölmüş, akranları ölmüş, bir tek bu ağaç kalmıştır. Kavak ağacına anılarını yükleyen Durmuş Dayı, köylünün bu ağacı köprü yaptırmak için kesmek istediğini duyunca telaşa kapılır. Ağacın kesilmesine gönlü elvermez. Çünkü kavak ağacı kesilince, geçmişe ait hiçbir iz kalmayacak, o da ölecektir. Geçmişin hatırasını canlı tutmak isteyen Durmuş Dayı, bir o kadar da vefalıdır. Aşağıdaki cümlelerden bunu sezinlemek mümkündür.

"Yaa karı , dedi. Kavağı da kesiyorlar. Bir o kaldıydı, o da devrilecek. Hiç yaşıtım, akranım kalmadı. Köy değişti, insanlar değişti. Sen de yoksun. Gayri benim yaşamam fazla. Tadı tuzu kalmadı dünyanın. Şurada kapının önünde dikilir bakardım, derenin içinde onu dikilir görürdüm. Bir o kalmıştı eski günlerimizden." (s. 168).

Öyküde tema, konu ile uyum içindedir ve çocuğun gelişim özelliklerine uygundur.

"Otobüs Şoförü" adlı öykü, 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan, kişisel gelişim temalı bir metindir. Öyküde alt tema sorumluluktur. Trafik sorununa dikkat çekilmiş, tecrübeli olmak kadar dikkatli de olma zorunluluğu üzerinde durulmuştur. Öykünün konusu, babası da bir şoför tarafından ezilen "Otobüs Şoförü"nün, işine neden bu kadar özen gösterdiğidir. İşine özen gösteren otobüs

şoförünün hissettiği sorumluluk duygusu da konu ile temanın uyum içinde olduğunun göstergesidir.

" *Yolda en çok korktuğum çocuklu kadınlardır. Çoğu zaman ana, yolun bir kenarından, yavrusu öbür yanından yürürler. Bunu gördün mü hemen gazı keseceksin*."(s.216).

Açık ve anlaşılır bir şekilde verilen temadan yola çıkan çocuk, metinde verilen mesajlara daha çabuk ulaşır. Bu bağlamda metnin teması çocuğa göredir.

II. 2. 3. KARAKTER(LER)

"Anlatılarda (hikâye, roman, masal, destan, sinema, tiyatro vs." macerası/maceraları anlatılan insan ya da insan gibi işlev gören bütün canlılar, hikâyelerde "şahıslar kadrosu"nu oluşturur. (Sağlık 2003: 25). Çocuklar dinledikleri ya da okudukları bu karakterlere öykünürler. Bu bağlamda öyküdeki işlevine göre kişiler ana karakter, yardımcı karakter ve figüran/dekoratif kişiler olarak incelenecektir.

II. 2. 3. 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Eskici" adlı öyküde ana karakter Hasan'dır. Yardımcı karakter ise Eskici'dir. Hasan'ın komşuları, halaları ve halasının çocukları da figürandır.

6. , 7. ve 8. sınıf düzeyinde, ilk gençlik çağında bulunan bir ergenin öyküye bakış açısı farklı olacağından, karakter / kişi inandırıcı, yakın çevreden, devingen yani "çocuğa göre" olmalıdır. Hasan da insan gerçekliğini sezdiren özellikler taşıyan bir karakterdir.

***Hasan*:** Hasan, çok küçük yaşta anneden ve babadan yetim kalmış, komşuların ve akrabaların yardımıyla Filistin'e gönderilmiş bir çocuktur. Bütün hayatı alt üst olmuş, hiç bilmediği bir ülkede, tanımadığı insanlarla yaşamak zorunda bırakılmıştır. Yeni hayatına uyum sağlamakta zorlanan Hasan'ın yaşadığı sorunlar

gerçekçi, çocuğun iç dünyasını yansıtan, insan gerçekliğini sezdiren özellikler taşımaktadır. Bu yönüyle Hasan iyi geliştirilmiş bir karakterdir.

"*Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla da güvertede yolcuları epey eğlendirmişti."*(s.16). Öykünün başında hareketli, sevimli, neşeli bir çocuk olarak gösterilen Hasan'ın geçirdiği değişim, çocuk gerçekliğine uygun bir şekilde işlenmiştir. Bu değişim zamana, mekana göre sınıflandırılmış, çocuğun anlam evrenine uygun ve aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.

ÖNCE	**SONRA**
aile	yok
İstanbul	Filistin
Türkçe	Arapça
pantolon, gömlek	fes, entari
çatal, kaşık	eller

Yukarıda görüldüğü gibi, tüm bu değişiklikler Hasan'ın karakterinden çok iç dünyasını çözümlemeye yönelik olarak verilmiştir. Bu yönüyle çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşıyan Hasan, çocuğa göre bir karakterdir.

Eskici: Türkiye'de işlediği suç sonucunda, Filistin'e kaçan ve orada yaşayan bir Türk vatandaşıdır. Üstü başı perişandır ve derbeder bir hayatı vardır. *"Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağır açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı."* (s.19). Katı ve nasırlaşmış yüreğinin arkasında görünüşünün aksine duygusal ve hassas bir ruhu vardır. Eskici de Hasan'la aynı kaderi paylaşan bir karakterdir. İkisi de gurbette, ikisi de yalnızdır. Eskici'yi Hasan'dan ayıran, Filistin'e geliş sebebidir. Eskici, işlediği bir suçun sonucunda ülkesini terk etmek zorunda kalan ve bedelini çok ağır ödeyen bir karakterdir. Bu yönüyle Eskici, insan gerçekliğini sezdiren özellikler taşımaktadır. Çocuğun özdeşim kurabileceği, inandırıcı çocuğa göre bir karakterdir.

Hasan'ın komşuları, halaları ve halasının çocukları da figüran/ dekor unsuru olarak öyküde yer bulmuştur.

Ayrıca bu karakterler çocukta farkındalık yaratarak, çocuğun Türkçe dersine yönelik kazanımlarını gerçekleştirmesinde etkili olacaktır. Çocuğun Türkçeyi sevmesine, kişisel ve kültürel yönden gelişmesine katkı sağlayacaktır. Milli duygu ve düşünceleri güçlendirerek Türk ve dünya kültürünü tanıtmada etkin rol oynayan bu iki karakter için devingen ve çocuğa göre denilebilir.

"Geleceğin Dünyası" adlı öyküde anne asıl karakterdir. Minik ev aslanı, baba ve çocuklar ise yardımcı karakterlerdir. Çöp hindisi 3000 adlı robot ise figürandır. Bilim-kurgusal bir öykü olan bu metindeki karakterler, gelecekteki yaşamı anlatmak için araç olarak kullanılmıştır.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öykü çerçeve öykü tekniği ile yazılmıştır. "Dış anlatıyı terminolojik anlamda çerçeve anlatı, yani hikâye içerisinde mevcut olan bütün anlatıları kuşatan bir hikâye olarak da adlandırabiliriz." (Akt: Demir 1995: 36). Bu öyküde temel metin ve eklenti metin olmak üzere iç içe geçmiş iki hikâye vardır. Temel metinde Bora'nın herhangi bir günü anlatılmıştır. Eklenti metinde ise Bora'nın okuduğu masal kitabından kesitler sunulmuştur.

Birinci öykünün ana karakteri Bora'dır. Yardımcı karakterler ise, Bora'nın annesi ve sırada bekleyen kızdır. İkinci öykünün ana karakteri prenses, yardımcı karakterleri korsanlardır. Prenses ve korsanlar hayali karakterlerdir.

Bora: Okumayı çok seven, duyarlı, aklı başında ve mantıklı bir çocuktur. Okuduğu masal kitabındaki resimlemeleri ve konuyu sorgulayabilecek kadar mantıklı bir çocuktur. "*İşte bir resim: Korsanın biri, prensesi kolundan çekiyor. Uyduruk bir resim. Korsanın altında ütülü bir pantolon var. Bu çizerin de hiç mi aklı yok?"* (s. 81). Bu yönüyle karakter çocuk gerçekliğine uygun, inandırıcı özelliktedir. Çocukların yaş ve gelişim zenginliği dikkate alındığında Bora karakterinde her çocuk kendini bulabilecektir. Günlük hayatın içinden, sıradan birisidir.

Öyküdeki temel kişi ve yan kişiler çocuğa model oluştururlar. Şöyle ki, bir öykü metnini okuyan çocuk, öyküdeki kahramanın düşünce, davranış ve hareketlerine öykünür. Kendisi ve çevresi ile öyküdeki kahramanı özdeşleştirir. Okumayı çok seven karakter, çocuk tarafından model alınarak, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırılacaktır. Böylece öykü kahramanı ile kendisi arasında özdeşim kuran çocukta ise, ders durumuna yönelik kazanımlar kolaylıkla gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda Bora, çocuk gerçekliğine uygun, çocuğa göre bir karakterdir.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öyküde ana karakter Süpermen'dir. Yardımcı karakterler ise balıkçı, yaşlı kadın, emekli bir adam, fırça bıyıklı bir adam, lahmacun satıcısı ve gazetecilerdir.

Süpermen: Süper güçleri olan, uçabilen bir halk kahramanıdır. Ancak bu gücüne rağmen çevre kirliliği onu da etkilemiş, havada dengesini kaybedince denize düşmüştür.

Öyküde anlatılmak istenen asıl konu çevre kirliliği ve zararlarıdır. Dolayısıyla süper adam "Süpermen" bu öyküde karakter değil, tiptir. Nurullah Çetin (2003:199), karakter ve tipi birbirinden ayırır. Şöyle ki tip, benzerleri çok olan kişinin sosyal boyutuyla işlenmesidir. Karakter ise kişinin, toplum ya da başka bir kaynak tarafından koyulan kurallar karşısında almış olduğu tavırdır. Tip çizerken, sosyal olgu amaç, kişi ise araçtır. Karakter çizmede ise kişi amaçtır ve irdelenen kişidir. Görüldüğü gibi bu hikâyede bir karakter yoktur. Burada anlatılmak istenen, çevre sorunsalına dikkat çekmektir. Araç olarak da "Süpermen" kullanılmıştır.

Süpermen, çocuğun gelişimine uygun bir karakterdir. İyilerin dostu, kötülerin düşmanı ve bir çizgi film kahramanı olan Süpermen, çocuğun metne olan ilgisini arttıran, okuma ilgisi ve sevgisi uyandıran bir tiptir. Ancak tipin iyi geliştirilemeyişi, pasif bir çizgide olması çocuğun dikkatini sınırlandıracaktır. Süpermen'in üzerinden çıkan havuç, biber, limon kabukları, patates artıkları, ağzından çıkan kara erik, lahmacun ve kokoreç kokusundan bayılması abartılıdır.

Çocuk gerçekliği dikkate alındığında, böyle bir tip inandırıcı ve de çocuğa göre değildir.

II. 2. 3. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Karada Yüzen Donanma" adlı öyküde ana karakter Fatih Sultan Mehmet'tir. Yardımcı karakterler ise, Fatih'in kurmayları ve askerleridir.

Fatih Sultan Mehmet: Genç, istikrarlı, azimli bir padişahtır. İstanbul'u fethetmekte son derece kararlı olan genç padişah, aynı zamanda bu düşüncesini gerçekleştirmek için olmayacak fikirler üretebilecek ve ordusunu çok iyi yönetebilecek kapasitede bir kumandandır.

Öyküdeki temel kişi ve yan kişiler çocuğa model oluştururlar. Şöyle ki, bir öykü metnini okuyan çocuk, öyküdeki kahramanın düşünce, davranış ve hareketlerine öykünür. Bu öyküyü okuyan çocuk, Fatih Sultan Mehmet karakterini analiz edebilecektir. Bu analiz için öyküde mevcut olan ve karakterin özelliklerini yansıtan cümleler şunlardır:

"*Düşündü, düşündü…Umudunu hiç yitirmedi, Bizans'ı fethetme kararından hiç vazgeçmedi*." (s.54).

Bu cümleyi okuyan çocuk istekleri için pes etmemesi gerektiğini öğrenir.
"*İmkanın sınırını görmek için imkansızı denemek lazım." Dedi padişah, "Tiz hazırlanasız, gemiler karadan yürütülecek, daha da olmazsa havadan uçuracağız!"* (s.54).

Bu cümleden de padişahın asla vazgeçmeyeceği ve İstanbul'u mutlaka fethedeceği anlamı çıkarılabilir. Türk ve dünya tarihi açısından önemli bir şahsiyet olan Fatih Sultan Mehmet'in, hem iyi bir padişah hem de kumandan olma özelliği ön plana çıkarılmıştır.

"Son Kuşlar" adlı öyküde ana karakter anlatıcı, yardımcı karakterler ise Konstantin ve kuşlardır. Çocuklar, Mühendis Ahmet Bey ve polisler ise figürandır.

Konstantin: Orta yaşlarda, sevimli ve şakacı görünümünün altında saka kuşlarını avlayıp yiyecek kadar zalim, hali vakti yerinde bir zahire tüccarıdır.

Öyküdeki Konstantin karakteri çocuğun dikkatini çekecek özelliklerle doludur. Zengin, hali vakti yerinde, sessiz, mütevazı yaşayan bir adam olan Konstantin, bu olumlu özelliklerinin aksine bir anlık zevki için kuşları avlayıp, yiyebilecek kadar da zalimdir. Üstelik bu işe çocukları da ortak etmekte ve yaptığı işten büyük keyif almaktadır. Bu yönüyle çocukların yaş ve gelişim zenginliğine koşut olarak, insan gerçekliğini sezdiren özellikler taşıyan Konstantin, olumsuzlanmıştır.

" Mahalle çocuklarını çağırtır, bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, Floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı." (s.72).

Yardımcı karakter olarak seçilen Mühendis Ahmet Bey karakteri de dikkat çekicidir. O, kendi ülkesinin doğal güzelliklerine zarar vermekten çekinmeyen, düşüncesiz bir insandır. Hollandalı deri tüccarının bahçesini düzeltmek için, İngiliz çimlerinin yerine Türk çimlerini tercih ettiğini görür. Ama müdahelede bulunmaz, aksine çocukları bu iş için görevlendirir.

Kendisi ve çevresi ile öyküdeki kişi ve karakterleri özdeşleştiren çocuk olumsuzlanan karakterler üzerinde düşünerek, metnin iletisini kavrayacaktır. Anlatıcı böylece çocuğa yön vermiş, doğruyu ve yanlışı bir arada göstererek çocuğa eleştirel bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu bağlamda Konstantin ve Mühendis Ahmet Bey iyi geliştirilmiş, çocuğa göre karakterlerdir.

II. 2. 3. 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Burası Türkiye" adlı öyküde ana karakter Mehmet Usta'dır. Yardımcı karakterler ise çaycı, çırak Hüsam ve anlatıcıdır.

Mehmet Usta: Orta yaşlarda, çalışkan, hoş sohbet bir adamdır. Almanya'da beş yıl çalıştıktan sonra, biriktirdiği paralarla otomobil atölyesi açmış bir tamircidir.

Öyküdeki temel kişi çocuğa model oluşturur. Bu öyküdeki Mehmet Usta karakteri de çocuğun dikkatini çekecektir. Çünkü Mehmet Usta'nın söz ve davranışlarında tutarsızlık vardır. Sözleriyle örnek, davranışlarıyla ise çelişki yaratan bir karakterdir. Almanya'da beş yıl çalışan Mehmet Usta, oradaki iş disiplinini ve Almanların iş ahlakını öve öve bitiremez. Mesai saatleri içinde konuşmanın, tuvalete bile gitmenin yasak olduğundan bahseder ve ilerlemelerinin sebebi olarak da bu disiplini gösterir.

"*Şimdi saat sekizde işbaşı yaptın ya…Saat ona kadar nefes almadan çalışıyorsun. Saat on oldu mu ziller çalar hemen. İşte o zaman on dakikalık mola başlıyor demektir. Tuvalete gideceksen oraya gidersin. Çay mı kahve mi çeker gönlün, onu içersin ve…Zaten bu arada on dakika da dolar, yine iş başı yaparsın*." (s.15).

Orada bu düzene ayak uyduran Mehmet Usta, kendi ülkesinde, kendi işyerinde aynı disiplini uygulamaz, uygulayamaz.

"*Oğlum Hüsam…Git şu yandaki kahveye…bize demli iki çay söyle…"*
Yine kalkmak istedim:
"Usta, senin işin var. Bana izin ver de…"
"Otuuur!...Nereye hemen böyle?"(s.15).

Kendisi ile çevresi arasında bağ kuran çocuk, "Mehmet Usta" karakterini pek çok yerde görebilir. Anlatıcı çocuğa davranış kazandırmada iyiyi ve doğru olanı da, yanlış olanı da bu karakter aracılığı ile anlatmaya çalışmış, çocuğun eleştirel ve

yaratıcı düşünmesine katkı sağlamıştır. Bu yönüyle Mehmet Usta, iyi geliştirilmiş, çocuğa göre bir karakterdir.

"Tamir Edilemez Hata" adlı öyküde iki ana karakter vardır. Raymond ve Matilt iki eski dosttur. Yardımcı karakter ise Matilt'in kocasıdır. Bu iki karakter birbirine zıt hayatlar içindedir.

Raymond, evlenmiş, boşanmış, çocuğu ölmüş, yalnız kalmış bir kadındır. Geleceğe dair pek çok hayal kurmuş, ama hiçbirini gerçekleştirememiştir.

"*Öyleydi evet, öyle tatlı hayaller kurardım. Ama hayat, tatlı hayallerle değil, acı gerçeklerle dolu…Bir astsubayla evlendim. Ama vefasız çıktı, beni yüzüstü bıraktı. Ardından çocuğum öldü. Kısacası şansım kötü gitti, tek başıma bir şey başaramadım."* (s.102).

Matilt de evlenmiştir. Matilt'in kazancı iyi olan bir eşi vardır ve o çocuklarıyla mutlu bir hayat sürmektedir. Raymond'un aksine hayallerini gerçekleştirmiştir.

Öyküdeki karakterler çocuğa model oluştururlar. Kahramanların düşünce ve davranışlarına öykünen çocuk için, bu iki karakterde çocuğa göre olmayan özellikler vardır. İki genç kadının hayalleri birbirine çok yakındır. Evlenip, çoluk çocuğa karışmak ve tüm hayatını buna göre yönlendirmek bir hayal olmamalı, bu tipler de model olarak çocuğa sunulmamalıdır. Raymond'un dilinden anlatılan itiraflar ise çocuğa doğru yolu gösteren ipuçlarıdır. Ancak karakter gelişimi çocuk gerçekliğine uygun olmamış, çocuğun gelişimi için yetersiz kalmıştır.

"Uzun Kavak" adlı öyküde ana karakter Durmuş Dayı'dır. Yardımcı karakterler ise, oğlu Ömer, Yakup ve Muhtar Bekir Çavuş'tur.

Durmuş Dayı: Kendi halinde, anılarına bağlı yaşlı bir köylüdür. Köyde çalışmış, çabalamış, çocuklarını evlendirmiş, eşini kaybedince yalnızlık duygusuna kapılmıştır. Eşiyle birlikte diktiği kavak ağacına anılarını yüklemiş, ağaç kesilince

öleceği duygusuna kapılmıştır. Geçmişle arasındaki tek bağ bu ağaçtır. Durmuş Dayı, bu yünüyle hassas bir karaktere sahiptir.

Durmuş Dayı karakteri de çocuk gerçekliğine uygun, inandırıcı bir karakterdir. Ancak ders durumuna yönelik kazanımların gerçekleştirilmesi için iyi geliştirilmiş bir karakter değildir. Karakterin iyi geliştirilmiş, devingen okumaya ilgiyi arttıracak nitelikte olması gerekir. Bu yönüyle çocuğa göre bir karakterdir denilemez.

"Otobüs Şoförü" adlı öyküde ana karakter şofördür. Yardımcı karakterler ise muavin ve İsmail'dir.

Şoför: Öyküde anlatılan temkinli, duyarlı ve usta bir otobüs şoförüdür. Babasının ölümüne neden olan şoföre yiyecek götürecek kadar iyi niyetli bir insandır.

Öyküdeki ana karakter ya da yan karakterler çocuğa model oluştururlar. Karakterin düşünce ve davranışlarını model alan çocuk, gördüklerini hayata geçirir. Öyküdeki şoför de düşünce ve davranışlarıyla örnek olabilecek bir çizgide geliştirilmiştir. Ancak şoförün, babasının katiline yiyecek götürmesi, çocuk gerçekliğine uygun değildir. İnsan gerçekliğini sezdirmesi gereken karakterin bu kadar esnek bir çizgide oluşu çocuğu düşündürecektir. Bu yönüyle çocuğa göredir denilemez.

II. 2. 4. DİL VE ANLATIM

Ergenlik döneminde olan çocuk düşüncelerini, özlemlerini, kişiliğini ve öfkesini dil yoluyla en çok bu dönemde yansıtır. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarına alınan ve incelemeye esas olan öykülerde de dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de öyküde mevcut olan ve olması gereken dil özellikleridir. İncelenen öykülerde dil ve anlatım açısından yanlışlara rastlanmıştır. Bu yanlışlar genellikle yazım ve noktalama yanlışlarıdır.

II. 2. 4. 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Eskici" adlı öyküde kullanılan dil, çocuğun gelişimine ve doğasına uygun, Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarının zengin bir şekilde kullanıldığı olumlu bir metindir.

Edebî türlerde metnin başarısını kullanmalık dilin ne ölçüde kurmaca dile dönüştürülebildiği belirler. Bu öykünün ilk bölümünde de gündelik dilin edebi dile nasıl dönüştürüldüğünü görmek mümkündür. "*Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli, evlerine döndüler*." (s.16). Bu cümle aynı zamanda Türkçenin anlatım gücünü, ifade zenginliğini, duyguların bir cümle ile nasıl ifade edilebileceğini gösteren bir örnektir.

Öyküde anlatım genel olarak kısa duru, içten, akıcı cümlelerle yapılandırılmıştır. Kullanılan cümleler öğrencinin kavramsal gelişimine uygun uzunluktadır. Ancak 6. sınıf seviyesindeki bir çocuk için öykünün uzun olduğu görülür. Bununla birlikte metin çocuk için uzun olmasına rağmen, kullanılan dil ve anlatım özellikleriyle zevkle okunabilir hale getirilmiştir.

Öyküde kullanılan ifade ve sözcükler çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygun olmalıdır. *Vardiya, kampana, entari, fes, mukavva, tomar, kırçıl, peltek, cehennem, bucak, biteviye, çiriş çanağı, pınar* gibi kelimeler çocukların yaş ve yaşam düzeylerine uygun olmayan kelimelerdir. Derste öğretmenin gözetiminde yapılan ders sırasında bu kelimelerin anlamları öğretilir ve kavratılır. Öykü zamanını ve kültürel çeşitliği yansıtması bakımından bu sözcüklerin öyküde yer almasının uygun olduğu söylenebilir.

Öyküde sıkça kullanılan deyimler ve ikilemeler de çocuğun sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yöneliktir.

Deyimler: Üzerinden ağır bir yük kalkmak, yanakları al al olmak, pırıl pırıl yanmak, cehennemin bucağına düşmek, nefes almadan konuşmak, elini ağır tutmak, katıla katıla ağlamak, yüreği yumuşamak gibi.

İkilemeler: Gırıl gırıl, şuraya buraya, pençe pençe, al al, pırıl pırıl, kocaman kocaman, parça parça, sarsıla çarpışa, aheste aheste, hıçkıra hıçkıra gibi.

Yöresel sözler: Hassen, taal ya Hassen, ruh ya Hassen, gemel, ya habibi, ya ayni.

Samimi hitap ifadeleri: Çocukcağız, küçük Hasan, yavru.

Tüm bu örnekler dili tekdüzelikten kurtaran, Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini gösteren örneklerdir.

Çocuğa göre olan bir öyküde, Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına uyulmalı, argo sözcük kullanımı**,** anlatım bozuklukları olmamalıdır. Ama öykü incelendiğinde bazı bölümlerde hata yapıldığı görülür. Oysa bu metinlerin dil ve anlatım bakımından kusursuz olması gerekmektedir. Yapılan hatalardan birkaçı şunlardır:

1. (Gereksiz sözcük kullanımı).

Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşusunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu. (s.16).

Zaten yetim olan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşusunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.

2. (Noktalama yanlışı, virgülün gereksiz kullanımı)

Önüne geçmeye çalıştı ama yapamadı, kendisini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların, Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici, döküldüğünü duydu .(s.21).
…kadar serin, ürpertici döküldüğünü duydu.

Sonuç olarak "Eskici" adlı öykü, dil ve anlatım bakımından birkaç hata dışında, çocuğa göre bir metindir. Ancak çocuğun gelişim seviyesi ve kavram düzeyi dikkate alındığında, bu öykünün yedi ya da 8. sınıfta okutulması daha faydalı olacaktır.

"Geleceğin Dünyası" adlı öykü 2035 yılında geçmektedir. Bu öyküde kullanılan dil teknolojik gelişmeleri yansıtan terimlerle doludur. Amaç çocuğu öykünün içine dahil ederek hem o döneme ait atmosferi daha canlı ve gerçekçi biçimde yansıtmak hem de bilgilendirmektir.

Kullanılan terimler uzay, bilim ve teknoloji ile ilgilidir. Bunlardan bazıları şunlardır: *Elektronik, nanoteknoloji, mikroskobik, üç boyutlu holografik görüntü, ruh emici, genetik, kod, stok, uzay, biyometrik okuyucu, roket uçak, e-gazete gibi.* Kullanılan bu ifade ve sözcükler çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygun değildir. Bu sözcükler 6. sınıf seviyesindeki çocuğun algılayabileceğinin üzerinde bir bilgi birikimi gerektirir.

Bu öyküde kullanılan dil için günlük, konuşma dili denilebilir. Çünkü bu öyküde çağrışım değerleri olan, imgelerle yüklü bir dil kullanılmamıştır. Bilim-kurgusal bir öykünün anlatıldığı bu metinde cümleler kısadır ve öğrencinin kavramsal gelişimine uygun uzunluktadır.

Çocuğa göre olan bir öyküde, Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına uyulmalıdır. Oysa bu metinlerin dil ve anlatım bakımından kusursuz olması gerekmektedir. Yapılan hatalardan birkaçı şunlardır:

1. (Tamlayan yanlışlığı, çatı uyumsuzluğu).

Mutfak aynı zamanda elektronik kodları envanterini çıkarmak, yemek hazırlamak ve alışveriş listesi oluşturmak için de kullanıyor. (s. 43).

Mutfak aynı zamanda elektronik kodların envanterini çıkarmak, yemek hazırlamak ve alışveriş listesi oluşturmak için de kullanılıyor.

Edebî türlerde metnin başarısını kullanmalık dilin ne ölçüde kurmaca dile dönüştürülebildiği belirler. Bu öyküde kullanmalık dil, kurmaca dile dönüştürülememiştir. Eleştirilmesi gereken diğer bir husus ise metnin uzun ve yapay bir dilinin olmasıdır. Bu öyküde çocuğa okuma ilgisi ve zevki aşılayan bir dil kullanılmamıştır. 6. sınıf seviyesindeki bir çocuk için öykünün uzun olduğu görülür. Bu bağlamda bu öyküdeki dil ve anlatım çocuğa göre değildir.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öykünün dili, çocuğun kavram düzeyine uygundur. Sözcükler anlamsal sıradanlığın dışına taşınarak, okurun düş ve düşünce gücünü devindirecek özellikte kullanılmıştır. Böylece öyküde kullanılan dil sayesinde kullanmalık dil, kurmaca dile dönüştürülmüş, Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmiştir.

"Bora sayfayı heyecanla çevirdi. İşte bir resim: Korsanın altında ütülü bir pantolon var. Bu çizerin de hiç mi aklı yok? Neyse …" (s.81)

Öyküde kullanılan ifade ve sözcükler çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygundur. Gündelik hayatta her zaman kullanılan kelimeler çocuğun metni daha kolay algılamasını sağlamıştır. Öyküde sıkça kullanılan deyimler ve ikilemeler ise çocuğun sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yöneliktir.

Deyimler: ağlayıp sızlamak, tir tir titremek, yiyip içmek, kuyruğa girmek, uykuya dalmak, gözyaşlarını tutamamak, yavan gelmek gibi.

İkilemeler: tir tir, tuhaf tuhaf, tabak çanak, uzun uzun, şangır şungur, horul horul gibi.

Öykü incelendiğinde bazı bölümlerde yazım ve noktalama yanlışı yapıldığı görülür. Oysa bu metinlerin dil ve anlatım bakımından kusursuz olması gerekmektedir. Yapılan hatalardan birkaçı şunlardır:

1. (Noktalama yanlışlığı).

Prensese ne olacak şimdi? Prenses de aynı şeyi düşünüyor. Bana ne olacak şimdi? (s. 81).

….Prenses de aynı şeyi düşünüyor : "Bana ne olacak şimdi?"

2. (Sözcüğün yanlış yazımı).

…bir yandan da göz yaşlarını tutamıyor. *(s.83).*

… bir yandan da gözyaşlarını tutamıyo .

3. **(Sözcüğün yanlış yazımı)**

Orada bir tekne bulabillir mi? (s. 83)

Orada bir tekne bulabillir mi?

4. (Noktalama yanlışlığı).

Arkadaki adam sorusunu yineliyor. "İşe yarar şeyler mi bari verdikleri tabaklar?"*(s.82)*

Arkadaki adam sorusunu yineliyor:

6. sınıf seviyesindeki bir çocuk için öykünün uzun olduğu görülür. Bu olumsuzluklarla birlikte, kullanılan dilin basit ve akıcı olması bile çocuğun dikkatini toplamak için yeterli olamayabilir.

Yukarıda belirtilen olumsuz özellikler pek çok çocuğun dikkatini çekmeyebilir. Anlatıma ve konuya yoğunlaşan çocuk metni dil açısından sorgulamayacaktır. Anlatım kısa, duru, içten, akıcı cümlelerle yapılandırılması, kullanılan cümlelerin öğrencinin kavramsal gelişimine uygun uzunlukta olması, metnin konusunun ilginç olması gibi özellikler bir araya geldiğinde dil ve anlatım açısından çocuğa göre bir metin olduğu söylenebilir.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öyküde kullanılan dil çocuğun kavram düzeyine uygun, mizahi, biraz da alaycı bir anlatıma sahiptir. Bu anlatım çocuğu öykünün içine daha çok çekecek, metni okunabilir hale getirecektir.

Bu öyküde, Türkçenin anlatım gücü ve olanakları çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmiştir. Halkın konuştuğu canlı konuşma dilinin kullanılması metni daha gerçekçi kılmış, böylece olay örgüsü canlı ve hareketli tutulmuştur. Anlatım kısa, duru, içten, akıcı cümlelerle yapılandırılmış, çocuğun zevkle okuyacağı benzetmeler, deyimler, samimi hitap ifadeleri ile zenginleştirilmiştir. Böylece çocuk hem sözcük hazinesini zenginleştirecek hem de Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarının farkına varacaktır.

Deyimler: Gözü kararmak, başı dönmek, kalabalığı yarmak, gözden yitmek gibi.

İkilemeler: Dugul dugul, alev alev,gurk gurk, taklata taklata, pat pat gibi.

Samimi hitap ifadeleri: Evladım, a yavrum, vah evladım, Süpermen oğlum, ağabeycim, a Süpermen evladım gibi.

Yansıma sözcükler: Cumburlop, dugul dugul, hıımş huuuumş, hıımş huuumş, taklata taklata gibi.

Öyküde kullanılan bu ifade ve sözcükler, çocukların yaş ve yaşam düzeylerine uygundur. Ancak öyküde estetize edilmiş bir üst dilden söz etmek mümkün değildir. Bu bağlamda metin dil ve anlatım açısından anlaşılırdır, ancak Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarının zenginleştirildiği bir metin değildir. Çünkü metnin başarısını, kullanmalık dilin ne derecede kurmaca dile dönüştürdüğü belirler. Bu metinlerin dil ve anlatım bakımından kusursuz olması gerekmektedir. Öykülerde yapılan yazım ve noktalama hatalarından bazıları şunlardır:

1. (Yanlış sözcük kullanımı)

Cumburlop denize düşüverdi; onca şişelerin, petlerin, naylon torbaların, sebze artıklarının, lahana kabuklarının, kağıt parçalarının yüzdüğü denize…*(s.70).*

(…sebze atıklarının…)

2. (Yanlış sözcük kullanımı)

Kıyıdakiler, Süpermen'in giysisinin üzerindeki havuçları, biberleri, limon kabuklarını, patates artıklarını, yosunları temizledikten sonra… *(s. 72.*

…patates atıklarını…

3. (Noktalama yanlışı).

—Ya, dedi Süpermen, güç soluk alarak önce başım dönmedi havadayken ilkin bir koku duydum, çok keskin bir koku, işte o kokuyu duyunca… *(s. 73).*

_Ya, dedi Süpermen, güç soluk alarak. Önce başım dönmedi, havadayken ilkin bir koku duydum, çok keskin bir koku, işte o kokuyu duyunca…

Sonuç olarak bu öykü için, dil ve anlatım özellikleri açısından olumlu ve olumsuz özelliklerin bir arada görüldüğü çocuğa göre bir metin denilebilir.

II. 2. 4. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Karada Yüzen Donanma" adlı öyküde kullanılan dil, çağrışım değerleri olan, imgelerle yüklü bir üst dil değildir. Tarihi bir olayın anlatıldığı bu öyküde kullanılan dil, bilgi edindirmeyi amaçlar ve duygusal bir üslubun kullanıldığı görülür. Metinde kullanılan cümleler kısa, öğrencinin kavramsal gelişimine uygun uzunluktadır. Ancak Türkçenin anlatım gücü ve olanakları çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmemiştir. Gerçek bir olayın anlatıldığı bu öyküde Fatih Sultan Mehmet'in azim ve kararlılığını ifade eden cümleler sıkça tekrarlanmıştır. Bu tekrarlarda kullanılan cümleler ise özlü sözlerle zenginleştirilmiş, Türkçenin anlatım gücü ve olanakları da hikâye içinde kendine yer bulmuştur. Bu cümlelerden bazıları şunlardır.

"*Aradığı çare çaresizlikten çıkacaktı."(s.54).*

"İmkanın sınırını görmek için imkansızı denemek lazım."(s.54).
"Tarihe şan verenler imkansızlıklar karşısında pes etmeyenlerdir."(s.54).

Öyküde çocukların sözcük hazinelerini geliştirecek sözcük ve deyimler kullanılmıştır. Örneğin, kafasında şimşek çakmak, imkansızlığa teslim olmak, pes etmek, ölçüp biçmek gibi. Ayrıca şahi topu, mancınık, kule, donanma gibi savaşla ilgili olan terimler çocukların sözcük hazinesine eklenecektir.

Çocuğa göre olan bir öyküde, Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına uyulmalıdır. Ama öykü incelendiğinde bazı bölümlerde hata yapıldığı görülür. Oysa bu metinlerin dil ve anlatım bakımından kusursuz olması gerekmektedir. Yapılan hatalardan birkaçı şunlardır:

1. (Noktalama yanlışı).

Ordu, merkez, sağ ve sol olarak üç kısma ayrıldı. *(s. 53)*

Ordu; merkez, sağ ve sol olarak üç kısma ayrıldı.

2. (Ek eksikliği).

Bizans, 06 Nisan 1453 sabahı asker sayısı 150.000- 200.000 arası olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilen Osmanlı ordusu tarafından son kez kuşatıldı. *(s. 53).*

Bizans, 06 Nisan 1453 sabahı asker sayısının 150.000 -200.000 arasında olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilen Osmanlı ordusu tarafından son kez kuşatıldı.

3. **(Gereksiz noktalama işareti).**

Böyle elleri-kolları bağlı bekleyemezdi. *.(s.53).*

Böyle elleri kolları bağlı bekleyemezdi.

4. (Sıralama Yanlışlığı).

Çünkü surlarının zayıf olduğu İstanbul'un Haliç tarafına zincir gerilmişti. *(s.53)*

Çünkü İstanbul'un surlarının zayıf olduğu Haliç tarafına zincir gerilmişti

5. (Noktalama Yanlışlığı).

“Çare olur.” diye, düşüncelerini herkesle paylaştı. *(s. 54).*

“*Çare olur.” diye düşüncelerini herkesle paylaştı.*

6. **(Gereksiz sözcük kullanımı).**

Önce kurmaylarıyla birlikte bölgeyi gezdi. *(s. 54).*

Önce kurmaylarıyla bölgeyi gezdi.

“Son Kuşlar” adlı öyküde kullanılan dil, kurmaca dilin en güzel örneklerindendir. Kullanılan dilin kurmaca olduğu, çağrışım değerleri olan bir üst dil ile yazılmasından anlaşılır. Öyküde yapılan betimlemeler, Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarını çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirecek niteliktedir. Anlatılmak istenen duygu ve düşünceler, olaylar ile doğanın güzelliği, kuşlar, insanlar öyle güzel tasvir edilmiştir ki metni okuyan her çocuk bu güzellikleri ve hüzünleri gözünde canlandıracak ve yaşayacaktır. Kullanılan dilin etkililiği de bu aşamada devreye girecektir. Aşağıdaki cümlede kullanılan dil, bu kullanıma örnek olarak gösterilebilir.

> Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana, sulh, şiir, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu, anlaşmış, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyor artık.” (s.73).

Anlatım içten ve akıcı, çocuğun hem gelişimine hem de yaşam düzeyine uygun cümlelerle yapılandırılmıştır. Çocuğun kavramsal gelişimine uygun uzunlukta kullanılan cümleler, metni daha anlaşılır ve okunabilir kılmış, böylece çocuğa uygun bir dil ortaya çıkmıştır.

Öyküde çocukların sözcük hazinelerini geliştirecek sözcük ve deyimler kullanılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Deyimler: cıvıl cıvıl ötmek, içi cız etmek, kanı donmak, yüreği atmamak, musallat olmak gibi.

İkilemeler: cıvıl cıvıl, küme küme, çoluk çocuk, yavaş yavaş, canlı canlı, kısa kısa, kalın kalın, birer birer, gizli gizli gibi.

Öyküde yazım ve noktalama açısından yapılan hatalardan birkaçı şunlardır:

1. (Sıralama yanlışlığı).

Bunlar bir yeşil meydanın kenarına varır, ufacık bir ağacın her dalına ökselerini bağlarlardı. *.(s. 70).*

Bu insanlar, yeşil bir meydanın kenarına varır, ufacık bir ağacın her dalına ökselerini bağlarlardı

2. (Özne-yüklem uyumsuzluğu, yanlış sözcük kullanımı).

Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru küme gelirler.*(s. 70)*

Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru küme küme gelir.

3.(Baskı hatası).

…. birer damlacık ederiyle birer tabiat harikası olan kuşları toparlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. (*s. 70).*

… bir damlacık etleriyle… kuşları toplarlar…

4. (Kelimenin yanlış kullanımı).

Kendi hâlinde, işi yolunda hesaplı yaşayan binbir tanesinden bir tanesiydi. *(s.71).*

Kendi hâlinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan binlerce kişiden biriydi.

5. (Özne-yüklem uyumsuzluğu).

Sağa sola oynarlar sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi. *(s. 71).*

Sağa sola oynarlar sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderdi.

6. **(Gereksiz sözcük kullanımı, kip eksikliği).**

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o en çığırtkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur. *(s. 72).*

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar; günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o en çığırtkan kafes kuşunu nereden bulursa bulurdu.

7. **(Özne-yüklem uyumsuzluğu).**

Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur. (s.72).

Kuşların çoğunlukla aldandığına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştığına şahit olmuşumdur.

10. (Özne-yüklem uyumsuzluğu).

Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. *(s. 73).*

Zaten kuşlar da pek gelmiyor artık.

11. (Noktalama yanlışı).

İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış. İncir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu. *(s.74).*

İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

II. 2. 4. 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Burası Türkiye" adlı öykü, karşılıklı konuşmaların yer aldığı günlük konuşma diliyle yazılmış bir metindir. Çocuğa Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarını sezdirecek özellikte ve yapıda sözcük ve cümlelerden yoksundur. Anlatım içten ve akıcı cümlelerle yapılandırılmıştır. Ancak bu sadelik metin için olumsuz bir özelliktir ve öylesine yazılmış, özensiz bir görünüm sunmaktadır.

Ayrıca dil unsurlarının didaktik bir anlatım aracı olarak kullanılması metni sıkıcı hale getirmiştir. Tespit edilen bu özellikleri yansıtan cümleler şunlardır:

"Hayırlı olsun Mehmet…İnan, ben de gurur duydum senin böyle modern bir onarım atölyesi açmandan."
"Sağ olasın. Fakat beş yılda canım da burnumdan geldi."
"E, ne yapacaksın? Bir süre sıkıntı çekmeden, istenilen rahata kavuşulmuyor."
"O sırada kahveci çocuk içeri girdi. Fincanlarımızı önümüze bıraktı, çıktı.
Mehmet Usta, kahvesinden iki yudum aldıktan sonra Almanya'yı anlatmaya devam etti:
"Bu Alman milleti, aslında senden benden farklı millet değil." dedi. "Onların da iki bacağı, iki kolu, bir kafası var. Fakat adamlarda sende olmayan bir şey var. O da disiplin. İşte Alman'ı Alman yapan bu şaşmaz iş disiplinidir."(s.14).

Olumlu olarak değerlendirebileceğimiz özellikler ise kullanılan cümlelerin öğrencinin kavramsal gelişimine uygun uzunlukta olmasıdır. Kullanılan ifade ve sözcükler de çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygundur. Ayrıca, öyküde yazım ve noktalama yanlışına rastlanmaması, öyküyü dil ve anlatım açısından olumlu kılmıştır. Tüm bu özellikler dikkate alındığında öykünün dili için çocuğa göre denilebilir.

"Tamir Edilemez Hata" adlı öykü, günlük konuşma diliyle yazılmış bir metindir. Kullanılan ifade ve cümleler çocuğun anlam evrenine uygundur. Ancak çocuğa Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarını sezdirecek özellikte ve yapıda değildir. Anlatımın Türkçenin zenginliklerinden ve güzelliklerinden yoksun, yapay bir dille kurgulanması metni dil ve anlatım açısından olumsuz kılmıştır. Aşağıdaki paragraf bu tespite örnek olabilir.

"*Öyleydi evet, öyle tatlı hayaller kurardım. Ama hayat, tatlı hayallerle değil, acı gerçeklerle dolu…Bir astsubayla evlendim. Ama vefasız çıktı, beni yüzüstü bıraktı. Ardından çocuğum öldü. Kısacası şansım kötü gitti, tek başıma bir şey başaramadım."* (s.102)."

Yukarıdaki cümle incelendiğinde anlatımın çocukta üst düzeyde bir dil zevki uyandırması beklenemez. Aksine basit ve özensiz bir şekilde hazırlanmış, öylesine bir metin olarak kıyıda köşede kalmış, ders kitaplarında yer işgal eden bir metin olmaktan öteye gidemez.

Kullanılan cümleler öğrencinin kavramsal gelişimine uygun uzunluktadır. İfade ve sözcükler de çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygundur. Çocuğun algılayabileceği bir anlatım kullanılmış, ancak dil zevki uyandıracak ve aşılayacak nitelikte bir anlatım yakalanamamıştır.

Çocukların sözcük hazinelerini geliştirmeye yönelik olarak kullanılan bazı kelimelerin dilin çevriminden çıktığı görülür. Bunlar *müşterek, hav, astragan* gibi sözcüklerdir. Metnin geneline yayılmadığı için bu sözcüklerin anlatımı zorlaştırdığı söylenemez. Dolayısıyla kullanılmasının da sakıncası yoktur.

"Uzun Kavak" adlı öykü, günlük konuşma diliyle yazılmış bir metindir. Kullanılan ifade ve cümleler çocuğun anlam evrenine uygundur. Çocuğa Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarını sezdirecek özellikte ve yapıda sözcükler ve deyimler ile zenginleştirilmiştir. Anlatımın Türkçenin zenginlikleri ve güzellikleri ile dolu olması, metni dil ve anlatım açısından ilgi çekici, okunabilir hale getirmiştir.

Dayı, emme, aha, boba, zati, bağça, he, eğleşir, karı gibi yöresel sözler çocukların sözcük hazinelerini geliştirecek ve zenginleştirecektir. Yaşadığı coğrafyanın kültürel çeşitliliğinin dile yansımasına tanık olan çocuk, yöresel söyleyişlerin varlığından haberdar olacaktır. *Eli boş çevirmek, içine doğmak, gönlünü etmek, kara kara düşünmek, düşüncelere dalmak, içi boşalmak, eriyip tükenmek* gibi deyimler de Türkçenin güzelliğini ve zenginliğini anlatmada etkili olmuştur.

"Otobüs Şoförü" adlı öykü günlük konuşma diliyle yazılmış bir metindir. Kullanılan ifade ve cümleler çocuğun anlam evrenine uygundur. Dil bakımından, çocuğa Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarını sezdirecek özellikte ve yapıdadır. Ancak anlatım bakımından yazarın üslubu kuru ve yavan kalmıştır. Olaylar olabildiğince sade bir dille anlatılmıştır. Bu yüzden aslında çok önemli bir konu ve sorun olan "trafik kuralları" sıradanlaştırılmıştır.

Deyimler ve yöresel sözcüklerle zenginleştirilen metin çocukların sözcük hazinesini zenginleştirecektir. *Gözünü yoldan ayırmamak, kazık gibi çakılmak, içini dökmek, kan revan içinde kalmak, yüreği sızlamak, kanlı kanlı bakmak* gibi deyimler anlatımı etkili kılmıştır. *Ana, zati, otobos, ağam, İsmayıl, yoğdu, heç, tutmuyo* gibi yöresel söyleyişler de Türkçenin bölgelere göre yorumlanış şeklini gösterir. Konuşma dilinde kullanılan bu sözcüklerin öykülerde kullanılması pekiştirmeye yönelik olarak algılanmamalıdır. Aksine bu sözcüklerin köylerde kullanıldığı, yazı dilinde kullanımının farklı olduğu yeri geldikçe üzerinde durularak öğretilmelidir. Bu bağlamda kültür çeşitliliğini yansıtması açısından faydalı bile olabilir.

Çocuğa göre olan bir öyküde, Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına uyulmalı, metinlerin dil ve anlatım bakımından kusursuz olması gerekmektedir. Yapılan hatalardan birkaçı şunlardır:

1. (Özne-yüklem uyumsuzluğu).

Çoğu zaman ana yolun bir yanından, yavrusu öbür yanından yürürler. *(s.216).*

Çoğu zaman ana yolun bir yanından, yavrusu öbür yanından yürür.

2. (Özne-yüklem uyumsuzluğu).

Yolcu olanlar, kucaklarında tuttukları heybe ve torbaları yere koyup kendilerini uğurlamaya gelenlerle helalleşmeye başladılar.*(s.216).*

Yolcu olanlar, kucaklarında tuttukları heybe ve torbaları yere koyup kendilerini uğurlamaya gelenlerle helalleşmeye başladı.

3. (Sıralama hatası).

Bir koca kutu dolusu madalyası vardı. *(s. 217).*

Koca bir kutu dolusu madalyası vardı.

II. 2. 5. İLETİ

Çocuk için yazılan her öykünün mutlaka bir iletisi vardır. Yazınsal metinlerde bir bilgiyi öğretmekten çok yaşama ve insana ait duyarlılıklar kazandırmak amaçlanır. İncelenen öykülerde de çocuğa sezdirilen/telkin edilen iyi, doğru, faydalı, güzel gibi değerler tespit edilecektir.

II. 2. 5. 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Eskici" adlı öyküde metnin iletisi, dilin insanın vatanı olduğu, dilini kaybedenin vatanını da kaybedeceğidir. Bu bağlamda anlatıcı çocuğa dil sevgisini kazandırmak istemiştir.

Yazınsal metinlerde bir bilgiyi öğretmekten çok yaşama ve insana ait duyarlılıklar kazandırmak amaçlanır. Ders kitaplarında yer alan öykülerde de ileti bu amaca hizmet etmeli, çocuğun düş ve anlam evreni genişletmelidir. Bu öyküde de anne ve babasının ölümüyle, ailesinden, vatanından kopmak zorunda kalan, beş yaşında bir çocuk olan Hasan'ın trajedisi anlatılmıştır. Anne ve babasının ölümüyle Filistin'e gönderilen Hasan'ın dili, kılık kıyafeti, yemek yeme şekli değişmiştir. Hasan'ın hayatındaki değişimler zaman içinde onu mutsuz, küskün ve içine kapanık bir çocuk haline getirmiştir. Hasan artık Filistin'e yabancı, Filistin'de bir yabancıdır.

Hasan'ın içinde bulunduğu durum, çocuğun dikkatini çekecek şekilde kurmaca anlam evreninin içine dahil edilmiştir. Böylece çocuk, ipuçlarından yararlanarak kendi duygu ve düşünce gücünün birikimiyle iletiye ya da iletilere daha kolay ulaşacaktır. Bu öyküde çocukla paylaşılmak istenen iletiler yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş, çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına fırsat

verilmiştir. Dil özlemi ve dil sevgisi, memleket özlemi ve memleket sevgisi gibi iletiler eğitsel açıdan çocuğun gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir.

Dil bilinci ve sevgisinin kazandırılmasının amaç olduğu bu metin düşüncesinin amaç olduğu bu hikâye, 6. sınıf seviyesindeki çocuğun yaş grubunun anlam evreni için uygun bir öyküdür. Çünkü Hasan'ın hikâyesi hem anlaşılır bir üslup ile hem de çocuğa göre kurgulanmıştır. Metinde mevcut olan ileti ile çocuk anlama yetisine bağlı olarak, milli ve kültürel değerlerin farkına varacak, eğitsel açıdan hedeflenen kazanımlara daha kolay ulaşılacaktır. Zaten ileti anlatıcının, öznel yargısı, varılmasını istediği ortak sonuçtur. Bu kazanımlar ders durumuna yönelik kazanımlardan çok, insana ve yaşama ilişkin duyarlık kazandırmaya yöneliktir.

"Geleceğin Dünyası" adlı öyküde metnin iletisi, ilerleyen yıllarda teknolojinin insan hayatına ne gibi değişiklikler getireceğidir. Bilim-kurgusal bir öykü olan bu metinde, ilerleyen yıllarda teknolojik gelişme ve değişmenin ne yönde ve nasıl olacağına dair fikir üretilmiştir.

Yazınsal metinlerde bir bilgiyi öğretmekten çok yaşama ve insana ait duyarlılıklar kazandırmak amaçlanır. Ders kitaplarında yer alan öykülerde de ileti bu amaca hizmet etmeli, çocuğun düş ve anlam evrenini genişletmelidir. Bu bağlamda "Geleceğin Dünyası" adlı öyküde ileti çocuğa bilgi vermekten uzak, aksine onun hayal dünyasına yönelik örneklerle doludur. Çocukla paylaşılmak istenen ileti, yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş, çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlayacak niteliktedir. 6. sınıf seviyesindeki çocuk, özellikle de erkek çocuklar, bilim-kurgu, macera konulu hikâyelerden hoşlanırlar.

Bu yönüyle ileti kitabın seslendiği yaş grubunun anlam evrenine uygundur. Metnin iletisi yazarın kendi düşüncesini ya da ideolojisini çocuğa kabul ettirme amacından uzaktır. İdeolojik bir amaçtan ziyade, hayal gücünün sınırlarını zorlayan, yazınsallıktan uzak, sade ve kuru bir dil kullanılmıştır. O halde bu öykü, ileti olarak çocuğa göre değildir.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öykünün iletisi okumanın insanı olumlu yönde değiştirebileceğidir.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı metin, çocuğa göre bir öyküdür. Anlatıcı, çocukta okuma duyarlılığı oluşturmak istemiş ve iletide bu amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. Çocuk ve masal iç içe verilmiş, çocuk okuduğu masalı gerçek dünya ile aynılaştırmıştır. Öğrencinin iletiye ulaşmasını sağlayacak dilsel düzenleniş de çocuğa göredir.

Okuduğu masaldaki prensesin korsanların elinden tek başına, yardım almadan kaçışını mantıklı bulmayan Bora, kendisini "prens" yerine koyar. Annesi için aldığı tabak takımlarını, kuyrukta beklerken gördüğü kıza verir. Çünkü bu kız tabak takımlarını kırmış, annesinden korktuğu için de eve gitmeyi istememektedir. Bora da masaldaki prenses yerine bu kıza yardım ederek, kendini prensesin kurtarıcısı "prens" yerine koymuş ve kendi hikâyesinin kahramanı olmuştur. Aşağıdaki cümlelerden bunu anlamak mümkündür.

"Bora eve dönmüyor. Kızı bıraktığı yere iniyor. Kız henüz eve girmemiş, kapı önündeki iki sıra basamakta oturuyor. Bora elindeki tabak takımını kızın kucağına uzatıyor. Sonra da bir şey söylemeden yokuş yukarı hızlı hızlı yürüyor. Tam sokağı dönecekken kulağına incecik, şarkı gibi bir söz çalınıyor: "Teşekkürler prens!" (s. 84).

Kendi hikâyesinin kahramanı olan Bora, hem kendisi hem de başka birisi için mutluluk kaynağı olmuştur. Anlatıcı böylece, paylaşmak istediği duygu ve düşünceleri bu kurmaca anlam evreninin içinde yazınsal ipuçlarıyla çocuğa göre düzenlemiştir. Çocukla paylaşılmak istenen ileti, yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş, çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlamıştır. Bu anlatım çocuğun hem yaş grubuna hem de anlam evrenine uygundur. Bu bağlamda bu öykünün iletisi, dilsel düzenlenişi çocuğa göredir.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öyküde metnin iletisi, çevre kirliliğinin insan sağlığını olumsuz etkilemesidir.

Anlatıcı, okurda çevre bilincini uyandırmak istemiş, iletiyi de bu amaca hizmet edecek şekilde metnin içine sindirmiştir. Çocuğun gözünde yenilmez bir kahraman olan Süpermen'in düşüşü de ileti ile ilişkilendirilmiştir. Böylece anlatıcı çocuğun dünyasına daha kolay girerek, asıl anlatmak istediği düşünceyi daha kolay kavratmıştır. İletinin sezdirilmesinde, öyküsel anlatıma biraz da mizah katılmış dilsel düzenleniş çocuğa göre oluşturulmuştur.

Çocukla paylaşılmak istenen iletiler yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş, çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlanmıştır. Öykünün iletisi, çocuğun anlam evrenine uygun, basit ve anlaşılır şekilde işlenmiştir.

Öyküde, çevre kirliliğini oluşturan nedenlerden çok, insana ve yaşama ait özellikle de Türk insanına ait haller çocuğun dikkatine sunulmuştur. Durum böyle olunca da, Süpermen'in düşüşü karşısında verilen tepkiler ve insan davranışları iletinin önüne geçmiştir. Çocuğa göre olan bir ileti, metin içerisine yeterince sindirilememiş, ileti de çocuğa göre olamamıştır.

II. 2. 5. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Karada Yüzen Donanma" adlı öyküde metnin iletisi, azim ve kararlılığın başarıyı getireceğidir.

Anlatıcı azim ve kararlılık örneği olarak Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethini örnek vermiştir. Yazınsal metinlerde bir bilgiyi öğretmekten çok yaşama ve insana ait duyarlılıklar kazandırmak amaçlanır. Ders kitaplarında yer alan öykülerde de ileti bu amaca hizmet etmeli, çocuğun düş ve anlam evreni genişletmelidir. Bu bağlamda "Karada Yüzen Donanma" adlı öyküde başlıktan da anlaşılacağı gibi, azimli, kararlı, deha sahibi bir padişahın olmazı oldurduğu

üzerinde durulmuştur. Bu ileti İstanbul'un fethinin yanı sıra, çocuğa bakış açısı ve davranış kazandırarak, çocuğun anlam evrenini genişletecektir.

Öğrencinin iletiye ulaşabilmesi için metnin dilsel düzenlenişi "çocuğa göre" olmalıdır. Bu metinde ileti, yazınsal ipuçlarıyla değil doğrudan iletilmiştir. Ayrıca iletiler, bir önerme ve yargı biçiminde telkin edilmiştir. Aşağıdaki cümlelerden bunu anlamak mümkündür.

"Normal insanlar, hayatı en kolay taraflarıyla yaşamaya çalışırlar."

"Bazılarımız "zor" karşısında pes ederiz, bazılarımız "çok zor" karşısında yelkenleri suya indiririz."

"Bazıları da var ki "zor"u ve "çok zor" u rahatça aşar, hatta "imkansızlık" karşısında bile vazgeçmezler."

"Tarihe şan verenler "imkansızlıklar" karşısında pes etmeyenlerdir!"

Yukarıda görüldüğü gibi anlatıcı kendi düşüncesini çocuğa telkin etmeye çalışmıştır. İletiler çocuğun anlam evrenine uygun, çocuğa göredir. Uygun olmayan iletinin doğrudan aktarımı, otoriter yaklaşım ve dilsel düzenlenişin çocuğa göre olmayışıdır.

"Son Kuşlar" adlı öyküde metnin iletisi, doğanın ve canlı türlerinin korunmasına özen gösterilmezse, kuşların ve yeşilliklerin bir gün yok olacağıdır.

Sait Faik Abasıyanık'ın "Son Kuşlar" isimli öyküsünde, çocuğa yönelik, çocuğa göre bir metindir. Metnin iletisi de çocukta çevre bilincini uyandırmaya yönelik mesajlarla doludur. Bu mesajlarla insana ve yaşama dair duyarlılık kazandırmak amaçlanır. Kuşların avlanmaması, çimenlerin sökülmemesi gerektiği sıkça belirtilmiş, öykünün sonunda da ileti doğrudan verilmiştir.

"*-Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi*."(s.75).

Yazınsal metinlerde bir bilgiyi öğretmekten çok yaşama ve insana ait duyarlılıklar kazandırmak amaçlanır. Bu öyküde de ileti çocuğa duyarlılık kazandıracak, çocuğu çevreyi ve canlı türlerinin neden korunması gerektiği konusunda fikir sahibi yapacaktır.

Çocuğun bu iletiye ulaşması için gerekli olan dilsel düzenleniş çocuğa göre oluşturulmuştur. Metnin kavranmasında etkili olan bu özellik, 7. sınıf seviyesindeki çocuğun anlam evrenine uygun, anlaşılır ve etkileyici bir anlatım ile oluşturulmuştur. Böylece çocuk, öyküyü zevkle okuyacak, asıl anlatılmak isteneni daha kolay kavrayacaktır.

Yazınsal ileti öykünün içine sezdirilmiş, bir önerme biçiminde çocuğun dikkatine sunulmuştur. Yukarıda belirttiğimiz dilsel düzenleniş ve tüm bu özellikler hikâyedeki iletiyi çocuğa göre yapan özelliklerdir.

II. 2. 5. 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Burası Türkiye" adlı öyküde ileti, Almanların çalışkanlığına özenen Türklerin, aynı iş disiplinini kendi ülkelerinde uygulayamamasıdır.

Anlatıcı bu öyküde eleştirel bir tavır takınmış, iki ülkenin iş ahlakını mukayese etmiştir. İleti, kurgulanan olayın içine sindirilerek okura sezdirilmiş, olan ve olması gereken davranışlar üzerinde durulmuştur. Böylece olması gereken tutum kavratılmaya çalışılmıştır.

Olan → Mehmet Bey'in Almanya'da bir fabrikada 5 yıl boyunca sabah 8- akşam 5 durmaksızın çalıştığı halde, aynı disiplini kendi işyerinde uygulamamasıdır.

Olması gereken → Almanya'da olan iş ahlakının, Türkiye'de de uygulanması gerektiğidir.

Öğrencinin iletiye ulaşabilmesi için gerekli olan metnin dilsel düzenlenişi çocuğa göredir. Anti-otoriter bir yaklaşımla ele alınan öykünün iletisinin kavratılmasında, yazınsal kurgu içine yerleştirilen ipuçları da çocuğa göredir. Böylece çocukta insana ve yaşama ilişkin duyarlık oluşacaktır.

Aslında anlatıcı kendi bakış açısını çocuğa kabul ettirme amacı taşıyor denilebilir. Gerçek hayattan verilen örnekler çocuğun kendisine, çevresine ve ülkesine olan bakışını değiştirecektir.

" *Kalkınmalarının, ileri gitmelerinin tek nedeni, disiplinli oluşları. Aslında bizden bir farkları yok…Onların da iki bacakları, iki kolları, bir kafaları var…Fakat iş disiplinine gelince, işte orası başka…Disiplin denilen şey orada var. Orası Almanya. Burada ise yok. Neden yoktur? İşin orasına aklım ermez."(*s.15).

Buradan çıkan sonuç birtakım insanların hoşuna gitmeyecektir. Ancak günlük hayatta işinden kaytaran insanlar her ailede, her kurumda mevcuttur. Önemli olan çocuğun böyle bir davranışın yanlış olduğunu özümsemesidir. Bu bağlamda "Burası Türkiye" adlı hikâyenin iletisi çocuğa göredir.

"Tamir Edilemez Hata" adlı öyküde ileti, emin olmadan alınan kararların yanıltıcı olabileceğidir.

Bu öyküde birlikte büyüyen iki arkadaşın çok iyi iki dost olduğu üzerinde durulur. Ancak aradan geçen yıllar onları farklı yollara ayırmıştır. Birisi maddi, manevi açıdan son derece iyi şartlar altında yaşarken, diğeri tam aksine sefalete düşmüştür. Sefaletin kıyafete yansıması, iyi durumda olan arkadaşı şüpheye düşüren neden olarak kurgulanmıştır. Anlatıcının çocuklarda oluşturmak istediği

temel duyarlılık, onlara iletmek istediği asıl düşünce bu noktada ipucu olarak verilmiş, çocuğun anlam evrenine sunulmuştur.
Ders kitaplarında yer alan öykülerde ileti çocuğa bilgiyi öğretmekten çok, yaşama ve insana ait duyarlılıklar kazandırmayı amaçlar. Böylece çocuk duyar, düşünür ve ileti de amacına ulaşmış olur. Bu öyküde İnsanları kılık kıyafetlerine, statüsüne, maddi imkânlarına göre yargılamanın yanlış olduğu ileti aracılığı ile kavratılmaya çalışılmıştır.

İletiler, kitabın seslendiği yaş grubunun anlam evrenine uygun, son derece açık bir dille çocuğa sezdirilmiştir. Anlatıcının kendi düşüncesini çocuğa kabul ettirme amacı gütmeyen, anti-otoriter yaklaşımla ele alınmış bir öyküdür.

"Uzun Kavak" adlı öyküde ileti, yaşlanan insanların geçmişe ve anılara bağlı olduğu, bunlardan kopmanın zor olduğudur.
Durmuş Dayı artık yaşlanmış, karısı da ölmüştür. Çocuklarının yanında yaşamaya devam eden Durmuş Dayı'nın tek arkadaşı karısıyla birlikte diktiği kavak ağacıdır. Bu ağacı birlikte dikmiş, birlikte büyütmüşlerdir. Dolayısıyla durmuş Dayı'nın geçmişle arasında kalan tek bağ bu ağaçtır. Durmuş Dayı'nın bu ağaca anılarını yüklemesi, onunla avunması çocukları iletiyi bulmaya yönlendiren ipuçlarıdır. Anlatıcının çocuklarda oluşturmak istediği temel duyarlılık, onlara iletmek istediği asıl düşünce bu noktada ipucu olarak verilmiş, çocuğun anlam evrenine sunulmuştur.

Çocukla paylaşılmak istenen iletiler yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş, çocuğun duymasına, düşünmesine, olanak sağlayacak niteliktedir. Şöyle ki kavak ağacının kesilmesi konusunda gençlerin ve Durmuş Dayı'nın yaptığı yorum tamamen birbirine zıttır. Geçler ağacın kesilmesini önemsemez. Çünkü o ağaca emek veren, ağaçla birlikte yaşlanan Durmuş Dayı'nın kendisidir. Zıtlıkları gören çocuk, yaşlı insanların neden bu kadar hassas olduğunu daha iyi kavrayacak, ahlaki gelişimine katkıda bulunacaktır.

Öykünün iletisi, çocuğun yaş grubuna ve anlam evrenine uygun, çocukta insana ait duyarlılık kazandıracak nitelikte ve çocuğa göredir.

"Otobüs Şoförü" adlı öyküde ileti, trafik kurallarına uymanın zorunlu olduğudur. Usta bir otobüs şoförünün hikâyesi anlatılmıştır. Babası da kendisi gibi şoför olan, otobüs şoförünün kurallara sıkı sıkıya bağlı olmasının nedeni, babasını dikkatsiz bir sürücüye kurban etmiş olmasıdır. Benzer bir olayın ya da olayların yaşanmaması için tüm sürücülerin dikkatli olması gerektiği kurgulanan olayın içine sindirilmiş, böylece çocuğun duymasına, düşünmesine olanak sağlanmıştır.

Ders kitaplarında yer alan öykülerde ileti, çocuğun düş ve anlam evreni genişletmelidir. Bu bağlamda bu öykü, kuru bilgi aktarımından çok, sorumluluk duygusunu aşılamayı hedefleyen bir metindir. Çocuğa hem bugününde hem de ilerleyen yıllarda davranış kazandırmada etkili olacak bir metin olan bu öyküde, ileti çocuğa göredir.

II. 2. 6. ÇEVRE

Öykülerde "çevre", olayın ya da olayların sunulmasında, gelişmesinde, karakterin gelişiminde yönlendirici ve belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda 6. , 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında incelenen öykülerde çevrenin karaktere ve olaylara nasıl yön verdiği çocuğa görelik ilkesine uygun olup olmadığı incelenecektir.

II. 2. 6. 1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Eskici" adlı öyküde, kahramanın çevresinde yaşadığı değişim Hasan'ın hayatında önemli yer tutar. Olay Arabistan'da geçmektedir. Öyküde olayın kurgusunda mekan değişikliği önemli yer tutmuş, karakterin kişiliğini ve geleceğini etkilemiştir.

Hasan, beş yaşındadır ve İstanbul'da yaşamaktadır. Anne ve babasını kaybedince Arabistan'a gönderilmiştir. Hasan'ın doğduğu ve gördüğü mekân İstanbul'dur.

Toplumsal çevre olarak, Arabistan'dan tamamen farklıdır. Bu farklılık aşağıda belirtilmiştir.

Sosyal ve Kültürel Farklılıklar

İstanbul	**Arabistan**
Türkçe konuşuyor.	Arapça konuşuyor
Pantolon, gömlek giyiyor.	Entari, fes giyiyor
Saç şekli normaldir.	Saçlar ortadan kazınmıştır.
Buğday ekmeği yiyor.	Tandır ekmeği yiyor
Çatal, kaşık kullanıyor.	Ellerini kullanıyor.

Fiziksel Farklılıklar

İstanbul	**Arabistan**
çiçekli, yemişli bahçeler	kuru, yalçın, çatlak dağlar
kalabalık yollar, evler	ıssız düzlükler, birkaç ev
	kara keçiler ve develer

Tüm bu farklılıklar yukarıda da görüldüğü gibi Hasan'ın mekânla birlikte, yaşamını da değiştirmiştir. Mekan farklılığının sosyal yaşama yansıması, Hasan'ın çocuk kimliği ile birleşince ortaya bir dram çıkmıştır.

Hasan, yaşadığı çevrenin hemen hemen her özelliğinden etkilenmiştir. O, yeni hayatında karşılaştığı durumları değiştirmeye çalışmamış, tepki olarak susmuştur. "*Anlamaya başladığı Arapçayı küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu. Daha büyük bir tehlikeden korkarak deniz altında nefes almaya çalışan bir adam gibi tıkandığını duyuyordu, yine susuyordu."*(s.18). Ancak, susma eylemi uzun sürmemiş, Hasan bir süre sonra mekâna uyum sağlamıştır. İstemese de yaşamak zorunda kaldığı çevreye her gün biraz daha benzemek zorunda kalmıştır. Böylece çevre önce karaktere, sonra da olaylara yön vermiştir.

Bu zorunlu değişim bir çocuğun gözünde çok farklı algılara neden olacaktır. Hasan'ın yaşadığı toplumsal çevreyle çatışma içine girmesi ve bu çatışmanın nedenleri çocuğu düşünmeye sevkedecektir. Öyküyü okuyan çocuk fiziksel ve kültürel farklılıkların farkına varacak ve kendi çevresine daha farklı bir gözle bakacaktır.

Hasan'ın çevresiyle yaşadığı çatışmaları çözümlemeye yönelik hiçbir yöntem kullanılmamıştır. Karakterin geçirmiş olduğu olumsuz yöndeki değişim çevre ile ilişkilendirilmiş, çocuğun dünyası, ruh hali çocuğa göre kurgulanarak anlatılmıştır.

"Geleceğin Dünyası" adlı öyküde olay 2035 yılında geçmektedir. Çevre de 2035 yılına göre düzenlenmiş, teknoloji bugünden çok farklı ve üst düzeydedir.

Öyküde olay, 2035 yılında meydana gelen teknolojik gelişmelerin insan yaşamına yansıması üzerine kurgulanmıştır. Çevre de bu gelişmeler dikkate alınarak düzenlenmiştir. Evin oturma odası, mutfağı bugün hayal bile edilemeyen konforla doludur.

"*Mutfağa giderken oturma odasında bir şey dikkatini çekiyor: "Harry Potter (Heri Potır)'ın Çocukları Bölüm 3" ten fırlamış 3 boyutlu, holografik, gerçek ölçülerinde bir ruh emici. "Çocuklar videoyu kapatın." diyorsun. Kızın ev kontrol ünitesine videoyu kapatmasını söylüyor. Ruh emici kayboluyor ve sistem komutu uygularken gri duvarların yerini kumaş kaplı koltuk ve sandalyeler alıyor."* (s.42)

"*Mamasını devirdiğinde Çöp Hindisi 3000 adlı robot, içeri süzülüyor ve aslanın etrafındaki çöpleri emiyor."(*s.43)

"*Kahvaltı gevreğini kaseye dökmeye hazırlanırken ayakkabılarının "Bir kilo fazlandan kurtulmak istiyorsan bunu yememelisin." dediğini duyuyorsun."(*s.43)

"*Çocuklar ön kapıya yöneliyor. "Okul mekiğimiz bir saat içinde Paris Uzay Limanı'ndan ayrılacak." diyor kızın. "Önce roket uçakla Fransa'ya gideceğiz."*(s.45)

Tüm bu özellikler ilerleyen yıllarda insanları ne tür değişikliklerin beklediği üzerine oluşturulan varsayımlardır. Öyküde olaya yön veren, çatışmalar yaşayan, yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerinden etkilenen bir karakter yoktur. Çocuğun hayal gücüne yönelik tasvirler vardır. Bilim-kurgusal bir öykü olan bu metinde çevre çocuğa göredir denilebilir.

"Prensi Olmayan Masal Kitabı" adlı öykü, ana karakter olan Bora'nın bir gününü anlatmıştır.

Mekânın, toplumsal olarak kurguda etkisi olmuştur. Bora, annesinin biriktirdiği kuponları dağıtım bürosuna götürdüğünde kuyruğa girmek zorunda kalmıştır.

"Kupon karşılığı hediyeler veren gazete dağıtım bürosunda uzun bir kuyruk var. Kimi tabak alıyor, kimi ansiklopedi, kimi bardak çanak, kimi de kitap. Bora kuyruğun en sonuna gidip beklemeye başlıyor."(s. 82).

Kuyruklar Türk insanın hiç de yabancı olmadığı durumlardır. Gazetenin kupon karşılığı verdiği tabakları almak isteyen herkes bu kuyrukta beklemek zorundadır. Dolayısıyla öykünün kurgusunda toplumsal çevre etkili olmuştur.

"Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öykü, İstanbul'da geçmektedir. Bu öyküde fiziksel ve toplumsal çevre, karakterin gelişiminde etkili olmamıştır. Fiziksel çevre koşullarının kötü olması Süpermen'in düşüşüne neden olmuş, toplumsal çevre koşulları da Süpermen'in düşüşü ile başlayan olayların ardından yaşananlara yön vermiştir.

Olayların başlangıcı Süpermen'in düşüşüdür. Süpermen de kötü hava şartları yüzünden değil, uçarken duyduğu pis bir koku yüzünden düşmüştür. Onun uçması için elverişli, masmavi bir gökyüzü ve temiz hava şartları İstanbul'da yoktur.

"*Süpermen son gücünü harcıyordu, giysisi sırılsıklam olmuş, saçları sudan, zamk gibi birbirine yapışmış, nasılsa giysisinin içine bir patlıcan kaçmış, boş konserve kutusunun biri ayağına takılmıştı. Bunların hiçbiri önemli değildi Süpermen için, ah o koku, ah o koku…Zaten gökten de koku yüzünden düşmüştü*."(s.71)

İstanbul, çevre ve hava kirliliği ile boğuşan bir şehirdir. Burası mekân olarak, süper bir halk kahramanı olan Süpermen'in bile düşmesine neden olacak kadar kötü durumdadır. Anlatıcı, Süpermen karakterini kullanarak dikkat çekmeye çalışmıştır. Öyküyü okuyan çocuk, sorgulayacak, çevre sorunsalının farkına varacaktır. Böylece toplumsal sorunlara karşı duyarlılık kazanacak, kendisi ve çevresi için daha iyisini isteyecektir.

Toplumsal çevre ise her kafadan bir ses çıkaran, ağzına geleni düşünmeden söyleyen meraklı ve geveze insanlarla doldurulmuştur. Süpermen'i denizden çıkaran balıkçının alaycı tavrı ile başlayan diyalog, arkasından pek çok benzer olayı beraberinde getirmiştir. Yaşlı kadın Süpermen'in elbiselerinin kirlenmesine yorum yapmış, annesinin ona çok kızacağından bahsetmiştir. Emekli adam da yaşlı kadının bu fikrinin üzerinde durmamış, sağlığının nasıl olduğunu sormuştur. Elli yüz kişi bir araya toplanmış, havayı koklamış, ama Süpermen'in bahsettiği kokuyu bir türlü algılayamamıştır. Baygın haldeki Süpermen'e lahmacun ikram eden insanlar, onu rahat bırakın diyen sağduyulu insanlar, gazeteciler hepsi birada verilmiştir.

Toplumsal çevreyi oluşturan bu insanlar, İstanbul'un renkleridir. Aslında sadece İstanbul'un değil tüm Türkiye'nin renkleridir. Bu insan tipleri içinde olumlu ve olumsuz pek çok özelliği bir arada bulan çocuk, kendi hissesine düşen payı alacaktır. Böyle durumlarda, toplum içinde nasıl davranması ve nelerden kaçınması gerektiği hakkında fikir sahibi olacaktır. Bu bağlamda bu hikâyede çevre çocuğa göredir.

II. 2. 6. 2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

"Karada Yüzen Donanma" adlı öykü, 06 Nisan 1453'te İstanbul'da geçmektedir. Mekânın, fiziksel olarak kurguda etkisi vardır. Olayların gelişiminde İstanbul'un ve Haliç'in coğrafi şartları etkili olmuştur.

"Fakat donanmayı devreye sokamıyordu. Çünkü surlarının zayıf olduğu İstanbul'un Haliç tarafına zincir gerilmişti. Osmanlı donanmasının Haliç'e girişi böylece engellenmişti." (s. 53).

Azimli ve güçlü bir padişah olan Fatih Sultan Mehmet'in kişiliğinin, bu fetihte rolü vardır. Fiziksel çevre koşullarının elverişsiz olması onu yıldırmamıştır.

"Son Kuşlar" adlı öykü, İstanbul'da bir adada geçmektedir. Bu ada küme küme ağaçların, cıvıl cıvıl öten kuşların bulunduğu doğal güzellikleri olan bir adadır. Öykünün kurgusu da zaten bu güzelliklerin tahrip edilmesi ve bu sorunsala dikkat çekilmesine yöneliktir. Bu durum sadece Konstantin ve ada halkını ilgilendiren bir sorun değildir. Eğer dikkat edilmez ve önlem alınmaz ise tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun olacaktır.

Adadaki bu güzelliklerin farkında olan tek insan anlatıcıdır.

> *"Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana, sulh, şiir, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu, anlaşmış, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyor artık."* (s.73).

Aşağıda verilen cümleler ise, ada halkının olaylara nasıl yön verdiğini ifade eden cümlelerdir. Kuşların bilinçsizce avlanması, yeşilliklerin yok edilmesi, bu duruma

iştirak eden ve seyirci kalan ada halkının duyarsızlığı nasıl bir çevrede yaşanıldığını gösteren ipuçlarıdır.

“ Mahalle çocuklarını çağırtır, bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, Floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.” (s.72).

“*Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı.*” (s.74).

Verilen tüm bu örnekler çevrenin karaktere ve olaylara nasıl yön verdiğini gösterir. Anlatıcı güzellikleri korurken, Konstantin ve ada halkı da bilinçsizce güzel olanın karşındadır. Yani aynı çevre zıt karakterli insanları bir araya getirmiş ve bu insanlar olaylara farklı şekilde yön vermiştir. Bu bağlamda “Son Kuşlar” adlı öyküdeki çevre, çocuk gerçekliğine uygun ve çocuğa göredir.

II. 2. 6. 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküler

“Burası Türkiye” adlı öykü, Türkiye’de geçmektedir. Mehmet Usta Almanya’da beş yıl çalışmış, daha sonra Türkiye’ye dönmüştür. Bu beş yıl içinde gördüğü Almanya ile doğduğu, büyüdüğü ülke olan Türkiye arasında çok büyük farklar vardır.

Almanya ve Türkiye toplumsal ve kültürel olarak çok farklı özelliklere sahiptir. Metnin kurgusu da zaten bu iki ülke arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Almanya iş konusunda son derece kuralcı ve disiplinli bir ülkedir. Mehmet Usta orada çalıştığı süre içerisinde bunu görmüş, Almanya’daki gelişme ve ilerlemeyi de disiplinli oluşlarına bağlamıştır. Orada çalıştığı süre içerisinde kazandığı parayla, Türkiye’de bir otomobil onarım atölyesi açmıştır. Ancak öve öve bitiremediği Alman disiplinini kendi işyerinde uygulayamamıştır.

" *Kalkınmalarının, ileri gitmelerinin tek nedeni, disiplinli oluşları. Aslında bizden bir farkları yok…Onların da iki bacakları, iki kolları, bir kafaları var…Fakat iş disiplinine gelince, işte orası başka…Disiplin denilen şey orada var. Orası Almanya. Burada ise yok. Neden yoktur? İşin orasına aklım ermez."(*s.15).

Bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi, karakterler yaşadıkları çevreye uyum sağlarlar. Burada eleştirilmesi gereken Türk insanının iş disiplininden yoksun oluşudur. Bunun altında yatan sosyolojik ve psikolojik pek çok sebep vardır. Öyküdeki Mehmet Usta karakteri de bu durumu değiştirmek için hiçbir şey yapmaz. O da diğer insanlar gibi sadece eleştirir. Ancak çocuk açısından değerlendirdiğimiz de olumsuz yönde de olsa mevcut sorunsala dikkat çekilmiştir. Böylece çocuğun doğruyu ve yanlışı görmesi hedeflenmiştir. Bu özellikler dikkate alındığında çocuğa göre bir çevre oluşturulduğu söylenebilir.

"Tamir Edilemez Hata" adlı öykü, pastanede geçmektedir. İki eski arkadaş karşılaşırlar ve sohbet etmek için bir pastaneye giderler. Aralarında geçen sohbetten iki karakterin de nasıl bir çevrede yaşadığına dair ipuçları vardır.

Raymond, hayallerinin peşinde koşmuş, evlenmiş, çocuğu olmuş, eşi kendisini yüzüstü bırakmıştır. Çocuğu ölmüş, hayatta tek başına kalmış, sefalet her yanını sarmıştır. Matilt ise hayatı akışına bırakmış, o da evlenmiş, Raymond'ın aksine mutlu ve düzenli bir hayatı vardır. Raymond ve Matilt'in yaşadığı çevre, yaşam standartları açısından çok farklıdır. Matilt'in, Raymond'ı hırsızlıkla suçlamasının nedeni, onun yaşadığı hayattır. Raymond, sefalet içinde yaşadığından paraya ihtiyacı olabilir. İstemese de Matilt'in parasını çalmış olabilir. Sosyal çevre, karakterin kişiliğine bu şekilde yansımış ve Matilt'in önyargılı davranmasına neden olmuştur. Ama olaylar onun düşündüğü gibi değildir. Bu yüzden Matilt vicdan azabı çekecektir. Çünkü parayı evde unutmuştur. Bu bağlamda olayların gelişmesinde etkili olan toplumsal çevre çocuğa göredir.

"Uzun Kavak" adlı öykü, köyde geçmektedir. Durmuş Dayı' nın kendi eliyle diktiği bir kavak ağacı vardır. Kavak ağacını dikerken karısı da hayattadır ve bu ağaçta ikisinin de emeği vardır.

Ama Durmuş Dayı'nın yaşadığı çevre onun bu konudaki hassasiyetini anlamaktan uzaktır. Kavak ağacını kesip köprüye öz yaptırmayı isteyen köylü, Durmuş Dayı ile çatışma içine girecektir. Bu çatışma yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş, ağacın kesilmesi ve Durmuş Dayı'nın vefatı ile son bulmuştur. Toplumsal çevrenin anlayışsızlığı ve inatçılığı Durmuş Dayı'nın vefatına neden olmuştur. Toplumsal çevrenin insan hayatındaki yeri ve önemi bu noktada ortaya çıkmış, verilen öyküde anlatılmak istenen düşünceler pekiştirilmiştir. Bu bağlamda öyküde olayların gelişmesinde etkili olan toplumsal çevre çocuğa göredir.

"Otobüs Şoförü" adlı öykü, bir otobüs şoförünün yaşamını anlatmaktadır. Mekânın, fiziksel ve toplumsal olarak kurguda hiçbir etkisi yoktur. Ne karakterin değişiminde ne de olayların gelişiminde hiçbir işleve sahip değildir. Bu bağlamda çevrenin çocuğa görelik ilkesine uygun olup olmadığını incelemek gereksizdir.

Tablo 4: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin İçerik Özellikleri

6. S. T. D. K. Öyküler	Konu	Tema (İzlek)	İleti	Karakterler	Dil ve Anlatım	Çevre
Eskici	+	+	+	+	+	+
Geleceğin Dünyası	+	+	+	—	—	+
Prensi Olmayan Masal Kitabı	+	+	+	+	+	+
Süpermen İstanbul'a Düştü	+	+	+	+	+	+
Uygunluk Oranı:	% 100	% 100	% 100	% 75	% 75	% 100

Tablo 5: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin İçerik Özellikleri

7. S. T. D. K. Öyküler	Konu	Tema (İzlek)	İleti	Karakterler	Dil ve Anlatım	Çevre
KaradaYüzen Donanma	+	+	+	+	—	+
Son Kuşlar	+	+	+	+	+	+
Uygunluk Oranı:	% 100	% 100	% 100	% 100	% 50	% 100

Tablo 6: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Öykülerin İçerik Özellikleri

8.S.T.D.K. Öyküler	Konu	Tema (İzlek)	İleti	Karakterler	Dil ve Anlatım	Çevre
Burası Türkiye	+	+	+	+	+	+
Tamir Edilemez Hata	+	+	+	—	—	+
Uzun Kavak	+	+	+	—	+	+
Otobüs Şoförü	+	+	+	—	—	+
Uygunluk Oranı:	% 100	% 100	% 100	% 25	% 50	% 100

SONUÇ

Çocuk gelişmekte olan küçük insandır. Gelişme de düzenli, uyumlu, sürekli bir ilerlemeyi ve bütünleşmeyi gerekli kılar. Bebeklikten başlayıp insan yaşamının sonuna kadar devam eden bu gelişim sürecinde, çocukların aileden sonra en çok vakit geçirdikleri yer okullardır. Zamanının çoğunu okulda geçiren çocuk öğretmen, öğrenci, arkadaş, ders kitabı gibi pek çok uyaranla tanışmaktadır. Bu noktada gün geçtikçe hızla değişen ve gelişen dünyada nitelikli ve çağdaş bir eğitimin verilmesinde ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Çünkü ders kitapları çocuğa eğitim ve öğretimde yön veren, çocukta farkındalık yaratan en önemli materyallerdendir.

İncelemede kullanılan Türkçe ders kitapları öykü, fabl, şiir, tiyatro, deneme, komedi, eleştiri gibi pek çok yazınsal türü içinde barındıran metinlerden oluşmuştur. Tüm bu metinler çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirebileceğimiz, çocuk için yazılan metinlerdir. O halde çocuk için "çocuğa göre" yazılan bu metinlerin öğrenciye okuma sevgisi ve ilgisi kazandırmasını beklemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla çocuğun eğitim süreci içerisinde kullanılacak olan yazılı materyallerin çocuğu merkeze alan bir anlayışla ve özenle hazırlanmış olması zorunludur.

6. , 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküler, eğitim ve öğretimde kullanılan ve çocuk edebiyatı metinlerinde olması gereken "çocuğa görelik" ilkesine göre incelenmiştir. Çocuğa görelik ilkesi, diğer eğitim ilkelerini de kapsayan bir ilkedir. Bu ilke, eğitim ve öğretimin eğitici tarafından bireyselleştirilmesi ve seviyeye uygun hale getirilmesini zorunlu kılar. Çocuğun gelişim seviyesi, ilgi alanları gibi özellikler de dikkate alınarak yapılan incelemede öykülerin "çocuğa görelik" ler açısından uygun olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

6. , 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelikler açısından uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan incelemede, çocuğun gelişimi, ilgi ve ihtiyaçları, eğitsellik, çocuk bakışı gibi kavramlar gözetilmiş, elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Tasarım özellikleri açısından bakıldığında;

1. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki öykülerde yazı puntosunun çocuğa görelik ilkesine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bu yaş grubunda yazı puntosunun 12 punto değil, 10 punto olması gerekmektedir. Ancak bu oran ilk gençlik çağına yeni adım atmış olan çocuğa göre değerlendirilmiştir. Dolayısıyla geçiş döneminde ve gelişmekte olan çocuk için yazı puntosunun 12 olması olumlu karşılanabilir.

Resimler, renkler ve yazılar kolay izlenebilir niteliktedir. Resimlerin çocuğa görelik ilkesine uygunluk oranı % 50'dir. 6. sınıf kitabında yer alan "Geleceğin Dünyası" adlı öyküde resimler metin ile ilişkili olmasına karşılık, aynı resimlerdeki nesneler ve tiplemelerin çocuğun yaş grubuna uygun olmadığı saptanmıştır. Öyküler sayfa düzeni bakımından değerlendirildiğinde, sayfa kenarlarındaki boşlukların % 100 oranında okuma-izleme rahatlığını sağladığı görülmüştür. Sayfa bütünlüğü açısından ise bu oran % 75'tir. Öykülerde görsel özelliklerin fazlasıyla ön planda olması sayfa yapısını olumsuz etkilemiştir.

2. 7. sınıf ders kitabında yer alan "Karada Yüzen Donanma" ve "Son Kuşlar" adlı iki öykünün yazı puntosu olması gerektiği gibi 10 punto ile değil, 12 punto ile yazılmıştır. Dolayısıyla öykülerdeki yazı puntosu çocuğa görelik ilkesine uygun değildir. Aynı şekilde öykülerdeki resimlerin, metin ile ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde uyum içinde olmadığı görülmüştür. 7. sınıf ders kitabında yer alan "Karada Yüzen Donanma" adlı öyküde ise resimler, çocuğun sanat eğitimine katkı sağlamaktan uzak, perspektif kurallarının ihlal edildiği, gerçekçilikten uzak resimlerdir. Ayrıca diğer önemli bir ayrıntı da şudur. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethettiği yaş yirmi birdir. Oysa bu öyküde Fatih

Sultan Mehmet, yirmi bir değil de, ellili yaşlarda resmedilmiştir. Öykülerde sayfa bütünlüğünün çocuğa görelik ilkesine uygun olmadığı saptanmıştır. Yazı puntosunun yanlış olması, resimlerin metinden kopuk ve fazla olması, izleme okuma rahatlığını sağlayan boşlukların yetersiz olması gibi özellikler bu oranları olumsuz etkilemiştir.

3. 8. sınıf ders kitabındaki öykülerde yazı puntosunun çocuğa görelik ilkesine uygunluk oranı % 100'dür. Ancak resimlerin kullanımı için bu oran % 25'tir Resimlerin azlığı kadar metin ile ilişkili olması da öyküyü tasarım özellikleri açısından çocuğa göre yapan bir özelliktir. Öykülerdeki resimlerin metin içinde az kullanılmasına karşılık konudan uzak olması bu ilkeyi olumsuz etkilemiştir. Özellikle "Burası Türkiye", "Otobüs Şoförü" ve "Tamir Edilemez Hata" adlı öykülerde resimler metinden kopuk ve gerçeklikten uzaktır. Çocuğa göre olmayan bu resimlemeler, öğrencinin hem derse hem de ders kitabına olan ilgisini azaltacaktır. Ayrıca 8. sınıf seviyesindeki bir ders kitabında resimlemeye gerek yoktur. Eğer resim kullanılacaksa da, bu resimlerin çocuk gerçekliğine uygun olması ve alanında uzman kişiler tarafından kurgulanması daha uygun olacaktır. Aynı şekilde sayfa kenarlarında izleme-okuma rahatlığını sağlayan boşlukların yetersiz olması, çocuğa görelik ilkesi açısından öykülerin tasarım özelliğini olumsuz etkilemiş ve bu oranı % 25'e düşürmüştür.

İçerik özellikleri açısından bakıldığında;

4. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküler çocuğa görelik ilkesi dikkate alınarak içerik açısından değerlendirilmiş; konu, tema, ileti ve çevre açısından uygunluk oranı % 100 olarak tespit edilmiştir. Öykülerde işlenen konular dil ve vatan sevgisi, teknoloji, çevre bilinci gibi konulardır. Tüm bu konular MEB'in belirlediği taslak çerçevesinde işlenen konulardır. 11-14 yaş arasındaki çocukların ulusal kimliklerinin farkına varabilmeleri açısından tarihi bir olay konu olarak işlenmiştir. "Eskici" adlı öyküde dil ve vatan sevgisi üzerinde durulmuş, "Son Kuşlar" adlı öyküde de doğa ve hayvan sevgisi telkin edilmeye çalışılmıştır. Böylece çocukların insani yönlerine seslenen, kimlik kazanımlarını gerçekleştiren,

çocuğu kendisine ve çevresine, oradan da dünyaya uyandıran değerler üzerinde durulmuştur. Çocuğun kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlayan bu konuların çocuğa göre olduğu tespit edilmiştir.(11- 14 yaş grubundaki çocuklar macera, hobiler, aile hayatı, ilgi ve beğenilere yönelik konulardan da hoşlanırlar. Bu konulara değinilmemiştir. Güncel hayatı yansıtması, çocuğun ilgisini çekmesi, çocukta okuma isteği uyandırması bakımından bu konulara da yer veren öykülerin ders kitaplarında yer alması çocuğun yararına olabilir.)

Metinde işlenen temalar özlem, bilim ve teknoloji, okuma kültürü, doğa ve evrendir. Öykülerde işlenen temalar açık, anlaşılır ve çocuğun gelişim seviyesine uygundur, insana özgü duygu durumlarını, milli ve kültürel değerleri, çevre bilincini açıklamaya müsait çocuğa göre temalardır.

Öykülerde öğrencinin iletiye ulaşabilmesi için gerekli olan dilsel düzenleniş çocuğa göredir. Anti-otoriter bir yaklaşımla ele alınan öykünün iletisinin kavratılmasında, yazınsal kurgu içine yerleştirilen ipuçları da çocuğa göredir. Ancak "Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı öyküde ileti sezdirilmeye çalışılırken, iletiden daha çok toplumsal yapının mizahi bir şekilde eleştirisi ön plana çıkmıştır. Bu da iletinin önüne geçmiştir.

6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin dil ve anlatım açısından uygunluk oranı % 75 olarak tespit edilmiştir. Dil ve anlatım açısından "Eskici" adlı öykü hariç, diğer öykülerde günlük kullanımdan düşmüş kelimelere ve sözcük gruplarına rastlanmamıştır. Günlük konuşma dili ile yazılan "Eskici", "Son Kuşlar" ve "Süpermen İstanbul'a Düştü" adlı üç öykü Türkçenin zenginliklerini ve inceliklerini yansıtması açısından dikkat çeken olumlu metinlerdir. Çocuk metinlerde kullanılan deyim ve benzetmelerle dilin inceliklerini kavramıştır. "Geleceğin Dünyası" öyküde kullanılan dil ve anlatım ise kurmaca değil, kullanmalıktır. Öykünün dili çocuğa Türkçenin inceliklerini ve güzelliklerini öğretecek şekilde oluşturulmamıştır. Bu yönüyle dil ve anlatım açısından çocuğa göre değildir.

Öykülerin karakterler açısından uygunluk oranı % 75 olarak tespit edilmiştir. Karakterlerin çocuğa görelikler açısından incelendiğinde, insan ve yaşam gerçekliğini sezdiren bir anlayışla geliştirilmiş olduğu görülür. Özellikle "Eskici" adlı öyküdeki Eskici ve Hasan karakterleri çocuğa ulusal ve kültürel değerlerin kavratılmasında etkili olabilecek olumlu karakterlerdir. "Geleceğin Dünyası" adlı öyküde ise karakter yoktur. Kişiler konuyu anlatmada araç olarak kullanılmıştır.

5. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin konu, tema, ileti, karakterler ve çevre açısından uygunluk oranı % 75 olarak tespit edilmiştir. "Karada Yüzen Donanma" ve "Son Kuşlar" adlı iki öyküde de konu, tema ve iletiler çocuğun anlam evrenine uygundur. Ancak "Karada Yüzen Donanma" adlı öyküde iletiler metnin içine sindirilmesine karşılık, otoriter bir yaklaşımın kurguda sezinlenmesi çocuğa görelik ilkesini zedelemiştir. Dil ve anlatım açısından uygunluk oranı ise % 50 olarak tespit edilmiştir. Özellikle "Son Kuşlar" adlı öykü dilin incelikli kullanımı açısından çocuğa göredir. Çağrışım değerleri olan, betimlemelerle zenginleştirilen metin, çocuğun doğasına uygun bir kurgu içinde verilmiştir. Ancak metinlerde yazım ve noktalama yanlışlarına sıkça rastlanmıştır. Gereksiz sözcük kullanımı, seviyeye uygun olmayan cümlelerin kullanılışı, özne- yüklem uyumsuzluğu, sıralama yanlışlığı gibi yanlışlar anlatımdaki açıklığı ve akıcılığı bozan yanlışlardır. Dizgiden kaynaklanan hataların da görülmesi, dil ve anlatımı kusurlu kılmış, metinleri çocuğa görelik ilkesinden uzaklaştırmıştır.

6. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin konu, tema, ileti ve çevre açısından uygunluk oranı % 100 olarak tespit edilmiştir. Öykülerde işlenen konular arkadaşlık, sosyal ilişkiler, vefa, dürüstlük, çalışkanlık gibi konulardır. Temalar ise milli kültür, kişisel gelişim, duygular ve hayallerdir. Tüm bu konu ve temalar çocuğun anlam evrenine ve gelişimine uygundur.

Karakterlerin uygunluk oranı % 25 olarak tespit edilmiştir. "Tamir Edilemez Hata", "Uzun Kavak" ve "Otobüs Şoförü" adlı öykülerdeki karakterler çocukların yaş ve yaşam gerçekliğine koşut olarak geliştirilememiştir. Sadece "Burası Türkiye" adlı öyküdeki Mehmet Usta karakteri, çocuğun dikkatini çekebilecek

özelliktedir. Bu karakter çocuğa davranış kazandırmada etkili olmuştur. İyi ve kötü hayat durumları bir arada verilmiş, çocuğun eleştirel bir bakış açısı kazanması sağlanmıştır. Bu öyküde çocuğun birçok özelliği ile yakından tanıdığı karakterlerin, birtakım olaylar sonucunda geçirdiği değişime tanık olması, çocuğun değişimine olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Dil ve anlatım açısından uygunluk oranı ise % 50 olarak tespit edilmiştir. "Burası Türkiye" ve "Uzun Kavak" adlı iki öyküde kullanılan dil ve anlatım çocuğa Türkçenin anlatım gücünü sezdirecek özelliktedir. "Otobüs Şoförü" ve "Tamir Edilemez Hata" adlı iki öyküde kullanılan dil ve anlatım ise bu özelliklerden yoksundur.

Tüm bu tespitler ve yapılan araştırmaların sonucunda, Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerde çocuğa görelik ilkesinin tam anlamıyla uygulanmadığı görülmüştür. Çocuğun dikkatini çeken ve ilgi alanına giren konulara değinilmemesi, otoriter yaklaşımın kullanılması, dil ve anlatım yanlışları, resimlerin gereğinden fazla kullanılması ve metnin önüne geçmesi, metin seçiminde seviyenin, gelişim ve çocuk bakışının göz ardı edilmesi çocuğun ders kitabına ve dile olan yaklaşımını olumsuz etkilemiş, sonrasında da "çocuğa görelik" ilkesini zedelemiştir. Sonuç olarak Türkçe ders kitaplarında öykülerin özensiz yaklaşımlar sonucunda tümüyle hatasız, çocuğa göre diyebileceğimiz metinlerin ortaya çıkışı engellenmiştir. Tüm bunlar da Türkiye'de çocuğa, çocukluğa, dil ve edebiyata, eğitim ve öğretime verilmeyen değerin ve özensiz yaklaşımların kanıtı olarak karşımıza çıkmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmada 6. ,7. ve 8. , sınıf Türkçe Ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelikler açısından taşıması gereken özellikler incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlardan yola çıkarak şu önerilerde bulunulabilir:

Öncelikle çocuğun sıkça karşılaştığı, eğitim ve öğretimde en sık kullanılan materyal olan ders kitapları hazırlanırken daha titiz davranılmalıdır. Biçim ve içerik olarak kapak düzeninden, resimlemeye ve sayfa düzenine kadar her ayrıntıya özen gösterilmeli, çocuk bakışı mutlaka dikkate alınmalıdır. Ayrıca ders kitabı hazırlığı yapan kişi ya da komisyonların da gerekli imkanlara sahip olması gerekmektedir.

Türkçe ders kitabına seçilecek öykülerde, çocuğun beğenisine, ilgisine, hobilerine seslenen, güncel konuların işlendiği, etkileyici ve popüler konular tercih edilmelidir. Yeni dünya düzeninin olumlu ve olumsuz değerlerini çocuklara dayatan unsurlar, metin içerisinde ustaca işlenmeli mevcut sorunlara dikkat çekilmelidir.

Ders kitaplarında yer alan karakter(ler), sıradan değil çocuğa model olabilecek, daha güçlü ve geliştirilebilir karakterlerden seçilmelidir.

Öykülerin sınıflara göre dağılımı yapılırken, hangi öykünün hangi sınıfta okutulacağı çocuğun gelişimi ve çocuğa görelik ilkesi dikkate alınarak yapılmalıdır. Çocuğun seviyesine ve çocuğa göre uygun olmayan öyküler ders kitabına alınmamalıdır.

Dil ve anlatım açısından kusurlu metinlerin çocuğa sunulması, dil yanlışlarının benimsenmesine neden olacağından metinlerin daha dikkatli oluşturulması gerekir. Ayrıca baskı ve dizgi hataları dikkatlice incelenmeli, metinler tam olarak Türkçenin gramer yapısına uygun hale getirilmeden okullarda eğitim-öğretim materyali olarak kullanılmamalıdır.

Ders kitaplarında kullanılan öykülerin tema (izlek), ileti ve çevre sunumu; ulusal, sosyal, kültürel ve evrensel değerleri yansıtmalı, çocuğun evrenine uygun olmalıdır. Çocuk önemsenmeli ve çocuk bakışı merkeze alınmalıdır.

Ayrıca çocuk edebiyatı alanında daha çok eser verilmeli, bu eserlerin kalitesini ve niteliğini arttırması bakımından çocuk edebiyatı alanında akademisyenler ve eleştirmenler yetiştirmelidir. Böylece türün en güzel örnekleri seçilerek ders kitaplarında, kütüphanelerde ve kitapçılarda çocuklara sunulmalıdır.

Tüm bu yapılan önerilerden sonra asıl sorgulanması gereken "çocuğa görelik" ilkesinin "hangi çocuğa göre" olduğudur. Türkiye gibi gelişmekte olan ve kültür çeşitliliği bulunan, maddi açıdan farklı statüde yaşayan insanların bulunduğu bir toplumda ortak bir ilkeden söz etmek gerçekleri göz ardı etmektir. Bir yanda çöp toplayarak, simit satarak geçimini sağlamaya çalışan, terör olayları yüzünden eğitim alamayan çocuklar; diğer yandan büyük alışveriş merkezlerinde uluslararası markalara burun kıvıran, yiyecek ve giyecek seçmekte zorlanan çocuklar varken hangi çocuğun gerçeğinden bahsetmeliyiz? Çocuk için yazılan kitapları, metinleri eleştirmeden önce bu kaynaklara kaç çocuk ulaşabiliyor sorusunun cevabı verilmelidir. Ondan sonra da bu eserlerin "çocuğa görelik" ilkesine uygun olup olmadığı tartışılmalıdır. Burada önemli olan öncelikle eğitimde fırsat eşitliği sağlanması, çocuğa değer verilmesi zorunluluğudur. Yani doğu-batı, zengin-fakir ayrımı yapmaksızın çocukların ortak bir paydada buluşturulmasıdır. Aksi takdirde eğitim ve öğretimde temel ilkelerden biri olan "çocuğa görelik" ilkesi küçük bir azınlığın ilkesi olacaktır.

KAYNAKÇA

Aksan, DOĞAN. 1999**. Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi.** Ankara: Engin Yayınları.

Akyüz, KENAN. 1995 . **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Aral, Neriman. Gürsoy, Figen. 2000. "Kitabın Çocuğun Gelişiminde Yeri ve Önemi". **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**.(Sorunlar ve Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Aşıcı, Murat v.d. 2005. **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.** Ankara: Pegem A Yayıncılık. Ed. Özcan Demirel ve Kasım Kıroğlu.

Aydın MEHMET. 2007. **Dilbilim El Kitabı.** İstanbul:3F Yayınevi.

Aydın, Mehmet. 2000. "Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Eğitsel Özellikler". **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**.(Sorunlar ve Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Aykaç, Aydın, Gülbahar, Özdemir, Menteşe, Eronat, Uzunca. 2006. "**Öğrenme ve Öğretme sürecinde Planlama ve Uygulama"**. Antalya: Naturel Yayıncılık

Başbay, Sevgi Nigar. 1986, "Çocuk Eğitiminde Çocuk Hikâyelerinin Yeri ve Önemi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Barut, Yaşar. 2005. "Nasreddin Hoca Fıkraları'nın Çağdaş Eğitim İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi". ". **I. Uluslar arası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu.** Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları. Konya: Anka Basım Yayın

Bilkan, Ali Fuat. 2005. "Çocuk Edebiyatında Kavram ve Mahiyet". **Hece Dergisi. Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**. İstanbul: Öncü Basımevi. S. 104- 105. s. 7- 17.

Boynukara, Hasan. 2005. "Hikaye ve Hikaye Kavramları". **Hece Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı**. İstanbul: Öncü Basımevi. S. 46-47. s. 131- 137.

Cengiz, Gülsüm. 2006. **"**Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Eğitimdeki Yeri ve İşlevi". **Varlık Dergisi.** Ankara: Ekim. S.17-22.

Çakır, Mustafa. 1993. **"Çocuk Yazınında Kurgu ve Alımlama".** Kurgu Dergisi. S:12, s,1-7.

Çebi, Ahmet. 2005. "Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım**". Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çetin, Nurullah. 2003 . **Roman Çözümleme Yöntemi**. Ankara: Öncü Basımevi.

Demir, Yavuz. 1995. **İlk Dönem Hikâyelerinde Anlatıcılar Tipolojisi.** Ankara: Akçağ Yayınları.

Dilidüzgün, Selahattin. 2000. "Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik." ". **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu.** (Sorunlar ve Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

_____ 2003. **İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları.** İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

_____ 2007. "Çocuk Edebiyatı Eleştirisinin Temelleri ve Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Eleştirisi". ". **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu.** (Sorunlar ve

Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Ergün, Mustafa. Özdaş, Ali. 1997. "Genel Öğretim İlkeleri". AKÜ. Türkiye Sanal Eğitim Bilimleri Kütüphanesi.

Göğüş, Beşir. 1983. "Anadili Eğitim Programlarının Niteliği". **Türk Dili Dergisi Dil Öğretim Özel Sayısı.** S. 40-48. s,44-45.

Gökşen, E. Naci. 1972. **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**. İstanbul: Hikmet Yayınevi.
_____ 2003 . **Çağdaş Çocuk Yazını.** İstanbul. Morpa Kültür Yayınları.

Güleryüz, Hasan. 2003. **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Güneş, Firdevs. 2000. "Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Ölçütleri Açısından İncelenmesi". **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**.(Sorunlar ve Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

İpşiroğlu, Zehra. 2007. "Çocuk Yazını Eleştirisi". **II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu.** Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Jean, Piaget. 2004. **Çocukta Zihinsel Gelişim.** Çeviren: Hüsen Portakal. İstanbul: Cem Yayınevi.

Kabaklı, Ahmet. 1973. **Türk Edebiyatı.** C.1. İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Kaplan, Mevlüt. 2000. "Çocuk Kitaplarında İçerik, Resimleme, Dil ve Anlatım Özellikleri**". I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**.(Sorunlar ve Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Kaptan, Ata Yakup, Serpil Güvendi Kaptan. 2006. "Ders Kitaplarında Görsel Düzen". Konu Alanı Ders kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Karababa, Canan. 2007. "Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuğa Göreliği". **II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu.** Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Kavcar, Cahit, Ferhan Oğuzkan, Özlem Aksoy. 2002. **Yazılı ve Sözlü Anlatım.** Ankara : Anı Yayıncılık.

Kaya, Zekeriya 2007. "Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türsel Yazınsal Niteliği".**II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu.** Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Kılıçoğlu, İlter. (2008). "İlköğretim İngilizce Ders Kitaplarındaki (11-14 Yaş) Resimlemelerin Çocukların Yaş Grubuna Uygunluğu". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı.

Kudret, Cevdet. 1967. **Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman**. Ankara: Varlık Yayınları.

Kulaksızoğlu, Adnan. 2000. **Ergenlik Psikolojisi.** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Küçük, Elif Emine. 2005. "İlköğretim 6, 7, 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.

Külahlıoğlu, Ayşenur. 2006. "Cumhuriyet Dönemi Türk Hikayesi". **Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000**. Ankara: Grafik Yayınları.

Macedo, Donaldo, Paulo Freire. 1998. **Okuryazarlık.** Çev: Serap Ayhan. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

Mahsereci, Nalan. 2000. "Çocuk Kitaplarında Dikkat Edilmesi Gereken Eğitsel Açıdan Önemli Kimi Noktalar." **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**. (Sorunlar ve Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

MEB. 2005. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. İlköğretim Türkçe Dersi 6, 7, 8. Sınıflar Öğretim Programı. Ankara.

Morin, Edgar. 2003. **Geleceğin Eğitimi için Gerekli Yedi Bilgi**. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Nas, Recep. 2002. **Örneklerle Çocuk Edebiyatı.** Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Oğuzkan, A. Ferhan. 2001. **Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Özer, Ayhan. 2007. "Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğa Göreliği". **II. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu.** (Sorunlar ve Çözüm Yolları) Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Özdemir, Emin. 1983. "Anadili Olarak Türkçe Öğretimi". **Türk Dili Dergisi Dil Öğretimi Özel Sayısı.** S.379-380, s.28.

_____ 2005. **Eleştirel Okuma.** Ankara. Bilgi Yayınevi.

_____ 1999. **Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler Yönelimler**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Piaget, Jean. 2004. **Çocukta Zihinsel Gelişim.** Çev**:** Hüsen Portakal İstanbul: Cem Yayınevi.

Polat, Tülin 1991. "Ortaokullarda Türkçe: Türkçe Dersleri 1", **Türkiye'nin Ders Kitapları – Ortaöğretim Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım**. İstanbul: Cem Yayınevi.

Sağlık, Şaban. 2003. "**Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme".** Ankara: Hece Yayınları.

Selçuk, Ziya. 2004. **"Gelişim ve Öğrenme".** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Senemoğlu, Nuray. 2005. **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim.** Ankara: Gazi Kitabevi.

Sever, Sedat. 1995. "**Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler."** Abece Eğitim ve Ekin ve Sanat Dergisi. Sayı107, s.14-15.

Sever, Sedat. 2003. **Çocuk ve Edebiyat**. Ankara: Kök Yayıncılık.

_____ 2004. **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yayıncılık.

_____ 2007. **İlköğretimde Çocuk Edebiyatı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

_____ 2007. "Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?" **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu.(Sorunlar ve Çözüm Yolları)** Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. S. 41-56.

Şirin, Mustafa Ruhi. 2007. **Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış**. Ankara: Kök Yayıncılık.

_____1994. **99 Soruda Çocuk Edebiyatı.** İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

_____ 1989. **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. Gökyüzü Yayınları, İstanbul.

_____ 2007. **Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış**. Ankara: Kök Yayıncılık.

Topgül, Sevim. 2004. "İlköğretim 8. Sınıf Tükçe Ders Kitaplarındaki Uygulama Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Ünal, Ebru. 2006. "Öykülerin Türkçe Öğretimindeki İşlevi 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.

Ünalan, Şükrü. 2001. **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Varış, Fatma. 1998. **Eğitim Bilimine Giriş**. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Yalçın, Alemdar, Gıyasettin Aytaş. 2005. **Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Akçağ Yayınları

Yörükoğlu, Atalay. 2007. **"Gençlik Çağı".** İstanbul: Özgür Yayınları.

Yıldız, Cemal. 2003. **Anadili Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi.** Ankara: PegemA Yayıncılık.

EKLER

ESKİCİ

Vapur rıhtımdan kalkıp da Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar:

– Çocukcağız Arabistan'da rahat eder, dediler.

Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.

Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşusunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.

Hasan vapurda eğlendi; gırıl gırıl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla da güvertede yolcuları epeyce eğlendirmişti. Fakat vapur, şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı. Kalanlar bilmediği bir dilden konuşuyorlardı ve ona İstanbul'daki gibi

– Hasan gel!

– Hasan git, demiyorlardı; ismi değişir gibi olmuştu, "Hassen" şekline girmişti.

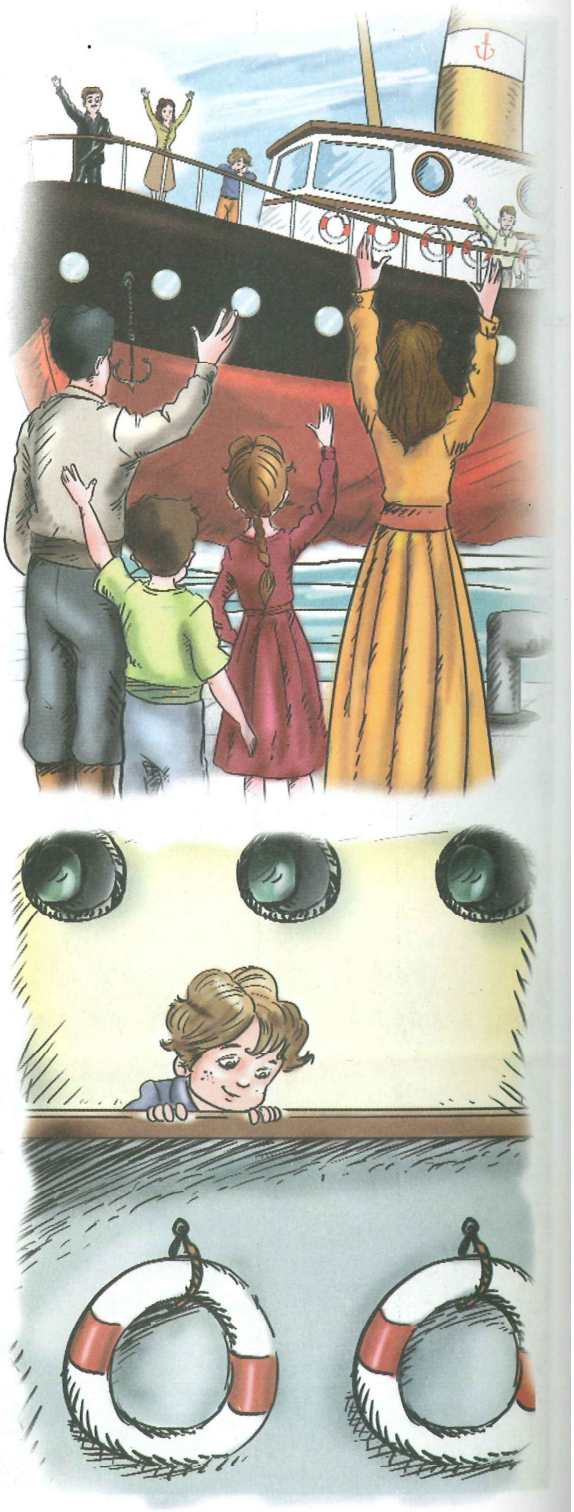

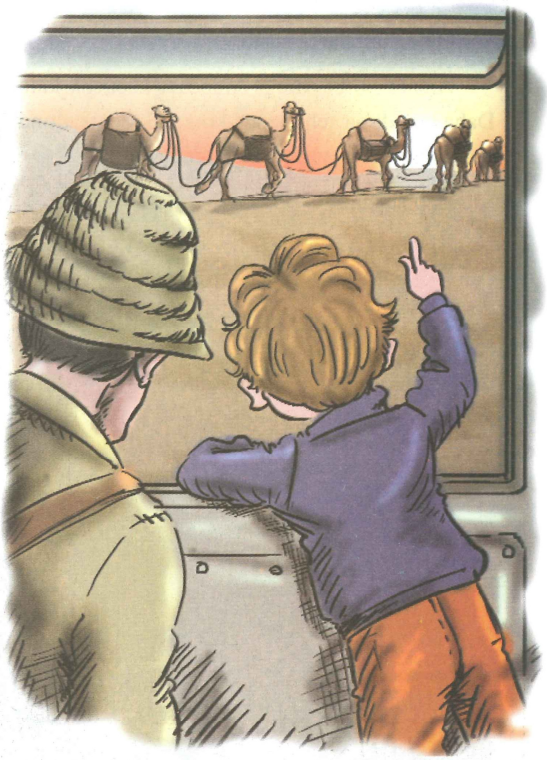

– Taal hun ya Hassen, diyorlardı, yanlarına gidiyordu.

– Ruh ya Hassen, derlerse uzaklaşıyordu.

Hayfa'ya çıktılar ve onu bir trene koydular.

Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan köşeye büzüldü; bir şeyler soran olsa da susuyordu, yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlağında lokmasını yutamamış gibi sert bir düğüm, daima susuyordu.

Fakat hem çiçek açmış hem yemişlerle donanmış güzel, ıslak bahçeler de tükendi; zeytinlikler de seyrekleşti.

Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı. Bu keçiler, kapkara, beneksiz kara idi; tüyleri yeni otomobil boyası gibi aynaması bir cila ile kızgın güneş altında, pırıl pırıl yanıyordu.

Bunlar da bitti, göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe çıkmışlardı, ne ağaç vardı ne dere ne ev! Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakmıyorlardı bile... Ağızlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı.

Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağıyla göstererek sordu; o güldü:

– Gemel! Gemel! dedi.

Hasan'ı bir istasyonda indirdiler. Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan, kara iri benli bir kadın onu göğsüne bastırdı. Tuhaf kokulu, fazla yumuşak, içine gömülüverilen cansız bir göğüs...

– Ya habibi! Ya aynî!

Halasının yanındaki kadınlar da sarıldılar, söyleştiler, gülüştüler. Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise, ceket giymiş, saçları perçemli, başları fesli çocuklar...

Hasan durgun, tıkanıktı; susuyor, susuyordu.

Öyle, haftalarca sustu.

Anlamaya başladığı Arapçayı küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu. Daha büyük bir tehlikeden korkarak deniz altında nefes almaya çalışan bir adam gibi tıkandığını duyuyordu, yine susuyordu.

Hep sustu...

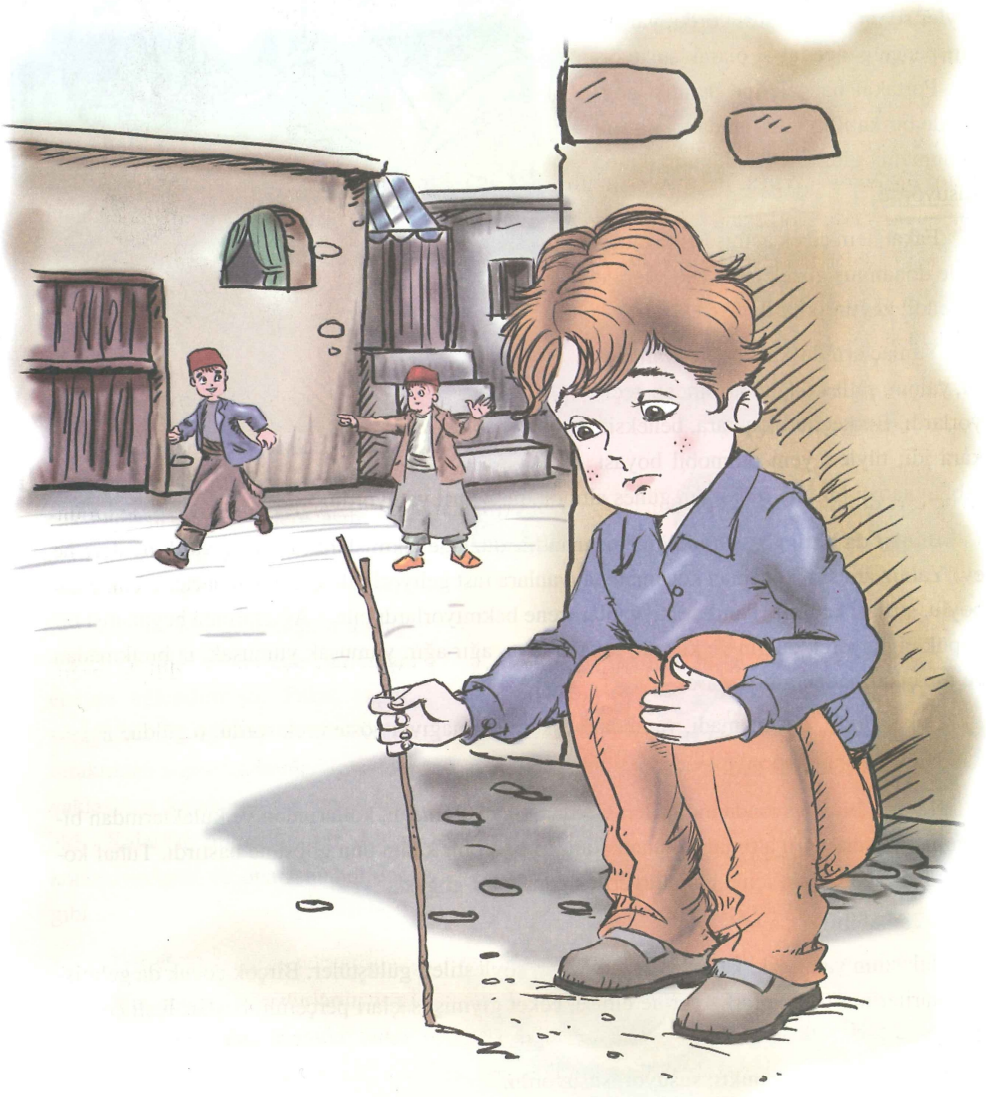

Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceketi, fesi, kırmızı pabuçları vardı. Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır makine ile kesilmiş, alnına perçemler uzatılmıştı. Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu dürümleyerek hem kaşık hem çatal yerine kullanmayı beceriyordu.

Bir gün halası sokaktan bağırarak geçen bir satıcıyı çağırdı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular, sonra önüne bir sürü patlak, sökük, parça parça ayakkabı dizdiler.

Satıcı iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki... Şaşarak, eğlenerek eskiciyi seyrediyordu. Mukavvaya benzettiği kalın deriyi iki tarafı keskin, incecik, sapsız bıçağıyla kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer, İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdundan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mıhlayışına, deri parçalarını pis suya koyup ıslatışına, mundar çanaktaki macuna parmağını daldırıp daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu, dalgınlığından ana diliyle sordu:

– Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

– Türk çocuğu musun be?

– İstanbul'dan geldim.

– Ben de o taraflardan... İzmit'ten!

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağır açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul tarafından geldiği için Hasan, şimdi onun sade işine değil, yüzüne de dikkatle bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

– Ne diye düştün bu cehennemin bucağına?

Hasan anladığı kadar anlattı.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti; komşunun oğlu Mahmut'la balık tuttuklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapıya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yataklar serili olduğunu söyledi. Bir aralık da kendisi sordu:

– Sen niye buradasın?

Öteki başını ve elini şöyle salladı, uzun iş manasına... Ve mırıldandı:

– Bir kabahat işledik de kaçtık!

Asıl konuşan Hasan'dı, altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları titreyerek taze, gevrek, billur sesiyle biteviye konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor hem de ara sıra "Ha! Ya? Öyle mi?" gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu. Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli hem yaslı dinliyordu. Geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

Fakat, nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, köselesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı. Bunları hep aheste aheste yaptı.

Hasan, yüreği burkularak sordu:

– Gidiyor musun?

– Gidiyorum ya, işimi tükettim.

O zaman gördü ki, küçük çocuk, memleketlisi minimini yavru ağlıyor. Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından göz yaşları birbiri arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları dışarının rengini, geçilen manzaraları içine alarak nasıl acele acele, sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak pırıl pırıl akıyor.

– Ağlama be! Ağlama be!

Eskici başka söz bulamamıştı. Bunu işiten çocuk hıçkıra hıçkıra, katıla katıla ağlamaktadır; bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktadır.

– Ağlama diyorum sana! Ağlama!

Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı ama yapamadı, kendisini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların, Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici, döküldüğünü duydu.

Refik Halit KARAY

GELECEĞİN DÜNYASI

Yıl 2035

Bir işin, eşin ve çocukların var ve neredeyse 40 yaşındasın! Gelecekteki yaşamına hoş geldin!

İşe gitmeye hazırlanırken aynanın önünde duruyorsun. "Kırmızıya dön!" diyorsun. Mavi renkli gömleğin, koyu kırmızıya dönüşüyor. Gömleğinin rengini değiştiren önceden programlanmış elektronik parçalar, artık her yerde. "Nanoteknoloji" denen bu mikroskobik mucizeler, insanların yaşamında büyük değişiklikler yapıyor.

Aynaya baktığında kırk yaşında olduğuna inanmakta güçlük çekiyorsun. Çok daha genç görünüyorsun. Tıp alanındaki şaşırtıcı gelişmeler sayesinde insanlar artık yüz elli yaşına kadar yaşayabiliyor. Orta yaşlı bile sayılmazsın! Aslında annen ve baban da yaşlanmayı engelleyen nanoteknoloji tedavisi sayesinde seninle aynı yaşta görünüyorlar. Garip değil mi?

Teknolojiyle Yaşamak

Mutfağa giderken oturma odasında bir şey dikkatini çekiyor: "Harry Potter (Heri Potır)'ın Çocukları Bölüm 3"ten fırlamış 3 boyutlu, holografik, gerçek ölçülerinde bir ruh emici. "Çocuklar videoyu kapatın." diyorsun. Kızın, ev kontrol ünitesine videoyu kapatmasını söylüyor. Ruh emici kayboluyor ve sistem komutu uygularken gri duvarların yerini kumaş kaplı koltuk ve sandalyeler alıyor.

Sen, tekrar mutfağa yönelirken evde beslediğin minik aslan da peşinden geliyor. Bir ayakkabı kutusu büyüklüğündeki aslan, kapının yanında duran spor ayakkabılarının arkasına saklanıyor ve muziplik yapmak için hazırlanıyor. O, aslında genetik yapısıyla oynanmış ve vahşi kuzenlerine yalnızca görüntü olarak benzeyen bir ev kedisi. Mamasını devirdiğinde Çöp Hindisi 3000 adlı robot, içeri süzülüyor ve aslanın etrafındaki çöpleri emiyor. Robotun ortalığı temizlemesini izlerken pantolonunun paçası, dolabın kapısına takılarak sökülüyor. Pantolon kumaşının dokusundaki bazı maddeler, anında harekete geçerek söküğü onarıyor.

Kahvaltı gevreğini kâseye dökmeye hazırlanırken ayakkabılarının "Bir kilo fazlandan kurtulmak istiyorsan bunu yememelisin." dediğini duyuyorsun. Ayakkabıların, besin değerlerini öğrenmek için gevreğin kutusundaki küçük elektronik kodu okuyor ve ardından kalori değerlerini hesaplıyor. Bugünlerde ayakkabılar çok yönlü. Koşu ayakkabısından günlük ayakkabıya bile dönüşebiliyorlar.

Ayakkabılarını dinlemeye karar veriyorsun. Bu sefer "Mutfak, kahvaltıda ne yiyebilirim?" diye mutfağa sesleniyorsun. O da yiyecek stoğunu kontrol ederken seçenekler tezgâhta beliriyor. Mutfak aynı zamanda elektronik kodları envanterini çıkarmak, yemek hazırlamak ve alışveriş listesi oluşturmak için de kullanıyor.

Jet Ulaşım

"Uzay gezisi için hazır mısınız?" diye soruyorsun kızınla oğluna. 2005'te yalnızca özel eğitilmiş astronotlar uzaya gidiyordu, onların da sadece birkaçı. Bugün isteyen herkes uzaya gidebiliyor. En iyi arkadaşın da uzayda çalışıyor. Çocuklarına üçer tane çilek verirken "Doktor, uzay yolculuğunda bu aşılara ihtiyaç duyacağınızı söyledi." diye ekliyorsun. Tıptaki gelişmeler sayesinde iğneyle yapılan aşılar geçmişte kaldı. Genetik yapılarıyla oynanan besinler özel aşılar içeriyor.

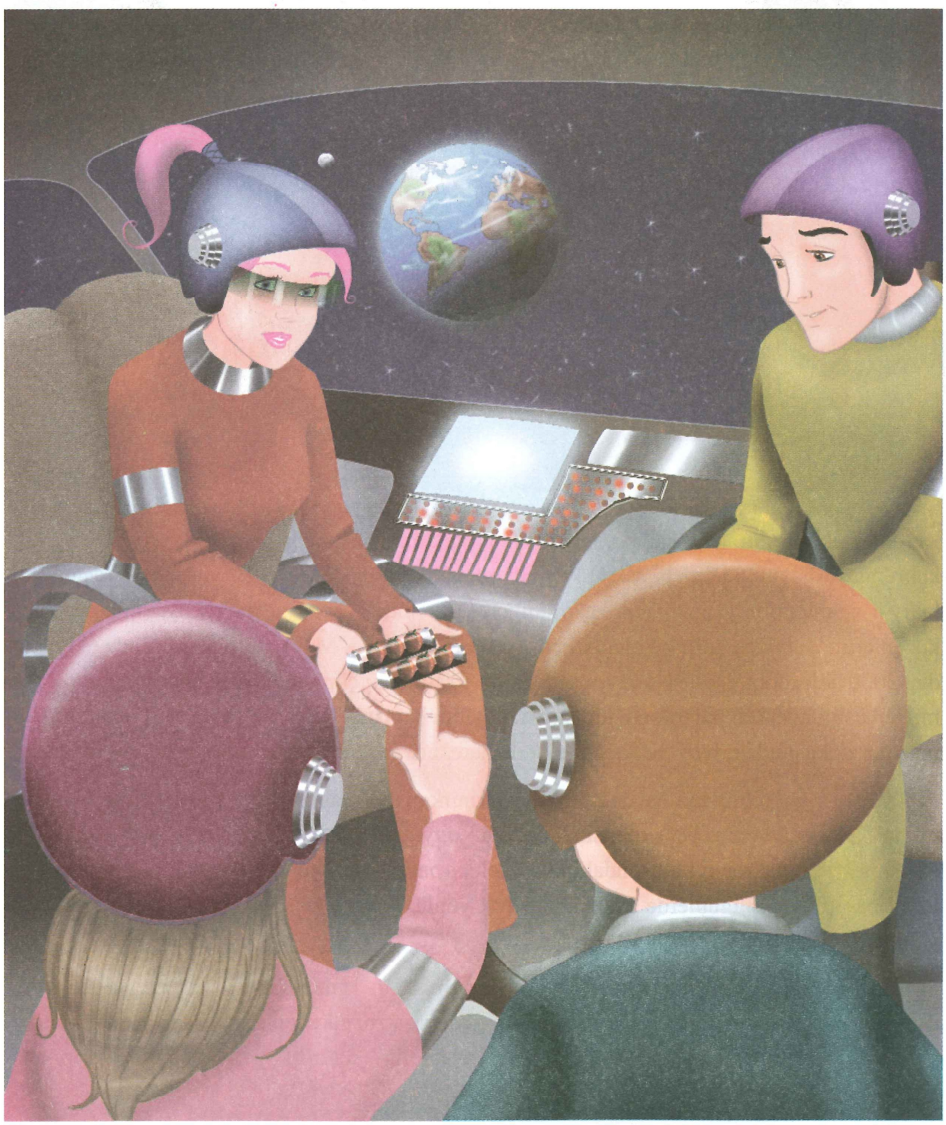

Çocuklar ön kapıya yöneliyor. "Okul mekiğimiz bir saat içinde Paris Uzay Limanı'ndan ayrılacak." diyor kızın. "Önce roket uçakla Fransa'ya gideceğiz." Bu inanılmaz hızlı uçak, ulaşımı tamamen değiştirdi. Artık dünyanın öbür ucuna gitmek bir saatten fazla sürmüyor.

Ön kapı kapanmadan önce oğlun "Öğle yemeğinden önce uzay istasyonuna varmış oluruz. Oraya vardığımızda seni ararız." diye sesleniyor. İşe gitme vakti geldi. Başparmağını biyometrik okuyucuya tuttuğunda otomobilin, parmak izini onaylayıp kapıyı açması için bekliyorsun. "Otomatik pilot, beni ofisime götür." diye komut veriyorsun. Otomobil yerinden fırlıyor, yola çıkıyor ve yavaşça trafiğe karışıyor. Sen de arkana yaslanıyor ve e-gazeteni açıyorsun. Son haberler gazeteye çabucak yüklenip ekranda beliriyor. Sayfaları gözden geçirirken haberleri okumak yerine video görüntülerini izliyorsun.

Elbisenin kolu çalıyor. Arayan, eşin. "Merhaba sevgilim. Çocuklar uzay gezileri için biraz önce yola çıktılar. Düşünüyorum da, neden tatile çıkmıyoruz? Bir haftalığına şu uzayda yeni açılan otele gitsek... Duyduğuma göre o otelde kendini başka bir dünyadaymış gibi hissediyormuşsun!"

Ruth MUSGRAVE (Rut Masgreyv)

SÜPERMEN İSTANBUL'A DÜŞTÜ

Süpermen'in gözleri karardı, başı döndü, altındaki kent gitti geldi, gitti geldi.

– Ah düşüyorum galiba, diye ağzından cılız bir ses çıktı.

Yerdeki insanlar bağırdılar:

– Bir şey düşüyor havadan, bakın bakın!

– Hani nerede?

– Oraya bakın, oraya...

– Aaaaa!...

Süpermen, hızını kesmek istedi ama olmadı, kolu oynamadı. "Sırtımı rüzgâra engel yapayım." dedi, freni tutturamadı. Cumburlop denize düşüverdi; onca şişelerin, petlerin, naylon torbaların, sebze artıklarının, lahana kabuklarının, kâğıt parçalarının yüzdüğü denize. "Dugul, dugul, dugul!" etti, kocaman bir lahana yaprağını cankurtaran simiti sanarak ona yapıştı; ama lahana yaprağı kayıverdi gitti elinin altından. Tam bu sırada bir dalgayla eski bir postal, Süpermen'in yüzüne "şak" diye bir tokat attı. Dalganın ortasında kayık gibi bir şey gördü, onu yakalamak istedi Süpermen; ama o da kayık değil, denizde yüzen kocaman bir naylon torbaydı.

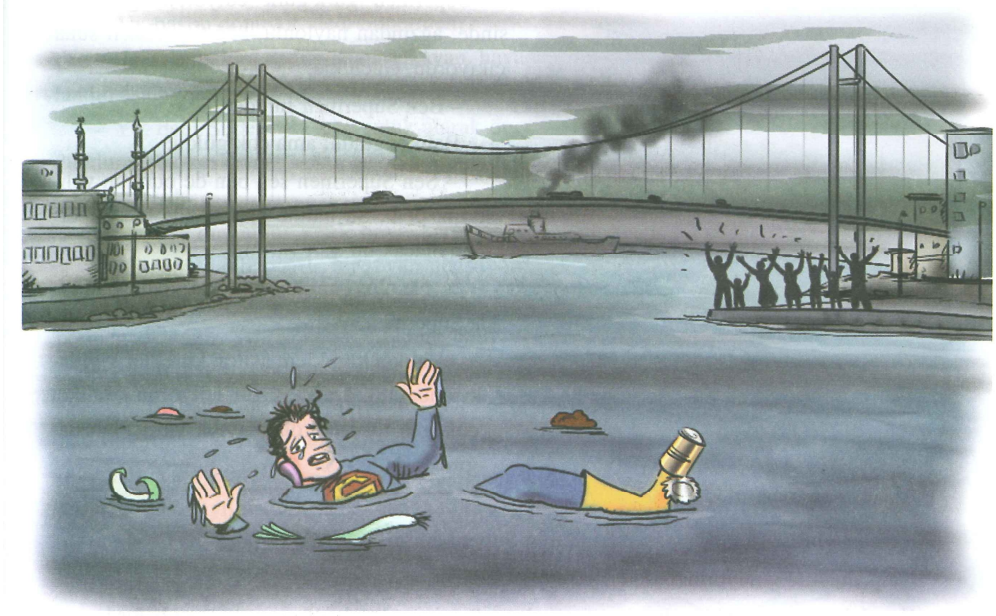

Oradakiler bağırıyorlardı:

– Denize havadan biri düştü, denize havadan biri düştü!

Süpermen son gücünü harcıyordu, giysisi sırılsıklam olmuş, saçları sudan, zamk gibi birbirine yapışmış, nasılsa giysinin içine bir patlıcan kaçmış, boş konserve kutusunun biri ayağına takılmıştı. Bunların hiçbiri önemli değildi Süpermen için, ah o koku, ah o koku... Zaten gökten de koku yüzünden düşmüştü.

"Gurk gurk!" etti Süpermen, son bir kez gözlerini zorlukla açtı, baktı, suda şişmiş bir pırasa gördü.

– Ah, dedi, demek ki şu dünyada en son göreceğim şey pırasa olacakmış.

Gözünden akan bir damla yaş, denizin kirli suyuna karıştı, iki su birbirine karışınca Süpermen'in gözü alev alev yandı.

– Ah boğuluyorum; ama boğulmadan önce gözlerim de kör oldu, dedi.

Bu arada, kıyıdan bağırıyorlardı:

– Hadi ha, yetişin ha, kurtarın ha!

İşte tam bu sırada bir el uzandı Süpermen'in sırtına, çekti onu, kayığa aldı. Kıyıda dolaşan bir balıkçıydı onu kurtaran. Balıkçının üzerinde incecik bir kazağı, ayağında eski bir pantolonu vardı.

– Oh iyi, yaşıyorsun, kimsin, nesin sen, yoksa uçağın kapısı açıldı, uçaktan mı düştün? diye sordu balıkçı.

Süpermen "gurk gurk" ediyor, her gurk edişinde, ağzından naylonlu, kâğıtlı, sebzeli sular çıkıyordu. Güçlükle:

– Ben Süpermen'im, dedi.

Balıkçı güldü; ama çok güldü:

– Sen Süpermen'sen ben de buranın valisiyim, dedi. Şu hâline bak, sende hiç Süpermen olacak bir yan var mı?

– Ne olur beni kıyıya çıkar, dedi, fısıltıyla Süpermen.

Balıkçı küreklere asıldı, kürekler kıyıdaki onca atık arasında zor işliyordu. Balıkçı çok güç tüketiyordu. Kıyıya varmadan bağırdı:

– Heeey, biliyor musunuz, gökten düşen Süpermen'miş.

Kahkahalarla gülüyordu balıkçı.

Kıyıdakiler iyice yaklaştılar, birkaçı taşların üzerine çıktı, kayık yanaştı, biri bağırdı:

– Aaaaa, bu gerçekten Süpermen, arkadaşlar...

– Neee?

– Aaaaa gerçekten Süpermen!..

Bir anda yayılıverdi kıyıya Süpermen'in denize düştüğü haberi. Kıyıdakiler, Süpermen'in giysisinin üzerindeki havuçları, biberleri, limon kabuklarını, patates artıklarını, yosunları temizledikten sonra balıkçı bile:

– Aaaaa, yahu bu gerçekten Süpermen'miş, diye bağırdı.

Biri hemen bileğini yakaladı Süpermen'in, nabzına baktı:

– Yaşıyor yaşıyor, dedi. Nasılsın Süpermen? Hoş geldin İstanbul'a. Nasıl buldun kentimizi?

Çok az çıkıyordu Süpermen'in sesi:

– Ben bulmadım, dedi. Ters bir rüzgâr esti, rotamı yitirdim.

Hop, ağzından kara bir erik çıkıverdi. Süpermen eriğe baktı:

– Kim attı bunu ağzıma, diye sordu.

– Canım denize düştün ya, yutmuşsundur oradan, dediler.

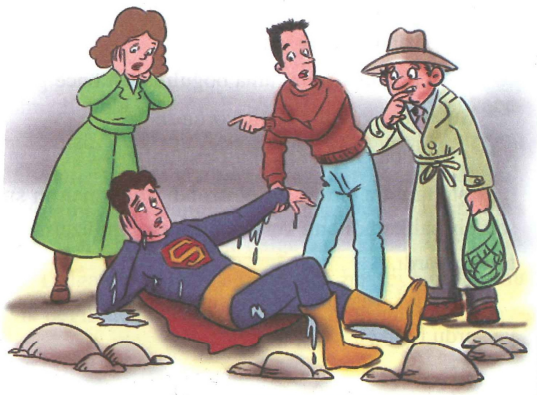

Biri, hemen elini yüzünü yıkadı Süpermen'in.

– Ah, başım dönüyor, dedi Süpermen.

– Haaa, anladım, dedi yüzünü yıkayan, havada birden başın dönünce tıngır mıngır yuvarlandın aşağıya!

– Yo, dedi Süpermen, güç soluk alarak önce başım dönmedi havadayken ilkin bir koku duydum, çok keskin bir koku, işte o kokuyu duyuncaa...

Biri sordu:

– Kokuyu duyduğun yerde böyle kargalar falan var mıydı?

– Bilmem, galiba vardı, bir şeyler uçuşuyordu, dedi.

– Aaa, tamam, dedi yaşlı bir kadın, Süpermen evladım, sen mutlaka İstanbul'un çöplüğünün üzerinden geçmişsin. A yavrum, elbette bayılıvermiştir kokudan!

Süpermen doğrulur gibi yaptı ama doğrulamadı. Yan yatarak,

– Orada bayılmadım, dedi, ondan sonra bir yerden daha geçtim, bu koku ondan da fenaydı...

Fırça bıyıklı biri:

– Deri üretim yerlerinin üzerinden geçmiştir...

– Vah evladım, dedi yaşlı kadın, ne vardı yani derilerin merilerin üzerinden geçecek? Güzelim giysini de pek fena kirletmişsin, şimdi annen sana kızmazsa çok iyi, tuh tuh, otomatik çamaşır makinesinde bile yıkansa artık bu giysi temizlenmez, onca para, annen ne denli kızsa hakkıdır...

Ak saçlı, emekli bir adam:

– Aman hanımefendi, dedi, şimdi bırakın giysiyi falan, ya ölseydi Süpermen, sonra ben torunuma ne derdim, şükür bakın yaşıyor, giysileri kurusun, hop yine uçar gider. Şimdi nasılsınız bakalım Süpermen oğlum?

– İyiyim efendim, biraz daha iyiyim, ama o koku yine az da olsa burnuma geliyor.

– Hangi koku?

– En sonuncusu beni bayıltan koku.

Elli kişi mi, yoksa yüz kişi mi, "hıımş, hımş, hıımş" havayı kokladılar. Eh biraz kıyı kokuyor lahanalı, soğanlı; biraz da kent kokuyor kükürtlü...

– Yahu ne kokuyor arkadaşlar, bir şey kokuyor mu? Alıyor musunuz bir koku? Koklayın bakalım...

"Hıımş huuuumş, hıımş huuumş..." Yok, koku yok...

– Koku yok Süpermen.

– Var, çok var, burnuma çok geliyor...

İnce zayıf bir adam, incecik sesiyle,

– Arkadaşlar sakın Süpermen'in kokuyor dediği lahmacun olmasın, havada lahmacun kokusuyla acılı kebap kokusu var, dedi.

Nereden duydu, nasıl kulaktan kulağa saniyesinde gitti, lahmacuncu hop, lahmacunları koyduğu sepetin kapağını taklata taklata kalabalığı yardı geldi... Kim dedi ki ona, "Süpermen diyormuş ki eğer bir lahmacun yersem kendime gelirim."

– Geldi abicim geldi, lahmacun geldi...

Lahmacunu dürüm yapıp iki maydonoz parçasıyla Süpermen'e uzatmıştı ki Süpermen lahmacunun kokusunu duyar duymaz tekrar bayıldı. Süpermen'in başındakiler lahmacuncuyu yüz metre kovaladılar. Geri döndüler, Süpermen'in yüzüne soğuk çeşme suları serptiler, yanaklarına "pat pat" vurdular, yaşlı kadının çantasından çıkardığı kolonya ile ellerini, alnını ovdular. Süpermen gözlerini açtı.

– Kok kok kok, dedi üç kez...

Kalın bir ses bağırıverdi:

– Kokoreç istiyormuş canı Süpermen'in!...

Kaç kişi birden, bağıran adamın ağzını kapatıverdiler:

– Sus bağırma be, şimdi kokoreççi koşarak gelecek, bu kez Süpermen ayılmamak üzere bayılacak, sus.

– Ah bu koku, diyordu Süpermen, işte bu koku.

Başka biri bağırdı:

– Açılın, çekilin, gazeteciler geliyor! Güçlükle doğruldu Süpermen, sırtındaki patlıcanı, el attı çıkardı.

– Ah nereden girmiş buraya? dedi. Ben hemen gideyim, şimdi gazeteciler sorular sorarlar, resim çekerler, bu durumda onlara görünmeyeyim...

Yaşlı kadın:

– A Süpermen evladım, bari giysin kurusaydı da öyle gitseydin, dedi, şimdi ıslak giysiyle üşüteceksin, hasta olacaksın.

– Yo, sağ olun, benim giysim hemen kurur, dedi. Marmara'ya doğru uçmaya başladı... Sesimizin yettiğince bağırdık:

– Süpermen, o yana uçma, o yana uçma!

Süpermen, bir türlü havalanamıyordu, kuşlar gibi yalpalıyor, denize ha düştü ha düşecek, sonra birden doğruluyor, yükselmeye çalışıyordu.

Gözden yitinceye dek bağırdık:

– O yana uçma Süpermen, o yana uçma! Ah, bilmiyor ki Süpermen, uçtuğu yönde gübre fabrikası var...

Muzaffer İZGÜ

PRENSİ OLMAYAN MASAL KİTABI

Korsanlar, prensesi gizlendiği mağarada bulmuşlardı. Zavallı kız, tir tir titreyerek gizlendiği yerde hapşırınca onu yakalamışlardı. Çok acımasız adamlardı bunlar. Herhâlde onu öldüreceklerdi. Bora heyecanla sayfayı çevirdi. İşte bir resim: Korsanın biri, prensesi kolundan çekiyor. Uyduruk bir resim. Korsanın altında ütülü bir pantolon var. Bu çizerin de hiç mi aklı yok? Neyse... Prensese ne olacak şimdi? Prenses de aynı şeyi düşünüyor. Bana ne olacak şimdi? Çevresini saran ve ona tuhaf tuhaf bakan kılıksız korsanlar... Bora düşünüyor... Prenses hepsinden genç. Korsanlar ise yaşlı ve yorgunlar. Prenses kaçıverse onlardan daha hızlı koşamaz mı? Bora böyle düşünüyor. Prensesin neden koşarak oradan uzaklaşmadığına şaşıyor. Korsanların başı, sanki onun düşüncelerini okumuş gibi bağırıyor prensese; "Sakın ha kaçmaya kalkışma! Burası bir ada ve kaçabileceğin hiçbir yer yok!"

Bora şaşırıyor. Okuduğu kitabın kahramanı ona cevap veriyormuş gibi konuşuyor. Bora prensesin resmine dikkatle bakıyor. Ona nasıl yardım edebilir? Edemez. Prenses ona sanki, "Neden beni kurtarmıyorsun?" der gibi bakıyor. Bir imdat çağrısı: "Bora... Bora!" Çağrıldığını ancak üçüncüsünde duyuyor Bora. Başını kaldırdığında annesinin olduğu yerde zıpladığını görüyor.

"Seni çağırıyorum, duymuyor musun? Haydi şu kuponları götür ve tabakları al."

Bora'nın annesi bir gazetenin verdiği kuponları biriktirmiş. Onlarla tabak takımı alacak. "Haydi!" diyor annesi. "Şimdi bitiverir, herkes kapışır."

Bora itiraz edemiyor. Annesini kızdırmak istemiyor. Öğleden sonra havuza gitmek için izin isteyecek çünkü. Ama kitabın sonunu da çok merak ediyor. Prenses, korsanlardan kurtulacak mı? Bora çok kitap okuduğu için prenseslere genellikle bir şey olmadığını biliyor, ama yine de içinde bir kuşku var, ya bu kez bir şey olursa? Hem kurtulacaksa bile nasıl kurtulacak? Bora bunu çok merak ediyor. Annesinin elinden kuponları alıyor ama kitabı da bırakmıyor. Okumaya devam ederek sokağa çıkıyor.

Kupon karşılığı hediyeler veren gazete dağıtım bürosunda uzun bir kuyruk var. Kimi tabak alıyor, kimi ansiklopedi, kimi bardak çanak, kimi de kitap. Bora kuyruğun en sonuna gidip beklemeye başlıyor. Bir yandan da prensesin sonunu merak ettiği için kitabın sayfalarına dönüyor yine.

Prenses ağlayıp sızlamayı bırakıyor. Ağlayarak kurtulunmaz çünkü. Kimse ona acıyıp "Bu prenses çok ağladı, bu nedenle onu serbest bırakalım." demez. Tersine, ağladığını gören korsanların reisi, "Susturun şunu!" deyince bir güzel tokat yiyor prenses. Yanağında kırmızı bir el iziyle bir süre hıçkırdıktan sonra göz yaşlarını değil, kafasını kullanması gerektiğine karar veriyor. Kafasını nasıl kullanabilir? Kurtulmak için ne yapabilir?

"Tabaklar..." diyor birisi. Bora prensesin tabaklarla ne yapabileceğini düşünmeye başlıyor. Omzu dürtülüyor. "Tabakları veriyorlar mıymış?" diyor birisi ona. Bir adam, elinde gazetenin tabak kuponları. "Evet" diyor Bora. "Ben de onun için bekliyorum." Kitabına dönüyor.

Prenses başını kaldırıyor. Gözlerinde bir pırıltı var. Kapatıldığı odadaki masanın üstünde bir yığın tabak çanak var. Herhâlde korsanların soydukları bir gemiden gelmiş olmalılar. Prenses tabaklara bakıyor uzun uzun. Kurtuluşunda bu tabakların bir rol oynayıp oynamayacağını düşünüyor gibi bakıyor. "Bu tabaklar işe yarar mı?"

Bora kitabından başını kaldırıyor. Arkadaki adam sorusunu yineliyor. "İşe yarar şeyler mi bari verdikleri tabaklar?"

"Bilmem." diyor Bora. Adamla ilgilenmek istemiyor. Prensesin nasıl kurtulacağını merak ediyor. Kitabını okumak istiyor.

Prenses tabaklara uzun uzun bakıyor. "Bunlar bir işe yarar mı acaba?" diye soruyor kendi kendine. Korsanlar merdiven altındaki büyük masaya oturmuş yiyip içiyorlar. Reisleri koca bir kazana kepçeyi daldırarak yemek dağıtıyor. Yeniden yemek isteyen kuyruğa girip tabağını uzatıyor. Bazen reis sinirlenip bağırıyor: "Sırayla, sırayla!"

Herkesin sesi bir anda yükseliyor. Çünkü yaşlıca bir hanım sıraya girmek yerine kuponlarını yandaki pencereden uzatıyor, sıra beklemeden tabaklarını ya da ansiklopedisini her neyse alacak. Kadına çok kızıyorlar. Kadın kendi kendine mırıldandıktan sonra sıranın en arkasına geçiyor. Bora, bütün bu olanları kulağıyla izliyor yalnızca. Kitabından başını kaldırmıyor.

Prenses, aşağıdakileri izliyor sessizce. Sonra ikinci katın penceresinden dışarı bir tabak fırlatıyor. Tabak şangır şungur sesler çıkararak kırılıyor.

Herkes şaşırıyor. Kahkahalar kuyruğun başından dalga dalga yükseliyor. "Hani," diyor birisi, "Bu tabaklar kırılmazdı?" "Evet öyle reklam yapıyorlardı." diyor öteki. "Canım aldatıyorlar işte, amaçları bize kupon toplatacağız derken gazete satmak." Elinden tabakları düşüren küçük kız, utanmış ve üzgün bir yüzle bürodaki adama bakıyor, başka verir mi diye. Adamın öyle bir niyeti yok. Kız kenara çekiliyor ama gitmiyor. Eve gidince dayak yemekten korkuyor belli ki. Bora bir süre ona bakıp yine kitabına dönüyor.

Prenses camın kenarına çekilmiş bekliyor. Korsanlar hemen dışarı çıkıyorlar. Karanlıkta kimse görünmüyor. Prenses elindeki tabakları oraya buraya fırlatmaya başlıyor. Korsanlar karanlıkta uçuşan ve kafalarına isabet ettiğinde derin yaralar açan tabakların nereden geldiğini düşünemiyorlar bile. Zaten yorgun olduklarından, az sonra hepsi yerlere serilip horul horul uykuya dalıyorlar. Prenses yavaşça dışarı çıkıyor. Ağaçların arasından süzülerek sahile yöneliyor. Orada bir tekne bulabillir mi? Başka çaresi yok. En kısa zamanda bu adadan uzaklaşmalı. Çünkü korsanlar her an uyanabilirler. Prenses bir yandan karanlık ve ürkütücü ormandan bayır aşağı koşuyor, bir yandan da göz yaşlarını tutamıyor.

"Ağlama kızım, olan oldu, git artık." Kuyruğun başındaki kız sonunda anlıyor, kırdığı tabakların yerine yenisinin verilmeyeceğini. Hıçkırıklar atarak hatta bağıra bağıra ağlayarak uzaklaşıyor. Bora işte tam o anda ilk kez başını kaldırıp yokuş aşağı cadde boyunca koşarak inen kıza bakıyor ve bir anda da kendisini kuyruktan çıkmış, kızın arkasından yürür buluyor.

"Prenses!"

Kız arkasını dönüyor şaşkınlıkla. Bora'ya bakıyor uzun uzun. Sonra da ürkerek uzaklaşıyor. Bora ne yapacağını bilmeksizin kaldırımın kenarına ilişiyor. Kitabını açıyor.

Prenses oturduğu kayanın üstünden kalkıyor. Kıyıda küçük bir kayık var ama prenses o kayığa binip denize açılmayı akıllıca bulmuyor. Çünkü korsanlar ayılınca kendi gemileriyle onu hemen yakalayabilirler. Başka bir plan yapıyor. Kumsalda derin ayak izleri bırakarak kayığa biniyor. Kıyı boyunca kürek çekmeye başlıyor. Az sonra tam istediği gibi kuytu bir yer buluyor. Kayığı kıyıya çekip gizliyor. Sonra da planının en şaşılacak yanını uyguluyor, yeniden korsanların yanına dönüp kulübenin arkasına gizleniyor.

Bora, bu kez yeni baştan kuyruğun sonuna giriyor. Kalabalık azalmış ama onun sırası çoktan gelip geçmiş. Kitabının sayfalarına dönüyor.

Korsanlar küfürler ederek uyanıyorlar ve prensesin kaçtığını birbirlerine duyuruyorlar. Hepsi sahile koşuyor.

"Kayık yok!" diye bağırıyor birisi.

"Peşine düşmeliyiz!" diye bağırıyor öteki. "Onu elimizden kaçırırsak paramızı alamayız."

Hızla korsan koyuna gizledikleri tekneleriyle uzaklaşıyorlar.

Prenses yarım gün kadar bekliyor. Sonra sahile gizlediği kayığa binerek kürek çekmeye başlıyor.

Bora'nın canı sıkılıyor bir an. Prenses gideceği yönü nasıl bulacak ki? Gece olsa Kutup Yıldızı'na bakabilir. Ama öğle vakti? Hem de güneş tepedeyken?

"Müthiş sıcak var." diyor Bora'nın önündeki adam. Bora'ya bakıyor. Bora bir şey söylemeyince soruyor: "Öyle değil mi?"

"Öyle..." diyor Bora. "Çok sıcak." Adam rahatlamış gibi önüne dönüyor. Bora da kitabına...

Prenses aç susuz bir deniz yolculuğundan sonra babasının ülkesine ulaşıyor. Sarayda kırk gün kırk gece şenlik yapılıyor, kayıp prenses bulunduğu için.

Bora kitabı kapatıyor. Prensesin bu kolay kurtuluşu ona biraz yavan geliyor. Hani prens? Yazar prensese yardım edecek bir prensi yazmayı niye akıl edememiş? Bora, okuduğu kitabı baştan sona yeniden düşünüyor. Düşündükçe de prensin eksikliğini daha çok hissediyor.

Elindeki kuponları uzatıyor adama. Adam kuponları tek tek sayıyor ve Bora'ya bir paket veriyor. Bora pakete bakıyor. Bedava tabak. Ne kadar kolay bir alışveriş. Kes gazeteyi, al tabağını.

Bora eve dönmüyor. Kızı bıraktığı yere iniyor. Kız henüz eve girmemiş, kapı önündeki iki sıra basamakta oturuyor. Bora, elindeki tabak takımını kızın kucağına uzatıyor. Sonra da bir şey söylemeden yokuş yukarı hızlı hızlı yürüyor. Tam sokağı dönecekken kulağına incecik, şarkı gibi bir söz çalınıyor: "*Teşekkürler prens!*"

Fatih ERDOĞAN

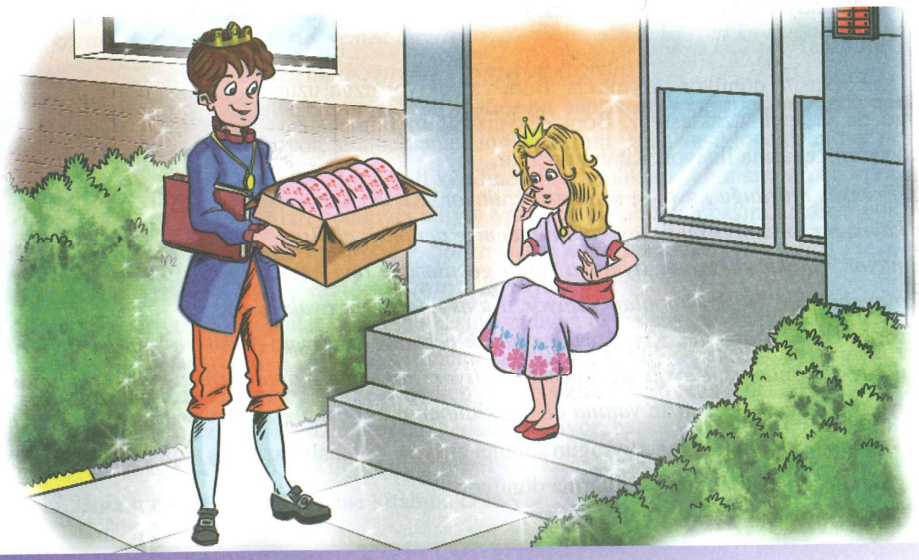

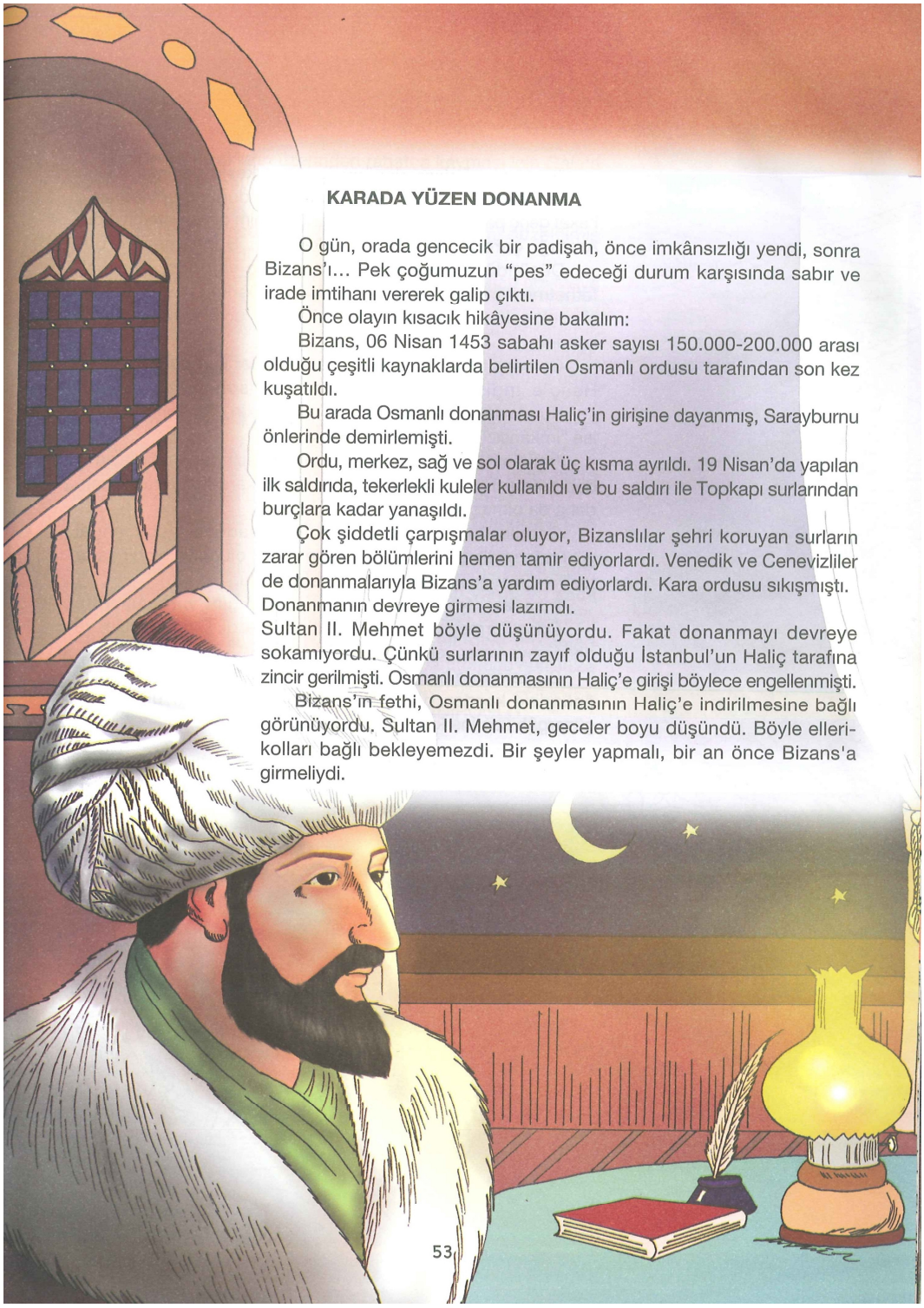

KARADA YÜZEN DONANMA

O gün, orada gencecik bir padişah, önce imkânsızlığı yendi, sonra Bizans'ı... Pek çoğumuzun "pes" edeceği durum karşısında sabır ve irade imtihanı vererek galip çıktı.

Önce olayın kısacık hikâyesine bakalım:

Bizans, 06 Nisan 1453 sabahı asker sayısı 150.000-200.000 arası olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilen Osmanlı ordusu tarafından son kez kuşatıldı.

Bu arada Osmanlı donanması Haliç'in girişine dayanmış, Sarayburnu önlerinde demirlemişti.

Ordu, merkez, sağ ve sol olarak üç kısma ayrıldı. 19 Nisan'da yapılan ilk saldırıda, tekerlekli kuleler kullanıldı ve bu saldırı ile Topkapı surlarından burçlara kadar yanaşıldı.

Çok şiddetli çarpışmalar oluyor, Bizanslılar şehri koruyan surların zarar gören bölümlerini hemen tamir ediyorlardı. Venedik ve Cenevizliler de donanmalarıyla Bizans'a yardım ediyorlardı. Kara ordusu sıkışmıştı. Donanmanın devreye girmesi lazımdı.

Sultan II. Mehmet böyle düşünüyordu. Fakat donanmayı devreye sokamıyordu. Çünkü surlarının zayıf olduğu İstanbul'un Haliç tarafına zincir gerilmişti. Osmanlı donanmasının Haliç'e girişi böylece engellenmişti.

Bizans'ın fethi, Osmanlı donanmasının Haliç'e indirilmesine bağlı görünüyordu. Sultan II. Mehmet, geceler boyu düşündü. Böyle elleri-kolları bağlı bekleyemezdi. Bir şeyler yapmalı, bir an önce Bizans'a girmeliydi.

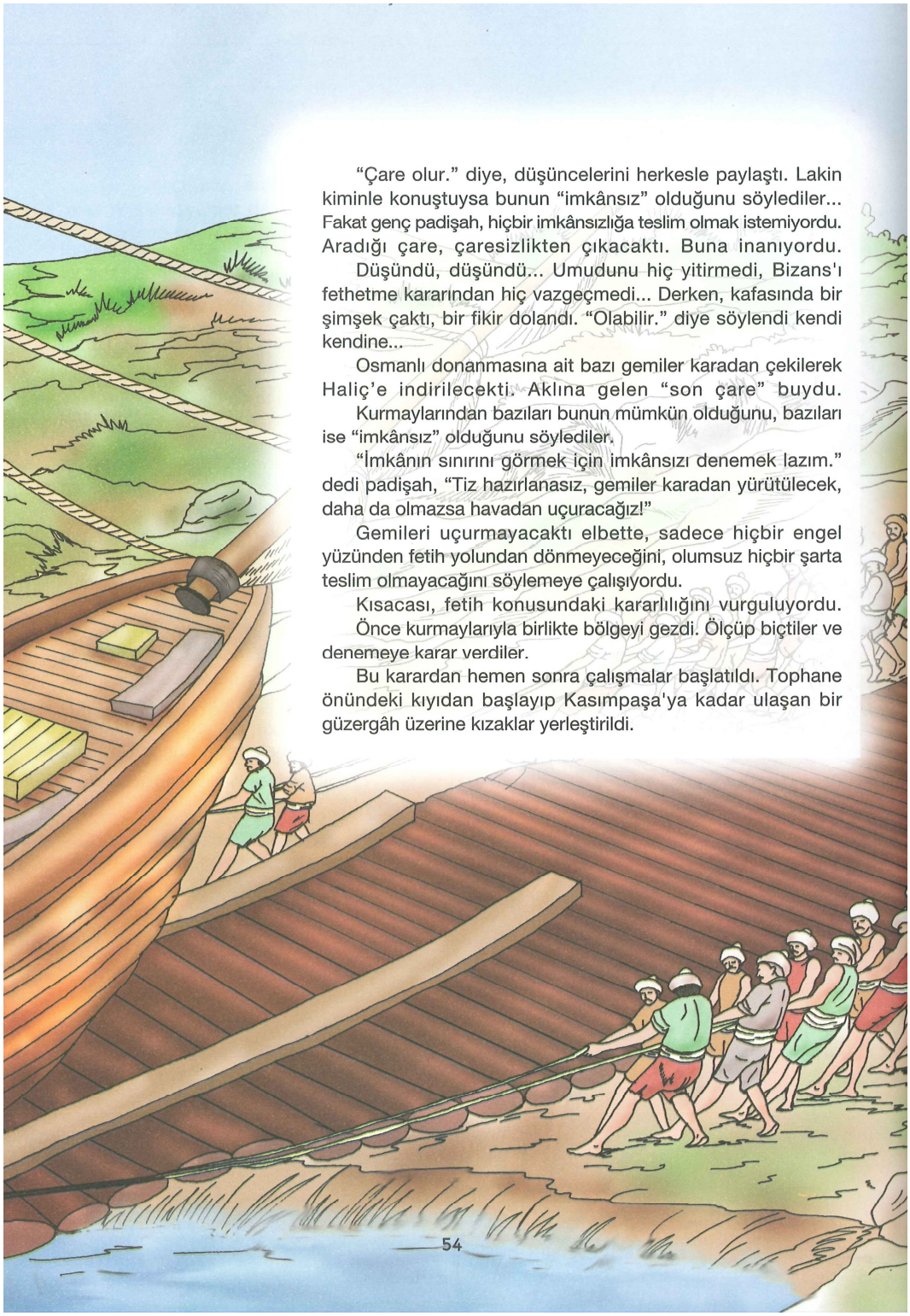

“Çare olur.” diye, düşüncelerini herkesle paylaştı. Lakin kiminle konuştuysa bunun “imkânsız” olduğunu söylediler... Fakat genç padişah, hiçbir imkânsızlığa teslim olmak istemiyordu. Aradığı çare, çaresizlikten çıkacaktı. Buna inanıyordu.

Düşündü, düşündü... Umudunu hiç yitirmedi, Bizans'ı fethetme kararından hiç vazgeçmedi... Derken, kafasında bir şimşek çaktı, bir fikir dolandı. “Olabilir.” diye söylendi kendi kendine...

Osmanlı donanmasına ait bazı gemiler karadan çekilerek Haliç’e indirilecekti. Aklına gelen “son çare” buydu.

Kurmaylarından bazıları bunun mümkün olduğunu, bazıları ise “imkânsız” olduğunu söylediler.

“İmkânın sınırını görmek için imkânsızı denemek lazım.” dedi padişah, “Tiz hazırlanasız, gemiler karadan yürütülecek, daha da olmazsa havadan uçuracağız!”

Gemileri uçurmayacaktı elbette, sadece hiçbir engel yüzünden fetih yolundan dönmeyeceğini, olumsuz hiçbir şarta teslim olmayacağını söylemeye çalışıyordu.

Kısacası, fetih konusundaki kararlılığını vurguluyordu.

Önce kurmaylarıyla birlikte bölgeyi gezdi. Ölçüp biçtiler ve denemeye karar verdiler.

Bu karardan hemen sonra çalışmalar başlatıldı. Tophane önündeki kıyıdan başlayıp Kasımpaşa'ya kadar ulaşan bir güzergâh üzerine kızaklar yerleştirildi.

Gemilerin, kızakların üzerinden rahatça kayması için Galata Cenevizlilerinden zeytinyağı ve tereyağı dâhil, bulunabilen her türlü yağı satın alarak kızakları yağladılar.

21-22 Nisan gecesi 67 (ya da 72) parça gemi düzeltilmiş yoldan Haliç'e indirildi.

Haliç'teki Osmanlı donanmasına ait toplar surları dövmeye başlayınca Rumlar gözlerine inanamadılar.

Olmayacak bir şey olmuş, imkânsızlık ve olumsuzluk kararlılık karşısında bir kez daha yenilmişti. Bu azmin zaferiydi.

"Normal insanlar", hayatı en kolay taraflarıyla yaşamaya çalışırlar.

Bazılarımız "zor" karşısında pes ederiz, bazılarımız "çok zor" karşısında yelkenleri suya indiririz.

Bazıları da var ki, "zor"u ve "çok zor"u rahatça aşar, hatta "imkânsızlık" karşısında bile vazgeçmezler.

Tarihe şan verenler "imkânsızlıklar" karşısında "pes etmeyenlerdir!

Hatırlayalım: Sultan II. Mehmet'in büyük bir donanması vardı. Ondan başka, iyi eğitilmiş, deneyimli askerleri vardı. Ve koca "Şahi" topları, mancınıkları, kuleleri vardı. Ama eğer "olmaz"ı oldurup gemileri karadan yürütmeseydi, elindeki imkânları kullanamayacak, dolayısıyla Doğu Roma İmparatorluğu'nun 1125 yıllık başkenti İstanbul'u fethedemeyecekti.

Yavuz BAHADIROĞLU

SON KUŞLAR

Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyor da ben farkına varmıyorum!

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlar bir yeşil meydanın kenarına varır, ufacık bir ağacın her dalına ökselerini bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru küme gelirler.

Çayırlıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman adamlar, bir müddet bekleşirler, sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık ederiyle birer tabiat harikası olan kuşları toparlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı ve hemen canlı canlı yolarlardı. Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu.

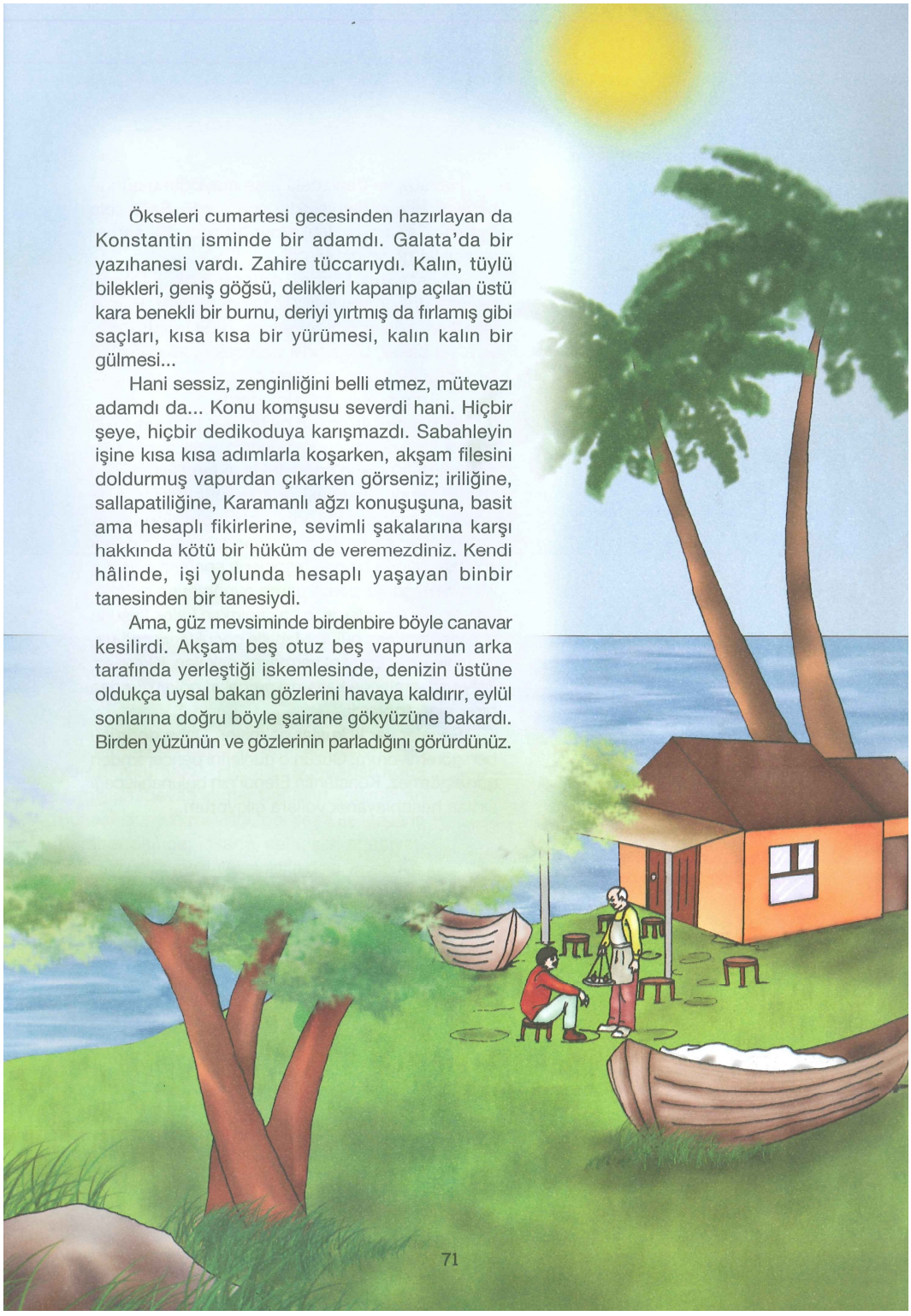

Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da Konstantin isminde bir adamdı. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı hakkında kötü bir hüküm de veremezdiniz. Kendi hâlinde, işi yolunda hesaplı yaşayan binbir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça uysal bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar.

– Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o en çağırtkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur. Mahalle çocuklarını çağırtır, bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o günlerini penceremden görür görmez, Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum.

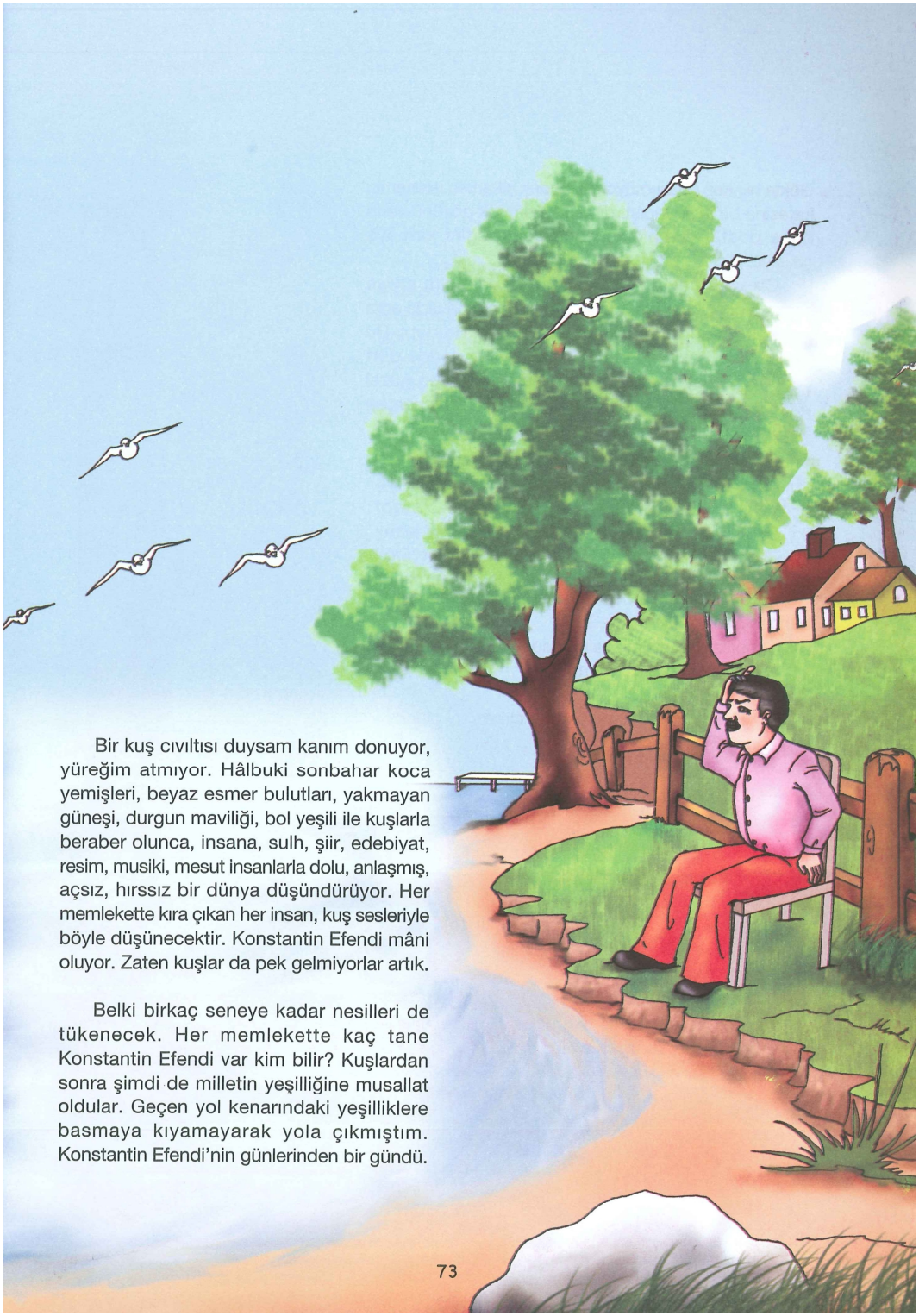

Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana, sulh, şiir, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu, anlaşmış, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık.

Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü.

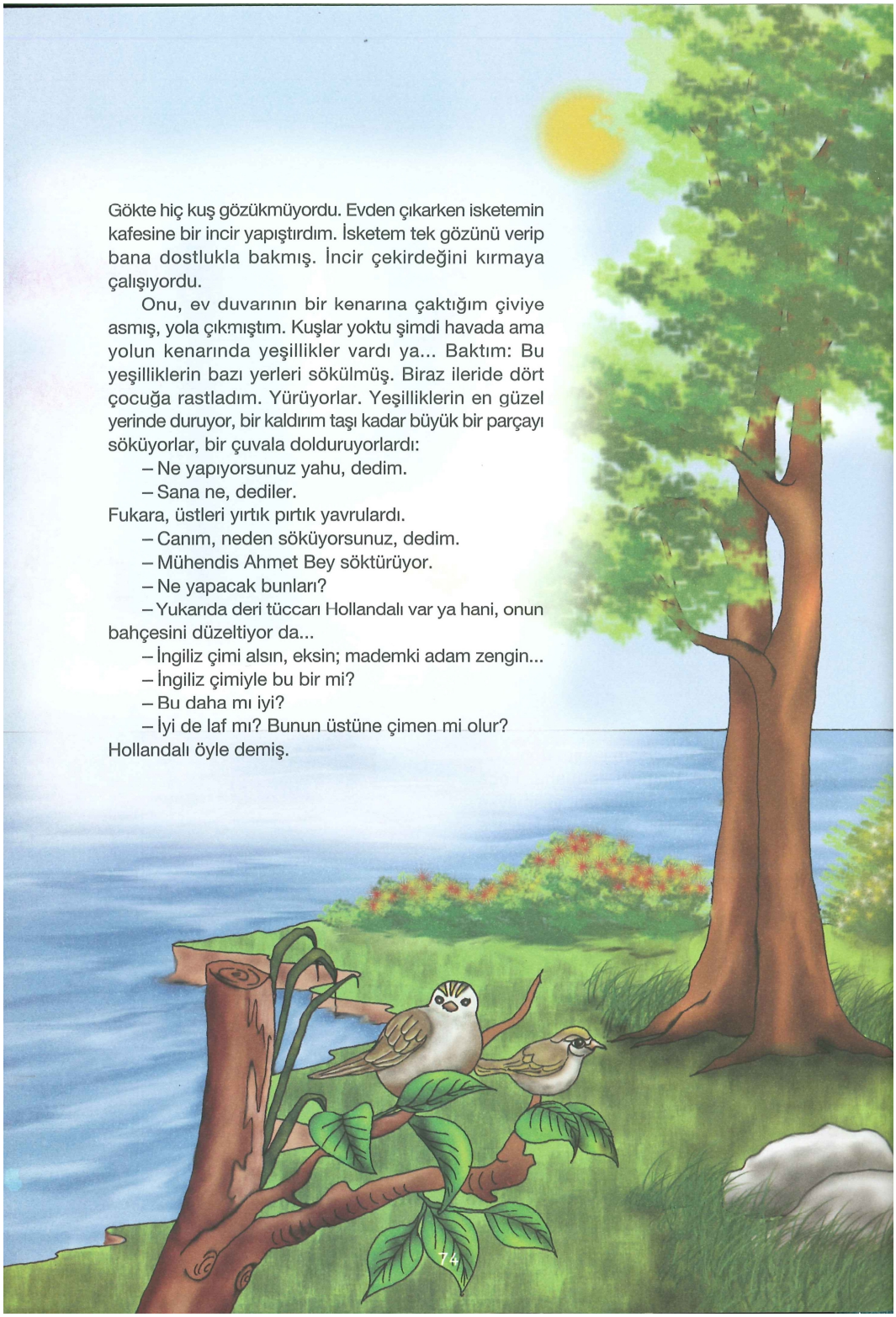

Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış. İncir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı:

– Ne yapıyorsunuz yahu, dedim.

– Sana ne, dediler.

Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

– Canım, neden söküyorsunuz, dedim.

– Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.

– Ne yapacak bunları?

– Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyor da...

– İngiliz çimi alsın, eksin; mademki adam zengin...

– İngiliz çimiyle bu bir mi?

– Bu daha mı iyi?

– İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur?

Hollandalı öyle demiş.

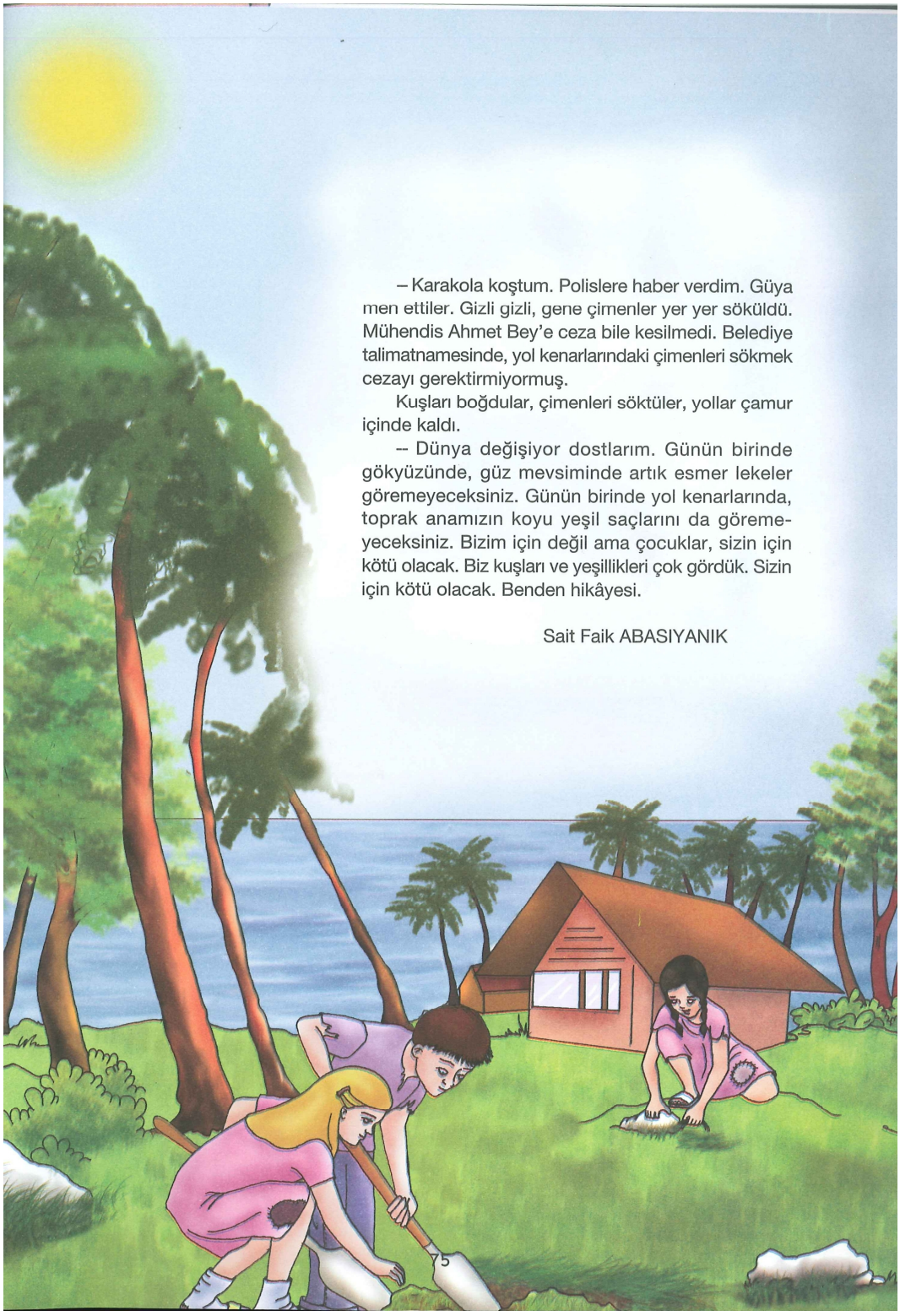

– Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarlarındaki çimenleri sökmek cezayı gerektirmiyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

– Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

Sait Faik ABASIYANIK

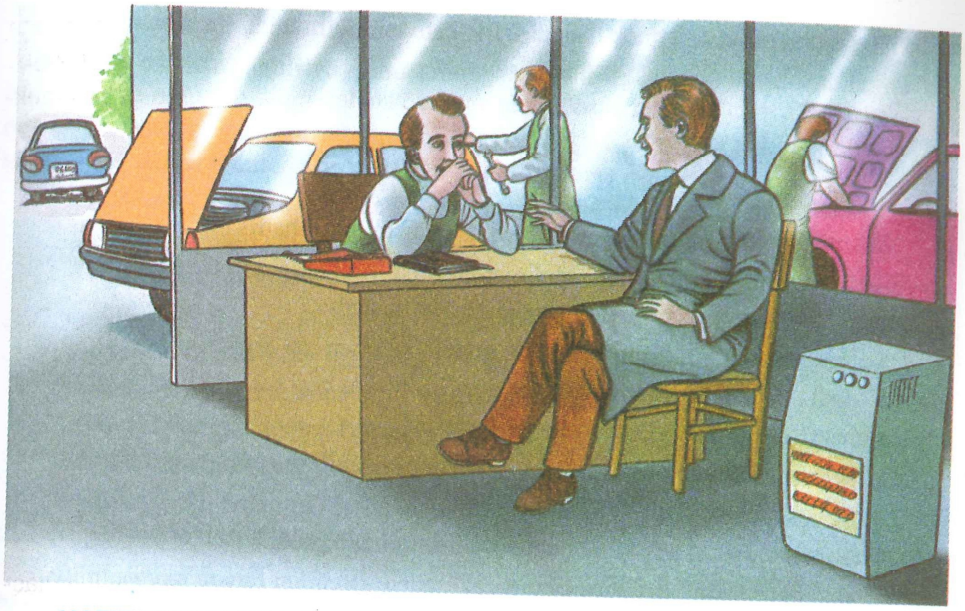

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Çalışmakta olan insanları gereksiz konuşmalarla meşgul etmek niçin yanlıştır?

2. Sözleri ile davranışları birbirini tutmayan insanlar tanıyor musunuz? Böyle insanlar başkalarınca sevilir mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

BURASI TÜRKİYE

Çocukluk arkadaşım Mehmet, Almanya'da beş yıl çalıştıktan sonra Türkiye'ye dönmüş; Sanayi Çarşısı'nda modern bir otomobil onarım atölyesi açmıştı.

Atölyenin önünden geçerken "Hayırlı olsun." demek için ayaküstü uğramak istedim. İçeri girdim.

"Mehmet Usta yok mu?"

On beş yaşındaki çırak, yağ lekelerinin kararttığı eliyle işaret etti; içerdeki beş altı otomobilden birini gösterdi.

"Şu kırmızı Ford'un orada ustam." dedi. "Çağırayım mı?"

Mehmet, atölyesinde onarım için bekleyen otomobillerin arasından beni görmüş; ellerindeki yağ lekelerini silerek bana doğru geliyordu:

"Var mı öyle kapıdan sorup kaçmak?" diye sitem etti. "İçeri gir hadi, bir kahve içelim."

"Çalışıyorsun Mehmet. Rahatsız etmeyeyim. Bir 'Hayırlı olsun.' demek istedimdi."

Mehmet kolumdan tuttu, sürüklercesine içeri çekti beni.

"Ne demek rahatsız etmek?" dedi. "Bir kahvemi içirmeden bırakmam."

Onun dayatması sonucu girdim. Atölyenin camla çevrilmiş yazıhane bölümünde oturduk.

"Orta mı sade mi olsun kahveler?"

"Benimki orta olsun."

"Oğlum Hüsam... Bize iki orta söyle... Yıldırım gibi, hadi!.."

Hüsam, yıldırım gibi fırladı. Mehmet Usta ise yeni araçlarla donattığı atölyesinin çeşitli bölümlerini işaret ederek konuşmaya başladı:

"Şu gördüğün aletlerin her birinde, inanır mısın en az bir iki kilo alnımın teri vardır." dedi. "Beş yıl Almanya'da sabah sekiz, akşam beş, bir gün bile aksatmadan çalışıp biriktirdiğim parayla satın aldım hepsini."

"Hayırlı olsun Mehmet ... İnan, ben de gurur duydum senin böyle modern bir onarım atölyesi açmandan."

"Sağ olasın. Fakat beş yılda canım da burnumdan geldi."

"E, ne yapacaksın? Bir süre sıkıntı çekmeden, istenilen rahata kavuşulmuyor."

O sırada kahveci çocuk içeri girdi. Fincanlarımızı önümüze bıraktı, çıktı.

Mehmet Usta, kahvesinden iki yudum aldıktan sonra Almanya'yı anlatmaya devam etti:

"Bu Alman milleti, aslında senden benden farklı millet değil." dedi. "Onların da iki bacağı, iki kolu, bir kafası var. Fakat adamlarda sende olmayan bir şey var. O da disiplin. İşte Alman'ı Alman yapan, bu şaşmaz iş disiplinidir."

"Dünyada yaygındır Alman disiplini Mehmet."

"Hem de nasıl, bir bilsen... Ben, bir otomobil fabrikasında çalışıyordum. Her sabah saat sekize çeyrek kala fabrikada hazır olmak şart. Adam, üstünü değiştirip tulumunu giymen için sana on dört dakika zaman tanıyor. Bu on dört dakika içinde üstünü değiştirip sekize bir kala tezgâhın başında olacaksın, Tezgâhın başına geldin ya... Hemen çalışmaya başlamak yok. O bir dakika sana çalışmak yasak. Fakat saat tam sekiz oldu mu da tezgâh başında oyalanmak yasak."

"İş başlıyor yani."

"Hem de nasıl... İş başladıktan sonra, mezardan çıkıp da baban gelse yanına, merhaba bile diyemezsin. Öyle bir disiplinli çalışma var. Saniye aksattırmıyorlar işi."

"Fakat insan hâli bu... Örneğin tuvalete filan gitmem gerekse de izin yok mu?"

"O da disiplin altına alınmış. Doğal ihtiyaçlarını ya iş başlamadan gideceksin ya da dişini sıkıp öğle paydosundan önce verilen on dakikalık çay kahve molasında gidereceksin. Disiplin, öyle bir disiplin işte."

"Nedir öğle paydosundan önceki on dakikalık çay kahve molası?"

Onu da anlattı Mehmet:

"Şimdi saat sekizde işbaşı yaptın ya... Saat ona kadar nefes almadan çalışıyorsun. Saat on oldu mu ziller çalar hemen. İşte o zaman on dakikalık mola başlıyor demektir. Tuvalete gideceksen oraya gidersin. Çay mı kahve mi çeker gönlün, onu içersin ve... Zaten bu arada on dakika da dolar, yine iş başı yaparsın."

Ben kalkmak istedim. Kolumu bastırdı, yine oturttu:

"Bir de taze demli çay içelim." dedi.

Hüsam'a seslendi yine:

"Oğlum Hüsam... Git şu yandaki kahveye... Bize demli iki çay söyle..."

Yine kalkmak istedim:

"Usta, senin işin var. Bana izin ver de..."

"Otuuur!.. Nereye hemen böyle?"

Mehmet Usta hâlâ anlatıyordu:

"Saat beş oldu, değil mi? İşi hemen bırakacaksın. Beş olduktan sonra bir dakika daha çalışayım desen izin yok. Yasak. Yani çalışma saatinde seni nefes almadan çalıştırıyor; çalışma saati bitti mi de, elini işine değdirsen yasağı basıyor. Disiplin bu işte. Adamların bizden farklı yanları nedir diye düşünmeye hiç gerek yok. Bizden farklı tek yanları, disiplinleri..."

Saatime baktım. Oooo!.. Bir saat bir çeyrektir laflıyoruz Mehmet'le.

"Bana izin ver de gideyim artık Mehmet... Bak, sen de çalışıyordun. İşinden alıkoydum seni."

Mehmet Usta yine itiraz etti:

"Bir yere bırakmam seni." dedi. "Bir kez geldin ya, artık ikinci kez, kırk yıl sonra gelirsin. Şurada yarım saat kadar bir şey kaldı öğleye. Karşıda nefis dönerci var. Getirtir, burada iki lokma yeriz birlikte."

"Fakat usta..."

"Oğlum Hüsam... Git karşıki dönerciye... Döner hazır olur olmaz bize iki porsiyon kessin, yollasın. Soğan da koysun mu yanına?"

"Yahu Mehmet!.. Sen..."

"Soğan da koysun... Hadi fırla!.. Yıldırım gibi..."

Öğle yemeğimizi birlikte yiyeceğimiz atölyesinde, karşıki dönerciden dönerlerimizin gelmesini beklerken, Mehmet Usta devam ediyordu Almanya'yı anlatmaya:

"Kalkınmalarının, ileri gitmelerinin tek nedeni, disiplinli oluşları." diyordu. "Aslında bizden farklı bir yanları yok... Onların da iki bacakları, iki kolları, bir kafaları var... Fakat iş disipline gelince, işte orası başka... Disiplin denilen şey orada var. Orası Almanya. Burada ise bu yok. Neden yoktur? İşin orasına aklım ermez."

Mete AKYOL

Düşünce Bahçelerinde

(Derleyen: Yaşar AŞKIN)

(Kısaltılmıştır.)

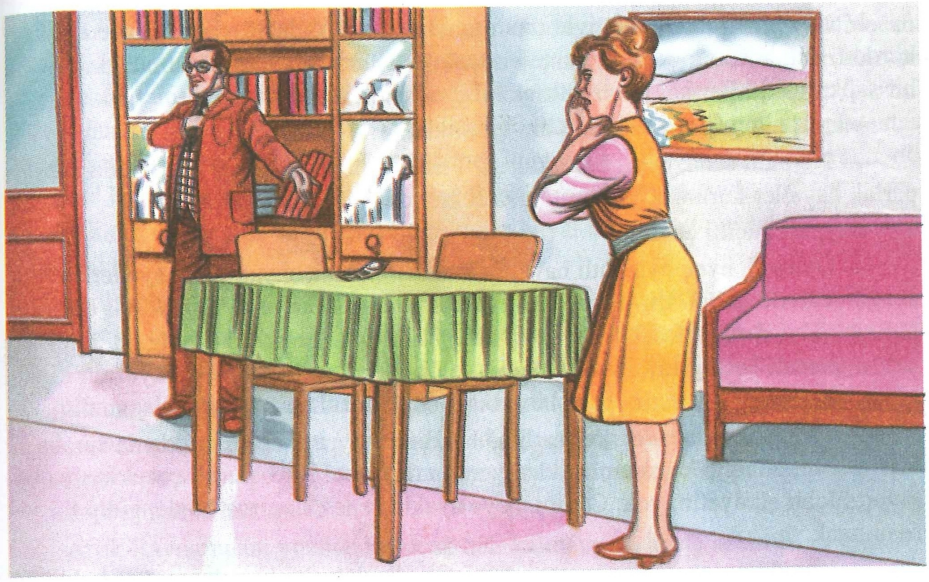

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Kişiler ve olaylar hakkında ön yargılı davranmak doğru mudur? Niçin?
2. İlginiz olmayan bir olay nedeniyle suçlandığınız oldu mu? Bu durumda neler hissettiniz? Anlatınız.

TAMİR EDİLEMEZ HATA

İki genç kadın, gölgesi bulvara düşen küçük bir parkın yanında karşılaştılar. Karşı karşıya gelince önce hafif bir tereddüt geçirdiler, sonra birbirlerini tanıdıklarına emin olarak kollarını açtılar:

— Raymond!..

— Matilt!..

Aynı mahallenin çocuklarıydılar. Beraber oynamışlar, aynı okula gitmişler, bir çatı altında yıllarca beraber kalmışlardı. Sonra bütün okul arkadaşları gibi bu müşterek hayatın tatlı anılarıyla dolu olarak kaderin çizdiği ayrı ayrı yollara yürüyüp gitmişlerdi.

İkisi de otuz yaşlarında idi; fakat Raymond, göz kapaklarının uçlarından burun delikleri hizasında yanaklarına doğru uzanan kırışıklarıyla, gerdanını gölgeleyen bariz çukurla ve saçlarındaki tek tük gümüş tellerle kırk yaşından fazla gösteriyordu. Kılık kıyafeti de sıkıntı ve güçlüğün yıprattığı insanların çetin mücadelelerini yansıtan bir solgunluk ve perişanlık içindeydi. Elinde havı dökülmüş demode astragan bir çanta ve bunu tutan elinin başparmağında ufak bir eldiven deliği göze çarpıyordu.

Matilt, pırıl pırıl kıyafetiyle onun tamamen zıddıydı. Boynunda ince altın bir kordon, elinde son model bir çanta ve saçları üstünde tülbentle örülmüş, küçük şık bir şapka vardı. Parmaklarını yüksek kıratta yüzükler süslüyordu.

Matilt, hiç çekinmeden tatlı bir içtenlikle,

— Ne oldu sana, dedi, hasta mısın? Felaket mi geçirdin? Oysa okulda iken ne parlak hayaller kurardın, ne mutlu gelecekler düşünürdün.

Raymond içini çekti :

— Öyleydi, evet, öyle tatlı hayaller kurardım. Ama hayat, tatlı hayallerle değil, acı gerçeklerle dolu... Bir astsubayla evlendim. Güzel bir yuva kurduk, bir de çocuğumuz oldu. Ama vefasız çıktı, beni yüzüstü bıraktı. Ardından çocuğum öldü. Kısacası şansım kötü gitti, tek başıma bir şey başaramadım. Ama görüyorum ki sen mutlu olmuşsun; kıyafetin, bakışların bunu söylüyor. Senin hesabına sevindim.

— Evet, ben hayaller kurmadım, kendimi hayatın normal akışına bıraktım. Karşıma bir adam çıktı, onunla evleniverdim. Kazancı iyi, bana ve çocuklarıma bakıyor, hiçbir şikâyetim yok. Canım, neye ayakta çene çalıyoruz böyle, gidip bir yere otursak ya...

— Karşıki eczaneye bir reçete vermiştim, ilaçlarımın hazırlanmasını bekliyordum, parka girip beklemeye niyetlenmiştim, karşıma sen çıktın.

— İlaçların hazırlanadursun, bir pastacıda oturup dertleşelim biraz, hadi gel.

Eczanenin tam karşısında bir pastacıya girdiler, vitrinin yanında boş bir masaya oturdular. Derhâl eski günlerin anılarına dalıp tatlı tatlı konuşmaya başladılar. Raymond; yoksulluğunu, hastalığını, ilaçlarını unutmuştu. Zengin arkadaşının mutluluğunu paylaşıyor, onunla beraber gülüp söylüyordu.

Bu sırada caddeden, tam vitrinin önünden kibar giyimli bir adam geçiyordu. Matilt'i görünce durdu, şapkasını çıkararak genç kadını selamladı. Matilt,

— Kocamın bir arkadaşı bu, dedi, bana bir dakika müsaade eder misin?

— Hay hay.

Dışarıya çıktı, ayaküstü konuşmaya daldılar. Bir dakika, beş dakika, on dakika... Konuşmaları bitmek bilmiyordu bir türlü. İçeriye girince arkadaşından özür diledi:

— Kocama ait bir sorundu, dedi. Kendisi avukattır. Seni yalnız bıraktığım için affet beni.

Raymond, saatine baktı :

— Ben de, dedi, senden beş dakika izin istesem. İlaçlarım hazır olmuştur her hâlde. Parasını vermiştim, bir solukta gider gelirim.

— Tabi, tabi, beklerim güzelim.

Matilt yalnız kalınca, yiyip içtikleri şeylerin parasını vermeyi düşündü. Çantasını açtı, hayretle durdu. Evden çıkarken kocasından bin frank istediğini, bu parayı çantasına koyduğunu anımsıyordu. Çantanın içini alt üst etti. Mendil, pudriyer, ayna, ufak para cüzdanı, anahtarlık, hepsi yerli yerindeydi; ama bin franklık banknot yoktu. Istırap ve düşünceyle kalakalmıştı... Hatırına gelen kötü şeyi kovmak ister gibi elini

terleyen alnında gezdirdi. Demin kocasının arkadaşıyla dışarıda konuşurken acaba Raymond?... Hayır, hayır, Raymond böyle bir şey yapamazdı! Onu okuldan tanıyordu, ailesini tanıyordu, karakterini biliyordu. Raymond bu kadar alçalamazdı, bir hırsız olamazdı, hayır, hayır!.. Ama içine kurt düşmüştü bir kez... Raymond'un çantası orada, kendi çantasının yanında duruyordu. Titreyen elini uzattı, çantayı alıp açtı, dudaklarından bir dehşet çığlığı fırladı. Bin franklık banknot oradaydı.

O an için duyduğu acıyı, çarpıldığı derin hayal kırıklığını ömrü boyunca unutmayacaktı.

Bu kadına karşı beslediği sevgi, sonsuz güven birdenbire yıkılmıştı. Onun tarafından bu kadar haince, bu kadar küstahça dolandırılmış olmak pek ağrına gitti. Raymond'un bu denli adiliğe düştüğünü başkasından duysa kesinlikle inanmazdı.

Parayı aldı, hesap pusulasını ödedi. Garsona,

— Arkadaşım karşı eczaneye gitti, dedi. Çantası şu, dönünce kendisine verirsiniz. Beni sorarsa acele bir işim çıktığını ve gitmek zorunda kaldığımı söylersiniz.

— Başüstüne hanımefendi.

Artık Raymond'un yüzüne bakacak hâli kalmamıştı, acele acele çıkıp gitti.

Eve geldiği zaman, kocasını kendinden önce gelmiş buldu. Adam, gazetesini okuyordu. Karısına baktı:

— Hayrola, dedi, yüzün solmuş, ellerin titriyor, canını sıkan bir olay mı geçti?

Kadın şapkasını çıkarırken,

— Sorma, dedi, çok kötü bir olay, asabım çok bozuk, sonra anlatırım...

Adam gülümsedi:

— Ben bilmem. Bugün sende bir anormallik var. Evden çıkarken de sinirliydin. Benden bin frank istedin, parayı masanın üstünde unutup gitmişsin...

Matilt ürperdi, bir adım geriledi, rengi daha fazla soldu:

— Neee? dedi, ne diyorsun?

— Bir şey dediğim yok. İşte bin frank orada duruyor.

— Ah, Allah'ım, ne yaptım ben? Ne yaptım? Ne yaptım?...

Guy de MAUPASSANT (Gi dö Mopasan)
Mutluluk
(Çeviren: Mazhar ÖNED)
(Kısaltılmıştır.)

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Ağaçla ilgili atasözleri bularak defterinize yazınız. Bu atasözlerinde "ağaç" ögesine yer verilişinden nasıl bir anlam çıkarıyorsunuz?

2. Ağacın yaşantımızdaki yeri ve önemi konusunda ne düşünüyorsunuz?

UZUN KAVAK

Durmuş Dayı kaşlarını çatmıştı. Yüzü karanlıktı.

— Ben ölmeden kestirmem Bekir Çavuş, dedi. Öleyim de öyle kesin.

— Emme bu iş, hayırlı bir iş Durmuş Dayı. Köyün köprüsüne öz yapacağız. Gelen geçen dua edecek. Tam senin kavağın yeri. Bizi eli boş çevirme.

— Öyle emme, ben öleyim de öyle kesin.

— Olmaz Durmuş Dayı, çocuk gibi konuşma. Köprü bu yıl yapılacak. İki uzun öz gerek. Baktık, düşündük, seninkinden uygunu yok. İster parayla sat, ister hayrına ver.

— Parayla satmam Bekir Çavuş. Satılık kavağım yok. Köprü için veririm, emme ben ölünce kesin.

— Ahaa!.. Tutturmuş ben ölünce. Yahu senin öleceğin nerden belli? Maşallah daha dinçsin, ayaktasın. Köprü ise bu yaz muhakkak yapılacak. Şimdiden kesip hazırlamak gerek, öyle değil mi?

Durmuş Dayı başını eğdi, yüzü ağlayacak gibiydi.

— Bobam o kavağı çok sever, dedi Ömer. Yaz kış buradan bakar, onu görünce içi rahatlar. Kavaktan başkası görünmez zati, bağça derenin içinde olduğundan...

Kurul üyesi Yakup, küçük pencereye eğilip baktı:

— Hee, dedi. Buradan görünüyor. Ayağa kalkmış insan gibi baksana.

Bir sessizlik geçti. Durmuş Dayı başını eğmiş düşünüyordu. Yaşlı yüzü iyice çizgilendi.

Muhtar Bekir Çavuş üsteledi :

— Ne diyorsun Durmuş Dayı? Verecek misin, söyle de gidelim?

— Ne deyim oğul, siz bilirsiniz...

Sesi buğulanmıştı.

— Olur mu canım, mal senin Durmuş Dayı? Verirsen alacağız, zorla değil.

Ömer oturduğu yerde kımıldandı. Muhtara, "üstelemeyin" der gibi göz kırptı:

— Sonra razı ederiz onu, üzülmeyin.

— Peki, biz gidelim. Hadi hoşça kal...

Durmuş Dayı cevap vermedi. Duymamış gibiydi. Başı yerde düşünüyordu.

Ömer onları uğurlamak için dışarı çıktı :

— Kusura bakmayın, dedi. Çocuklaştı iyice. Kavak kesilince kendisinin de öleceğini sanıyor.

— Yaa! Niye?

— Öyle işte, inanmış. Her zaman söyler durur: "Bu kavakla birlikte öleceğim." der.

— Allah Allah!.. Ne ilgisi var?

— Ne bileyim? İçime doğuyor, birlikte öleceğiz, der.

— Kesmeyelim öyleyse.

— Yok canım, keseriz, boş ver. Aslında köprüye vermek istiyor. En uygunu da bu. Emme, "Ben öleyim de öyle kesin." diyor. Pek sever nedense. O kavağa vurgun. Yaz kış görmeden edemez. Bağçadaki öbür ağaçların hepsi bir yana, bu bir yana. Ne zaman bağçaya gitse, başını kaldırır, uzun uzun bakar. Dibine varır, gezinir. Eliyle okşar, öyle düşkün o kavağa nedense.

— Güzel kavak canım. İyi de büyümüş maşallah. Buralarda onun gibisi yok.

— Yok he, nerde!..

— Sat diye çok gelen oldu, satmadı. Bize de her gün tembih eder, "Aman satmayın, ben ölmeden kesmeyin!" diye.

— Allah Allah!.. Demek onun gönlü de kavakla eğleşir.

— Öyle. Çok sever.

— Ne edeceğiz peki?

— Keseriz canım. Haberi olmadan gider keseriz. Köprüye vermek istiyor zati. Biraz üzülür, küser emme sonra da alışır.

— Sen onunla bir daha konuş, dedi muhtar. Bütün köylü bir olmuş, senden bu kavağı istiyor de. Köprünün hayrı sana yeter de. Hacca gitmiş gibi olacaksın de.

— Olur, söylerim.

— Biz onun yerine beş kavak diker, büyütürüz de.

— Peki.

— Gönlünü et işte. Hadi hoşça kal.

— Güle güle... Kusura bakmayın.

Ömer, kaşın ucuna dikilip arkalarından baktı. Sonra bağ deresine aşağı döndü. Servi kavağın ucu, ayakta dikilen insan gibi görünüyordu. İnceden yüreği burkuldu. Kendi yaşıtı kavak, demek kesilecekti şimdi? Babasının üzüntüsünü anlıyordu. Bir zaman kımıldayamadı, dikildi kaldı öylece.

İçeri girdi. Babası ocak başında hâlâ düşünüyordu. Sinmiş, ufalmış gibiydi. Neden sonra başını kaldırdı :

— Kesin Ömer, dedi. Kavağı kesin de köprüye verin oğlum. İşe yarasın...

Sesi ağlamaklıydı.

— Peki boba, dedi Ömer.

Başka bir şey konuşmadılar. Akşam yemeğinden sonra ocak başındaki yerine oturdu, kara kara düşünmeye başladı. Hep yere bakıyordu. Hiç kımıldamıyordu.

Gelini Sayime, çocukları azarlayıp susturdu: "Dedeniz hasta, gürültü etmeyin." dedi. Kayınbabasının yatağını her zamanki yerine, ocakbaşına seriverdi. Sonra kendi odasına çekildi.

Durmuş Dayı gözlerini ocağa dikti, yanan kütüğün ateşine bakıp uzun düşüncelere daldı. Kendi kendine eriyor, tükeniyordu sanki.

Geç yattı. Gene de uyuyamadı. Birkaç yıl önce ölen karısını düşündü. Onunla konuştu kendi kendine,

— Yaa karı, dedi. Kavağı da kesiyorlar. Bir o kaldıydı, o da devrilecek. Hiç yaşıtım, akranım kalmadı. Köy değişti, insanlar değişti. Sen de yoksun. Gayri benim yaşamam fazla. Tadı tuzu kalmadı dünyanın. Şurada kapının önüne dikilir bakardım, derenin içinde onu dikilir görürdüm. Bir o kalmıştı eski günlerimizden. Büyük oğlumun doğduğu gün dikmiştim. Senle ben birlikte büyüttük onu. Ellerimizle suladık, dibini kabarttık. Mayısla sıvayıp farelerden koruduk. Her yıl yeşermesini izledik. Fidanken ağaç yaptık. Köyün en uzun kavağı oldu. Dillere şan oldu. Hee!.. Onu da kesecekler şimdi. Daha niye yaşamalı? Ben de öleyim en iyisi. Zati onunla birlikte öleceğim, biliyorum. Yerim kalmadı bu dünyada. Hiçbir şeyin tadı yok. Öleceğim. Öleyim...

Kendini bırakmıştı. İçi boşalıyor gibiydi. Gittikçe duyamaz, düşünemez oldu. Nefesi seyrekleşti. Gelinine seslenmek istedi, sesi çıkmadı. Yorganın altında önce terledi, sonra üşümeye başladı. Titriyordu. Dümdüz yatmıştı, öylece kaldı. Gittikçe soğudu.

Sabahleyin ölü buldular. Cenazeyi kaldırdıktan sonra kavağı kesmeye gittiler.

Talip APAYDIN

(Türk Dili dergisi, sayı: 233)

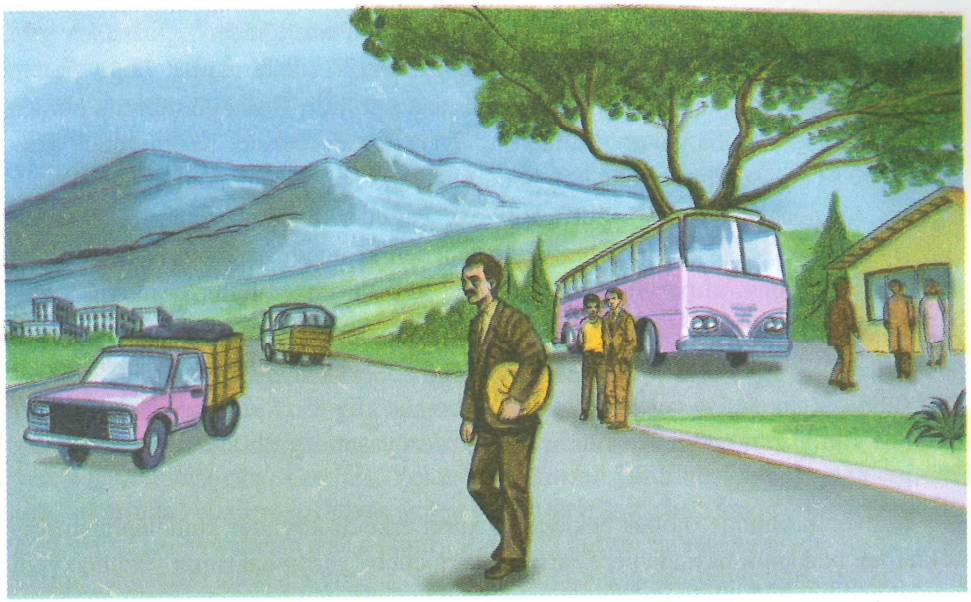

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Ülkemizin trafik sorunları nelerdir? Bu sorunların çözümünde kimlere görev düşmektedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

2. Sizce, trafik kazalarının önlenmesinde cezaların artması mı yoksa kişilerin eğitilmesi mi etkili olur? Niçin?

OTOBÜS ŞOFÖRÜ

Otobüsün şoförü ufak tefek bir adamdı. Direksiyonun arkasında daha da ufak görünüyor, yola çenesinin ucuyla bakıyordu. Otobüsü temkinle sürüyordu. Virajlı yollardan inerken frenleri, vitesi almayı savsatmıyor; hızı otuz kilometrenin üstüne çıkarmıyordu. Düz yollarda da trafik kurallarını dikkatle uyguluyordu. Yolun üzerinde heybesi sırtında bir köylü ya da başıboş bir hayvan gördü mü hemen gazı kesiyor, hızı azaltıyordu.

"Çok dikkatli şoförsün maşallah!" dedim. "İnsan senin arabanda yürek rahatlığıyla yolculuk eder."

Şöyle bir an başını çevirip baktı bana, sonra gözünü yoldan ayırmadan,

"Elbette dikkatli olacağım abi." dedi. "Tekmil otobüs halkının canı bana emanet!.." Direksiyona sımsıkı yapışmış ellerinin damarları oluk oluktu. "Yolda bir canlı gördün mü hızı otuz kilometreye indireceksin. Yoldaki bir sakarlık yapar da senin frene basman gerekirse koca araba o saat kazık gibi çakılır yola, kaza yapmazsın." Öndeki yüklü kamyonun bir arabayı solladığını görerek hızı kesti, başını salladı. "Dün Ankaralı kamyon şoförü de Hendek yolunda bunun gibi seksenle sollamayaydı önündeki arabayı, yapmazdı o kazayı. Pisi pisine aldı köylü kadını altına,

elini de kana boyadı." Kendisini dikkatle dinlediğimi sezdiğinden, içini döker gibi konuşmaya başladı. "Yolda en çok korktuğum çocuklu kadınlardır. Çoğu zaman ana, yolun bir yanından, yavrusu öbür yanından yürürler. Bunu gördün mü hemen gazı keseceksin. Araba yavaşlamadan kornayı öttürmeyeceksin. Kadın düdük sesini duyunca yavrusunu korumak için kendini çocuğunun yanına atmak ister. Çocuk da korkuyla anasının yanına seğirtir. Böyle olacağını bilirsen şaşırmazsın; frene basar, arabayı zınk diye durdurursun. Hızı önceden kesmedinse frene basınca araba hâliyle kızak yapar, alırsın fukaraları altına." İç geçirerek soludu: "Ankaralı kamyon şoförü de kuşkusuz böyle çiğnedi kadını. Zavallı yavru, kan revan içinde yatan anasının başı ucunda nasıl da ağlıyordu debelenerek bir görsen abi! Yürek dayanmaz billa..."

Şoförün yüzünü göremiyordum; ama gözleri yaşarmış gibi burnunu çekiyordu.

Bir köye vardık.

Kahvenin önünde otobüs bekleyen kadınlı erkekli köylüler kümelenmişti. Erkeklerden bazısının başında bere, sırtında kara cübbe vardı; bazısının yüzünde yeni bırakılmış, henüz biçimini almamış sakallar göze çarpıyordu.

Otobüs şoförümüz arabayı durdururken,

"Hacca gidiyor bunlar." dedi. Yavaşça, kapıyı açıp yere atladı: "Kaç kişisiniz?" diye sordu. "Beş kişilik yerim var. Fazla yolcu alamam, bilmiş olun!"

Kahve önünde dikilenlerin en gösterişlisi,

"Kalabalık olduğumuza bakma şoför efendi!" dedi davudi sesiyle. "Otobosa binecek beş kişiyiz zati... Gerisi uğurlayıcı takımı."

Yolcu olanlar, kucaklarında tuttukları heybe ve torbaları yere koyup kendilerini uğurlamağa gelenlerle helalleşmeye başladılar. Şoförümüz yanılmamıştı. Vedalaşanların karşılıklı tembih ve siparişlerinden bunların hacı adayları olduğu anlaşılıyordu. Kalanlar, gidenlerden birer Mekke armağanı istiyorlardı.

Hacı adayları, yakınlarıyla son kez kucaklaştıktan sonra otobüse tırmandılar. Araba hareket etti.

Uğurlayıcı kadınlar, avuçlarıyla ya da yaşmak uçlarıyla gözlerini kuruluyorlardı.

Düzce'de şoför, otobüsü bir çınar gölgesinde durdurdu :

"Çay molası!" diye bağırdı yolculara. "Yirmi dakika kalacağız burada. Kahvecinin çayı da güzeldir hani."

Otobüs halkı, döküldü çınarın gölgesindeki masalara.

Şoför, dolaptan çıkardığı büyücek paketle az ileride, levhasında CEZAEVİ yazılı binaya doğru yürüdü. Arkasından dişini çöple karıştırarak bakan muavinine sordum :

"Hısım akrabası mı var cezaevinde?"

"Hayır abi!" dedi şoför muavini. "Babasının katiline yiyecek götürüyor." Şaşırdığımı görerek açıkladı: "İçerde yatan Şoför İsmayıl, üç yıl kadar önce bizim ustanın babasını çiğnediydi. Hatırladıkça yüreğim sızlar abi... Bizim ilde üstüne şoför yoğdu ama, oldu işte. Yazgısı kötüymüş. Seferden yorgun dönmüştü. Kötü haberi verdiler: Karısı olacak kadın, adamın biriyle kaçmıştı. Haber, balyoz yemiş gibi yıktı İsmayıl abiyi... Sendeleyerek Hasan'ın meyhanesine atacaktı kendini. Patronu karşısına dikildi: 'On yedi numaranın şoförü hastaneye kaldırıldı. Arabayı sen götüreceksin sefere!' dedi. İsmayıl abi direksiyon tutacak hâlde değildi: 'Bugün beni bağışla ağam. Çok kötüyüm, heç bir yanım tutmuyo.' diyecek oldu. Ama patronu söz dinlemez insafsızın biriydi. Kanlı kanlı bakıp,

'Sen götüreceksin dedim! Çok konuşma, atla arabaya!' diye bağırınca İsmayıl abi geçti direksiyona. Zati kuzu gibi adamdı, heç kimseye karşı gelmezdi. Ellerine tükürüp sürdü otobüsü. Lise yoluna saparken de çarptı bizim ustanın babasına. Fakir ihtiyar, yoğurt almış; eve dönermiş. Yolun kıyıcığından yürürmüş; ama İsmayıl görmemiş, arkasından bindirmiş. İhtiyar, yolun sağına devrilmiş; başı kaldırıma çarpmış. Biçare, beyin kanamasından o saat ölmüş. Rahmetli ihtiyar, emekli subaydı. Ne Yemen'i kalmış ne Çanakkale'si... Kurtuluş Savaşı'nda da sonuna dek dövüşmüş. Bir koca kutu dolusu madalyası vardı. Bayram günleri el öpmeye gittiğimde kutusunu açar, gösterirdi. Çocuk gibi sevinirdi onlara bakarken. İsmayıl abi dört yıl yedi."

Açık kapıdan baktım. Bizim otobüsün şoförü, parmaklık arkasındaki adamın yanaklarından öpüyordu. Sonra döndü. Cezaevinin merdivenlerinden indi. Birden, otobüs şoförü, boylanmış gibi heybetli göründü bana.

Kemal BİLBAŞAR

Türk Dili dergisi, sayı: 293

(Kısaltılmıştır.)

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı :	Pınar ÇAKIR
Doğum Yeri ve Tarihi :	Samsun/ Terme, 01. 02. 1980.
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi :	Dumlupınar Üniversitesi.
Yüksek Lisans Öğrenimi :	-
Bildiği Yabancı Diller :	İngilizce.
Bilimsel Etkinlikleri :	-
İş Deneyimi	
Uygulamalar :	-
Projeler:	-
Çalıştığı Kurumlar:	Ondokuzmayıs Üniversitesi.
İletişim	
E-Posta Adresi :	camomile_spring@hotmail.com, pcakir@omu.edu.tr
Telefon: İş: Ev: Cep:	 0 362 312 1919-5383 0 362 439 27 65 0 505 377 85 42
Tarih:	